

Helsingin tila ja kehitys 2013

Helsingin kaupunki
Tietokeskus

Julkaisija
Helsingin kaupungin tietokeskus
PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki
p. 09 310 1612
www.hel.fi/tietokeskus

Tiedustelut
Timo Cantell, p. 09 310 73362
Ari Jaakola, p. 09 310 43608

Helsingin kaupunki
Tietokeskus

Helsingin tila ja kehitys

2013

Hankkeen yhteistyöryhmä
Manninen Asta, puheenjohtaja, tietokeskus
Calonius Helena, terveyskeskus
Karvinen Marko, talous- ja suunnittelukeskus
Lukin Markus, ympäristökeskus
Manninen Rikhard, kaupunkisuunnitteluvirasto
Mäkinen Jussi, kaupunkisuunnitteluvirasto
Sermilä Paula, opetusvirasto
Simoila Riitta, terveyskeskus
Vesanen Tuula, sosiaalivirasto
Väistö Outi, terveyskeskus
Tietokeskus: Askelo Sini, Cantell Timo, Haapamäki Elise,
Jaakola Ari, Laine Markus, Rauniomaa Eija, Salorinne Minna ja
Väliniemi-Laurson Jenni

Toimitus

Timo Cantell
Markus Laine
Eija Rauniomaa
Minna Salorinne
Jenni Väliniemi-Laurson

Taitto

Ulla Nummio
Kansi
Tarja Sundström-Alku
Kansikuva
Helsingin kaupungin aineistopankki/
Seppo Laakso
Paino
Edita Prima Oy, Helsinki 2013

painettu
ISBN 978-952-272-394-9
verkossa
ISBN 978-952-272-395-6

Sisällys

Lukijalle	7
Lyhyesti helsinkiläisistä, alueellisesta erilaistumisesta ja taloudesta	9
1 Väestö	21
1.1 Väestömäärän muutos	21
1.2 Väestö ikäryhmittäin	22
1.2.1 Päivähoitoikäisten määrä ja määrän kehitys	22
1.2.2 Peruskouluikäiset lapset	24
1.2.3 Toisen asteen koulutuksen väestöpohja, 15–17-vuotiaat	25
1.2.4 Työkäinen väestö	25
1.2.5 Yli 65-vuotiaat	26
1.3 Ulkomaalaisväestö	27
1.4 Perheet ja asuntokunnat	29
2 Kunnallistalous – Helsingin talouden kolme notkahdusta	31
2.1 Helsingin menot ja tulot	31
2.2 Helsingin talouden kolme notkahdusta	32
2.3 Verorahoitus ei riitä peruspalveluihin	39
3 Helsinkiläisten näkemyksiä osallistumisesta ja vaikuttamisesta	41
3.1 Helsinkiläisten vaikutusmahdollisuudet 2012	41
3.2 Helsingin kaupunginvaltuuston itsearviointi 2009–2012	43
4 Hyvinvointi ja asukkaiden väliset terveys- ja hyvinvointierot	45
4.1 Helsinkiläisten asumistaso	45
4.1.1 Asumisväljyys	45
4.1.2 Ahtaasti asuminen	46
4.1.3 Maahanmuuttajien asumistaso	47
4.1.4 Asumistason kehitys	48
4.2 Työllisyys ja työttömyys	49
4.2.1 Työllisyyskehitys ja työhön osallistuminen	49
4.2.2 Työttömyys	51
4.2.3 Maahanmuuttajat työmarkkinoilla	54
4.3 Helsinkiläisten tulot, velat ja rahojen riittävyys	55
4.3.1 Yksityishenkilöiden tulot	55
4.3.2 Asuntokuntien tulot	57
4.3.3 Tuloerot ja pienituloisuus	58
4.3.4 Velkaantuneisuus	60
4.3.5 Säästämismahdollisuudet ja rahojen riittävyys	61
4.3.6 Yhteenveto	62

4.4	Koulutus	64
4.4.1	Väestön koulutustaso	64
4.4.2	Oppilasmäärät eri koulutusasteilla	66
4.4.3	Nuorten koulutustilanne	72
4.4.4	Työllistyminen koulutuksesta valmistumisen jälkeen	76
4.5	Kulttuuri ja liikunta	78
4.5.1	Helsinki kulttuurielämän keskuksena	78
4.5.2	Kirjastot	79
4.5.3	Helsingiläisten kulttuuri- ja liikuntaharrastukset	79
4.5.4	Kulttuurialan yritykset ja yksityissektorin tarjonta	82
4.6	Terveyserot ja terveystilanteiden käyttö	83
4.6.1	Elinajanodote	83
4.6.2	Elintavat ja riskitekijät	84
4.6.3	Sairastavuus ja kansantaudit	87
4.6.4	Työkyvyttömyys	91
4.6.5	Kuolleisuus	92
4.6.6	Terveystilanteiden käyttö	95
4.6.7	Maahanmuuttajien terveys	100
4.7	Sosiaalinen hyvinvointi ja sosiaalipalvelujen käyttö	104
4.7.1	Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut	104
4.7.2	Perusturvan varassa	109
4.7.3	Ikääntyneiden palvelut	117
4.8	Helsingin rikollisuus- ja turvallisuustilanteesta	119
4.8.1	Helsinki eurooppalaisessa vertailussa	119
4.8.2	Omaisuusrikollisuus	119
4.8.3	Väkivaltarikokset	120
4.8.4	Koettu turvallisuus	122
4.9	Asukkaiden tyytyväisyys kuntapalveluihin	125
5	Kilpailukyky ja elinkeinot	129
5.1	Aluetalouden kehitys	129
5.2	Elinkeinot ja työmarkkinat	134
5.2.1	Helsingin työpaikkakehitys	134
5.2.2	Työpaikat palvelualoilla	135
5.2.3	Pitkälle erikoistuneet palvelualat	137
5.2.4	Yritykset työllistäjinä	139
5.2.5	Helsingin matkailu	142
5.3	Toimitilamarkkinat	146
5.4	Työvoiman saanti ja tarve	148
5.4.1	Demografinen työvoimapula	148
5.4.2	Työllisten muuttoliike	149
5.4.3	Pendelöinti	150
5.4.4	Työpaikkaomavaraisuus	151
5.4.5	Työelämään osallistuminen	152
5.4.6	Ennakoitu työvoiman tarve ja työvoimatuotos Helsingin seudulla	154
5.5	Innovatiivisuus	156

6	Kaupunginosien mosaiikki, asuminen ja ympäristö.	159
6.1	Kaupunkirakenne ja alueiden viimeaikainen kehitys	159
6.1.1	Taajamat ja haja-asutus	159
6.1.2	Aluetehokkuus	160
6.1.3	Pääkaupunkiseudun palvelukeskittymät	163
6.1.4	Alueiden monipuolisuus	165
6.2	Pääkaupunkiseudun parhaimman liikkuvuuden alueet	167
6.3	Asuinalueiden sosiaalinen kehitys	171
6.3.1	Koulutustaso	171
6.3.2	Työttömyysaste	172
6.3.3	Tulotaso	173
6.3.4	Maahanmuuttajien osuus väestöstä	175
6.4	Asuntotuotanto	176
6.4.1	Asuntotuotanto Helsingissä 2000-luvulla	176
6.4.2	Helsingin asuntotuotannon erityispiirteitä	177
6.5	Asuntojen hinnat	182
6.6	Liikenne	186
6.6.1	Henkilöautot	186
6.6.2	Liikennemäärät laskentalinjoilla	187
6.6.3	Joukkoliikenne	190
6.6.4	Pyöräily	192
6.7	Ympäristö	193
6.7.1	Kasvihuonekaasupäästöt ja ilmastonmuutos	193
6.7.2	Energiankulutus	194
6.7.3	Ilmanlaatu	196
6.7.4	Itämeri ja vesiensuojelu	197
6.7.5	Jätteet ja ympäristömyönteiset hankinnat	198
6.7.6	Melu	199
6.7.7	Helsinki eurooppalaisissa ympäristövertailuissa	199
7	Helsinki kansainvälisesti.	203
7.1	Eurooppalaisen kaupungin luonnehdintaa	203
7.2	Helsinki eurooppalaisessa kaupunkivertailussa	205
7.3	Helsinki ja eurooppalaiset kaupungit maailmanlaajuisessa vertailussa	208
7.4	Miten hyödyntää kaupunkivertailuja	209

Lisätietoja kirjoittajilta / vastuuhenkilöiltä:

Sähköpostiosoitteet muotoa: etunimi.sukunimi@hel.fi

Lyhyesti helsinkiläisistä, alueellisesta erilaistumisesta ja taloudesta	Timo Cantell
1 Väestö	Pekka Vuori
2 Kunnallistalous	Heikki Helin, sukunimi.etunimi@phnet.fi
3 Helsinkiläisten näkemyksiä osallistumisesta ja vaikuttamisesta	Tanja Lahti & Markus Laine markus.r.laine(at)gmail.com
4 Hyvinvointi ja asukkaiden väliset hyvinvointierot	
4.1 Helsinkiläisten asumistaso	Maija Vihavainen
4.2 Työllisyys ja työttömyys	Minna Salorinne
4.3 Helsinkiläisten tulot, velat ja rahojen riittävyys	Leena Hietaniemi
4.4 Koulutus	Sanna Ranto & Seija Saari
4.5 Kulttuuri ja liikunta	Sini Askelo & Vesa Keskinen
4.6 Terveysterot ja terveyspalveluiden käyttö	Sini Askelo
4.7 Sosiaalinen hyvinvointi ja sosiaalipalvelut	Elise Haapamäki
4.8 Helsingin rikollisuus- ja turvallisuustilanteesta	Martti Tuominen
4.9 Asukkaiden tyytyväisyys kuntapalveluihin	Vesa Keskinen
5 Kilpailukyky ja elinkeinot	
5.1 Aluetalouden kehitys	Ilkka Susiluoto
5.2 Elinkeinot ja työmarkkinat	Juha Suokas
5.2.5 Matkailu	Annika Sakko, Talous- ja suunnittelukeskus
5.3 Toimitilamarkkinat	Ari Jaakola
5.4 Työvoiman saanti ja tarve	Seppo Montén
5.5 Innovatiivisuus	Sanna Ranto & Juha Suokas
6 Kaupunginosien mosaiikki, asuminen ja ympäristö	
6.1 Kaupunkirakenne ja alueiden viimeaikainen kehitys	Jussi Mäkinen & Susa Tulikoura Kaupunkisuunnitteluvirasto
6.2 Pääkaupunkiseudun saavutettavimmat alueet	Susa Tulikoura Kaupunkisuunnitteluvirasto
6.3 Asuinalueiden sosiaalinen kehitys	Henrik Lönnqvist & Martti Tuominen
6.4 Asuntotuotanto	Maija Vihavainen
6.5 Asuntojen hinnat	Maija Vihavainen
6.6 Liikenne	Irene Lilleberg ja Tuija Hellman Kaupunkisuunnitteluvirasto
6.7 Ympäristö	Markus Lukin & Petteri Huuska Ympäristökeskus
7 Helsinki kansainvälisesti	Asta Manninen

Lukijalle

Helsingin tila ja kehitys 2013 -julkaisu kokoaa yhteen keskeisiä muutoksia Helsingissä, pääkaupunkiseudulla ja Helsingin seudulla. Tarkastelun aikajänne kattaa sekä viime valtuustokauden että laajemmin 2000-luvulla tapahtuneet muutokset ja jatkumot. Tämä raportti on samalla Helsingin hyvinvointikertomus, joka tehdään kerran valtuustokaudessa.

Reportin alussa esitellään lyhyesti neljä ajankohtaista teemaa: Helsingin väestö, helsinkiläisten hyvinvointipalveluiden käyttö ja terveys, alueiden erilaistuminen ja talous. Itse raporttiin on valittu muitakin Helsingin kaupungin toimintaan, asukkaisiin tai Helsingin seudun tilanteeseen liittyviä ajankohtaisia aiheita, joista saa nopeimmin yleiskuvan lukiamalla jokaisen osuuden pääotsikon alla olevan sinisen laatikon tekstin.

Tarkasteluun on otettu mukaan uusimmat tilasto- ja tutkimustiedot. Jotkin aineistot valmistuvat viiveellä niin, että tuorein käytettävissä oleva päivitys saattaa olla vuodelta 2010 tai 2009. Pyrkimyksenä on ollut ottaa Helsinki ja Helsingin eri osa-alueet vertailuun aineistojen sallimissa rajoissa. Tavoitteena on, että tietokeskuksen muu julkaisutuotanto voi omalta osaltaan tuottaa sellaista tietoa, joka palvelee Helsingin ja koko kaupungin seudun tilanteen ymmärtämistä.

Tällä kerralla hankkeeseen nimettiin virastojen välinen yhteistyöryhmä. Näkemyksiään työstä olivat antamassa kaupunkisuunnitteluviraston, opetusviraston, sosiaaliviraston, talous- ja suunnittelukeskuksen, terveyskeskuksen sekä ympäristökeskuksen asiantuntijat. Kiitos kaikille työtä edistäneille asiantuntijoille!

Reportin ovat kirjoittaneet Helsingin kaupungin tietokeskuksen sekä kaupunkisuunnitteluviraston, talous- ja suunnittelukeskuksen ja ympäristökeskuksen asiantuntijat. Kiitokset kirjoittajille!

Helsingin tila ja kehitys 2012 -julkaisu ilmestyi verkossa vuoden 2012 lopussa. Nyt käsillä olevaan Helsingin tila ja kehitys 2013 -julkaisuun on tehty pieniä päivityksiä ja täydennyksiä edeltäjänsä verrattuna. Tuore julkaisu löytyy sekä verkkojulkaisuna että painettuna.

Helsingissä tammikuussa 2013

Ari Jaakola
tilasto- ja tietopalvelupäällikkö

Timo Cantell
tutkimuspäällikkö

Lyhyesti helsinkiläisistä, alueellisesta erilaistumisesta ja taloudesta

Helsingin väestön kasvu jatkuu

Helsingin asukasmäärä nousi yli 600 000:n elokuussa 2012. Kaupunkilaisten määrä on lisääntynyt ripeästi 2000-luvun alkupuolen hetkellisen notkahduksen jälkeen. Helsingin väkiluvun odotetaan kasvavan vuoteen 2030 mennessä lähes 680 000:een ja Helsingin seudun väestön 1,6 miljoonaan asukkaaseen.

Väkimäärän lisäys johtuu kolmesta seikasta. Merkittävin kasvun aiheuttaja on ulkomainen muuttovoitto, joka on kasvanut jatkuvasti varsinkin vuoden 2005 jälkeen. Toiseksi kotimainen muuttovoitto on lisääntynyt. Helsinki on ollut pitkään haluttu muuttokohde ja viime vuosina poismuutto lähikuntiin on vähentynyt. Kolmas tekijä väestön kasvun taustalla on luonnollinen väestönkasvu; syntyneiden määrä on kasvanut ja kuolleiden määrä on pysytellyt ennallaan.

Lasten ja nuorten määrä kasvussa

Helsingissä on aiempaa enemmän lapsiperheitä. Tämä johtuu muun muassa muuttojen vähenemisestä naapurikuntiin, syntyvyyden lisäyksestä ja siitä, että lapsiperheet suosivat aiempaa useammin kaupunkiasumista. Näiden syiden vuoksi Helsingissä asui vuoden 2012 alussa 41 000 päivähoitoikäistä, 0–6-vuotiasta lasta. Heidän osuutensa on kasvanut vuosina 2007–2011 merkittävästi, 12 prosenttia. Kasvun myötä kunnalliseen päivähoitoon osallistuvien lasten määrä on lisääntynyt Helsingissä viimeisen viiden vuoden aikana.

Viimeksi näin paljon syntyneitä oli 1990-luvun alkupuolella. Määrän lisäys johtuu erityisesti ulkomaalaistaustaisen väestön kasvusta, sillä ulkomaalaistaustaisten naisten saamien lasten määrä on kaksinkertaistunut vuosituhaten alusta, ja on nyt 18 prosenttia kaikista syntyneistä. Tämän voi ennustaa heijastuvan usean hallintokunnan palvelukysyntään tulevina vuosina ja osin vuosikymmeninä.

Vuoden 2012 alussa ala-asteikäisiä (6–11-vuotiaita) oli noin 30 000 lasta. Yläasteikäisten (12–14-vuotiaat) määrä oli 15 000 henkeä ja 15–17-vuotiaita lähes 17 000. Vaikka näiden ikäluokkien koko on viime vuosina laskenut, ennustetaan lasten määrän kaikissa ikäryhmissä kääntyvän pian kasvuun.

Ikäluokkien lukumäärällinen muutos ei jakaannu kaupunkirakenteessa tasaisesti. Esimerkiksi päivähoitoikäisten määrän kasvu on ollut poikkeuksellisen suurta Kallion ja Alppiharjun alueella, joissa 0–6-vuotiaita on vuonna 2012 jopa 50 prosenttia enemmän kuin vuoden 2007 alussa. Aikaisemmasta kehityksestä poiketen kantakaupungissa, Haagassa ja Lauttasaassa pienten lasten määrä on kasvanut lähes 2 000 hengellä, eli 27 prosenttia.

Työikäisten osuus kääntynyt laskuun

Helsingin työikäisen väestön (18–64-vuotiaat) määrän kehitys on muuttumassa nopeasti. Vaikka työikäisten määrä lisääntyy edelleen, työikäisten suhteellinen osuus koko väestös-

tä on kääntynyt laskuun sekä Helsingissä että koko seudulla 2010-luvun alussa. Työikäisten määrä kasvaa nyt keskimäärin 1 500 henkilöä vuodessa.

Nuorten aikuisten (18–24-vuotiaiden) määrä on kasvanut Helsingissä viime vuosina nopeasti, mutta nyt ikäluokan ennustetaan pienenevän 2020-luvulle asti. Vanhimpien työikäisten (55–64-vuotiaiden) määrä kasvoi samaan tapaan hyvin nopeasti, mutta suurten ikäluokkien tullessa eläkeikään määrä vähenee 2015 asti. Tämän jälkeen kyseiselle ikäryhmälle ennustetaan uutta kasvua.

On huomioitava, että lukumääräisesti Helsingin suuria ikäluokkia eivät ole ns. perinteiset suuret sodan jälkeen syntyneet ikäluokat, vaan suurimmat ikäluokat kaupungissa muodostuvat Helsinkiin opiskelemaan ja töihin tulleista 20–30-vuotiaista aikuisista. Nämä nuoret aikuiset pitävät Helsingin omalta osaltaan dynaamisena ja aktiivisena, mikä on yksi vahvuuksista myös tulevaisuudessa.

Väestö ikääntyy Helsingissäkin

Väestön ikääntyminen on koko Suomea koskeva kehityskulku. Huolimatta muuta maata nuoremasta väestörakenteesta Helsingissä eläkeikäisten (yli 65-vuotiaiden) määrä on lisääntynyt. Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden keski-ikä on noussut viidessä vuodessa runsaalla vuodella. Osittain tämä johtuu virallisen eläkkeellesiirtymisiän noususta. Vuonna 2011 Helsingin kaupungin työntekijöillä keskimääräinen eläkkeellesiirtymisikä oli 62,9 vuotta. Vanhuuseläkkeelle siirryttiin keskimäärin 64,2-vuotiaina.

Eläkeikäisten osuuden ennustetaan kasvavan Helsingissä nykyisestä 15 prosentista 20 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Vuoden 2012 alussa yli 65-vuotiaita oli 91 700, ja määrän ennustetaan ylittävän 100 000 vuoden 2014 aikana. Eläkeikäisiä ennustetaan olevan 140 000 vuonna 2030.

Terveystieteiden ja sosiaalipalvelujen kannalta kuormittavimpien yli 75-vuotiaiden määrän kasvu on sekin nyt kaksinkertainen aikaisempaan nähden, mutta tämän ikäluokan nopein kasvu alkaa vasta 2020-luvulla. Vastaavasti yli 85-vuotiaiden määrä kasvaa lähivuosina 300–400 hengellä vuosittain, mutta 2020-luvun puolivälin jälkeen vuotuinen kasvu ylittää jo 1 000 henkeä.

Maahanmuuttajaväestö kasvaa ja keskittyy

Maahanmuuttajaväestöä on tapana tarkastella kahdella eri tavalla, yhtäältä puhutaan ulkomaalaistaustaisesta väestöstä eli ulkomaan kansalaisista ja ulkomailla syntyneistä Suomen kansalaisista, toisaalta vieraskielisestä väestöstä. Ulkomaan kansalaisten määrä kasvaa hitaammin kuin vieraskielisen väestön määrä, koska nykyisin 1 000–1 200 ulkomaan kansalaista saa vuosittain Suomen kansalaisuuden.

Vieraskielisiä oli Helsingissä vuodevaihteessa 2011/2012 yli 68 000 ja määrä on kaksinkertaistunut vuoden 2002 jälkeen. Vieraskielisistä ryhmistä suurimmat ovat venäjänkieliset (14 500 henkilöä), vironkieliset (9 000) ja somalinkieliset (6 800).

Helsingissä ulkomaalaistaustaisen väestön kasvu on jatkunut jo kaksi vuosikymmentä. Vuodesta 2005 kasvu on ollut erityisen nopeaa, noin 3 700 henkilöä vuodessa. Kasvun taustalla on erityisesti ulkomailta saatu muuttovoitto.

Helsinki menettää muuttotappiona vieraskielisiä naapurikuntiin keskimäärin 500 asukasta vuodessa, mutta saa vastaavan määrän muualta Suomesta muuttovoittoa. Tästä kotimaisesta muuttovoitosta suurin osa on lähtöisin niistä maista, joista on tultu Suomeen pakolaisina. Helsingin seudun sisäisessä muuttoliikkeessä Helsinki saa muutto-

voittoa erityisesti somalinkielisistä ja menettää muuttotappiona viron-, venäjän- ja englanninkielisiä.

Ulkomaalaistaustaisen työvoiman määrä on viime vuosina kasvanut Helsingissä voimakkaasti. Vuoden 2009 lopussa Helsingin työvoimaan kuului lähes 33 500 ulkomaalaistaustaista henkilöä. Ulkomaalaistaustaisten työllisyystilanne kohenee mitä pidempään maassa on asuttu. Ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste vaihtelee huomattavasti maahanmuuttoperusteen mukaan. Koko maan tasolla noin 30 prosenttia ulkomaalaistaustaisista muuttaa Suomeen työpaikan takia, noin 30 prosenttia tulee opiskelemaan ja noin 30 prosenttia tulee perhesyiden vuoksi. Noin 10 prosentilla ulkomaalaistaustaisista on pakolaisstatus.

Ulkomaalaistaustaisten 25–64-vuotiaiden työllisyysaste oli vuoden 2009 lopussa keskimäärin 54,7 prosenttia. Esteenä työllistymiselle ovat monesti kielitaidon puute ja heikko koulutustausta, mutta toisaalta korkeakaan koulutustaso ei auta maahanmuuttajia työllistymisessä yhtä hyvin kuin kantaväestöä. Vieraskielisten ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllisyysaste oli vuoden 2010 lopussa 58 prosenttia, kun vastaava luku suomen- ja ruotsinkielisillä oli 88 prosenttia.

Ulkomaalaistaustaisten (25–64-v.) työttömyysaste oli Helsingissä vuoden 2009 lopussa 19,8 prosenttia. Maahanmuuttajien työttömyysaste on noin kolme kertaa suurempi kuin kantaväestöllä. Työmarkkinoilla esiintyy edelleen rakenteellisia esteitä ja ennakkoluuloja maahanmuuttajien palkkaamiseksi. Työnhakijoilla verkostojen puute voi myös olla este työn löytymiselle. Työttömyysaste on korkein afrikkalaistaustaisilla ja Lähi-idästä tulleilla.

Pienten asuntokuntien osuus suuri

Helsingin aikuisväestöstä kolmannes asuu yksin. Yksinasuvien osuus on vähentynyt hieman vuoden 2008 jälkeen. Sen sijaan helsinkiläisistä asuntokunnista noin puolet on yksinasujia. Yksin- ja kaksinasuvien yhteenlaskettu osuus kaikista asuntokunnista on lähes 80 prosenttia. Tämä osuus ei ole kasvanut vuoden 2005 jälkeen.

Lapsiperheitä (perheitä, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi) Helsingissä on 55 400, vajaa viidennes (18 %) asuntokunnista. Lapsiperheiden osuus asuntokunnista on laskenut hieman 2000-luvun alkuun verrattuna. Tuolloin lapsiperheiden osuus helsinkiläisistä asuntokunnista oli 21 prosenttia.

Lapsiperheistä vain hieman yli puolet (55 %) on aviopariperheitä. Avopariperheiden osuus on 17 prosenttia. Helsinki onkin Suomen yksinhuoltajavaltaisin kunta, sillä lähes 30 prosenttia lapsiperheistä (yhteensä 16 057) ja yli neljännes (yhteensä 24 092) alle 18-vuotiaista lapsista asuu yksinhuoltajaperheissä. Joka kymmenes (1 547) yksinhuoltaja on mies.

Perhetyypeittäin tarkasteltuna korkeimmat tulot on lapsettomalla avio- tai avoparilla, sillä heillä tulot henkilöä kohti olivat viidesosan korkeammat kuin koko kaupungin keskiarvo. Eteläisessä suurpiirissä ne olivat 61 prosenttia kaupungin keskitasoa korkeammat. Heikoin tilanne oli yksinhuoltajaperheillä, joilla henkeä kohti laskettu tulotaso oli 44 prosenttia keskiarvoa alempi. Huolestuttavaa on, että alle 18-vuotiaista helsinkiläisistä lapsista 13 prosenttia asui toimeentulotukea saavassa kotitaloudessa ja tuen piirissä olevien lasten määrä on 20 prosenttia korkeampi kuin viisi vuotta aikaisemmin.

Lapsiperheet ja vieraskieliset asuvat muita ahtaammin. Helsinkiläisistä lapsiperheistä joka kolmannella oli vuonna 2010 käytössään vähemmän kuin huone henkilöä kohti kun kaikista helsinkiläisistä asuntokunnista ahtaasti asui vain joka kymmenes. Vuokralla asuvilla aviopari- ja avopariperheillä, joissa nuorin lapsi on alle 3-vuotias, ahtaasti asuminen oli vielä yleisempää, heistä 66 prosenttia asui ahtaasti. Asumisahtaus kasvaa asuntokun-

nan henkilöluvun kasvaessa. Yli viisihenkisistä kotimaankielisistä asutokunnista 86 prosenttia ja vieraskielisistä 98 prosenttia asui ahtaasti.

Helsingiläisten hyvinvointipalvelujen käyttö ja terveys

Kunnan päivähoidon suosittua, lastensuojelun tarve kasvussa

Helsingissä on yli 41 000 alle kouluikäistä lasta. Kaksi kolmasosaa 1–6-vuotiaista lapsista on kunnan maksamassa päivähoidossa, yksityistä hoidon tukea saa 6 prosenttia ja viidenes on kotihoidon tuen piirissä. Päivähoidon osuus lisääntyy iän myötä jyrkästi siten, että yli 3-vuotiaista jo yhdeksän kymmenestä hoidettiin päivähoidossa. Vuonna 2011 kaikista Helsingissä kunnallisessa päivähoidossa olevista lapsista 80 prosenttia oli suomenkielisiä ja 6 prosenttia ruotsinkielisiä ja 14 prosenttia puhui äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia.

Lastensuojelun piirissä oli vuoden 2011 aikana yhteensä 10 564 helsinkiläistä lasta ja nuorta. Lähes joka kymmenes (9 %) alle 18-vuotiaista lapsista ja 4 prosenttia 18–21-vuotiaista nuorista oli lastensuojelun asiakkaina joko avoimuuspalveluiden tukitoimien piirissä tai sijoitettuna. Määrä on kasvanut varsin huomattavasti, 37 prosenttia, vuosien 2007 ja 2011 välillä. Erityisesti muun kuin suomen- tai ruotsinkielisten asiakkaiden määrä on kasvanut. Kuitenkin huostaanotettujen lasten määrä laski tänä aikana jonkin verran.

Toimeentulotuki yleistä ja kaupungille kallista

Joka 10. helsinkiläinen sai toimeentulotukea vuoden 2011 aikana ja toimeentulotuen menot asukasta kohden olivat huomattavasti korkeampia kuin muissa seudun kunnissa tai Suomessa keskimäärin. Toimeentulon saajien osuus kasvoi taloudellisen taantuman myötä vuodesta 2008 lähtien, mutta nousu tasoittui vuonna 2011. Vuoden 2011 aikana toimeentulotukea sai Helsingissä yhteensä 41 575 kotitaloutta, joissa asui lähes 60 000 henkeä. Kaikkiaan 14 prosenttia asutokunnista sai toimeentulotukea. Erityisesti yksinhuoltajaperheet, joissa oli vähintään yksi alaikäinen lapsi, olivat tuen kohteena. Toimeentulotuen saanti oli yleisempää nuorissa ja vähäisempää vanhemmissa ikäryhmissä. Moni toimeentulotuen saaja oli työttömänä tai lomautettuna. Yleistä oli myös täysi tulottomuus, neljänneksellä toimeentulotuen saajalla ei ollut lainkaan tuloja. Asumistuen merkitys oli lisäksi monelle suuri.

Ikääntyneiden palveluiden käyttö

Helsingiläisiä 75 vuotta täyttäneitä, eli ns. ikääntyneitä, on noin 40000. Heistä 88 prosenttia asui kotonaan vuonna 2010. Valtakunnallisesti vastaava luku on 90 %. Kotona asuvien osuus on hieman kasvanut viime vuosina. Tästä ryhmästä kaikkiaan 11000 käytti ikääntyneiden palveluita, heistä hieman yli puolet avopalveluita. 12 prosenttia ikääntyneistä oli säännöllisen kodinhoidon piirissä, 5,7 prosenttia asui tehostetussa palveluasumisessa ja 5,1 prosenttia oli laitoshoidon asiakkaita. Helsingissä ikääntyneiden palvelujen käyttö oli hieman suurempaa kuin naapurikunnissa.

Helsingiläiset ovat keskimäärin terveempiä kuin muut suomalaiset

Suuremmissa kaupungeissa monet ilmiöt esiintyvät usein äärimmäisissä muodoissaan. Tämä näkyy Helsingissä esimerkiksi siten, että osa väestöstä voi todella hyvin, mutta erityisesti huonommin koulutetut ja vähemmän tienaavat kuolevat nuorempina ja sairastavat enemmän. Helsingiläisten sairastavuus oli vuonna 2011 edelleen koko maan tasoa alhaisempi. Kelan ikävakioitu sairastavuusindeksi sai Helsingissä arvon 90 kun koko maan arvo on 100. Sairastavuusindeksi perustuu kolmeen rekisterimuuttajaan: kuolleiden osuus väestöstä, työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus 16–64-vuotiaista ja erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuus väestöstä. Muihin pääkaupunkiseudun kuntiin nähden helsingiläisten sairastavuus on korkeammalla tasolla: Espoon indeksi oli 77,2, Vantaan 89 ja Kauniaisten 64,6 vuonna 2011.

Sairastavuusindeksin osatekijöistä helsingiläisten kuolleisuus (indeksi-arvo Helsingissä 104,5 ja Suomessa 100) on vuonna 2011 korkeampi kuin koko maassa. Toisaalta helsingiläiset sairastavat yleisimpiä kansantauteja selvästi koko maata vähemmän. Vaikka erot Helsingin ja koko maan välillä eivät ole suuria, helsingiläiset ovat koko maata terveempiä, mutta samaan aikaan helsingiläisten kuolleisuus on koko maata korkeampi. Tähän on kaksi selitystä.

Ensinnäkin Helsingin sisäiset erot ovat suuria. Peruspiireissä sairastavuusindeksin arvot vaihtelevat välillä 115 (Jakomäki) – 64 (Vironniemi). Jakomäen ohella koko maan tason ylittäviä peruspiirejä ovat Alppiharju, Vallila, Vanhakaupunki, Maunula ja Myllypurro. Ne kuuluvat myös niiden peruspiirien joukkoon, joissa väestön koulutustaso on suhteellisen matala, työttömyysaste suhteellisen korkea ja pienituloisten osuus suuri. Sairastavuusindeksissä Vironniemen, Ullanlinnan, Lauttasaaren, Länsi-Pakilan, Tuomarinkylän ja Kulosaaren peruspiirit poikkesivat kaupungin keskiarvosta yli 20 pistettä alaspäin eli alueiden sairastavuus oli keskitasoa selvästi vähäisempää.

Kahden vuoden välein tehtävä nuorten kouluterveyskysely paljastaa, että ero alkaa näkyä jo kouluaikoina: humalahakuinen juominen on yleisempää ammatillisissa oppilaitoksissa kuin lukiossa tai peruskoulussa. Päivittäinen tupakointi on yleisintä ammatillisissa oppilaitoksissa ja peruskoulussa yleisempää kuin lukiossa. Samoin ylipaino on yleisintä ammatillisissa oppilaitoksissa ja yleisempää peruskoulussa kuin lukiossa.

Samaa ilmiötä kuvaa koko Suomea koskeva tutkimus elinajanodotteesta eli siitä, kuinka kauan jokin ikäkohortti eläisi, jos kuolleisuus ei muuttuisi jo toteutuneesta: ero 35-vuotiaiden miesten elinajanodotteessa ylimmän ja alimman tuloluokan välillä oli 12,5 vuotta vuonna 2007. Naisilla vastaava luku oli 6,8 vuotta. Työikäisten alkoholiperäisen kuolleisuuden kasvu lyhensi sekä naisten että miesten elinajanodotetta alimmassa tulo-viidenneksessä vuosien 1998 ja 2007 välillä. Erojen kasvuun vaikuttivat lisäksi naisilla syöpätaudit ja miehillä sydänsairaudet. Väestö eriytyy, sillä samaan aikaan helsingiläisten ja kaikkien suomalaisten elinajanodote on parantunut koko 2000-luvun.

Toiseksi, monien suurkaupunkiasukkaiden elintavat ovat usein muuta maata raskaampia. Tämä näkyy esimerkiksi alkoholinkäytössä, josta vertailevaa tietoa on saatavissa vain maakuntatasolta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos seuraa Suomen työikäisen väestön elintapoja vuosittain toteutettavan ”aikuisväestön terveystyörytymisen ja terveys” -tutkimuksen avulla. Uudenmaan työikäisistä vähintään viikoittain alkoholia käyttäneiden osuus oli 43 prosenttia vuonna 2011, kun sama luku oli suomalaisilla työikäisillä 37 prosenttia. Alkoholisyys olivat yleisin kuolemansyy helsingiläisillä 30–64-vuotiailla miehillä ja 45–64-vuotiailla naisilla vuonna 2011. Päivittäin tupakoivien osuudessa ei uusimaalaisten ja suomalaisten välillä ollut eroja.

Julkisia ja yksityisiä terveyspalveluja käytetään rinnakkain

Yhä useampi helsinkiläinen käyttää rinnakkain julkisia ja yksityisiä terveyspalveluja. Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin palvelut ovat yleisimmin käytetty lääkäripalvelu helsinkiläisten keskuudessa. Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin palvelua käytti 47 prosenttia ja erikoissairaanhoidon avohoidon lääkärinä 31 prosenttia helsinkiläisistä vuonna 2010. Yksityistä lääkäripalvelua käytti samana vuonna 35 prosenttia helsinkiläistä.

Suhteellisesti eniten sairaalahoitoa vuonna 2010 saivat 85 vuotta täyttäneet helsinkiläiset, joista 44 prosenttia oli ollut sairaalahoidossa ja hoito painottui perusterveydenhuollon vuodeosastohoitoon. 80–84-vuotiaista sairaalahoitoa sai 35 prosenttia vuonna 2010. Kummallakin ikäryhmällä sairaalahoitoa saaneiden osuus oli vähentynyt vuoteen 2007 verrattuna.

Terveysaseman hoitoprosessi sai käyttäjiltä huippuarvosanat, yleinen mielipide kriittisempi

Vuoden 2012 kaupunkipalvelututkimuksessa on Helsingin terveysasemilla käyneiltä kysytty tyytyväisyyttä saatuun palveluun. Kyselyn terveyspalveluja koskevista osa-alueista hoitopaikkojen saavutettavuus on aina saanut Helsingissä parhaat pisteet, vaikka terveysasemia onkin vuosien varrella lakkautettu ja yhdistetty. Kaikilta Helsingin asuinalueilta löytyy kuitenkin terveysasema suhteellisen läheltä tai sujuvan kulkuyhteyden takaa.

Keskeistä tuloksissa on, että itse hoitoprosessi saa parhaat arvosanat. Hoidon hyödyllisyys ja hoidon laatu ovat terveysasemilla käyneiden arvioiden mukaan huippuluokkaa. Nämä asiat ovat myös parantuneet selvästi vuodesta 2005. Sama koskee tutkimuksen laatua ja määrää. Ajan saamisessa on kuitenkin kaupunkilaisten mielestä parantamisen varaa.

Julkisia palveluja käyttäneiden käsitykset palveluista ovat usein paremmat kuin yleinen mielipide niistä. Helsinkiläisistä 43 prosenttia piti kaupungin terveysasemien lääkäripalveluja hyvinä. Joka viidennellä ei ollut kokemusta terveysasemista. Kun jätetään ”ei osaa sanoa” -vastukset huomioimatta, hieman yli puolet helsinkiläisistä piti terveysasemien lääkäripalveluja hyvin hoidettuina.

Alueiden erilaistuminen

Kaupunginosien erilaistuminen osa suurkaupunkien kehitystä

Kaupunkiseutujen alueellisella eriytymisellä tarkoitetaan kehitystä, jonka seurauksena kaupunginosat erilaistuvat taustoiltaan, elämäntilanteiltaan ja elämäntavoiltaan erilaisien asukasryhmien sijoittuessa asumaan toisistaan erillisille asuinalueille. Eriytymiskehitys kytkeytyy laajempien yhteiskunnallisten rakenteiden ohella paikallisiin eroihin asuntokannan alueellisissa rakenteissa sekä eri asukasryhmien väestönkasvussa ja muuttopäätöksissä. Alueellisen eriytymisen dynamiikkaa voidaan tarkastella eri ulottuvuuksien kautta, joista yleisimmät ovat demografinen, sosioekonominen ja etninen eriytyminen.

Kaupunginosien erilaistuminen asukaspohjan, arkkitehtuurin tai asuntokannan rakenteen suhteen on suurkaupunkien kehitykselle ominainen piirre. Eriytyminen ei ole yksinomaan kielteinen kehityssuunta. Asukaspohjan ja asuntokannan erilaistuminen

luo asuinalueille omaleimaisen imagon, mikä voi parhaimmillaan elävöittää ja rikastuttaa kaupunkikuvaa.

Eriytymiskehityksellä voi kuitenkin olla myös kielteisiä seurauksia, mikäli erot asuinalueiden välillä kertaantuvat ja alkavat tuottaa lisääntyviä hyvinvoinnin alueellisia eroja kaupunkiseudulla. Erityisesti huono-osaisuuden – köyhyyden, työttömyyden ja sosiaalisten ongelmien – alueellisella kasautumisella voi olla vakavia inhimillisiä ja yhteiskunnallisia seurauksia. Alueellisen eriytymisen kielteisiä kehityskulkuja kutsutaan segregatioksi.

Helsingin sisäiset alueelliset jaot selkeitä – huono-osaisuus kasautumassa alueellisesti?

Helsinki on ollut sosiaaliselta ja alueelliselta kehitykseltään varsin tasaisesti jakautunut kaupunki. Väestön sosioekonomiset erot ovat olleet kansainvälisesti vertaillen pieniä ja asuinalueet asukaspuhjaltaan ja asuntokannan rakenteiltaan moniaineksisia. Vielä 1990-luvun alkupuolella huono-osaisuus ei keskittynyt Helsingissä voimakkaasti alueellisesti, vaan paikantui pikemminkin pistemäisesti kortteleittain eri puolille kaupunkia. 1990-luvun syvä taloudellinen lama ja sen jälkeinen talouskasvu muuttivat Helsingin kaupunkirakennetta ja toivat asuinalueiden väliset erot väestön hyvinvoinnissa ja sosioekonomisessa rakenteessa aiempaa vahvemmin esille. Osa kaupunginosista jäi laman jälkeisessä tulo- ja työllisyyskehityksessä selvästi muista asuinalueista jälkeen.

2000-luvulla koulutustaso ja keskimääräinen tulotaso ovat Helsingissä hieman nousseet. Vähiten ja eniten ansaitsevien asuntokuntien väliset tuloerot eivät ole suuresti kasvaneet (tuloerojen muutosta kuvaava ginikerroin vaihtelee talouden nousu- ja laskukausien mukaan), mutta erityisesti pienituloisten asuntokuntien osuus on kuitenkin noussut Helsingissä voimakkaasti. Tämä näkyy etenkin pienituloisten lapsiperheiden osuuden nopeana kasvuna. Samaan aikaan maahanmuuttajataustaisen väestön määrä on kasvanut nopeasti.

Väestön sosioekonomisen ja etnisen rakenteen muutokset näkyvät Helsingin alueellisessa rakenteessa 1990-luvun laman aikaisten alueellisten erojen vakiintumisena. Helsinki on eriytynyt alueellisesti varsin selkeästi – ei ainoastaan kortteleittain – vaan myös peruspiireittäin ja osa-alueittain tarkasteltuna. Alueelliset erot muun muassa väestön terveydessä ja hyvinvoinnissa, koulutus- ja tulotasossa, työttömyydessä sekä maahanmuuttajien osuuksissa ovat selkeitä. Esimerkiksi toimeentulotuen saajissa Helsingin peruspiirit polarisoituvat vuonna 2011 selvästi. Korkeimmillaan toimeentulotukea saaneiden osuus nousi peräti neljännekseen alueen asukkaista. Alhaisimmillaan osuus jäi 0,1 prosenttiin (kaupungin keskiarvo 10 %). Lähes yhtä suurina olivat alueelliset erot lasten suojelun asiakkaina olleiden 0–17-vuotiaiden lasten osuudessa, joka vaihteli peruspiireittäin yhdestä prosentista 23 prosenttiin (keskiarvo 9 %). Myös alle 25-vuotiaiden nuorten työttömyysasteen alueelliset erot ovat Helsingissä kohtalaisen suuria. Nuorten työttömyysaste vaihteli vuonna 2011 peruspiireittäin 1–16 prosentin välillä (keskiarvo 6 %).

Alueellisten erojen vakiintumisesta kertoo ennen kaikkea se, että eriytymisen alueellinen rakenne paikantuu Helsingissä hyvin samalla tavoin eri indikaattoreilla mitattuna. Toisin sanoen, ne kaupunginosat, jotka näyttävät korkeimman työttömyyden tai matalan koulutustason alueina, saavat korkeimpia arvoja myös esimerkiksi maahanmuuttajien osuutta, nuorisotyöttömyyttä tai vaikkapa asumistuen saajien osuutta tarkastelevilla indikaattoreilla. Tämä asettaa kaupunginosat keskenään erilaiseen asemaan muun muassa alueellisten palvelutarpeiden näkökulmasta.

Kaupunginosien välisiä eroja väestön sosioekonomisessa ja etnisessä rakenteessa voidaan pitää pitkälti seurauksena asuntokannan rakenteen alueellisista eroista. Pienitulo-

sin tai muuten asuntomarkkinoilla heikoimmin pärjäävä väestönosa sijoittuu kaupungeissa tyypillisesti alueille, joilta kohtuuhintaisia (vuokra-)asuntoja on helpoiten saatavilla. Huono-osaisuuden – erityisesti työttömyyden, toimeentulokiriippuvuuden ja erilaisten sosiaalisten ongelmien – alueellinen keskittyminen voi kertoa myös kotitalouksien eriytyneistä muuttopäätöksistä ja niihin kytkeytyvistä segregaatioprosesseista, jotka saattavat pitkittyessään syventää alueellisia eroja entisestään. Esimerkiksi maahanmuuttajien asumiskeskittymiksi muodostuneet asuinalueet ovat menettäneet kantaväestöä alueille, joilla vieraskielisten osuus on alhaisempi. Kantaväestöön kuuluvien perheiden tilalle on muuttanut maahanmuuttajia.

Erot ääripäihin sijoittuvien alueiden välillä hienoisessa kasvussa

Helsingin kaupunginosien sosiaalisen kehityksen tarkastelu osoittaa, etteivät alueelliset erot väestön sosioekonomisessa ja etnisessä rakenteessa ole katoamassa. Pikemminkin erot ovat hieman voimistuneet ääripäihin sijoittuvien alueiden välillä 2000-luvulla. Tämä näkyy erityisen selvästi tarkasteltaessa korkeakoulutettujen osuuden muutosta osa-alueittain. Yleinen koulutustason nousu näkyy Helsingissä myös alemman lähtötason omaavien alueiden kehityksessä vuosina 2000–2012. Korkeakoulutettujen osuus on kuitenkin noussut hitaammin alemman lähtötason alueilla.

Myös työttömyysasteessa havaittavat alueelliset erot ovat kasvaneet ylimpään ja alimpaan kymmenykseen kuuluvien osa-alueiden välillä työttömyysasteessa havaittavasta vuosittaista vaihtelusta huolimatta. 1990-luvulta peräisin olevat suuret erot alueittaisissa työttömyysasteissa eivät siten osoita katoamisen merkkejä – pikemminkin päinvastoin. Korkeimmillaan työttömyysaste nousi Helsingissä vuonna 2009 aina 16 prosenttiin osa-alueittain tarkasteltuna, ylimpään kymmenykseen kuuluvien alueiden keskimääräisen työttömyysasteen vaihdeltaessa 10,9–15,5 prosentin välillä vuosina 2000–2009. Vastaavasti alimman kymmenyksen osalta vaihteluväli oli 3,0–4,2 prosentin välillä.

Kaupunginosien väliset erot ovat voimistuneet myös maahanmuuttajataustaisen väestön (vieraskieliset) osalta. Vieraskielisten määrä kasvoi Helsingissä vuosina 2000–2012 erityisesti sellaisilla alueilla, joilla asui jo valmiiksi suhteellisen runsaasti maahanmuuttajia. Vieraskielisten osuus kasvoi kaupungin keskitasoa nopeammin etenkin kaupungin itäisissä ja koillisissa sekä kaakkoisissa ja luoteisissa osissa sijaitsevilla lähiövyöhykkeillä.

Sosioekonomisten ja etnisten erojen tarkasteluun voidaan liittää myös asuinalueiden koettu turvallisuus. Viihtyisyydellä ja turvallisuudella on vaikutusta kaupungin sosiaaliseen tasapainoon. Koettu turvallisuus – tai mielikuvat eri alueiden turvattomuudesta – voivat vaikuttaa alueiden haluttavuuteen asuinpaikkana. Vuosien 2003 ja 2009 välillä oman asuinalueen koettu turvallisuus on Helsingissä keskimäärin kohentunut. Myös heikoimman turvallisuuden alueilla on tapahtunut myönteistä kehitystä, mutta kun kehitys on ollut parhaan turvallisuuden alueilla vielä nopeampaa, ovat alueiden väliset suhteelliset erot kasvaneet. Ääripäiden absoluuttiset erot ovat hieman pienentyneet, joten turvattomuuskokemusten alueellinen rakenne on pysynyt kutakuinkin muuttumattomana.

Helsingin alueelliset erot kansainvälisesti vertaillen maltillisia

Alueellisten erojen vakiintumisesta ja jonkinasteisesta vahvistumisesta huolimatta Helsingin kaupunginosien eriytymiskehitys on edelleen maltillista useiden Euroopan tai Pohjois-Amerikan suurkaupunkien kehitykseen verrattuna. Helsinkiin ei ole syntynyt

senkaltaisia voimakkaita alueellisia ja sosiaalisia jakoja, joiden seurauksena kokonaiset asuinalueet profiloituisivat yksinomaan korkean köyhyyden ja työttömyyden keskittyminä. Myöskään maahanmuuttajaenemmistöisiä asuinalueita ei Helsingissä toistaiseksi ole. Korkeimmillaan maahanmuuttajataustaisten asukkaiden (vieraskieliset) osuus nousi Helsingin osa-alueilla kuitenkin jo 29 prosenttiin vuonna 2012.

Kaupunkikehityksen näkökulmasta haasteellisena voidaan myös pitää nykyistä kehityssuuntaa, joka osoittaa huono-osaisuuden kasautuvan alueellisesti. Pienituloisuus, alhainen koulutustaso, keskimääräistä korkeampi työttömyys sekä erilaiset terveyteen ja elämänhallintaan liittyvät ongelmat paikantuvat Helsingissä pitkälti samoihin kaupunginosiin. Myös maahanmuuttajien osuus nousee näissä kaupunginosissa tyypillisesti keskimääräistä korkeammaksi. Asuinalueiden samanaikainen sosioekonominen ja etninen eriytyminen asettaa erityyppisiä haasteita alueiden kehitykselle ja palvelurakenteen kehittämiseksi Helsingin eri kaupunginosissa. Segregaatiokehityksen ehkäisemisen näkökulmasta asuinalueiden myönteisten kehityskulkujen tukeminen on tärkeää.

Talous

Kasvava ja kansainvälistyvä kansantalouden veturi

Helsingin seudun rooli Suomen kansantaloudessa on kasvanut viimeisten vuosikymmenten aikana merkittävästi. Vuodesta 1980 vuoteen 2008 mennessä seudun osuus Suomen bruttokansantuotteesta nousi neljänneksestä yli kolmannekseen. Helsingin seudun ytimessä pääkaupunkiseutu (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen), jonka maa-ala on vain 0,25 prosenttia koko Suomen ala-alasta, ja jolla asuu 19 prosenttia maan väestöstä, tuottaa 30 prosenttia Suomen bruttokansantuotteesta.

Kehityksen takana on talouden rakennemuutos jossa suurempien kaupunkiseutujen osuus kansantaloudesta kasvaa. Tuottavuusedut johtavat työpaikkojen syntyyn mikä puolestaan näkyy muuttoliikkeenä suurimmille kaupunkiseuduille. Tuottavuusetujen synty on seurausta sekä kaupunkiseudun koon että toimialakeskittymien kasvusta. Monilla kaupunkitalouden keskeisistä toimialoista vaaditaan korkeaa koulutustasoa, mikä puolestaan näkyy korkeakoulutetun väestön selkeästi muuta maata suurempana väestöosuutena. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus oli vuonna 2010 Helsingissä 19,3 prosenttia kun se muualla maassa (pois lukien Helsingin seutu) oli 8,3 prosenttia. Toisaalta Helsingissä asuu myös suhteellisesti muuta maata enemmän niitä joilla ei ole mitään peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Ammatillisen keskiasteen suorittaneiden osuus Helsingissä (noin 20 %) taas on selvästi muun maan tasoa alempi. Suuri pelkän lukiotutkinnon suorittaneiden osuus aikuisväestöstä taas kertoo Helsingin roolista merkittävänä opiskelijakaupunkina.

Monipuolinen elinkeinorakenne

Helsingin seudun elinkeinorakenne on monipuolinen, mikä on vahvuus globalisoituvassa ja alati muuttuvassa taloudessa. Palvelualojen osuus on selkeästi maan keskiarvoa korkeampi ja toisaalta jalostuksen sekä alkutuotannon osuudet maan keskiarvoa pienemmät. Helsingin elinkeinoelämän erikoistumisaloina voidaan pitää informaatiosektoria, liike-elämän palveluita sekä matkailu- ja majoitusaloja sekä virkistys- ja kulttuurialoja. Myös Helsingin rooli hallinnon ja päätöksenteon keskuksena näkyy erikoistumista mitaavissa sijaintiosamäärissä. Helsingin seudun etuna suhteessa muuhun maahan on ol-

lut se, että kansantalouden vahvat kasvualat ovat hyvin edustettuina Helsingin seudun elinkeinorakenteessa. Silti Helsingin seudun kehitys ei ole suhdannevaihteluille immuuni. Helsingin erikoistuminen mm. liike-elämän palveluihin tarkoittaa samalla sitä, että Helsingin seudun taloudella on vahva kytkös esimerkiksi teollisuuden suhdannekehitykseen. Suhdannevaihteluiden mukana työllisyyskehitys vaihtelee mikä välittyy myös verotulokertymien kautta kuntatalouteen. Esimerkiksi vuonna 2009 koettu kokonaistuotannon lasku oli Helsingin seudulla samansuuruinen kuin koko maassa keskimäärin eli 8,4 prosenttia.

Helsingin seudulla tuotannon arvonlisäys asukasta kohden on 40 prosenttia yli maan keskiarvon, ja ero muuhun maahan on vielä tätäkin suurempi. Työllistä kohden erotus on yli 20 prosenttia. Helsingin seudulla verot ja tulonsiirrot kuitenkin tasoittavat eroa suhteessa muuhun maahan, sillä niiden huomioon ottamisen jälkeen ero muuhun maahan kaventuu 16 prosenttiin asukasta kohden. Lisäksi alueelliset erot eri hyödykkeiden hintatasossa luultavimmin vielä kaventavat tuota eroa Helsingin seudun ja muun maan välillä.

Palveluelinkeinojen rooli Helsingin seudun taloudessa on keskeinen. Palvelusektori tarjoaa talouden rakennemuutosten ja kaupungistumisen seurauksena talouden eri sektoreista eniten työpaikkoja. Tulonjaon ja toimeentulon näkökulmasta on huomattava, että osa palvelusektorin työpaikoista on pienipalkkaisia. Lisäksi kansainvälisessä vertailussa palvelutuotannon tuottavuuskehitys on ollut Suomessa suhteellisen vaatimatonta. Kuitenkin juuri tuottavuuskehityksellä on ratkaiseva rooli niin aluetalouden menestyksessä kuin myös korkean elintason saavuttamisessa. Pitkälle kehittynyt palvelusektori, esimerkiksi tietointensiivisiä liike-elämän palveluja tarjoavilla aloilla, kasvattaa myös teollisen toiminnan tuottavuutta.

Innovaatioilla on keskeinen rooli tuottavuuden kasvun takana. Käytännössä kyse on tutkimus- ja kehitystoiminnasta (T&K). Suomalaisia kaupunkiseutuja vuodesta 1990 vuoteen 2008 vertailevan aineiston perusteella tutkimus- ja kehitysmenoilla oli selvä positiivinen yhteys kaupunkiseudun työpaikkamäärän kasvuun. Vaikka asukasta kohden lasketuilla T&K-menoilla Tampere ja Oulu kiilasivat Helsingin edelle, kokonaisuudessaan Helsingin seutu oli kuitenkin selvä kärkialue tutkimus- ja kehitystoiminnassa. 42 prosenttia maamme tutkimus- ja kehitystoiminnan menoista käytettiin Helsingin seudulla. T&K-menojen BKT-osuudella mitattuna Helsingin seutu on kärkialueita myös EU-maissa. Innovaatioympäristön säilymiseen ja kehittymiseen liittyy silti merkittäviä epävarmuustekijöitä. Julkisen talouden tiukentuminen vaikuttaa väistämättä käytettävissä oleviin T&K-resursseihin. Innovaatiotoiminnalla ja koulutuksella on keskeinen rooli taloudellisen kilpailukyvyn osana. Ilman osaavaa koulutettua työvoimaa innovaatioita ei synny eikä jo tehtyjä innovaatioita saada kaupallisesti hyödynnettyä.

Seudullisten työmarkkinoiden imu – pendelöintiä ja muuttoliikettä

Helsingin seutu muodostaa yhtenäisen työssäkäyntialueen, jonka työpaikkarakenne on huomattavasti asutusrakennetta keskittyneempi. Helsingin kantakaupungin ohella merkittäviä työpaikkakeskittymiä sijaitsee Espoossa ja Vantaalla. Erityisesti toimistotyöpaikkojen keskittyminen on ollut ja on edelleen varsin vahvaa. Sen sijaan esimerkin kaupan alan työpaikkarakenne on kehittynyt asutuksen laajenemisen myötä hajakeskittyneempään suuntaan.

Seudun työmarkkinoiden yhtenä ominaispiirteenä on suuri työvoiman liikkuvuus yli kuntarajojen. Esimerkiksi Helsinkiin, jossa oli vuonna 2011 yhteensä noin 408 000 työpaikkaa, tuli noin 169 000 työntekijää muista kunnista ja vastaavasti noin 70 000 helsinkiläistä kävi töissä Helsingin ulkopuolella. Työssäkäyntialue onkin vuosien saatossa kasvanut merkittävästi. Samalla työmarkkinoiden imu on osaltaan kasvattanut kansainvälistä

muuttoliikettä seudulle. Moniin palvelusektorilla avautuneisiin työpaikkoihin on löytynyt työntekijä, jolla on maahanmuuttajatausta. Esimerkiksi Virosta suuntautuu seudulle merkittäviä työvoimavirtoja.

Työvoiman saanti tulee lähivuosikymmeninä olemaan merkittävä ongelma. Kyseessä on demografinen työvoimavaje joka on väistämätön, tosin sen täysi voima alkaa näkyä vasta vuosikymmenen loppupuolella. Helsingin seudun työvoimatarpeen tyydyttäminen nojaa perinteisesti omien nuorisoikäluokkien ohella seudun ulkopuoliseen apuun. Tämä tarve on tulevaisuudessa entistä suurempi. Työvoimatarpeen ennakoitumallien avulla on laskettu, että seutu tarvitsee noin 20 000 uutta työntekijää vuosittain. Tästä vain runsaat 13 000 saadaan seudun omista nuorisoikäluokista. Loppu jää muuttoliikkeen ja pendelöinnin varaan. Koulutuksen suuntaamisessa joudutaan myös valintatilanteeseen. Nykyinen koulutustarjonnan paletti ei välttämättä vastaa tulevaisuuden tarpeita. Mille aloille riittää opiskelijoita ja mille aloille yhteiskunta ohjaa koulutuspaikkoja?

Helsingin työllisyysaste oli 73,9 prosenttia vuonna 2011. Vaikka työllisyysaste on koko maan lukuun (68,6 %) nähden korkeampi, on työllisyysasteessa edelleen nousun varaa kun sitä verrataan vaikkapa aikaan ennen 1990-luvun lamaa. Eri asia on, miten työttömiä muodostamasta työvoimareservistä käytännössä saataisiin työlliseen työvoimaan täydennystä. Työttömyysaste Helsingissä nousi vuodesta 2008 vuoteen 2011 mennessä 1,7 prosentilla 6,8 prosenttiin ja pitkäaikaistyöttömiä oli Helsingissä lähes 6 000. Joidenkin maahanmuuttajaryhmien kohdalla työttömyys on huomattavasti muita ryhmiä korkeammalla tasolla. Tämä on sekä haaste että mahdollisuus.

Helsinkiä nuorten asema koulutusmarkkinoilla, joka on askel työelämään, ei ole aina helppo. Kaikki helsinkiläisnuoret eivät pärjää kilpailuissa opiskelupaikoista ulkopaiikkakuntalaisten kanssa. Ilman ammatillista jatkokoulutusta on Helsingissä selvästi muuta maata enemmän 25–29-vuotiaita. Toki tämä voi heijastaa myös työmarkkinoiden imua. Liki 15 prosenttia 15–24-vuotiaista helsinkiläisistä nuorista oli vuonna 2010 koulutuksen ulkopuolella. Tämä tarkoitti 9 450 henkeä. Kuitenkin juuri ammatillinen tutkinto kasvattaa merkittävästi työllistymisen todennäköisyyttä, Helsingissä vielä muuta maata enemmän.

Työmarkkinoiden toimivuuden näkökulmasta sekä asuntotarjonta että toimiva liikennejärjestelmä ovat keskeisiä tekijöitä. Muuttoliikkeen osalta, työllistämisen mahdollistamiseksi, asuntotarjonnan riittävyys on turvattava. Asuntomarkkinoiden kireydestä kertovat voimakkaasti kohonneet asuntojen hinnat ja vuokrat sekä asumisväljyyden kasvun taittuminen. Koska metropolialueen työmarkkinat eivät muodostu pienistä, toisistaan riippumattomista segmenteistä ja työpaikkojensa naapurissa asuvista työntekijöistä, toimiva liikennejärjestelmä on ehdoton edellytys työmarkkinoiden tehokkaalle toiminnalle.

Kuntatalouden tila ja haasteet

Kunnat ovat Suomessa keskeinen hyvinvointivaltion toteuttamisen väline. Kuntien tehtäväkenttä on meillä erittäin laaja ja samalla monissa palveluissa kuntien oma päätöksentekovoimalla on varsin rajallinen. Kun valtiontaloutta on 1990-luvun laman jälkeen tasa-painotettu, kuntien talous on ajautunut kasvavan velkataakan tielle. Syynä tähän ovat muunmuassa uudet kunnille osoitetut tehtävät ja verotuksessa tehtävien vähennysten kasvattaminen. Lisäksi Helsingin riippuvuus verotuloista on suuri suhteessa suurimpaan osaan Suomen muita kuntia. Helsingin rooliksi on tullut toimia kuntien keskinäisen verotulontasausjärjestelmän suurimpana nettomaksajana. Järjestelmässä tehdyt reformit ovat ajoittain johtaneet suuriin tulomenetyksiin. Omilla toimillaan Helsinki on pyrkinyt hillitsemään menokehitystä ja myös onnistui siinä vuosina 2003–2004 ilman merkittäviä

julkisten palveluiden leikkauksia. Veroastetta on kuitenkin nostettu Helsingissä viimeisen kymmenen vuoden aikana jo kaksi kertaa.

Helsingin kunnallistalouden haasteet ovat tulevaisuudessa merkittäviä. Kustannustaso useissa julkisissa palveluissa ylittää edelleen valtakunnallisen tason ja myös keskeisten vertailukaupunkien tason. Lisäksi ainakaan nykymuodossaan kuntien valtionosuusjärjestelmä ei kykene ottamaan kunnolla huomioon suurkaupunki-ilmiöiden, kuten suuren maahanmuuttajaväestöosuuden, aiheuttamaa painetta kaupungin menoihin. Vaikka maahanmuuttajat ovatkin keskeisessä roolissa työvoimatarpeen tyydyttämisessä, se ei merkittävästi auta julkisen talouden tasapainottamisessa. Tulevaisuudessa myös Helsingin ja Helsingin seudun väestö ikääntyy. Tämä luo kaksoishaasteen kuntataloudelle. Samalla kun väestön ikääntyminen kasvattaa julkisen sektorin sosiaali- ja terveystarpeita, se myös kasvattaa työvoimantarvetta hoiva-aloilla ja lisää kilpailua niukkenevasta työvoimasta.

Kaupungin kasvu edellyttää voimakaita investointeja. Helsingin kunnallistalouden vuosikate ei kuitenkaan ole sitten 1990-luvun alun riittänyt kattamaan investointeja. Liikelaitosten, erityisesti Helsingin Energian, rooli kunnallistalouden tasapainottajina on keskeinen. Vuonna 2011 nämä tulot olivat 226 miljoonaa euroa. Helsingin Energian vuodesta 2003 alkaen tekemät ylimääräiset tuloutukset ovat olleet tärkeitä Helsingin kaupungin talouden tasapainottamiselle. Kokonaisuudessaan liikelaitosten tuloutukset kaupungin kassaan vastasivat noin kahden kunnallisveroprosentin tuottoa vuonna 2011.

1 Väestö

Helsingin väestönkasvu on kiihtynyt 2000-luvun alkupuolen notkahduksen jälkeen. Vuosina 2008–2011 väestö kasvoi keskimäärin 6 200 hengellä vuodessa.

Ulkomailta saatu muuttovoitto on kasvun merkittävin aiheuttaja, mutta myös Helsingille tyypillinen muuttotappio naapurikuntiin on supistunut huomattavasti. Muualta Suomesta saatu muuttovoitto on pysynyt vakaana.

Syntyneiden määrä on kasvanut ja luonnollinen väestönkasvu on kohonnut 1 500 henkeen vuodessa.

Kasvun seurauksena päivähoitoikäisten määrä on jo alkanut kasvaa ripeästi ja koululaisten määrän väheneminen on nyt pysähtymässä. Toisen asteen koulutukseen tulevien ikäluokka alkaa pienentyä myös koko seudulla.

Työikäisten määrä kasvaa hitaammin kuin aikaisemmin.

Suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtyminen on alkanut, ja eläkeikäisten määrä kasvaa nyt nopeasti, mikä heikentää huoltosuhdetta.

1.1 Väestömäärän muutos

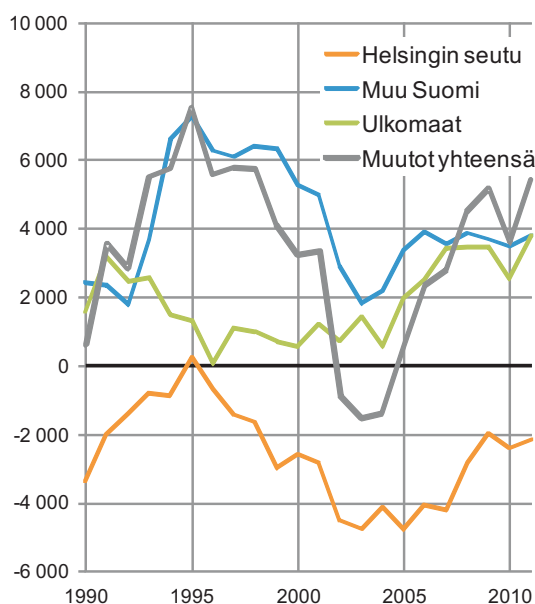
Helsingissä asui vuodenvaihteessa 2011/12 noin 595 400 asukasta, ja 600 000 asukkaan raja saavutettiin elokuussa 2012. Väestö kasvoi vuoden aikana lähes 7 000 hengellä, kun edellisen vuoden kasvu oli 5 200 henkeä.

Helsingin muuttovoitto oli 5 400 vuonna 2011, mikä oli suurin 2000-luvulla. Viime vuosina erityisesti kotimainen muuttovoitto on ollut korkeampaa kuin 2000-luvun alkupuolella. Tämä on johtunut erityisesti siitä, että Helsingin muuttotappio naapurikuntiin on pienentynyt selvästi. Vuosina 2002–2007 Helsingin muuttotappio muulle seudulle oli keskimäärin 4 400 henkeä vuodessa, kun vuosina 2008–2011 vuotuinen tappio oli vain 2 300. Kehitys viittaa asuntomarkkinoiden kiristymiseen, sillä myös 1990-luvun laman aikana poismuuttaneiden osuus oli kolmanneksen pienempi verrattuna 2000-luvun alkuvuosiin.

Ulkomailta saatu muuttovoitto alkoi kasvaa vuoden 2005 jälkeen, ja vuosina 2007–2011 se oli keskimäärin 3 300 henkeä vuodessa. Vuonna 2011 muuttovoitto oli 3 800 henkeä. Ulkomaalaisten tulo-muutto ylittää jo 1990-luvun alkuvuosien ennätystason.

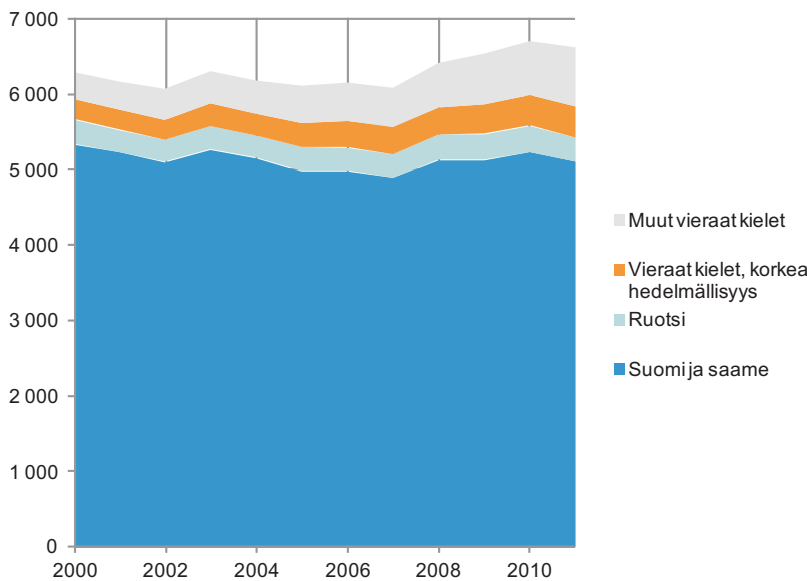
Myös syntyneiden määrä on kasvanut. Viime vuosina syntyneiden määrä on vaihdellut 6 500–6 700 välillä, kun vuosina 2000–2007 syntyi keskimäärin 6 150 lasta. Viimeksi näin paljon syntyneitä oli

Kuvio 1.1. Helsingin nettomuutto muuttosuunnan mukaan 1990–2011

Lähde: Pääkaupunkiseudun väestötalustoaineisto, Tilastokeskus

Kuvio 1.2. Helsingissä syntyneet äidin äidinkielen¹ mukaan vuosina 2000–2011

¹Korkean hedelmällisyyden kieliryhmiksi on määritelty äidinkielet, joissa kokonaishedelmällisyysluvun vuosien 2007–2011 keskiarvo on suurempi kuin kaikkien vieraiden kielten keskiarvo eli 1,8–3,8 ja syntyneitä on enemmän kuin 10. Kieliryhmään kuuluvat albania, arabia, bengali, kurdi, lingala, somali, tagalog, thai, turkki ja urdu.

Lähde: Pääkaupunkiseudun väestötilastoaineisto, Tilastokeskus

vuosina 1992–1995. Kasvu johtuu ulkomaalaistaustaisen väestön kasvusta, sillä ulkomaalaistaustaisten naisten saamien lasten määrä on kaksinkertaistunut vuosituhannen alusta ja on nyt 18 prosenttia kaikista syntyneistä.

Kantaväestöön kuuluvien naisten kokonaishedelmällisyys on kasvanut hieman, ja oli keskimäärin 1,3 vuosina 2007–2011. Suomenkielisten naisten hedelmällisyys (1,3) on matalampi kuin ruotsinkielisillä (1,45). Mikäli hedelmällisyys lasketaan lapsen äidinkielen mukaan, ruotsinkielisten kokonaishedelmällisyysluku on 2. Ero selittyy sillä, että kaksikielisissä perheissä lapsen äidinkieleksi valitaan useimmiten ruotsi.

Vieraskielisten naisten hedelmällisyys laski nopeasti 2000-luvun alun 2:sta 1,7:ään vuoteen 2008 mennessä, ja on pysynyt sen jälkeen tällä tasolla. Korkeimmat hedelmällisyysluvut ovat somalin- ja arabiankielisillä naisilla, keskimäärin 3,8 vuosina 2007–2011. Vuoden 2007 jälkeen syntyneiden määrä on kasvanut nopeammin matalamman hedelmällisyyden kieliryhmissä.

Kuolleiden määrä aleni vuosina 1990–2005, mutta on sen jälkeen kasvanut hieman. Vuosina 2008–2011 kuoli vuosittain keskimäärin 5 000 helsinkiläistä. Koska syntyneiden määrä on kuitenkin kasvanut nopeammin, luonnollinen väestönkasvu on lisännyt helsinkiläisten määrää keskimäärin 1 500 hengellä vuosittain. 2000-luvun alkuvuosina luonnollista väestönkasvua oli 1 000 henkeä vuodessa.

Helsingin väkiluvun ennustetaan kasvavan vuoden 2012 aikana 6 100 hengellä ja sen jälkeen 4 000–5 000 asukkaalla vuodessa vuoteen 2030 asti. Tämän jälkeen väestönkasvun ennustetaan hidastuvan vähitellen. Uusimmassa, vuoden 2012, väestöennusteessa 650 000 asukkaan rajan ennustetaan ylittyvän vuonna 2021.

1.2 Väestö ikäryhmittäin

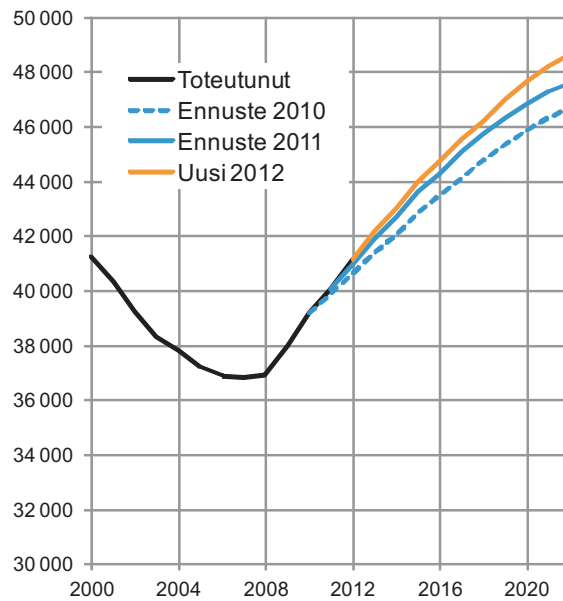
1.2.1 Päivähoitoikäisten määrä ja määrän kehitys

Helsingissä asui vuoden 2012 alussa 41 127 päivähoitoikäistä, 0-6-vuotiasta lasta. Määrä on kasvanut vuoden 2007 alusta vuoden 2011 loppuun 4 300 hengellä, mikä vastaa 12 prosentin kasvua. Vuoden 2011 aikana lasten määrä kasvoi yli 1 000 hengellä. Poikkeuksellisen suurta kasvu on ollut erityisesti Kallion ja Alppiharjun alueella, jossa päivähoitoikäisten määrä on kasvanut jopa 50 prosenttia vuodesta 2008 vuoteen 2012. Kasvu on tapahtunut ilman, että alueelle olisi rakennettu uusia asuntoja. Nopeaa kasvua on ollut myös muualla kantakaupungissa, Lauttasaarella ja Haagassa.

Kasvu näkyy myös kunnallisessa päivähoitossa. Kunnalliseen päivähoitoon osallistuvien lasten määrä on kasvanut Helsingissä 2 700 hengellä vuoden 2007 lopusta vuoden 2011 loppuun. Tästä kasvusta 500 johtuu päivähoitoon osallistuvien osuuden kasvusta.

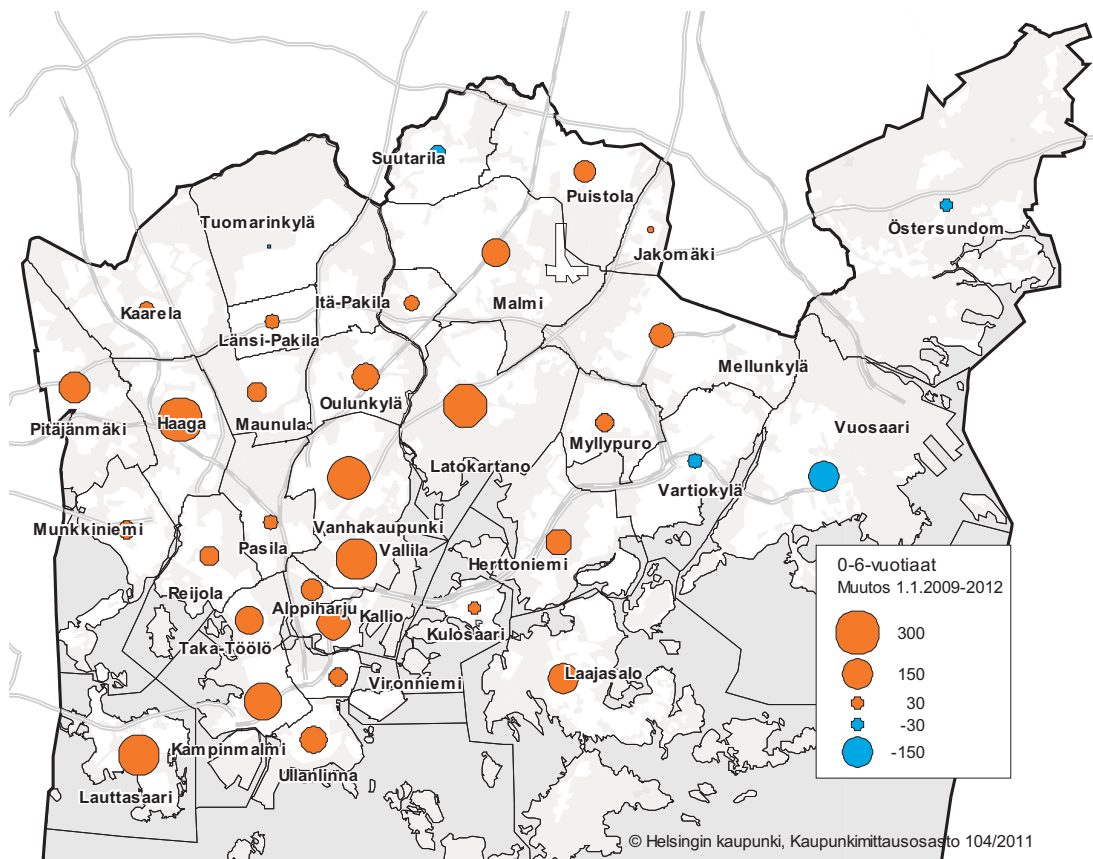
Väestöennusteen mukaan päivähoitoikäisten määrä kasvaa jatkossakin. Vuosina 2012–2015 päivähoitoikäisten määrän ennustetaan kasvavan noin 3 500 hengellä.

Kuvio 1.3. Päivähoitoikäisten 0–6-vuotiaiden määrä 1.1.2000–2012 sekä vuosina 2010–2012 laaditut

Lähde: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2013–2050

Kartta 1.1. Päivähoitoikäisten, 0–6-vuotiaiden määrän muutos peruspiireittäin 1.1.2009–2012

Lähde: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2013–2050

1.2.2 Peruskouluikäiset lapset

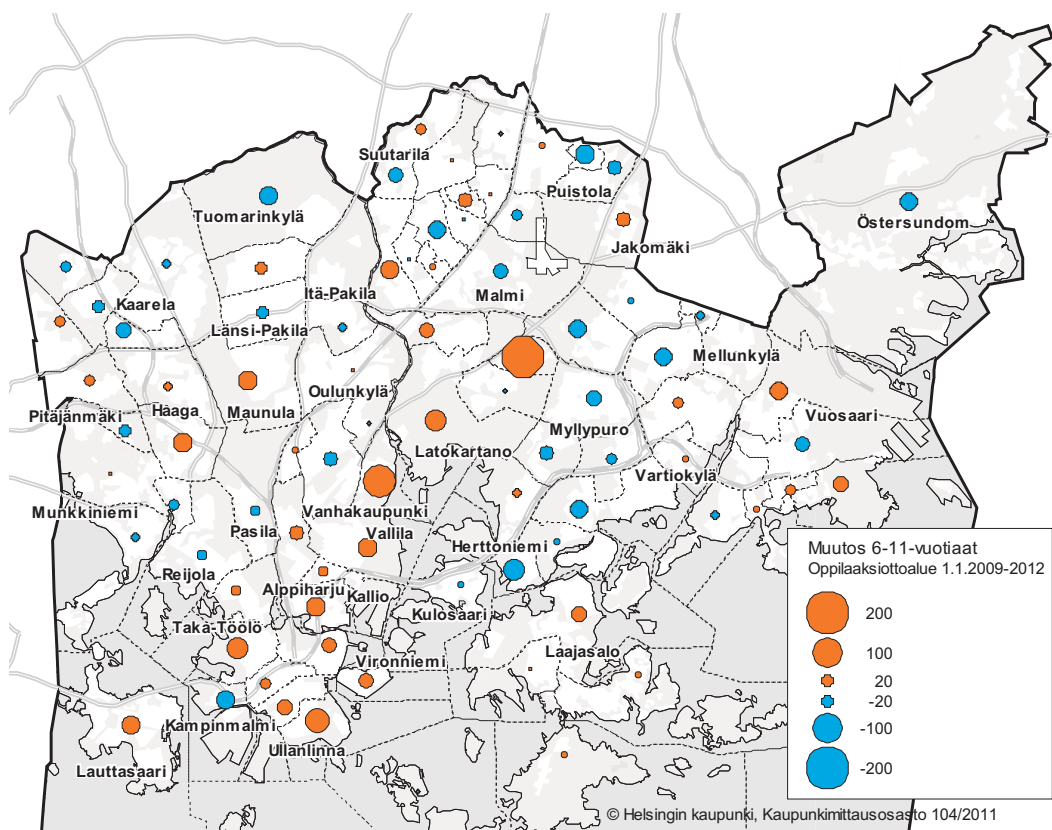
Vuoden 2012 alussa Helsingissä asui 44 841 peruskouluikäistä (6-14-vuotiasta) lasta. Peruskouluikäisten määrä saavutti huippunsa vuoden 2003 alussa, ja määrä laski sen jälkeen 5 400 hengellä (11 prosenttia) vuoden 2010 loppuun mennessä. Lasku on nyt pysähtynyt, ja vuoden 2003 taso saavutetaan ennusteen mukaan jälleen vuonna 2019.

Ala-asteikäisten (6-11-vuotiaat) määrä väheni vuoteen 2010 saakka, ja on sen jälkeen kasvanut 550 hengellä. Ikäluokan koko oli vuoden 2012 alussa 29 842 ollen edelleen noin 4 500 henkeä pienempi kuin vuonna 2001. Ikäluokan ennustetaan kuitenkin kasvavan nopeasti, ja 2000-luvun alun tason ennustetaan ylittyvän tämän vuosikymmenen lopulla.

Ala-asteikäisten määrä on kasvanut vuoden 2008 jälkeen paitsi uudisrakentamisen alueilla, kuten Latokartanossa ja Arabianrannassa, myös useilla kantakaupungin alueilla sekä mm. Haagassa, Lauttasaarella ja Maunulassa.

Yläasteikäisten (12-14-vuotiaat) määrä oli 14 999 henkeä vuoden 2012 alussa. Määrä kääntyi laskuun vuoden 2006 aikana, ja ikäluokan koko on nyt 2 000 henkeä pienempi kuin tuolloin. Toisaalta myös yläasteikäisten määrän ennustetaan kääntyvän kasvuun vuonna 2014.

 Kartta 1.2. Ala-asteikäisten 6-11-vuotiaiden (muut kuin ruotsinkieliset) määrän muutos suomenkielisen ala-asteen oppilaaksiottoalueilla 1.1.2009-2012

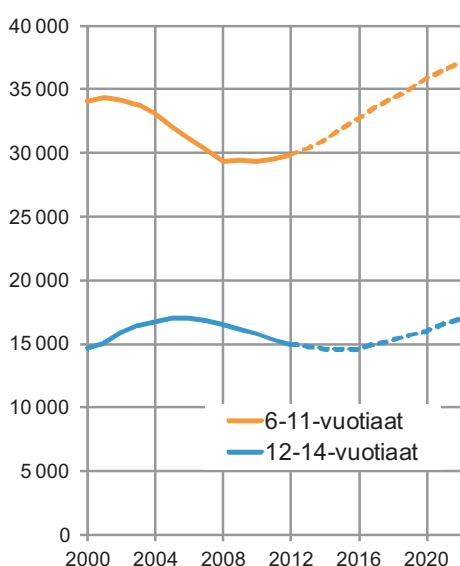

Lähde: Helsingin kuntarekisteristä poimitut rakennustasoiset väestötiedot

1.2.3 Toisen asteen koulutuksen väestöpohja, 15–17-vuotiaat

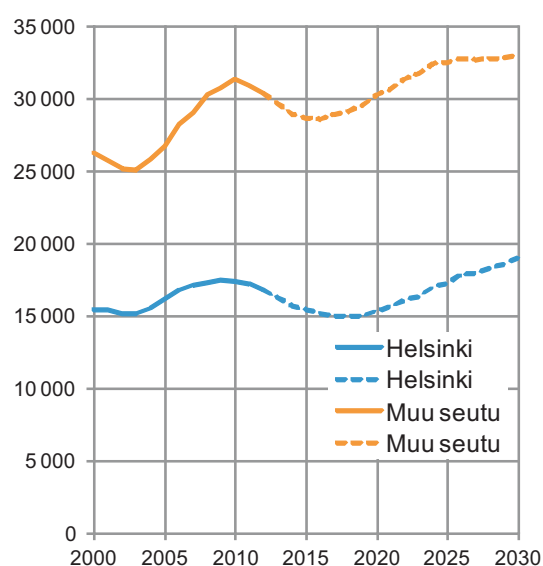
15–17-vuotiaita asui Helsingissä vuoden 2012 alussa 16 772. Määrä saavutti huippunsa Helsingissä, samoin kuin muuallakin Helsingin seudulla 2010-luvun alussa. Ikäluokka on alkanut nyt pienentyä, ja sen ennustetaan olevan vuonna 2018 vajaa 2 000 henkeä (10 prosenttia) nykyistä pienempi. Tämän jälkeen ikäluokan ennustetaan jälleen kasvavan nopeasti ja saavuttavan nykytason vuonna 2023. Myös muulla seudulla ikäluokka pienee, ja koko seudun 15–17-vuotiaiden määrän ennustetaan olevan 3 300 henkeä nykyistä pienempi vuonna 2016. Tämän jälkeen ikäluokan ennustetaan jälleen kasvavan nopeasti seudulla.

Kuvio 1.4. Peruskouluikäisten 6–14-vuotiaiden määrä 1.1.2000–2012 sekä ennuste 2013–2023 Helsingissä

Lähde: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2013–2050

Kuvio 1.5. 15–17-vuotiaat Helsingissä ja muulla Helsingin seudulla 1.1.2000–2012 ja ennuste 1.1.2013–2030

Lähde: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2013–2050

1.2.4 Työikäinen väestö

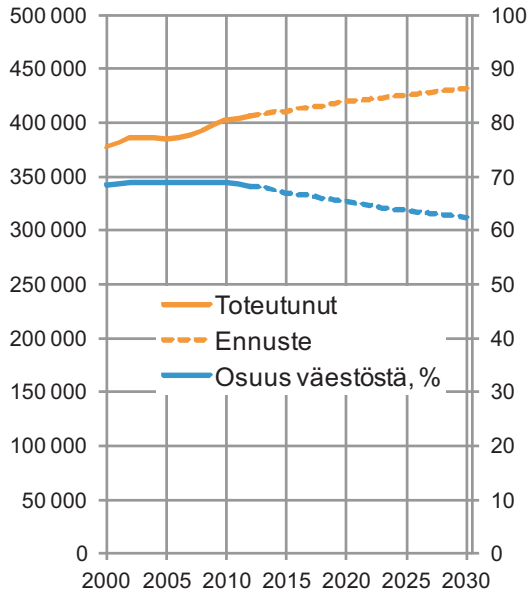
Helsinki, Helsingin seutu ja osittain myös sitä ympäröivä laajempi metropolialue ovat yhtä suurta työmarkkina-alueita, jolle on luonteenomaista, että työpaikat keskittyvät voimakkaasti keskusalueelle, kun taas työntekijät sijoittuvat yhä laajemmalle alueelle. Osa metropolialueesta on siten keskittynyt lähinnä asumispalvelujen tuottamiseen.

Helsingin työikäisen väestön (18–64-vuotiaat) määrän kehitys on muuttumassa nopeasti. Työikäisten määrä kasvoi keskimäärin 3 300 hengellä vuosina 1990–2011, mutta 2010-luvun edetessä vuotuinen kasvu hidastuu noin 1 500 henkilön tasolle. Vaikka työikäisten määrä kasvaa edelleen, työikäisten osuus koko väestöstä on käännytynyt laskuun sekä Helsingissä että koko seudulla 2010-luvun alussa.

Myös koko Helsingin seudun 14 kunnan alueella työikäisten määrä kehitys hidastuu ja osuus väestöstä alenee yhtä nopeasti kuin Helsingissä. Tämä aiheuttaa pendelöinnin lisääntymistä ja pitää yllä työvoiman kysyntää ja ulkomaista tulomuuttoa.

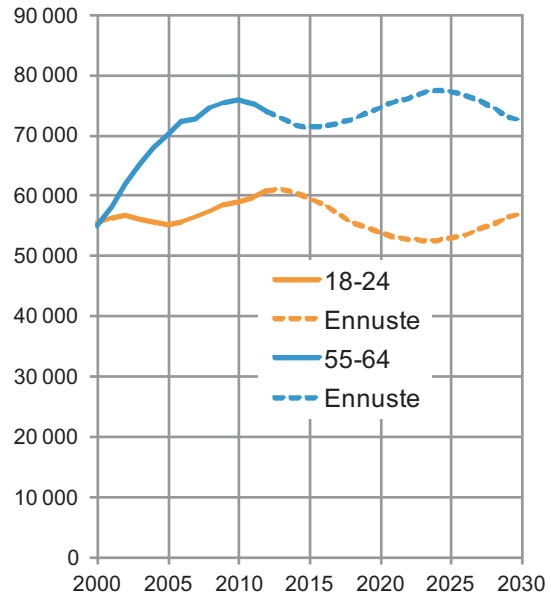
Nuorten aikuisten (18–24-vuotiaiden) määrä on kasvanut Helsingissä viime vuosina nopeasti, mutta nyt ikäluokan ennustetaan pienenevän 2020-luvulle asti. Vanhimpain työikäisten (55–64-vuotiaiden) määrä kasvoi hyvin nopeasti viime vuosikymmenellä, mutta suurten ikäluokkien tullessa eläkeikään määrä vähenee vuoteen 2015 asti, minkä jälkeen ennustetaan uutta kasvua.

Kuvio 1.6. Työikäisten (18–64-vuotiaiden) määrä ja osuus väestöstä Helsingissä 1.1.2000–2012 ja ennuste 2013–2030

Lähde: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2013–2050

Kuvio 1.7. 18–24- ja 55–64-vuotiaiden määrä Helsingissä 1.1.2000–2012 sekä ennuste 2013–2030

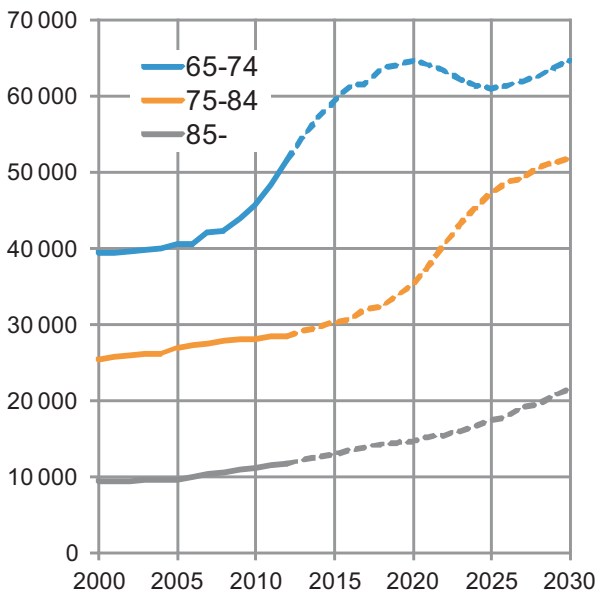

Lähde: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2013–2050

1.2.5 Yli 65-vuotiaat

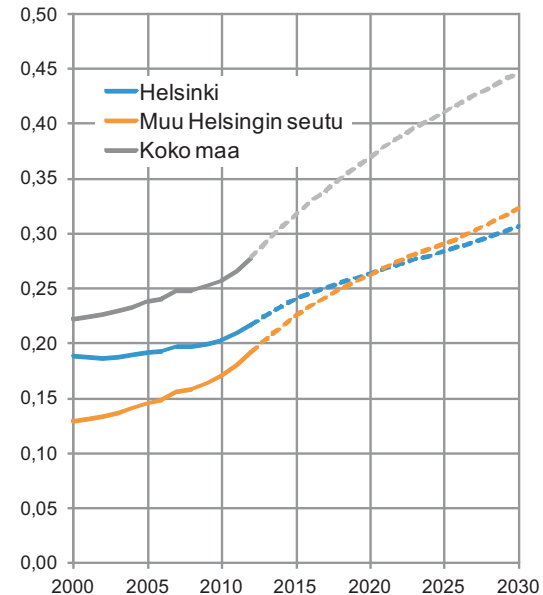
Helsingissä eläkeikäisten (yli 65-vuotiaiden) määrä lisääntyi viime vuosiin saakka verratien hitaasti, mutta vuonna 2010 alkoi nopea kasvu, ja vuosien 2010–2014 aikana kasvun ennustetaan olevan keskimäärin 3 500 henkeä vuodessa. Tämän jälkeen, vuosien 2015–2030 aikana, kasvun ennustetaan hidastuvan vajaan 2 500:aan henkilöön vuodessa.

Kuvio 1.8. Yli 65-vuotiaat Helsingissä 1.1.2000–2012 ja ennuste 2013–2030

Lähde: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2013–2050

Kuvio 1.9. Vanhushuoltosuhte 1.1.1980–2012 ja ennuste 2013–2030 (Vanhushuoltosuhte: yli 65-vuotiaat/15–64-vuotiaat)

Lähde: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2013–2050

Terveydenhoidon ja sosiaalipalvelujen kannalta kuormittavimpien yli 75-vuotiaiden määrän kasvu on sekini nyt kaksinkertainen aikaisempaan nähden, mutta tämän ikäluokan nopein kasvu alkaa vasta 2020-luvulla. Vastaavasti yli 85-vuotiaiden määrä kasvaa lähivuosina 300–400 hengellä vuosittain, mutta 2020-luvun puolivälin jälkeen vuotuinen kasvu ylittää jo 1 000 henkeä.

Yli 65-vuotiaita oli 91 700 vuoden 2012 alussa, ja määrän ennustetaan ylittävän 100 000 vuoden 2014 aikana. Eläkeikäisiä ennustetaan olevan 120 000 vuonna 2023 ja 140 000 vuonna 2030. Eläkeikäisten osuus väestöstä kasvaa nykyisestä 15 prosentista 20 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä.

Helsingin vanhushuoltosuhte pysyi vuosina 2000–2010 alle 0,2:ssa, mutta on nyt alkanut nopeasti heiketä. Helsingin vanhushuoltosuhte heikkenee kuitenkin muuta maata hitaammin, ja myös muun seudun vanhusten osuus työkäisistä ohittaa Helsingin 2020-luvulla.

1.3 Ulkomaalaisväestö

Ulkomaalaistaustaisen väestön kasvu alkoi Helsingissä 1990-luvun alussa aikaisempaa huomattavasti nopeampana ja on jatkunut sen jälkeen vain hieman hidastuen. Vuodesta 2005 kasvu on ollut erityisen nopeaa, noin 3 700 henkilöä vuodessa. Kasvun taustalla on erityisesti ulkomailta saatu muuttovoitto, joka kasvoi edelleen vuonna 2011.

Ulkomaan kansalaisten määrä kasvaa hitaammin kuin vieraskielisen väestön määrä, koska yhä useampi saa Suomen kansalaisuuden. Nykyisin heitä on 1 000–1 200 vuosittain.

Vuoden 2007 jälkeen ulkomailta saatu muuttovoitto on kasvattanut Helsingin vieraskielistä väestöä vuosittain 3 500 asukkaalla. Helsinki menettää muuttotappiona vieraskielisiä naapurikuntiin keskimäärin 500 asukasta vuodessa, mutta saa vastaavan määrän muualta Suomesta muuttovoittoa. Tästä kotimaisesta muuttovoitosta suurin osa on lähtöisin niistä maista, joista on tultu Suomeen pakolaisina.

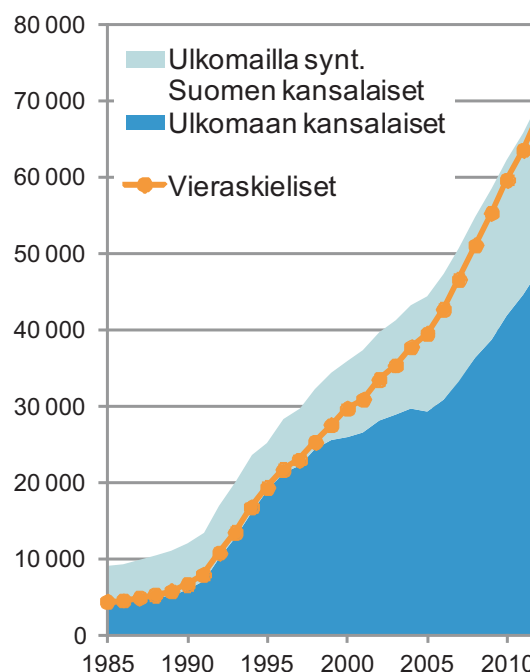
Seudun sisäisessä muuttoliikkeessä Helsinki saa muuttovoittoa erityisesti somalinkielisistä ja menettää muuttotappiona viron-, venäjän- ja englanninkielisiä.

Vieraskielisiä oli Helsingissä vuodevaihteessa 2011/2012 yli 68 000, ja määrä on kaksinkertaistunut vuoden 2002 jälkeen. Viimeisten viiden vuoden aikana vieraskielisten määrä on kasvanut yli 4 000 hengellä vuodessa.

Vieraskielisistä ryhmistä suurimmat ovat venäjänkieliset (14 500 henkilöä), vironkieliset (9 000) ja somalinkieliset (6 800). Muut suurimmat kieliryhmät ovat englantia (4 600), arabia (3 200) ja kiina (2 500). Vuosina 2009–2011 suurista, yli 1 000 asukkaan kieliryhmistä, nopeimmin kasvoivat viron-, persian- eli farsin- sekä kurdinkielisten määrät, yli 30 prosenttia.

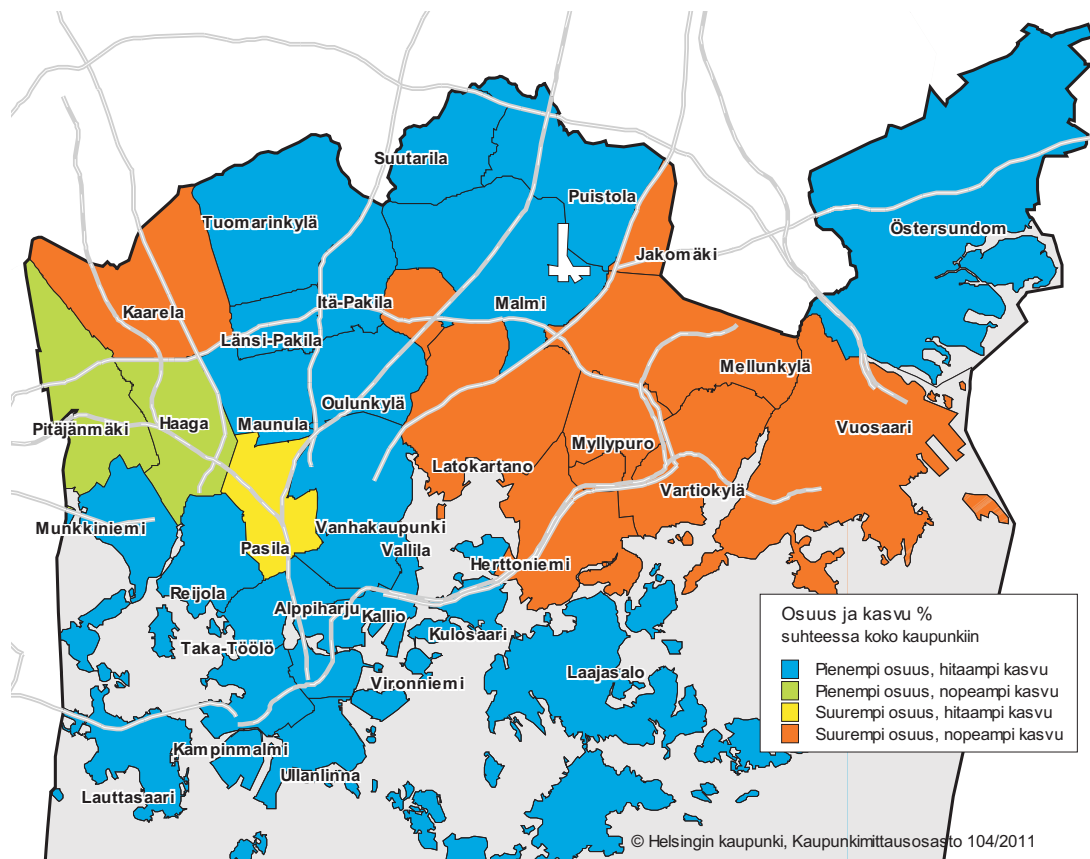
Ulkomaan kansalaisten määrä alkoi kasvaa nopeammin vuoden 2005 jälkeen, ja kasvaa nyt vajaan 3 000 asukkaan vuosivauhtia. Vuodevaihteessa 2011/2012 ulkomaan kansalaisten määrä oli noin 48 000 henkeä.

Kuvio 1.10. Ulkomaalaistaustaiset ja vieraskieliset Helsingissä 1.1.1985–2012

Lähde: Pääkaupunkiseudun väestötilastoaineisto, Tilastokeskus

Kartta 1.3. Vieraskielisen väestön osuus väestöstä peruspiireittäin 1.1.2012 ja osuuden muutos 1.1.2009–2012, suhteessa koko kaupungin keskimääräiseen osuuteen ja kasvuun

Lähde: Helsingin seudun aluesarjat tilastotietokanta

EU-maiden kansalaisia asui Helsingissä 18 400, josta yli puolet (9 700) oli virolaisia. Viime vuosina EU-maista eniten ovat kasvaneet Britannian, Espanjan ja Saksan kansalaisten määrät, mutta suhteellisesti nopeimmin kasvaa kuitenkin itäeurooppalaisten määrä, latvialaisten, bulgariaalaisten, romanialaisten ja unkarilaisten.

Venäjän kansalaisia asuu Helsingissä 6 200, määrä kasvaa nyt vuosittain noin 150:llä.

Helsingissä asuu 6 700 Afrikan maiden kansalaista, määrä kasvaa noin 450 hengellä vuosittain. Vajaa puolet afrikkalaisista on somalialaisia. Somalialaistaustaisesta väestöstä jo 56 prosenttia on Suomen kansalaisia.

Aasian maiden kansalaisia asuu Helsingissä 11 500, ja määrä on kasvanut nopeasti 2000-luvun jälkipuolella. Suurimmat kansalaisuusryhmät ovat kiinalaiset, intialaiset ja irakilaiset. Erityisen nopeasti ovat kasvaneet Irakin, Afganistanin ja Nepaliläisten määrät.

Vieraskielisen väestön osuus on kasvanut vuosina 2009–2011 eniten niissä peruspiireissä, joissa oli jo ennestään suurimmat osuudet vieraskielisiä (mm. Jakomäessä, Mellunkylässä ja Vuosaarissa). Osa-alueista korkeimmat vieraskielisten osuudet ovat Meri-Rastilassa, Kallahdessa, Kivikossa ja Kurkimäessä, joissa vieraskielisiä on yli neljäsosa asukkaista.

1.4 Perheet ja asutokunnat

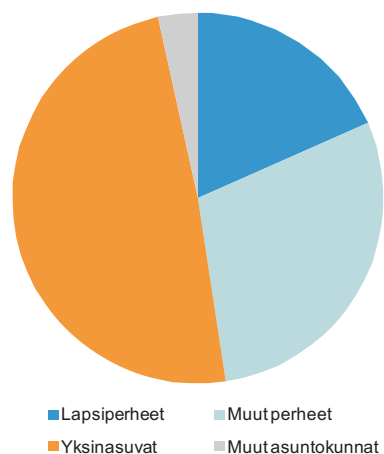
Helsingin aikuisväestöstä kolmannes asuu yksin. Yksinasuvien osuus on vähentynyt hieman vuoden 2008 jälkeen. Sen sijaan helsinkiläisistä asutokunnista noin puolet on yksinasujia. Yksin- ja kaksinasuvien yhteenlaskettu osuus asutokunnista on lähes 80 prosenttia. Tämä osuus ei ole kasvanut vuoden 2005 jälkeen.

Lapsiperheitä (perheitä, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi) Helsingissä on 55 400, mikä on 18,4 prosenttia asutokunnista. Lapsiperheiden osuus asutokunnista on laskenut hieman 2000-luvun alkuun verrattuna. Tuolloin lapsiperheiden osuus helsinkiläisistä asutokunnista oli 21 prosenttia.

Lapsiperheistä vain hieman yli puolet (55 %) ovat aviopariperheitä. Avopariperheiden osuus on 17 prosenttia. Helsinki onkin Suomen yksinhuoltajavaltaisin kunta, sillä lähes 30 prosenttia lapsiperheistä (yhteensä 16 057) on yksinhuoltajaperheitä ja yli neljännes (yhteensä 24 092) alle 18-vuotiaista lapsista asuu yksinhuoltajaperheissä. Joka kymmenes (1 547) yksinhuoltaja on mies.

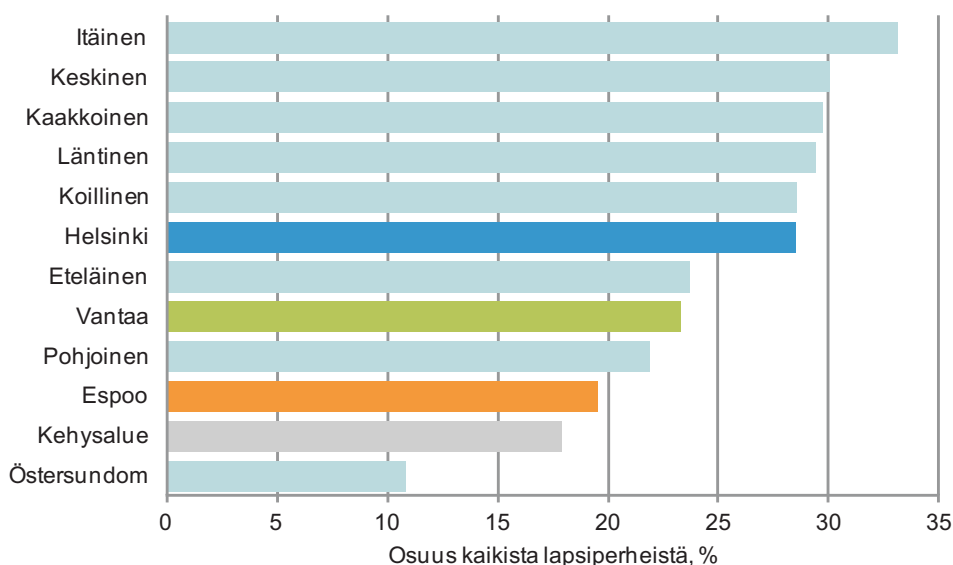
Yksinhuoltajaperheiden osuus on suurin niillä alueilla, joilla on paljon vuokra-asuntoja kuten Itäisessä suurpiirissä (33 % lapsiperheistä) tai pieniä asuntoja kuten Keskeisessä suurpiirissä (30 % lapsiperheistä).

Kuvio 1.11. Asutokunta- ja perherakenne Helsingissä 1.1.2012

Lähde: Pääkaupunkiseudun väestötilastoaineisto, Tilastokeskus

Kuvio 1.12. Yksinhuoltajaperheiden osuus kaikista lapsiperheistä 1.1.2012 suurpiireittäin ja naapurikunnittain

Lähde: Pääkaupunkiseudun väestötilastoaineisto, Tilastokeskus

2 Kunnallistalous – Helsingin talouden kolme notkahdusta

Yli 20 vuoden tarkastelujaksolle mahtuu kolme notkahdusta Helsingin verotuloissa. Kaikista niistä kaupunki on selvinnyt, mutta keinoissa on hieman eroja.

Helsingin ja muidenkin kuntien talous on kiristynyt. Tulot eivät ole kattaneet menoja ja taloutta on jouduttu tasapainottamaan velalla ja omaisuuden myynneillä.

Edellä kuvatun kehityksen taustalla on kolme tekijää:

1. Kansatalous heijastuu kuntien tulopohjaan
2. Valtion ratkaisut (verotus, valtionosuudet, uudet tehtävät ja velvoitteet)
3. Kaupungin omat päätökset.

Kuntatalous on toimeksiantotaloutta. Yksinkertaisin tapa kuntien talouden vakauttamiseksi olisi se, että valtio pidättäytyisi uusista toimeksiannoista. Toinen edellytys on se, että kaupunki päivittää palveluverkkoa talouden kannalta hyvinäkin vuosina vastaamaan tarvetta. Kumpikaan ehdoista ei ole täyttynyt viime vuosina.

2.1 Helsingin menot ja tulot

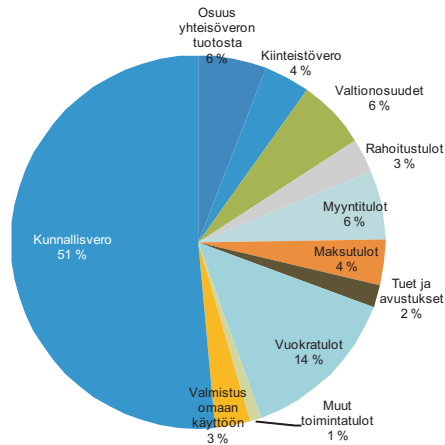
Vuoden 2012 talousarvion mukaan Helsingin kaupunki kerää veroja 2 755 miljoonaa euroa. Tästä 270 miljoonaa euroa on yhteisveroa ja 190 miljoonaa euroa kiinteistöveroa. Pääosa veroista, 2 290 miljoonaa euroa, kertyy kunnallisverona. Veroprosentti on 18,5 ja veroprosentin tuotto 124 miljoonaa euroa. Kaupunki saa valtionosuuksia 248 miljoonaa euroa. Kaupungin tuloista noin kaksi kolmasosaa on veroja ja valtionosuuksia. Kuviossa 2.1. ei ole mukana liiketoiminnan maksutuloja.

Menoista (ilman liiketoimintaa) 35 prosenttia on palkkoja ja henkilöstömenoja. Palvelujen ostojen osuus on 40 prosenttia. Kaikkiaan 4,4 miljardin euron toimintamenoista 2,3 miljardia euroa – 54 prosenttia – käyttävät sosiaalivirasto ja terveystalvirasto. Opetusvirasto käyttää 0,6 miljardia euroa, 14 prosenttia.

Vuoden 2012 talousarvion mukaan vuosikatetta kertyy ilman liikelaitoksia 45 miljoonaa euroa. Kaupungin tulot eivät riitä peruspalvelujen rahoittamiseen. Niitä on voitu rahoittaa liikelaitosten tuotoilla. Liikelaitokset huomioiden kaupunginvuosikate on liikelaitoksen huomioiden 316 miljoonaa euroa. Se ei kuitenkaan riitä 616 miljoonan euron investointien rahoittamiseen, vaan kaupunki on joutunut ottamaan lisää velkaa.

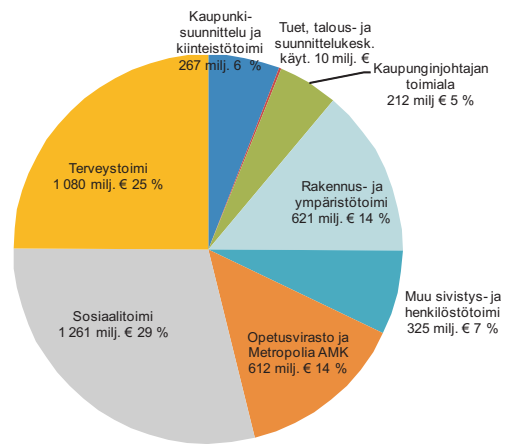
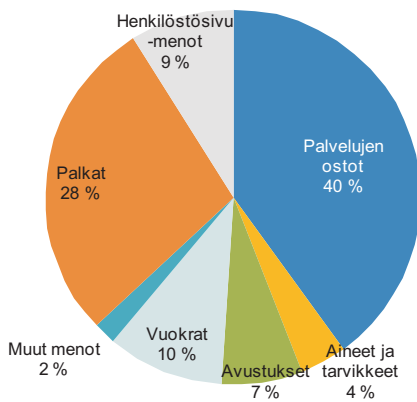
Helsingin talous on muita kuntia riippuvaisempi omista verotuloistaan. Helsingin verotulot ja talouden tila heijastelevat bruttokansantuotteen kehitystä. Poikkeamat tästä linjasta ovat johtuneet valtion toimenpiteistä.

Kuvio 2.1. Kooste Helsingin tuloista ja menoista vuoden 2012 talousarviossa

- Veroprosentti 18,5 %
 - Prosenttiyksikön tuotto = 124 milj. euroa
- Yhteisöveron tuotto 270 milj. euroa
- Kiinteistöveroprosentit
 - asuinrakennukset 0,32 %
 - yleinen vero 0,8 %
 - rakentamattomat rakentamiskelpoiset tontit 1,8 % (Kiinteistöveron tuotto 194 milj. euroa)

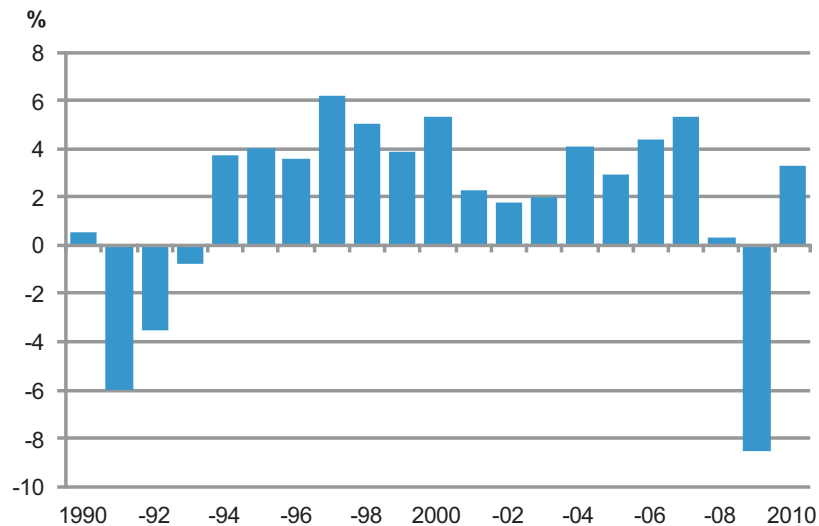
Lähde: Helsingin kaupunki, Taske

2.2 Helsingin talouden kolme notkahdusta

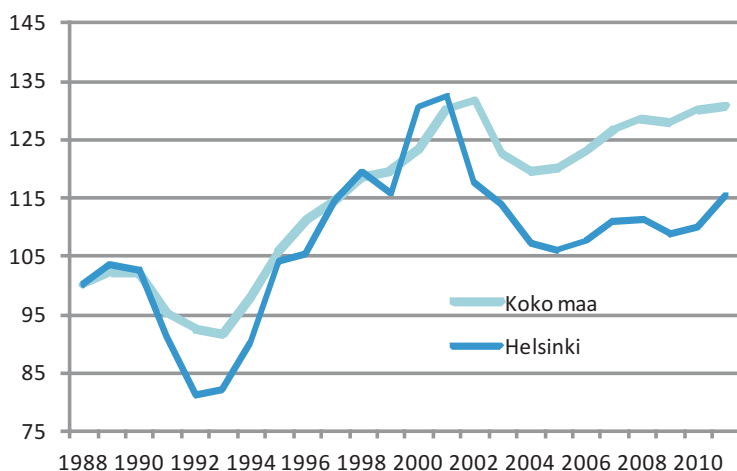
1990-luvun vaihteen jälkeen Helsingin taloutta on kiristänyt kolme kertaa verotulojen yhtäkkinen supistuminen. Ensimmäinen kerta oli 1990-luvun alun lama, joka leikkasi Helsingin verotuloista yli viidenneksen, kun koko maan notkahdus oli vain kym-

Kuvio 2.2. Bruttokansantuotteen volyymin muutokset 1990–2010, prosenttia

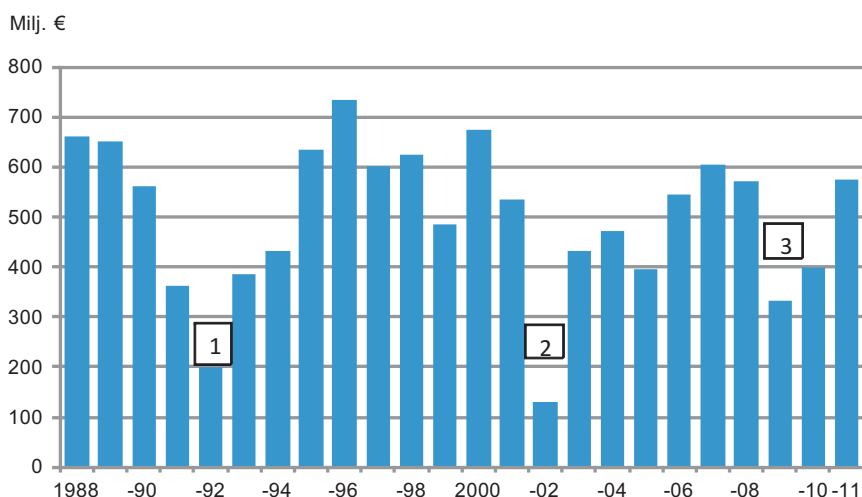
Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 2.3. Helsingin ja koko maan verotulot 1988–2011 euroa/asukas (1988=100, 2011 rahanarvo)

Lähde: Tilastokeskus, Kuntaliitto

Kuvio 2.4. Helsingin vuosikate milj. e 1988–2011 (2011 rahanarvo)

Lähde: Tilastokeskus, Kuntaliitto

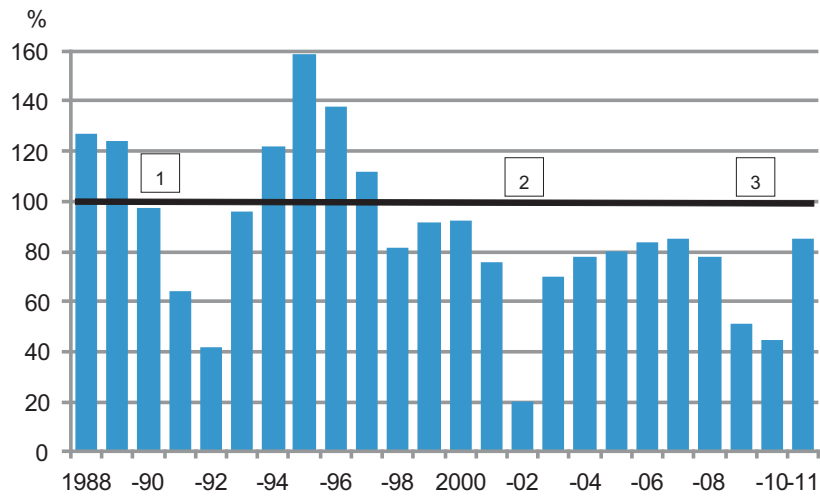
menesosa. Lamasta toipumista vauhditti yhteisöveron voimakas kasvu vuoden 1993 verouudistuksen jälkeen.

Toisen kiristymisen sai aikaan valtio, joka vakautti kuntataloutta ns. vakautuspaketilla¹ vuonna 2002 kuittaamalla arvonlisäveron takaisinperinnän yhteisöverosta. Koska yhteisöveron osuus Helsingin verotuloissa on muita kuntia suurempi, seurasi miljardin, silloisen markan, notkahdus kaupungin verotuloissa. Kuntataloutta vakautettiin siten Helsingin ja muiden keskimääräistä enemmän yhteisöveroa saavien kuntien kustannuksella.

Suunnilleen samaan aikaan valtion ratkaisujen kanssa 2000-luvun alussa bruttokansantuotteen kasvu hidastui. Helsingin työpaikat supistuivat noin 6 000:lla. Tämän seurauksena Helsingin verotulot kasvoivat muita suuria kaupunkeja hitaammin. Jossain vaiheessa notkahdusta alettiin kutsua minitaantumaksi. 2000-luvun alun notkahdus näyttääkin bruttokansantuotteella mitaten muita notkahduksia pienemmältä, mutta samaan aikaan valtion toimet kiristivät Helsingin taloutta enemmän (kuvio 2.3).

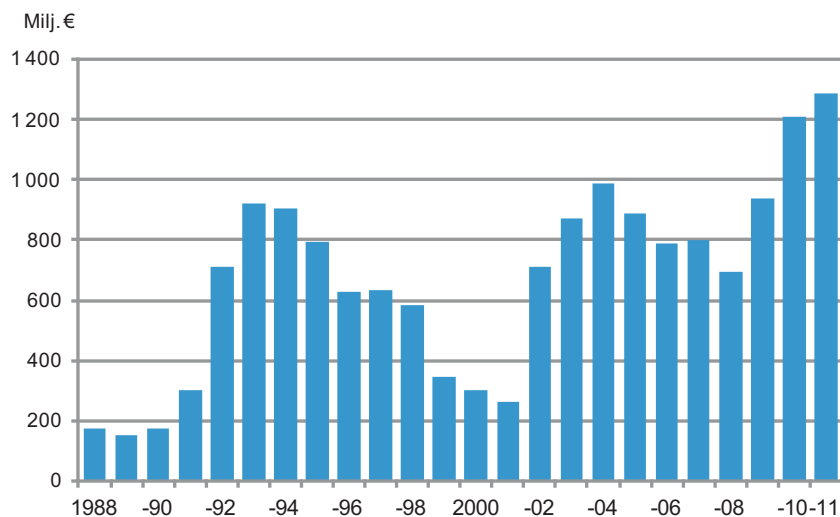
¹Heikki Helin, Tapausten kulku. Valtionosuus- ja verouudistukset ja uudistussuunnitelmat 1990–2006 ja valtion toimenpiteiden vaikutus kuntien talouteen. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2008:4

Kuvio 2.5. Helsingin investointien tulorahoitusprosentti 1988–2011

Lähde: Tilastokeskus, Kuntaliitto

Kuvio 2.6. Helsingin lainat miljoonaa euroa 1988–2011 (2011 rahanarvo)

Lähde: Tilastokeskus, Kuntaliitto

2000-luvun alun Helsingin verotulojen kasvun hidastumisen taustalla oli monia syitä: asukasluvun kehitys, työllisyystilanteen heikkeneminen ja siihen liittynyt it-alan työpaikkojen ja ylityötuntien väheneminen. Lisäksi Helsingin tulopohjaa heikentää muuttoliike, jossa kaupunki menettää asukkaita – veronmaksajia – naapurikuntiin sopivien asuntojen puutteen takia. (Helin 2009:1, s.16–19)

Kolmas notkahdus oli kansainvälisen talouden syöksy lamaan vuonna 2008. Maailmantalous supistui erittäin voimakkaasti vuoden 2008 jälkipuoliskolla ja ajautui syvään taantumaa vuoden 2009 alkupuoliskolla. Maailmankauppa ja teollisuustuotanto supistuivat. Vuonna 2009 bruttokansantuote supistui peräti 8 prosenttia. Valtiontalouteen syntyi merkittävä alijäämä ja velka kasvoi. Suomen talous toipui kuitenkin vuoden 2009 finanssikriisistä nopeasti.

Vuosikatteen riittävyttä voidaan arvioida tarkastelemalla miten se riittää investointien rahoittamiseen. Tätä varten on kehitelty tunnusluku investointien tulorahoitusprosentti:

*Investointien tulorahoitusprosentti = 100 * Vuosikate / Investointien omahankintameno.*

Investointien omahankintamenolla tarkoitetaan rahoituslaskelman käyttöomaisuusinvestointeja, joista on vähennetty rahoituslaskelmaan merkityt rahoitusosuudet.

Kunnat pyrkivät taloutensa tasapainottamiseksi korvaamaan verotulojen ehtymisen leikkaamalla käyttömenoja ja investointeja. Menojen karsinta samassa tahdissa ei kuitenkaan ollut mahdollista.

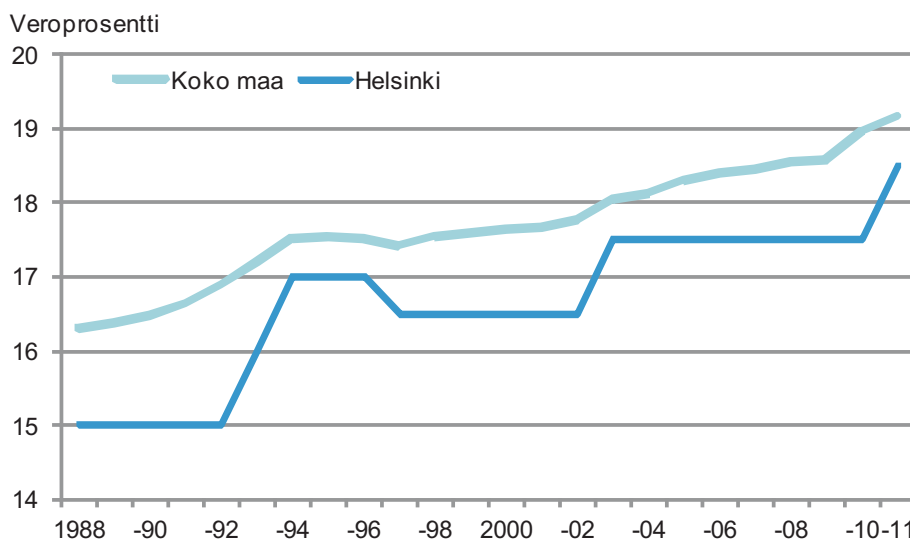
Helsingin vuosikate riitti investointien rahoittamiseen vain 90-luvun alussa, jolloin investointeja vähennettiin (kuvio 2.5). Kun verotulojen kasvu hidastuu ja jopa reaalisesti vähenee, heikkenee vuosikate. Vuosikatteen heikkenemisen takia kaupunki joutui rahoittamaan investointejaan yhä enemmän velalla (kuvio 2.6).

1990-luvun alun notkahduksesta selviäminen²

Helsingin talouden tasapainon saavuttamista 1990-luvun laman jälkeen auttoivat seuraavat toimenpiteet ja kehityspiirteet:

- Verotuloihin muodostunutta aukkoa paikattiin korottamalla silloista äyrin hintaa sekä vuonna 1993 että 1994. (kuvio 2.7)
- Vuoden 1993 verouudistus ja talouden elpyminen kasvattivat yhteisöjen maksamia verotuloja odotettua enemmän.
- Helsingin osuus yhteisöveron tuotosta oli vuonna 1993 vain 40 milj. euroa, vuonna 1997 se oli jo 685 milj. euroa.
- Menoja pyrittiin leikkaamaan erilaisin säästötoimenpitein.
- 1990-luvun alussa kaupunki teki järjestöjen kanssa säästösopimuksen. Helsingissä ei irtisanottu henkilöstöä kuten muualla.
- Investointeja leikattiin, mutta siitä huolimatta velka nelinkertaistui muutamassa vuodessa.

■ Kuvio 2.7. Helsingin ja koko maan veroprosenttien kehitys 1988–2011

Lähde: Tilastokeskus, Kuntaliitto

²Heikki Helin, Helsinki ja talouden notkahdukset. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuskatsauksia 2009:1

Vuoden 2002 ”kuntatalouden vakautusratkaisusta” selviäminen

- Organisaatiokomitea uudisti kaupungin hallintoa. Eräiden toimintojen menot saatiin vähenemään ja muiden kasvua jarrutettua.
- Kaupunginhallitus päätti 1.2.2002, että sosiaali- ja terveystoimen asukaskohtaisia kustannuksia sekä opetustoimen oppilaskohtaisia kustannuksia pyritään vähentämään niin, että vähitellen savutettaisiin viiden suurimman kaupungin keskiarvo.
- Veroprosenttia korotettiin vuonna 2003. (kuvio 2.7)
- Kaupungin velka kasvoi 2000-luvulla voimakkaasti. (kuvio 2.6)
- Energialaitoksen kasvanut tuotto tuki kaupungin taloutta. (kuvio 2.8)

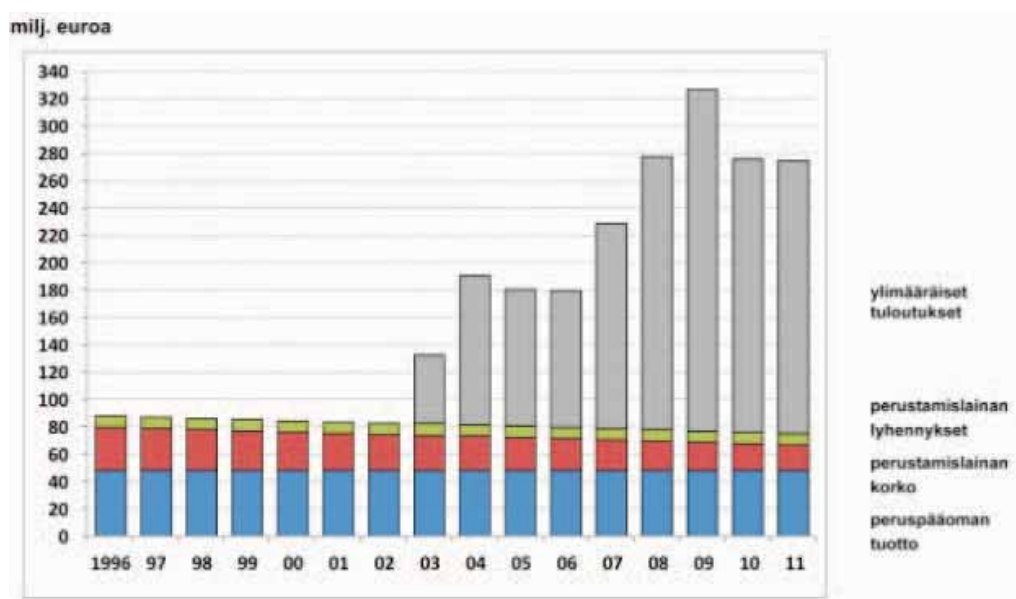
Vuoden 2009 notkahdus

- Kaupunki korotti ylimääräisenä tuloutuksena Helsinki Energiasta 250 miljoonaa euroa.
- Veroprosenttia korotettiin vuodelle 2011.
- Kaupungissa alettiin suunnitella säästöjä ja menoleikkauksia, mutta ne jäivät vähäiseksi³.
- Valtio tuli kuntien avuksi nostamalla kuntien yhteisövero-osuutta 10 prosenttisyksiköllä, poistamalla Kela-maksun ja korottamalla kiinteistöveroprosenttien alarajoja.

Menot nousevat tulojen tasolle

Kunnallistalous on tasapainotaloutta, jossa menot pyrkivät nousemaan tulojen tasolle. Kun kansantaloudella on mennyt hyvin, siitä ovat kunnatkin saaneet osansa.

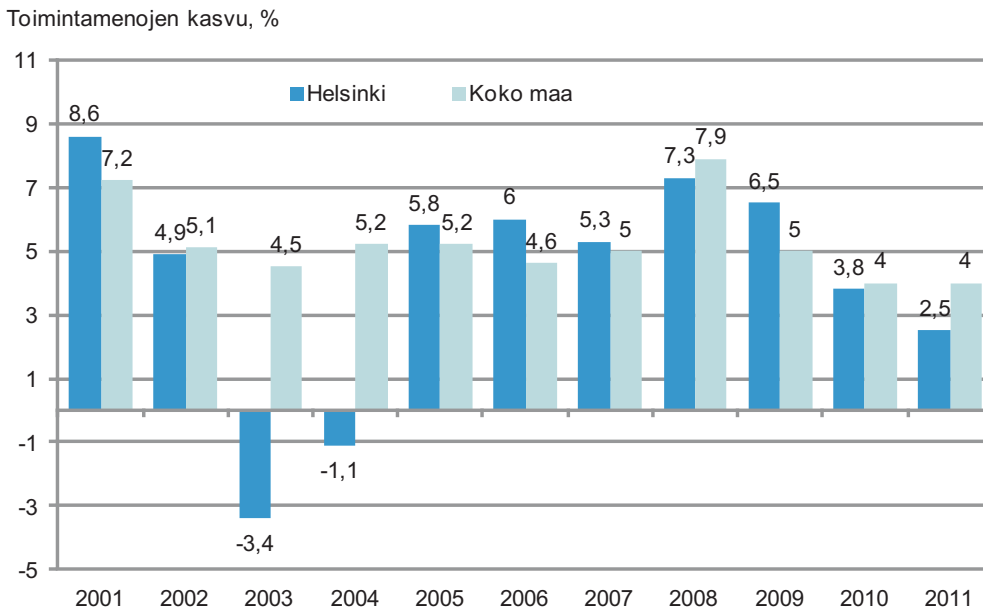
■ Kuvio 2.8. Helsinki Energian tuloutukset kaupungille 1996–2011, miljoonaa euroa

Lähde: Helsingin kaupunki, talous- ja suunnittelukeskus

³Helsinki aikoo karsia rajusti kouluja, terveysasemia ja kirjastoja HS 1.2.2009.
Pajunen vaatii lamalääkkeeksi säästökuuria ja valtavaa velkapottia. (HS 26.9.2009)
Pajusen lakkautuslista haudattiin (HS 15.12.2009)

Kuvio 2.9. Helsingin ja koko maan toimintamenojen kasvu prosentteina 2001–2011 (Helsinki ilman liikelaitoksia)

Lähde: Helsingin kaupunki, talous- ja suunnittelukeskus

Muihin kuntiin verrattuna suhteellisen vahva talous on mahdollistanut toimintamenojen kasvun. Helsingin talouden turvana verotulojen supistuessa on ollut liiketoiminnan muodostama puskuri. On kaupunkilaisten etu, että kaupungilla on omistukseensa energiahuolto, jonka tuotot ovat olleet käytettävissä kaupungin palvelujen rahoittamiseen.

Kuntien toimintamenot ovat kasvaneet vuosittain. Menot ovat supistuneet ainoastaan pakon edessä 1990-luvun alun laman aikaan. Muutoin kuntien menoleikkaukset ja säästöt ovat olleet menojen kasvun hidastamista. Harvinainen poikkeus oli Helsingin ”vyönkiristys” vuoden 2002 kuntatalouden tasapainotusratkaisun jälkeen.

Menojen kasvua ovat vauhdittaneet kunnille säädetyt uudet tehtävät. Jokainen uusi velvoite tarkoittaa pienempää liikkumavaraa sekä kunnan taloudessa että palveluissa. Kaikki uudet velvoitteet lisäävät kuntien menoja ja kiristävät taloutta.

Valtiovarainministeriö arvostelee kuntia löysästä taloudenhoidosta. Valtiovarainministeriö ei ole saanut ministereitä eikä kansanedustajia kuriin uusien tehtävien ideoinnissa. Jatkuvasti on vireillä hyviä asioita, joiden lopullinen kustannus ei ole tiedossa tai joiden kustannusarviot ovat alimitoitettuja.

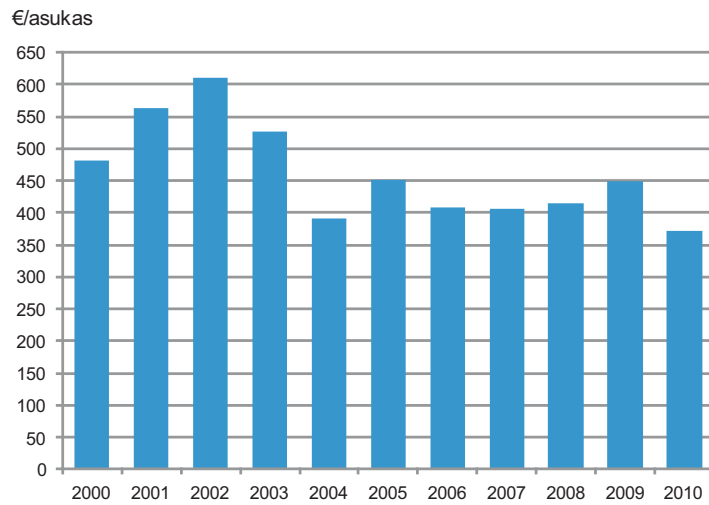
Kallis Helsinki⁴

Helsingin kustannukset ovat olleet suuremmat kuin muiden kuntien useimmissa keskeisimmässä toiminnoissa vuosi toisensa jälkeen. Erot Helsingin ja muiden suurten kaupunkien välillä ovat kuitenkin kaventuneet. Kuviossa 2.10 on esitetty Helsingin sosiaali- ja terveystoimen nettokustannusten (euroa/asukas) ero kuuden kaupungin keskiarvosta⁵.

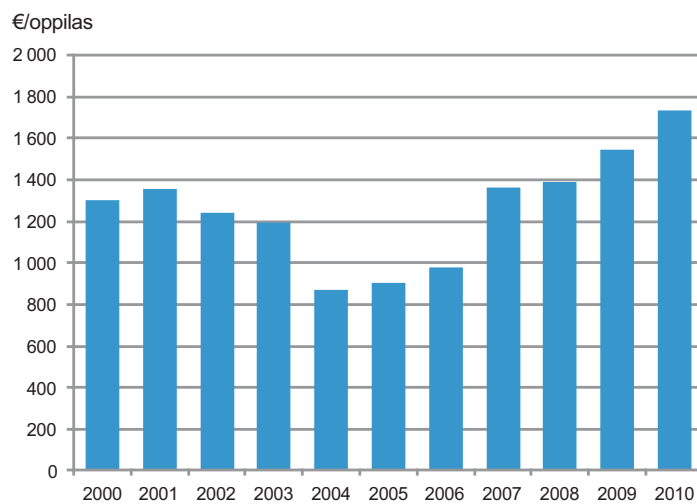
⁴Heikki Helin. Kallis Helsinki. Suurten kaupunkien palvelukustannukset vuonna 2000. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2002:1. Heikki Helin, Helsinki kiristi vyötäään. Suurten kaupunkien palvelukustannukset 2003. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 2005:1. Heikki Helin, Suuruuden ekonomiaa. Suurten kaupunkien palvelukustannukset 2010. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuskatsauksia 2012:1.

⁵Espoon, Tampereen, Vantaan, Turun ja Oulun sosiaali- ja terveystoimen nettokustannusten euroa/asukas keskiarvosta.

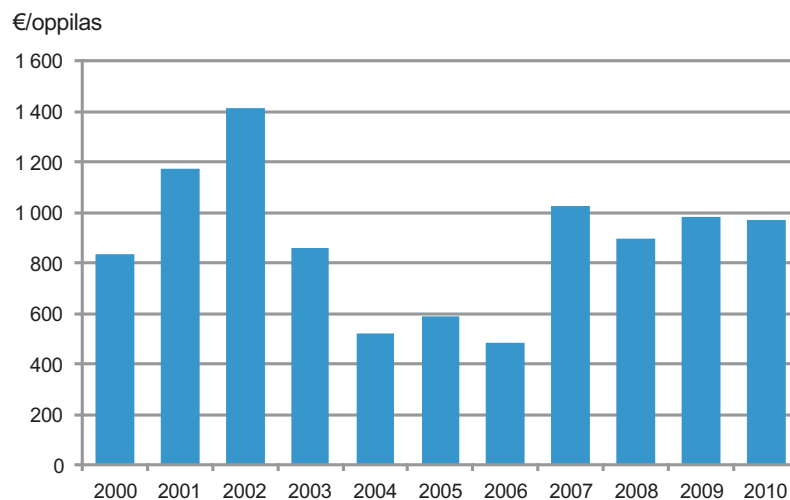
Kuvio 2.10. Helsingin sosiaali- ja terveystoimen nettokustannusten (euroa/asukas) ero viiden seuraavaksi suurimman kaupungin nettokustannusten keskiarvoon 2000–2010

Kuvio 2.11. Helsingin oman perusopetuksen nettokustannusten (euroa/oppilas) ero viiden seuraavaksi suurimman kaupungin nettokustannusten keskiarvoon 2000–2010

Kuvio 2.12. Helsingin oman lukio-opetuksen nettokustannusten (euroa/oppilas) ero viiden seuraavaksi suurimman kaupungin nettokustannusten keskiarvoon 2000–2010

Lähde: Tilastokeskus, Kuntaliitto

Vaikka ero on kaventunut, säästöpotentiaalia on tälläkin sektorilla 219 miljoonaa euroa. Tällä laskutavalla Helsingin ero muihin oli vuonna 2002 yli 340 miljoonaa euroa.

Omassa perusopetuksessa vastaava säästöpotentiaali on kasvanut yli 60 miljoonaan euroon ollen suurempi kuin 2000-luvun alussa. Oman lukio-opetuksen säästöpotentiaali on vajaat 10 miljoonaa euroa.

2.3 Verorahoitus ei riitä peruspalveluihin

Vaikka Helsingin tulopohja on muita kuntia vahvempi, ovat myös Helsingin palveluiden tuottamiskustannukset muita suuremmat. Tämän osoittavat kuviot 2.10–2.12, joissa Helsingin kustannuksia verrataan asukasluvultaan Helsingin jälkeen seuraavaksi suurimpien kaupunkien (Espoo, Tampere, Vantaa, Turku ja Oulu) kustannusten keskiarvoon.

Kaupungin verotulot ja valtionosuudet, joiden summaa kutsutaan verorahoitukseksi, eivät riitä kattamaan peruspalvelusta aiheutuvia kustannuksia. Peruspalveluiksi luetaan tässä sosiaali- ja terveystoimi sekä opetus- kulttuuri- ja vapaa-aikatoimi.

Verorahoitus kattoi peruspalvelujen kustannukset vielä 2000 ja 2002. Vuoden 2002 kuntatalouden ”vakautusratkaisussa” tilanne muuttui. Kuvion 2.13 osoittama ero verorahoituksen ja palveluskustannusten välillä on voitu kattaa Helsinki Energian tuloutuksilla.

Kunnallisveroprosentti ja kunnallisveroaste

Kunnallisveron vähennyksiä on kymmenen viime vuoden aikana korotettu merkittävästi. Siitä on seurannut kunnan päättämän nimellisen tuloveroprosentin ja kunnan efektiivisen veroasteen (maksettava vero / veronalaiset tulot ennen tuloista tehtäviä vähennyksiä) välisen eron kasvu. Useat kunnat ovat jossain vaiheessa kompensoineet vähennysten korotuksen vaikutuksen nostamalla tuloveroprosenttiaan. Näin kuntien keskimääräinen tuloveroprosentti on noussut, vaikka efektiivinen tuloveroaste on pysynyt likimain samana tai jopa alentunut jonkin verran.

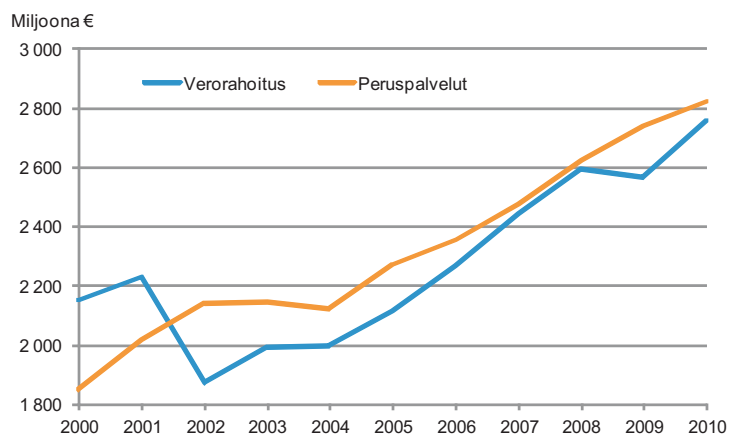
Kuntien riippuvuus valtionosuuksista on lisääntynyt vuosittain, koska valtio on keventtänyt kuntien verotusta ja korvannut menetykset lisäämällä valtionosuuksia. Vuosina 1997–2011 verotusta on kevennetty 2,6 miljardilla eurolla. Tästä yli 800 miljoonaa euroa on jäänyt kompensoimatta. Veronkevennyksien vuoksi ero kuntien tuloveroprosenttien ja efektiivisen veroasteen välillä on kasvanut lähes 5 prosenttiyksikköön. Kaikkien kuntien efektiivinen veroaste on keskimäärin 14,32 ja nimellinen 19,25. Helsingin efektiivinen veroaste on 15,10.

Helsinki ja valtio

Kuntien valtionosuusjärjestelmän muutokset ovat olleet kustannusneutraaleja kuntien ja valtion välillä. Kuntien kesken muutokset ovat olleet nollasummapeliä, jossa Helsinki on ollut useimmiten maksajana.

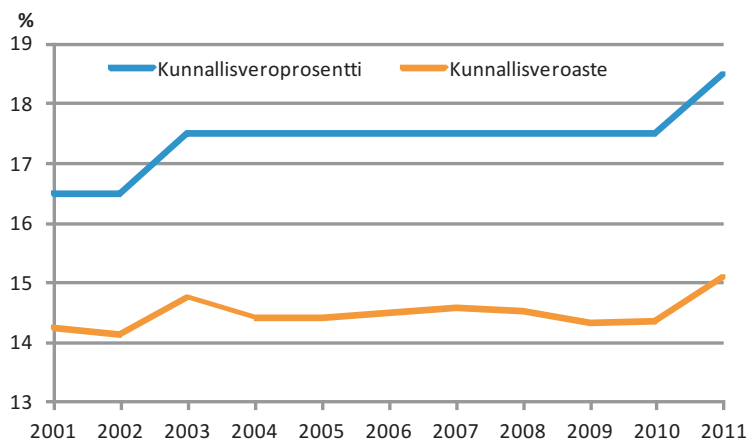
Kunnallistalous on valtion toimeksiantotaloutta. Hallitukset ovat valtiontaloutta tasapainottaakseen leikanneet kuntien tuloja ja pienentäneet kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta. Maan hallitusten tapa on ollut viivytellä kustannustenjaon edellyttämien korvausten maksussa kunnille. Myös kustannustason noususta korvattiin vain osa, siihen asti kunnes laki edellytti täysimääräisen tarkistuksen.

Kuvio 2.13. Helsingin verorahoitus ja peruspalvelut miljoonaa euroa 2000–2010

Lähde: Tilastokeskus, Kuntaliitto

Kuvio 2.14. Helsingin kaupunginvaltuuston päättämä kunnallisvero prosentti ja todellinen kunnallisveroaste 2001–2011

Hyvin harvoin keskustellaan syistä, jotka ovat johtaneet kunnallistalouden tähän tilanteeseen. Ongelmat on kuitattu viittaamalla kuntien toimintojen tehostomuuteen ja taloudenhoidon taitamattomuuteen.

Yhteisövero on toiminut jonkinlaisena kunta-valtio-suhteen tasapainotuserä. Tämän takia nimesin erään asiaa käsittelevän julkaisuni ”Kunnallistalous – valtiontalouden jakojäännös?”⁶ Koska yhteisöveron merkitys on Helsingissä muita kuntia suurempi, on Helsinki ollut menettäjänä. Poikkeuksina ovat olleet hallitusohjelman mukaiset kiinteistöveron poisto verotulotasausjärjestelmästä vuodelle 2012. Koska Helsingin verotusarvot ovat muuta maata korkeammat, hyötyi Helsinki muutoksesta laskelmien mukaan noin 30 miljoonaa euroa. Toinen Helsingin kannalta myönteinen ratkaisu oli yhteisöveron kuntien osuuden tilapäinen korotus. Koska Helsingin yhteisövero asukasta kohti on koko maan keskiarvoa korkeampi, hyötyy Helsinki muuta maata enemmän osuuden korotuksesta. Vaikutus oli noin 55 miljoonaa euroa. Näiden myönteisten tekijöiden summa oli suurempi kuin valtionosuusleikkausten.

⁶Heikki Helin, Kunnallistalous – valtiontalouden jakojäännös? Kuntien tilinpäätökset 1995, suurten kaupunkien toiminnolliset menot 1995 ja talousarviot 1997. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 1997:3.

Heikki Helin, Miten tähän on tultu? Toisenlainen tulkinta kuntataloudesta. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2011:1.

Heikki Helin, Miten tähän on tultu? Toisenlainen tulkinta kuntataloudesta. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuskatsauksia 2011:1.

3 Helsinkiläisten näkemyksiä osallistumisesta ja vaikuttamisesta

Helsinkiläiset seuraavat aktiivisesti lähiympäristönsä asioita, mutta kokevat vaikutusmahdollisuuksiensa vähenevän mitä kauemmas kotikorttelista siirrytään.

Helsinkiläiset kokevat, että heillä on ollut enemmän aikaa paneutua asioihin vuonna 2012 kuin vuonna 2005.

Valtuutetut pitävät valtuustoryhmänsä vaikutusmahdollisuuksia parempina kuin omia tai koko valtuuston vaikutusmahdollisuuksia.

Lähes 80 % valtuutetuista pitää asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia huonoina tai erittäin huonoina.

Noin puolet valtuutetuista kokee hallintokuntien välisen yhteistyön toimivan huonosti ja joka viides kokee sen toimivan erittäin huonosti.

Kuntalaisten osallistuminen kunnan toimintaan on ajankohtainen kysymys: kuntalaisten osallistumisen edistämistä mietitään parhaillaan muun muassa kaupunginjohtajan asettamassa demokratiaryhmässä (<http://demokratia.hel.fi/>). Kaupunkia voi ajatella valtavana sosiaalisena prosessina, jossa syntyy jatkuvasti uudenlaisia vuorovaikutuksen muotoja. Pop up -kulttuuri, ravintolapäivä, kaupunkiviljely ja Helsinki beyond dreams -kirjan esimerkit kaupunkikulttuurista ovat todisteita siitä, kuinka kaupunkilaiset ottavat kaupunkia ja kaupunkitilaa haltuun uusilla tavoilla.

Helsingissä toteutetaan säännöllisesti kaupunkilaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin liittyviä tutkimuksia. Näistä tärkeimpiä ovat kaupunkipalvelututkimuksen (KAPA-tutkimus) kuntalaisten osallistumista koskeva osio, valtuutettujen itsearviointikysely, kuntademokratia asukkaiden kokemana -kysely (tuorein tutkimus valmistuu vuoden 2012 lopussa), sekä vaalitulinpäätös kunnallisvaalien jälkeen.

Seuraavassa esitellään alustavia tuloksia KAPA-tutkimuksesta ja valtuutettujen itsearviointikyselystä, joista ilmestyvät erilliset raportit myöhemmin.

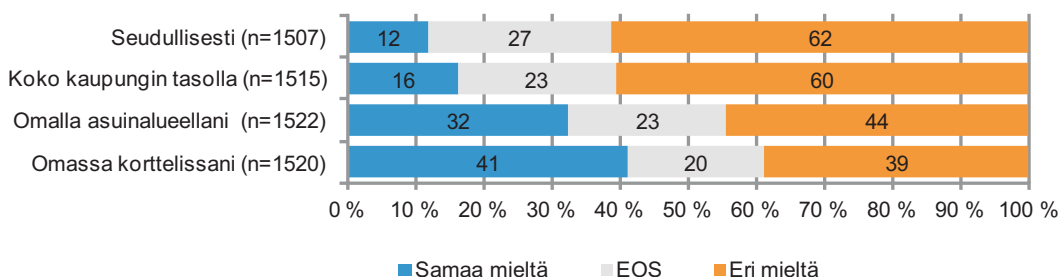
3.1 Helsinkiläisten vaikutusmahdollisuudet 2012

Lähiympäristöön vaikuttaminen koetaan helpoimmaksi

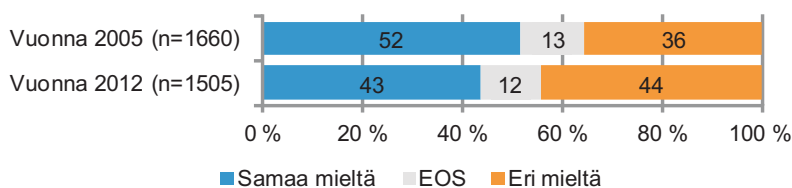
Kuntalaisten osallistuminen on ollut yhtenä teemana kaupunkipalvelututkimuksen Helsingin lisäkysymyksissä vuosina 2005 ja 2012. Kysymysten avulla selvitettiin, kuinka tietoisia helsinkiläiset ovat osallistumismahdollisuuksistaan ja millaisina he kokivat vaikutusmahdollisuutensa.

Uutta tietoa toi vuoden 2012 tutkimuksessa ollut uusi kysymys, joka koski kokemusta omista vaikutusmahdollisuuksista omassa korttelissa, omalla asuinalueella, koko kaupungin tasolla ja seudullisesti. Vahvimmillaan ihmiset kokevat vaikutusmahdollisuutensa olevan lähiympäristössä: 41 prosenttia ihmisistä koki voivansa vaikuttaa asioihin omassa kotikorttelissaan. Silti samaan aikaan lähes yhtä moni koki, ettei voi vaikuttaa asioihin edes oman korttelin tasolla. Mitä isommasta alueesta on kyse, sitä pienemmiksi ih-

Kuvio 3.1. Vastaukset väittämään ”Koen voivani vaikuttaa asioihin...” vuonna 2012, %

Kuvio 3.2. Vastaukset väittämään ”Minulla ei ole aikaa paneutua asioihin” vuosina 2005 ja 2012, %

miset kokivat vaikutusmahdollisuutensa: seudullisella tasolla vain 12 prosenttia koki voivansa vaikuttaa asioihin.

Muuten tulokset vuosien 2005 ja 2012 kyselyissä olivat jopa hämmästyttävän samankaltaisia. Ainoa tilastollisesti merkittävä muutos on tapahtunut kysymyksen ”Minulla ei ole ollut aikaa paneutua asioihin” kohdalla: 36 prosenttia oli eri mieltä väitteen kanssa vuonna 2005, kun vuonna 2012 eri mieltä olevien osuus oli noussut 44 prosenttiin. Vastauksilla on nyt periaatteessa paremmin aikaa paneutua asioihin, mutta ehkä hieman yllättävää on, että ajan koettu lisääntyminen ei näy kyselyn muissa vastauksissa.

Asioita seurataan, mutta kaikkia vaikutusmahdollisuuksia ei tunneta

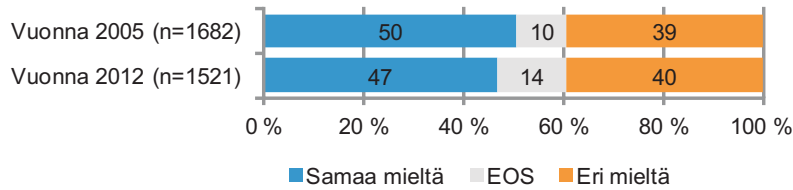
Vastajat olivat eniten samaa mieltä väitteen ”Seuraan aktiivisesti lähiympäristöni asioita” kanssa (67 % vastaajista). Sen sijaan eniten erimieltä oltiin väitteiden ”Vaikutan jonkin kansalaisjärjestön kautta” (62 % vastaajista), ”Koen voivani vaikuttaa asioihin seudullisesti” (62 % vastaajista) ja ”Koen voivani vaikuttaa asioihin koko kaupungin tasolla” (60 % vastaajista) kanssa.

”Ei osaa sanoa” vastaukset korostuivat erityisesti väitteissä ”Koen voivani vaikuttaa asioihin seudullisesti”, ”Koen voivani vaikuttaa asioihin koko kaupungin tasolla”, ”Koen voivani vaikuttaa asioihin omalla asuinalueellani”, ”Tiedän miten voin antaa palautetta kunnan toiminnasta” ja ”Palautteen antaminen kunnan toiminnasta ei mielestäni hyödytä mitään”. ”Ei osaa sanoa” -vastausten suuri määrä kysymyksissä, jotka koskivat yhtäältä vastaajien omaa kokemusta vaikuttamisesta eri tasoilla ja toisaalta palautteen antamista kunnan toiminnasta, kuvaa epätietoisuutta, joka syntyy todennäköisesti vaikutusmahdollisuuksien vähäisyydestä.

Äänestäminen riittää osalle kaupunkilaisista

Kun katsoo vastauksia kysymyksiin ”Koen voivani vaikuttaa...” ja ”Äänestäminen vaikutuskanavana riittää minulle”, voi esittää kaksiosaisen hypoteesin: 1) kaupunkilaiset kokevat, että äänestämällä vaikutetaan koko kaupungin tasoisiin tai seudullisiin asioihin ja 2) toisaalta äänestämisen jälkeen kosketus koko kaupungin tasoisiin tai seudullisiin asioihin katkeaa, koska vastaajat kokevat vaikutusmahdollisuutensa näihin varsin vähäisiksi. On kuitenkin huomattava, että vastaajista monet kokevat, että äänestäminen ei riitä ainoaksi vaikutuskanavaksi.

Kuvio 3.3. Vastaukset väittämään ”Äänestäminen vaikutuskanavana riittää minulle” vuosina 2005 ja 2012, %

Yleisesti näyttää sitä, että ihmiset seuraavat asioita, mutta kokevat vaikutusmahdollisuutensa vähenevän mitä kauemmas omasta korttelista siirrytään. Ymmärrettävästi ihmiset kokevat voivansa vaikuttaa läheisempiin asioihin enemmän kuin kaukaisempiin. Lähiympäristö on helposti jotain konkreettista ja mitä kauemmas tai laajemmaksi edetään, sitä abstraktimmaksi toiminta muuttuu. Kysymys kuuluukin: jos demokratian muotoja halutaan kehittää, niin millä tasolla se pitäisi tehdä ja mihin kunnan toimintoihin sen pitäisi erityisesti liittyä?

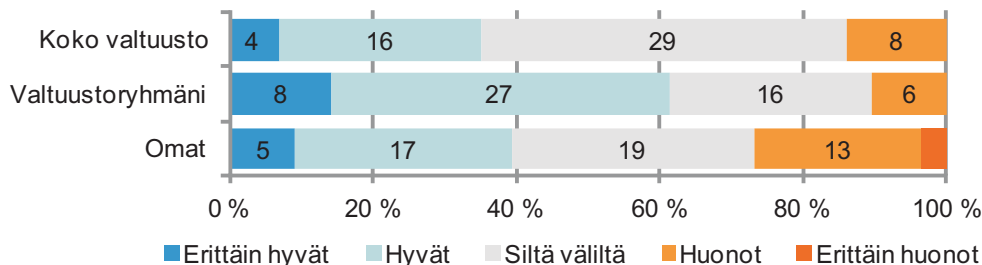
3.2 Helsingin kaupunginvaltuuston itsearviointi 2009–2012

Helsingin kaupunginvaltuustolle tehtiin vuoden 2012 touko–elokuun aikana itsearviointikysely. Kyselyssä valtuutettuja pyydettiin arvioimaan kokemuksiaan sekä valtuutettuna työskentelystä että kaupunginvaltuuston roolista kunnallispoliittisessa päätöksenteossa valtuustokaudella 2009–2012. Vastaavanlainen tutkimus on toteutettu vuosina 2000, 2004 ja 2008. Kyselyyn vastasi yhteensä 57 valtuutettua, joista puolet oli naisia ja puolet miehiä tasaisesti eri ikäryhmistä.

Valtuustoryhmien vaikutusmahdollisuudet koetaan hyviksi

Vaikutusmahdollisuuksien osalta valtuutetut pitivät oman valtuustoryhmän vaikutusmahdollisuuksia parempina kuin omia tai koko valtuuston vaikutusmahdollisuuksia. Yli 60 prosenttia vastanneista piti oman valtuustoryhmän vaikutusmahdollisuuksia joko erittäin hyvinä tai hyvinä. Joka neljäs vastaaja piti omia vaikutusmahdollisuuksiaan joko huonoina tai erittäin huonoina.

Kuvio 3.4. Vastaukset kysymykseen ”Miten arvioitte vaikuttamismahdollisuuksia kaupungin johtamisessa kuluneella valtuustokaudella?” (n=57) ja vastaajien lukumäärät

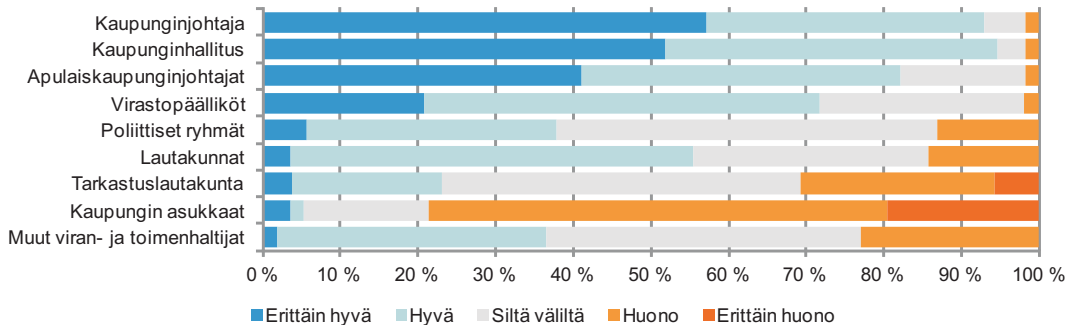
Parhaat vaikutusmahdollisuudet kaupunginjohtajalla ja kaupunginhallituksella

Kaupungin päätöksenteossa valtuutettujen mielestä parhaimmat vaikutusmahdollisuudet ovat kaupunginjohtajalla ja kaupunginhallituksella – lähes kaikki valtuutetut kokivat molempien tahojen vaikutusmahdollisuudet joko erittäin hyviksi tai hyviksi. Näin on koettu aikaisempinakin valtuustokausina. Huonoimmat vaikutusmahdollisuudet ovat valtuutettujen kokemusten mukaan kaupungin asukkailla – lähes 80 % valtuutetuista piti asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia joko huonoina tai erittäin huonoina. Muutama val-

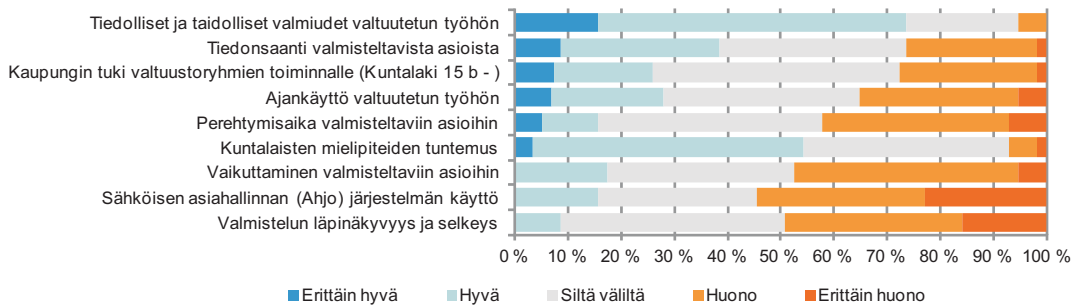
tuutettu nosti esille muina tahoina muun muassa yritykset ja median, joilla vastanneet näkivät olevan hyvät mahdollisuudet vaikuttaa kaupungin päätöksentekoon.

Yli 70 % vastanneista piti tiedollisia ja taidollisia valmiuksiaan valtuutetun työhön joko erittäin hyvinä tai hyvinä. Myös kuntalaisten mielipiteet valtuutetut kokivat tuntevansa hyvin. Sen sijaan noin puolet vastanneista piti joko huonona tai erittäin huonona sähköistä asiahallinnan järjestelmän käyttöä, valmistelun läpinäkyvyyttä ja selkeyttä sekä mahdollisuuttaan vaikuttaa valmisteltaviin asioihin.

Kuvio 3.5. Vastaukset kysymykseen "Miten arvioitte seuraavien tahojen vaikuttavuutta kaupungin päätöksenteossa?" (n=57)

Kuvio 3.6. Vastaukset kysymykseen "Millaiseksi arvioitte valtuustotyön edellytyksiänne seuraavien asioiden suhteen?" (n=57)

Hallintokuntien välisessä yhteistyössä parannettavaa

Eri osapuolten välistä yhteistyötä arvioitaessa lähes 70 % vastanneista koki valtuustoryhmien sisäisen ja valtuustoryhmien puheenjohtajien välisen yhteistyön joko erittäin hyväksi tai hyväksi. Myös johtavien luottamushenkilöiden ja johtavien viranhaltijoiden välisen yhteistyön nähtiin toimivan pääsääntöisesti hyvin. Sen sijaan noin puolet vastanneista koki hallintokuntien välisen yhteistyön toimivan huonosti – jopa viidennes vastanneista koki yhteistyön toimivan erittäin huonosti.

Kuvio 3.7. Vastaukset kysymykseen "Millaiseksi arvioitte yhteistyön toimivuutta eri osapuolten välillä kaupungin asioiden hoidossa?" (n=57)

4 Hyvinvointi ja asukkaiden väliset terveys- ja hyvinvointierot

Maija Vihavainen

4.1 Helsinkiläisten asumistaso

Helsinkiläisten asumisväljyydellä ja asumisahtaudella mitattu asumistaso jää selvästi jälkeeseen sekä pääkaupunkiseudun muiden kuntien että muiden suurten kaupunkien asumistasosta.

Viimeisen 10 vuoden aikana on helsinkiläisten asumistason ero sekä muun pääkaupunkiseudun että muiden suurten kaupunkien asukkaiden asumistasoon kasvanut.

Asumisahtaus on lapsiperheiden ongelma. Helsingissä asutokunnista, joilla oli alle 18 -vuotiaita lapsia, asui vuonna 2010 ahtaasti kolmannes.

Maahanmuuttajien asumistaso on asumisahtaudella mitattuna matalampi kuin kantaväestön. Kotimaankielisistä asutokunnista asui ahtaasti 9 %, vieraskielisistä 25 %.

Asumisahtaus on erityisesti monihenkisten asutokuntien ongelma, on kysymys sitten kotimaankielisistä tai vieraskielisistä asutokunnista. Vieraskielisistä yli viisihenkisistä asutokunnista lähes kaikki asuivat ahtaasti (98 %), kotimaankielisistä ahtaasti asuvia oli 86 %.

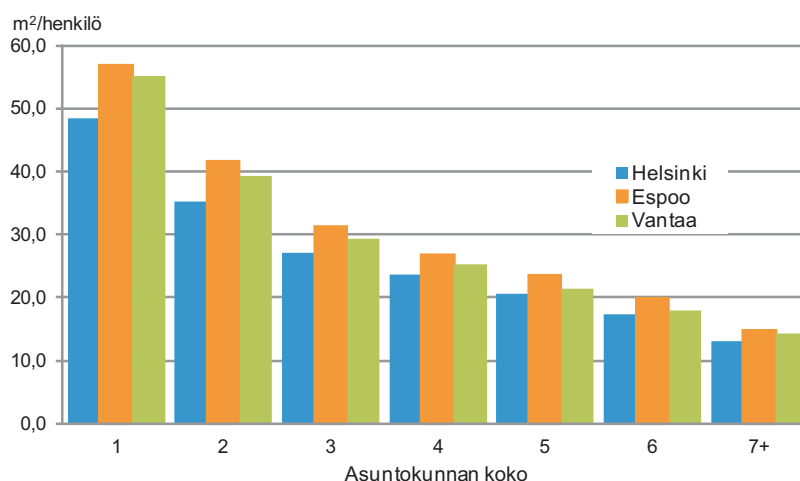
4.1.1 Asumisväljyys

Helsinkiläisten asumisväljyys vuonna 2010 oli 34,2 m²/henkilö. Asumisväljyyteen vaikuttaa merkittävästi asutokuntien koko – yhden ja kahden hengen asutokunnat asuvat keskimäärin selvästi väljemmin kuin suuret asutokunnat eli lapsiperheet. Helsinkiläisillä yhden hengen talouksilla oli käytettävissään 48,4 m², kun neljähenkisillä talouksilla käytettävissä oleva pinta-ala henkeä kohti oli 23,5 m² ja 7-henkisillä ja sitä suuremmilla talouksissa oli käytössään vain 13,1 m²/henkilö.

Muissa suurissa kaupungeissa samoin kuin koko Suomessa asutaan Helsinkiä väljemmin asutokunnan koosta riippumatta. Esimerkiksi vuonna 2010 espoolaisella yhden hengen taloudella oli käytössään vajaa 9 neliötä helsinkiläistä vastaavaa taloutta enemmän eli 56,9 m² ja neljähenkiselläkin taloudella yli 3 neliötä helsinkiläistä neljähenkistä taloutta enemmän eli 26,8 m²/henkilö.

Asumisväljyyseroihin eri kaupunkien välillä vaikuttaa myös asutokannan huoneistotyyppirakenne ja keskikoko. Helsingissä asutokannasta oli vuonna 2010 yksiöitä ja kaksioita 60 prosenttia ja asuntojen keskikoko oli 62,6 m², kun esimerkiksi Espoossa keskikoko oli 79,9 m² ja yksiöiden ja kaksioiden osuus oli 38 prosenttia. Kaupunkien väliset keskimääräisen asumistason ja asumisväljyyden erot eivät kuitenkaan kohoa niin suuriksi kuin asutokannan kokorakenteen perusteella voisi arvioida, sillä asumisväljyyteen vaikuttaa myös asutokuntien rakenne: Helsingissä asuu paljon 1–2 hengen talouksia, joilla keskimääräinen asumisväljyys on isoja talouksia suurempi. Helsingissä oli puolet asutokunnista yhden hengen talouksia ja kahden hengen talouksia oli 30 prosenttia, kun vastaavasti esimerkiksi yhden hengen talouksia oli Espoossa 35 prosenttia ja Vantaalla 38 prosenttia.

Kuvio 4.1.1. Asumisväljyys Helsingissä ja vertailualueilla asutokunnan koon mukaan

Lähde: Tilastokeskus

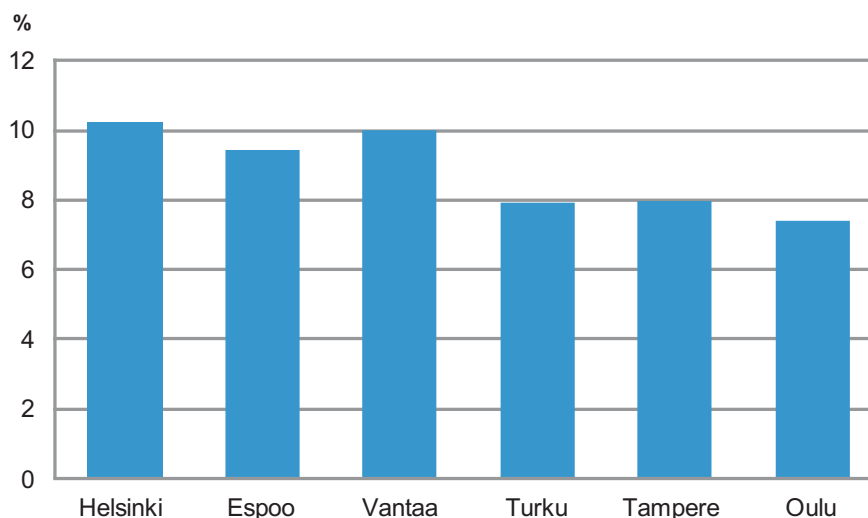
4.1.2 Ahtaasti asuminen

Asumistasoa voidaan mitata myös ahtaasti asumisella, jolloin mittarina käytetyn normin mukaan ahtaasti asuttuna pidetään asutokuntaa, jonka käytössä on vähemmän kuin huone henkilöä kohti, kun keittiötä ei lasketa huoneeksi. Helsingiläisistä asutokunnista asui vuonna 2010 ahtaasti 10,3 prosenttia eli yli 31 000 asutokuntaa. Näihin ahtaasti asuviin asutokuntiin kuului yli 112 000 henkeä eli viidennes helsingiläisistä asui ahtaasti vuonna 2010.

Ahtaasti asuminen on Helsingissä yleisempää kuin muissa suurissa kaupungeissa, joskin Helsingin kanssa samanlaisessa tilanteessa on Vantaa: vantaalaisista asutokunnista asui ahtaasti 10,0 prosenttia. Toisaalta pääkaupunkiseudulla ahtaasti asuminen on yleisempää kuin muissa suurissa kaupungeissa, sillä vaikka espoolaisista asutokunnista ahtaasti asuvia oli helsingiläisiä vähemmän eli 9,4 prosenttia, niin esimerkiksi turkulaisista asutokunnista ahtaasti asui 7,9 prosenttia ja tamperelaisista 8,0 prosenttia.

Ahtaasti asuminen on ARA-vuokra-asunnoissa asuvilla hieman yleisempää kuin muilla asutokunnilla - 12 prosenttia helsingiläisistä ARA-vuokralaisista asui ahtaasti.

Kuvio 4.1.2. Ahtaasti asuvien asutokuntien osuus kaikista asutokunnista (%)

Lähde: Tilastokeskus

Omistusasunnoissa asuvista asui ahtaasti 8,9 prosenttia ja kaikkein vähiten ahtaasti asuvia oli asumisoikeusasuntojen asuntokunnissa eli 7,6 prosenttia.

Lapsiperheiden asumisahtaus

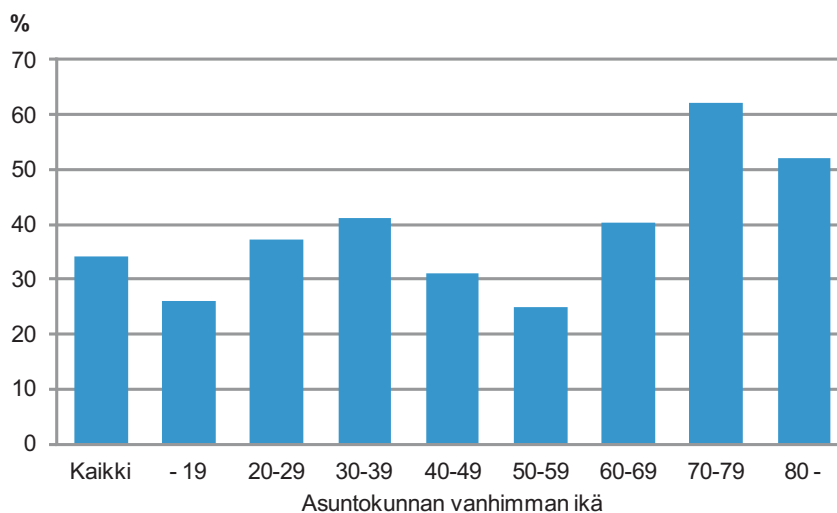
Asumisahtaus on lapsiperheiden ongelma. Helsingissä asuntokunnista, joissa oli alle 18-vuotiaita lapsia, asui vuonna 2010 ahtaasti kolmannes. Asuntokunnan vanhimman iän mukaan tarkasteltuna ongelma kohdentuu erityisesti lapsiperheisiin, joissa asuntokunnan vanhin kuuluu ikäryhmään 30–39 vuotta – näistä asuntokunnista ahtaasti asuvia oli 41 prosenttia. Toisaalta yllättäen asuntokunnissa, joissa asuntokunnan vanhimman ikä oli yli 60 vuotta ja asuntokuntaan kuului alle 18-vuotiaita lapsia, on asumisahtaus yleistä: näistä talouksista yli puolet asuu ahtaasti. Mikäli asuntokunnan vanhimman ikä oli 70–79 vuotta, niin tuolloin jopa 62 prosenttia asuntokunnista asui ahtaasti. Näiden asuntokuntien rakenteesta ei tilastoon sisälly kuitenkaan tietoja – suuri osa asuntokunnista saattaisi kuitenkin olla kolmen sukupolven asuntokuntia.

Asumisahtaus liittyy perheillä vaiheeseen, jolloin perheessä on alle kouluikäisiä lapsia ja erityisesti tämä on havaittavissa vuokra-asunnoissa asuvien pienten lasten perheillä. Vuokra-asunnoissa asuvista aviopari tai avopariperheistä, joilla nuorin lapsi oli alle 3-vuotias, asui 66 prosenttia ahtaasti. Lasten kasvaessa ahtaasti asuminen vähenee, mutta esimerkiksi vuokra-asunnossa asuvista perheistä, joissa nuorin lapsista oli 7–12-vuotias, asui kuitenkin vielä 47 prosenttia ahtaasti. Omistusasunnoissa asuvilla lapsiperheillä ahtaasti asuminen ei ole yhtä yleistä – esimerkiksi omistusasunnossa asuvista avio- tai avopariperheistä, joissa nuorin lapsista oli 7–12-vuotias, asui ahtaasti 18 prosenttia. Yhden vanhemman perheet asuvat hallintaperusteesta riippumatta muita perheitä väljemmin – kaikkiaan yksinhuoltajaperheistä asui ahtaasti 8 prosenttia.

4.1.3 Maahanmuuttajien asumistaso

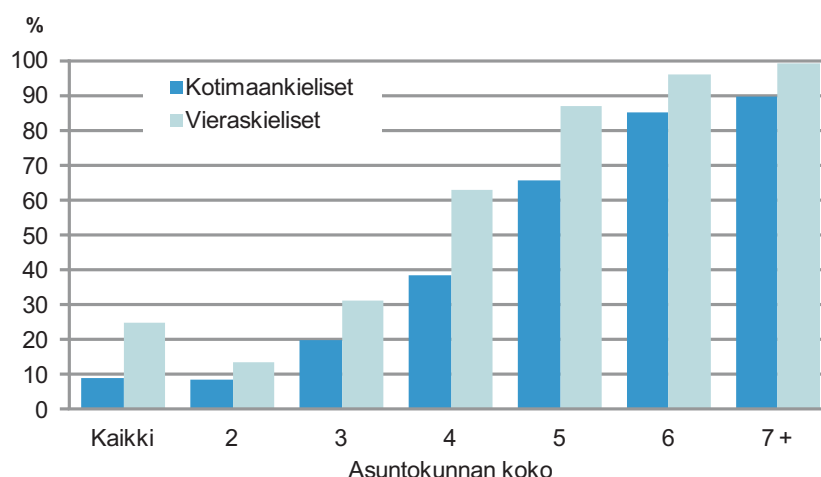
Maahanmuuttajien asumistaso on sekä asumisväljyydellä että asumisahtaudella mitattuna matalampi kuin kantaväestön. Ahtaasti asuminen on vieraskielisillä selvästi kotimaankielisiä yleisempää. Ahtaasti asui kotimaankielisistä asuntokunnista 9 prosenttia, vieraskielisistä 25 prosenttia. Asumisahtaus on erityisesti monihenkisten asuntokuntien ongelma, on kysymys sitten kotimaankielisistä tai vieraskielisistä asuntokunnista. Vieras-

Kuvio 4.1.3. Ahtaasti asuvien lapsiperheiden osuus kaikista lapsiperheistä Helsingissä

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 4.1.4. Ahtaasti asuvien asuntokuntien osuus asuntokunnan äidinkielen ja koon mukaan

Lähde: Tilastokeskus

kielisistä yli viisihenkisistä asuntokunnista lähes kaikki asuivat ahtaasti (98 %), kotimaankielisistä ahtaasti asuvia oli 86 prosenttia.

Myös asumisväljyys on vieraskielisillä kotimaankielisiä asuntokuntia pienempi. Kotimaankielisten asuntokuntien käytössä oli vuonna 2008 keskimäärin 35,1 m²/ henkilö, kun vieraskielisten asuntokuntien käytössä oleva pinta-ala oli kymmenen neliötä pienempi eli 25,3 m²/henkilö. Vaikka asumisväljyyden mataluus on sekä kotimaankielisten että vieraskielisten suurten asuntokuntien ongelma, niin kuitenkin vieraskielisten suurten asuntokuntien henkeä kohti käytössä oleva pinta-ala on kotimaankielisiäkin pienempi. Lisäksi vieraskielisistä asuntokunnista pienten keskimäärin väljemmin asuvien asuntokuntien osuus on selvästi kotimaankielisiä asuntokuntia pienempi.

4.1.4 Asumistason kehitys

Asumisväljyyden kasvu Helsingissä on hidastunut 2000-luvulla ja on ollut sekä absoluuttisesti että suhteellisesti hitainta verrattuna muihin suuriin kaupunkeihin. Vuonna 2000 Helsingissä asumisväljyys oli 32,4 m²/henkilö, kun esimerkiksi Vantaalla se oli tuolloin 32,1 m². Helsingissä asumisväljyys on kasvanut kymmenessä vuodessa 1,7 m², kun Vantaalla väljyys on kasvanut 2,7 m² ja Espoosakin 2,6 m²/henkilö. Muiden kaupunkien Helsingin asumisväljyyttä nopeampi kasvu on siten tuottanut tulokseksi sen, että asumisväljyyden erot Helsingin ja muiden kaupunkien ja pääkaupunkiseudun kuntien välillä ovat edelleen suureneet.

Myös ahtaasti asuminen on vähentynyt Helsingissä hitaammin kuin muissa suurissa kaupungeissa Turku lukuun ottamatta. Helsingissä oli vuonna 2000 ahtaasti asuvia 12,4 prosenttia ja vuonna 2010 heitä oli 10,3 prosenttia asuntokunnista. Vantaalla vuonna 2000 ahtaasti asuvia oli 13,7 prosenttia, mutta vuonna 2010 enää 10 prosenttia asuntokunnista.

Helsingissä on myös lapsiperheiden asumisahtaus vähentynyt muita suuria kaupunkeja hitaammin. Vuonna 2000 helsinkiläisistä lapsiperheistä asui ahtaasti 38,8 prosenttia ja 34,1 prosenttia vuonna 2010 – vastaavasti vuonna 2010 esimerkiksi Vantaalla ahtaasti asuvia lapsiperheitä oli 29,6 prosenttia, kun vuonna 2000 niiden osuus oli ollut 36,1 prosenttia. Suurista kaupungeista vain Turussa on nähtävissä yhtä hidas ahtaasti asuminen vähenemistendenssi, sillä vuonna 2000 Turussa asui lapsiperheitä ahtaasti 36,7 prosenttia ja 32,7 prosenttia vuonna 2010.

4.2 Työllisyys ja työttömyys

Helsingin työllisten määrä oli vuonna 2011 samalla tasolla kuin vuonna 2008. Globaalista taantumasta on toivuttu, mutta kasvu on pysähtynyt ja suunta epävarma.

Työssä jatketaan hieman aiempaa pidempään, eli eläkkeelle siirtyneiden keski-ikä on noussussa.

Nuorten työmarkkinoille pääsy on vaikeutunut; epätyypilliset työsuhteet ovat yleisiä, alle 25-vuotiaiden ja vastavalmistuneiden työttömyystilanne huolestuttaa.

Työttömyys pitkittyy yhä useammin, pitkäaikaistyöttömiä on Helsingissä lähes 6 000.

Maahanmuuttajien työttömyysaste on kolme kertaa suurempi kuin kantaväestön.

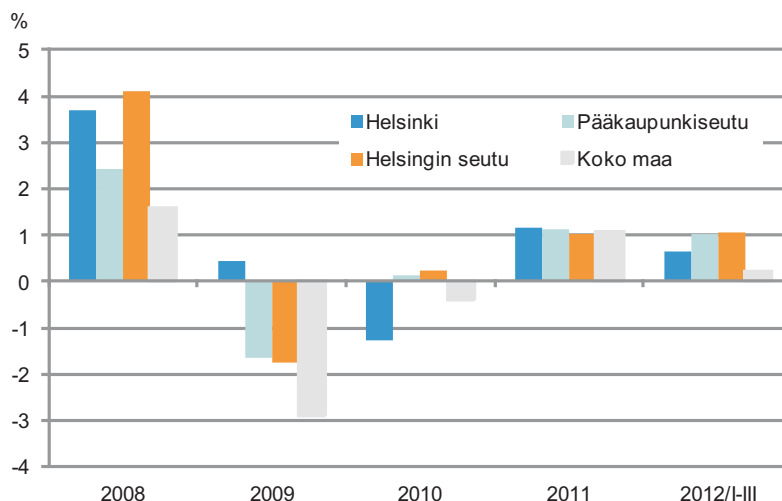
4.2.1 Työllisyyskehitys ja työhön osallistuminen

Vuosi 2011 päättyi työllisyyskehityksen osalta Helsingissä varovaisen myönteisesti. Vuonna 2011 helsinkiläisiä työllisiä oli kaikkiaan 309 870 eli saman verran kuin vuonna 2008. Vuosina 2008–2011 työllisten määrässä nähtiin talouden nousukauden ja taantumien merkit. Vuoden 2012 kolmella ensimmäisellä vuosineljänneksellä työllisten määrä oli Helsingissä keskimäärin 0,6 prosenttia korkeampi kuin vuotta aiemmin.

Työllisyyskehityksessä voidaan havaita jonkin verran alueellisia eroja. Helsingissä työllisten määrä kasvoi aluksi muuta pääkaupunkiseutua ja Helsingin seutua hitaammin, mutta toisin kuin Helsingissä, muulla pääkaupunkiseudulla ja Helsingin seudulla työllisten määrä ei saavuttanut vuoteen 2011 mennessä vuoden 2008 tasoa. Koko maan tasolla työllisiä oli vuonna 2011 pari prosenttia vähemmän kuin vuonna 2008.

Helsingissä työllisyysaste, eli 15–64-vuotiaiden työllisten osuus samanikäisestä väestöstä, kohosi hieman pääkaupunkiseutua ja Helsingin seutua korkeammalle vuonna 2009. Vuonna 2011 Helsingin työllisyysaste oli 74,1 prosenttia. Muulla pääkaupunkiseudulla ja Helsingin seudulla työllisyysaste oli 73,9 prosenttia ja koko maassa 68,6 prosenttia.

Kuvio 4.2.1. Työllisten määrän muutos (%) edellisestä vuodesta Helsingissä, pääkaupunkiseudulla, Helsingin seudulla ja koko maassa vuosina 2008–2011 sekä vuoden 2012 I–III neljänneksinä

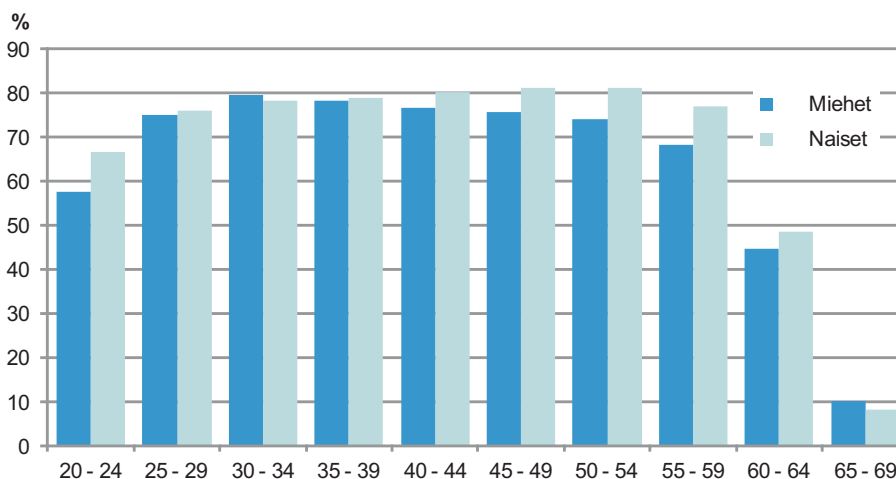

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Työhön osallistuminen ikäryhmittäin

Helsingissä 25–54-vuotiaiden työhön osallistuminen ylittää 75 prosenttia ikäryhmästä. 20–24-vuotiailla työllisyysaste oli 63 prosenttia ja 55–59-vuotiaista kävi töissä vielä 73 prosenttia vuoden 2010 lopussa. Yli 60-vuotiailla työhön osallistuminen laskee voimakkaasti iän myötä; 60–64-vuotiaista vajaa puolet kuului työllisiin ja 65–69-vuotiaiden työllisyysaste oli 9 prosenttia. Vuoteen 2006 verrattuna ikääntyvien työhön osallistuminen on Helsingissä noussut 55–59-vuotiailla ja 65–69-vuotiailla noin 3 prosenttiyksikköä.

Kuvio 4.2.2. Työhön osallistuminen Helsingissä ikäryhmittäin 2010

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

Eläkkeelle siirtyminen

Vuodesta 2005 lähtien virallinen eläkkeellesiirtymisikä on ollut 63–68-vuotta. Eläkkeelle siirtymisen keski-ikä nousee hiljalleen. Ennenaikaisesti työkyvyttömyyseläkkeelle siirtävien suuri määrä laskee keskimääräistä eläkkeellesiirtymisikää. Vuonna 2011 Helsingin kaupungin työntekijöillä keskimääräinen eläkkeellesiirtymisikä oli 62,9 vuotta. Vanhuuseläkkeelle siirryttiin keskimäärin 64,2-vuotiaina. Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden keski-ikä on noussut viidessä vuodessa runsaalla vuodella. Lisäksi työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä aleni ja keski-ikä nousi.

Epätyypilliset työsuhteet

Epätyypillisten työsuhteiden osuus kaikista työsuhteista on lievästi noususuuntainen, ja Helsingissä näitä työsuhteita on suhteellisesti jonkin verran enemmän kuin maassa keskimäärin tai naapurikunnissa.

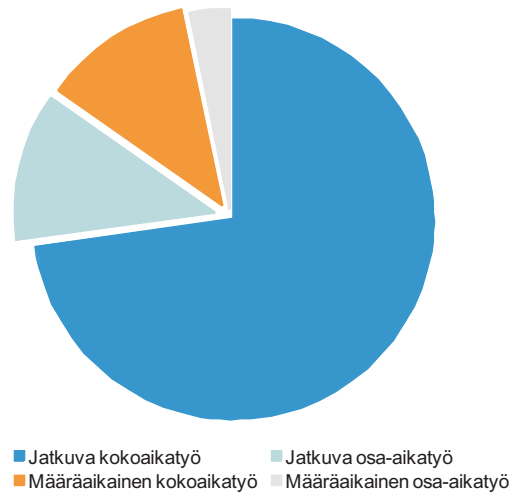
Vakituiset ja kokopäiväiset työsuhteet ovat edelleen yleisin työsuhteiden ja -ajan muoto niin Helsingissä kuin muulla kaupunkiseudulla ja koko maassa. Vuonna 2011 helsinkiläisistä palkansaajista 27 prosentilla oli epätyypillinen työsuhde. Helsingin seudulla tämä osuus oli 23 ja koko maassa 26 prosenttia. Tässä tarkastelussa epätyypillisiksi työsuhteiksi määritellään kaikki määräaikaiset ja osa-aikaiset työsuhteet eli määräaikainen kokoaika-työ, määräaikainen osa-aikatyö ja jatkuva osa-aikatyö. Tyypillisiä työsuhteita ovat jatkuvat kokoaikaiset työsuhteet. Kaikista helsinkiläisistä palkansaajista määräaikaisessa työsuhteessa työskenteli 15 prosenttia ja samansuuruinen osuus teki osa-aikaista työtä.

Nuorten työsuhteissa tyypillinen työsuhde onkin epätyypillinen – lähes kaksi kolmesta helsinkiläisestä alle 25-vuotiaasta palkansaajasta teki vuonna 2011 osa-aikatyötä ja/tai työskenteli määräaikaisessa työsuhteessa. Siis vain kolmannes nuorista oli ns. tyypillisessä, kokopäiväisessä vakituudessa, työsuhteessa. Lähes puolet nuorista työskenteli osa-

kaisesti. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen aineistossa myös tilapäisesti työssäkäyvät opiskelijat luokitellaan työllisiksi. Osa-aikatyö on varsin yleistä päätoimisten opiskelijoiden keskuudessa. Toisaalta moni nuori joutuu tyytymään epätyypilliseen työsuhteeseen, vaikka toivoisi itse voivansa työskennellä kokopäiväisessä vakituksessa työsuhteessa. Työsuhteiden muoto vakiintuu iän karttuessa; 25–34-vuotiaiden ikäryhmässä epätyypillisessä työsuhteessa työskenteli 34 prosenttia palkansaajista.

Toimialoittain helsinkiläisten nuorten palkansaajien osuudet ovat korkeimmat kaupan, majoituksen ja ravitsemisen, sosiaali- ja terveystalouden sekä hallinto- ja tukipalveluiden aloilla. Epätyypillisten työsuhteiden osuudet sen sijaan ovat nuorilla korkeimmat koulutuksen, taide-, viihde- ja virkistys- sekä muiden palveluiden toimialoilla.

Kuvio 4.2.3. Helsinkiläisten palkansaajien työsuhteet 2011

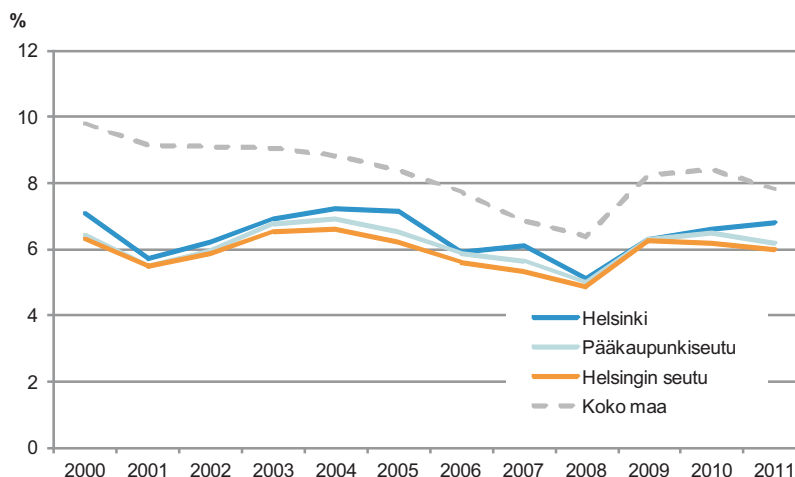
Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

4.2.2 Työttömyys

2000-luvulla työttömyysasteet olivat alhaisimmillaan vuonna 2008. Loppuvuonna 2008 työttömyys kasvoi voimakkaasti. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan Helsingin työttömyysaste oli 6,8 prosenttia vuonna 2011, mikä oli 1,7 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2008. Naisten työttömyysaste oli 5,9 ja miesten 7,7 prosenttia. Sukupuolten väliset erot työttömyydessä ovat Helsingissä korkeammat kuin Helsingin seudulla ja koko maassa.

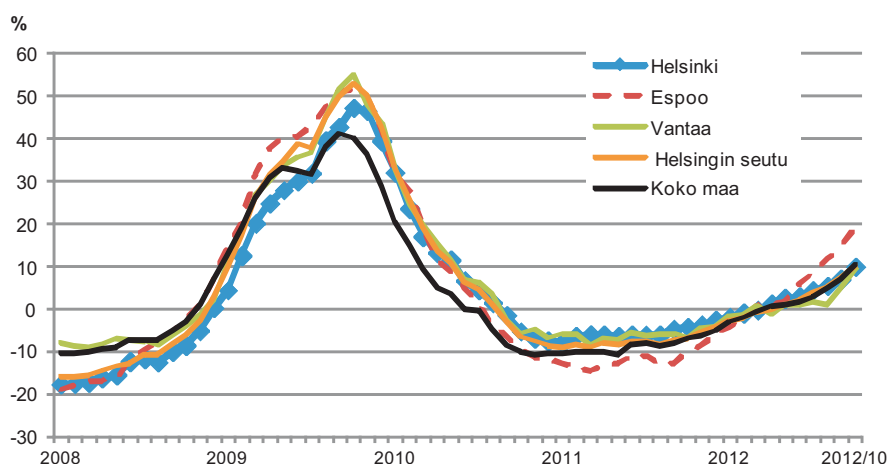
Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen työttömyysluvut kuvaavat aktiivisten työnhakijoiden määrää. Pitkäaikaistyöttömät ja ikäänntyneet työttömät ovat tässä tilastossa ali-edustettuina. Nuorten kohdalla tilanne on päinvastainen, myös työtä hakevat päätoimiset opiskelijat tilastoidaan tässä aineistossa työttömiksi. Työttömien lukumäärien vaihte-

Kuvio 4.2.4. Työttömyysaste Helsingissä, pääkaupunkiseudulla, Helsingin seudulla ja koko maassa 2000–2011

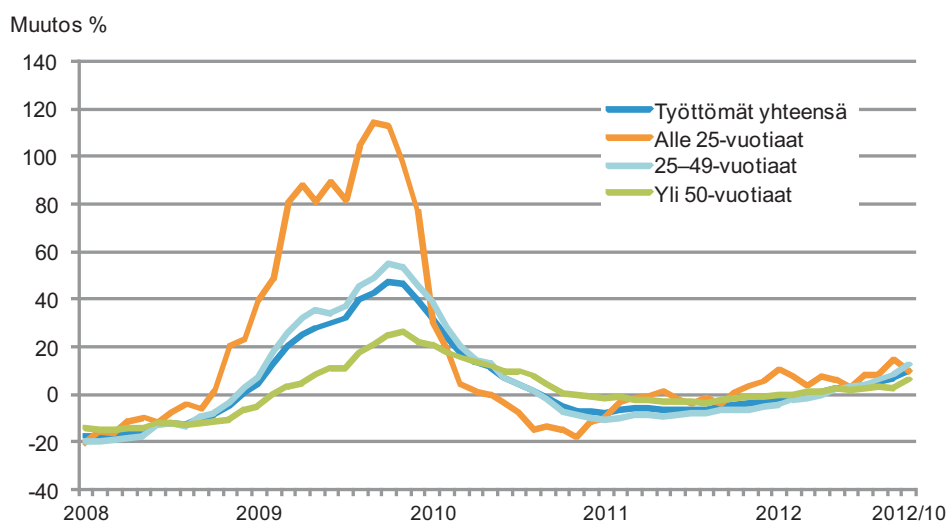
Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus.

Kuvio 4.2.5. Työttömien määrän muutos (%) edellisen vuoden vastaavasta ajasta 2008–2012/10

Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriö, työnvälitystilasto.

Kuvio 4.2.6. Työttömien määrän muutos (%) edellisen vuoden vastaavasta ajasta Helsingissä ikäryhmittäin 2008–2012/10

Lähde: Työ- ja elinkeinoministeriö, työnvälitystilasto

lut ovat Helsingissä työvoimatutkimuksen otosaineiston perusteella varsin suuret. Tämä johtuu paljolti otoksen pienestä koosta, ja varsinkin ikäryhmittäisessä tarkastelussa satunnaisvaihtelu saattaa heikentää tiedon luotettavuutta. Tästä syystä Helsingin työttömyyskehitystä on syytä tarkastella toisenkin tilastolähteen, Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystietojen, valossa. Näihin tilastoihin lasketaan työ- ja elinkeinotoimistoon rekisteröityneet työttömät työnhakijat kunkin kuukauden lopussa.

Työ- ja elinkeinoministeriön tietojen mukaan työttömien määrä kääntyi Helsingissä nousuun vuoden 2008 joulukuussa neljän vuoden supistumisen jälkeen. Rajuimmillaan taantuma näkyi työttömien määrän kasvussa vuonna 2009. Syksyllä 2010 työttömien työnhakijoiden määrä alkoi vähentyä. Vuoden 2011 lopussa Helsingin työttömyysaste oli 7,6 prosenttia. Työttömiä työnhakijoita oli tuolloin 23 800, mikä oli 3 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin. Vuoden 2012 keväällä työttömien määrät kääntyi jälleen nousuun. Lokakuussa 2012 Helsingissä oli 10 prosenttia enemmän työttömiä työnhakijoita kuin vuotta aiemmin.

Erityisen voimakkaasti työttömyys koetteli nuoria työnhakijoita. Vuoden 2009 aikana alle 25-vuotiaiden työttömien määrä kasvoi vauhdilla ja nuoria oli työttömänä kaksi ker-

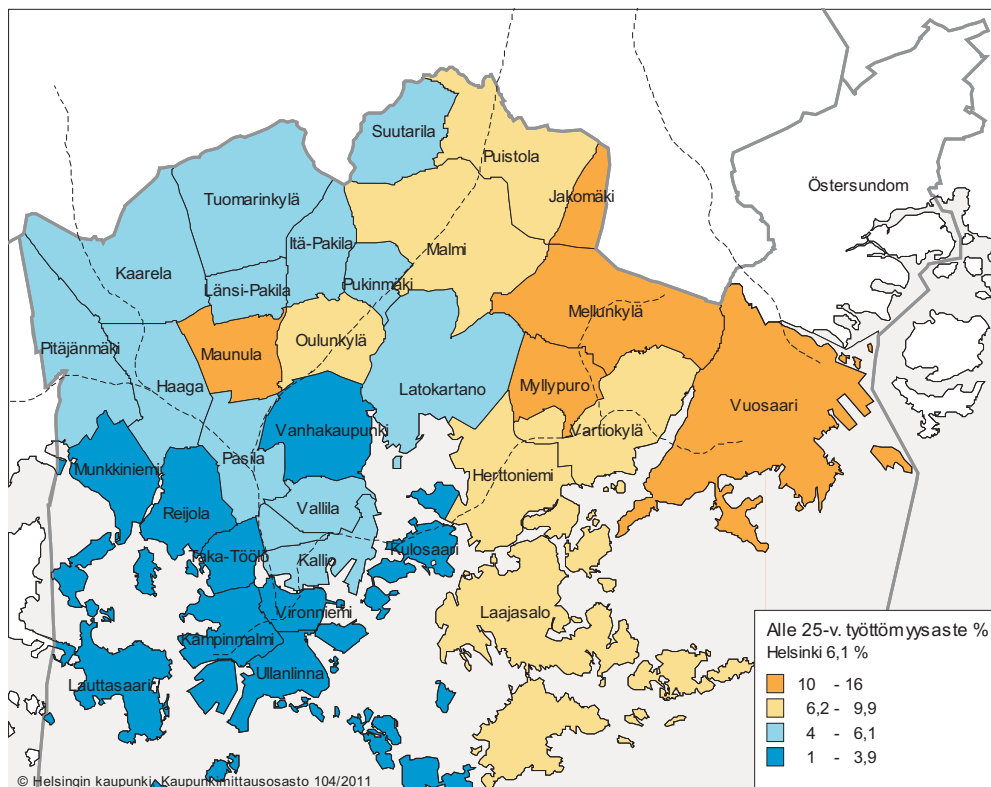
taa enemmän kuin vuotta aiemmin. Suurin työttömyysriski kosketti nuoria miehiä, sillä työpaikat vähenivät eniten miesvaltaisella rakennusalalla ja teollisuudessa. Keväällä 2010 nuorisotyöttömien määrä alkoi hiljalleen tasaantua. Talouden taantumana myötä nuorten työllistyminen on kuitenkin edelleen haastavampaa kuin vuosina 2006–2008. Ilman ammatillista koulutusta olevien nuorten on vaikea löytää töitä tilanteessa, jossa yhä kouluttautuneimpienkin nuorten työmarkkinoille pääsyssä on entistä kovempi kilpailu. Yleisesti tiedetään, että korkea-asteen koulutus takaa vankemman aseman työmarkkinoilla. Siksi on huolestuttavaa, että myös alle 35-vuotiaiden työttömien määrän kasvu oli vuonna 2009 merkittävää.

Vuoden 2011 lopussa helsinkiläisiä alle 25-vuotiaita työttömiä oli runsaat 2 100, lisäksi noin 1 000 nuorta oli työllistämistoimenpiteissä. Vuoden 2012 kesäkuussa nuorten työttömien määrä kohosi 2 600:aan, mikä selittyy oppilaitoksista ja korkeakoulutusta valmistuneiden siirtymisellä työmarkkinoille. Peruspiiritasolla nuorten työttömyysasteessa on Helsingissä suuria alueellisia eroja, kuten työttömyydessä yleensäkin (ks. kartta 4.2.1).

Päävastuu työllisyyden hoidosta on valtiolla. Lisäksi Helsingin kaupungilla on laaja valikoima nuorille suunnattuja työllistymisen tukitoimia, esim. tulevaisuustiski, työharjoittelu ja työelämävalmennus, tuettu palkkatyö, työkokeilu sekä nuorten toimeentuloasiakkaiden kesätyöprojekti. Perinteisen ammatillisen koulutuksen lisäksi nuorten työllistymistä edistetään tarjoamalla ammattiin valmentavaa koulutusta, nuorten maahanmuuttajien valmentavaa koulutusta ja oppisopimuskoulutusta sekä nuorten pajatoimintaa.

Työllisyysasioita hoidetaan Helsingin kaupungilla useassa virastossa: henkilöstökeskuksessa, sosiaalivirastossa, opetusvirastossa sekä talous- ja suunnittelukeskuksessa. Lisäksi työllisyydenhoidon verkostoon kuuluvat nuorisoasiainkeskus sekä terveyskeskus. Toiminnan seurannasta ja työllisyysmäärärahojen talousarvion antamisesta vastaa Helsingin kaupungin työllistämistoimikunta.

Kartta 4.2.1. Nuorten työttömyysaste (%) Helsingissä peruspiireittäin 2011

Lähde: Tilastokeskus, Työ- ja elinkeinoministeriö

Pitkäaikaistyöttömyys

Pitkäaikaistyöttömiksi lasketaan henkilöt, joiden työttömyys on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään vuoden. Vuosina 2006–2008 pitkäaikaistyöttömyyttä onnistuttiin vähentämään voimakkaasti. Moni suuriin ikäluokkiin kuuluva pitkäaikaistyötön on myös siirtynyt eläkkeelle. Pitkäaikaistyöttömyys kääntyi jälleen kasvuun vuoden 2009 lopussa. Käänne parempaan koettiin talouden taantumien jälkeen vasta loppukesällä 2011. Vuoden 2011 lopussa yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita oli 6 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin. Pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä oli runsas viidennes ja lukumääräisesti heitä oli Helsingissä runsas 5 300. Vuoden 2012 keväästä lähtien työttömyys näyttää jälleen pitkittävän yhä useammalla. Lokakuun lopussa pitkäaikaistyöttömien määrä oli 13 prosenttia korkeampi kuin vuotta aiemmin.

4.2.3 Maahanmuuttajat työmarkkinoilla

Ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste vaihtelee huomattavasti kansalaisuustaan mukaan. Keskimäärin se oli 25–64-vuotiailla vuoden 2009 lopussa 54,7 prosenttia. Ulkomaalaistaustaisen työvoiman määrä on viime vuosina kasvanut Helsingissä voimakkaasti. Vuoden 2009 lopussa Helsingin työvoimaan kuului lähes 33 500 ulkomaalaistaustaista henkilöä. Tämä oli yli 10 000 henkilöä enemmän kuin vuonna 2004. Työllisyystilanne kohenee mitä pidempään maassa on asuttu. Suurimpia esteitä työllistymiselle ovat kieli- ja koulutustasot, mutta toisaalta korkeaan koulutustasoon ei auta maahanmuuttajia työllistymisessä yhtä hyvin kuin kantaväestöä. Vieraskielisten ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllisyysaste oli vuoden 2010 lopussa 58 prosenttia, vastaava luku suomen- ja ruotsinkielisillä oli 88 prosenttia.

25–64-vuotiaiden ulkomaalaistaustaisten työttömyysaste oli Helsingissä vuoden 2009 lopussa 19,8 prosenttia. Maahanmuuttajien työttömyysaste on noin kolme kertaa suurempi kuin kantaväestöllä. Työmarkkinoilla esiintyy edelleen ennakkoluuloja maahanmuuttajien palkkaamisessa. Työnhakijoilla verkostojen puute voi myös olla este työn löytymiselle. Työttömyysaste on korkein afrikkalaistaustaisilla ja Lähi-idästä tulleilla.

Taulukko 4.2.1. Helsingissä, Espoossa ja Vantaalla asuvien ulkomaalaistaustaisten työttömien määrä sekä työttömyys- ja työllisyysasteet (25–64-v.) kansalaisuustaan mukaan vuoden 2009 lopussa

Kansalaisuustausta	Työttömät lkm			Työttömyysaste %			Työllisyysaste %		
	Helsinki	Espoo	Vantaa	Helsinki	Espoo	Vantaa	Helsinki	Espoo	Vantaa
Kaikki kansalaisuudet	5 862	1 669	2 028	19,8	14,6	21,4	54,7	63,0	61,8
Suomi	45	19	10	9,2	9,5	11,4	69,8	75,7	70,9
Ruotsi	164	74	67	8,1	8,4	10,7	73,9	77,8	77,7
Baltian maat Ent. Neuvostoliitto ja Venäjä	1 584	302	575	24,8	15,8	22,7	55,1	66,0	62,0
Lähi-Itä	527	149	221	35,6	31,2	37,3	39,8	43,3	44,1
Pohjois-Afrikka	274	83	75	35,2	31,0	34,6	41,5	51,1	47,3
Kauko-Itä ja muu Aasia	879	321	311	19,3	13,7	20,9	49,4	57,7	59,7
Latinalainen Amerikka Saharan eteläpuolinen Afrikka	145	37	27	19,1	14,6	22,1	51,6	59,8	54,9
	993	222	309	33,8	22,4	37,3	41,2	53,0	45,0

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

4.3 Helsingkiläisten tulot, velat ja rahojen riittävyys

Helsingissä tuloerot ovat suuremmat kuin koko maassa.

Mediaanitulo oli Helsingissä 24 800 euroa vuonna 2010 – taso on korkeampi kuin koko maassa, mutta alhaisempi kuin pääkaupunkiseudun kaupungeissa.

Korkein tulotaso on kahden henkilön lapsettomilla pareilla ja heikoimmassa asemassa ovat yksinhuoltajaperheet.

Pienituloisten määrä kasvoi voimakkaasti 2000-luvun alkupuolella, loppuvuosina se on taantunut.

Pienituloisissa asutokunnissa asuvien alle 18-vuotiaiden lasten osuus on Helsingissä suurempi kuin koko maassa, vuoteen 2002 asti tilanne oli päinvastainen.

Helsingiläisen velallisen velkataakka kaksinkertaistui vuodesta 2002 vuoteen 2010.

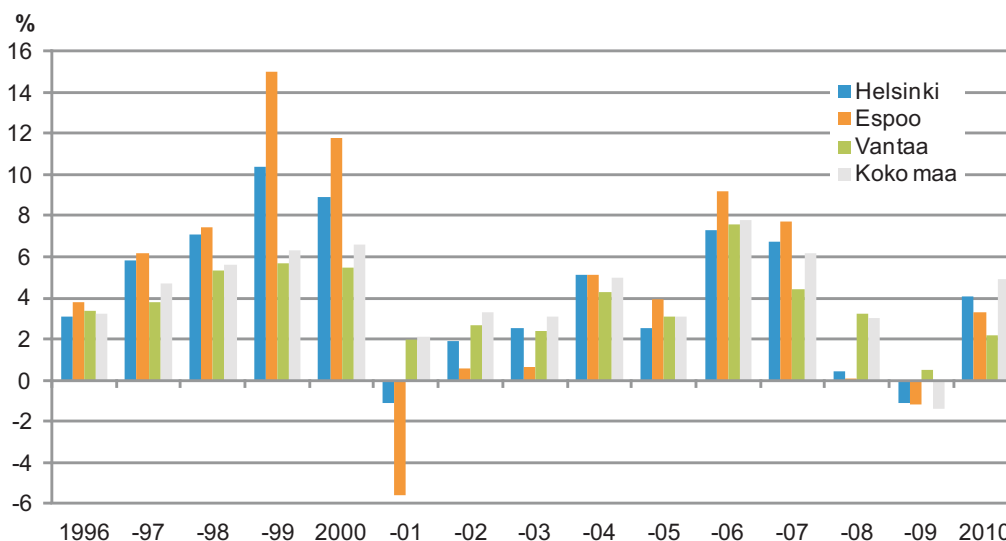
4.3.1 Yksityishenkilöiden tulot

Ansaitut tulot jakaantuvat pääasiassa ansio- ja pääomatuloihin. Ansiotulojen osuus oli Helsingissä vajaa 70 prosenttia ja pääomatulojen osuus kokonaistuloista 8 prosenttia vuonna 2010. Ansiotulojen kasvu on ollut melko vakaata, mutta pääomatulojen osuus on vaihdellut huomattavastikin suhdanneilanteesta riippuen.

Keskimääräisten valtionveronalaisten tulojen (ml. vuonna 1995 verovapaiksi muuttuneet osingot ja korot) kehitys pääkaupunkiseudulla heijastelee yleistä suhdannekehitystä. Vuodesta 2008 vuoteen 2009 niiden määrä laski, mutta vuonna 2010 oli jälleen nousua edellisvuoden tilanteeseen verrattuna.

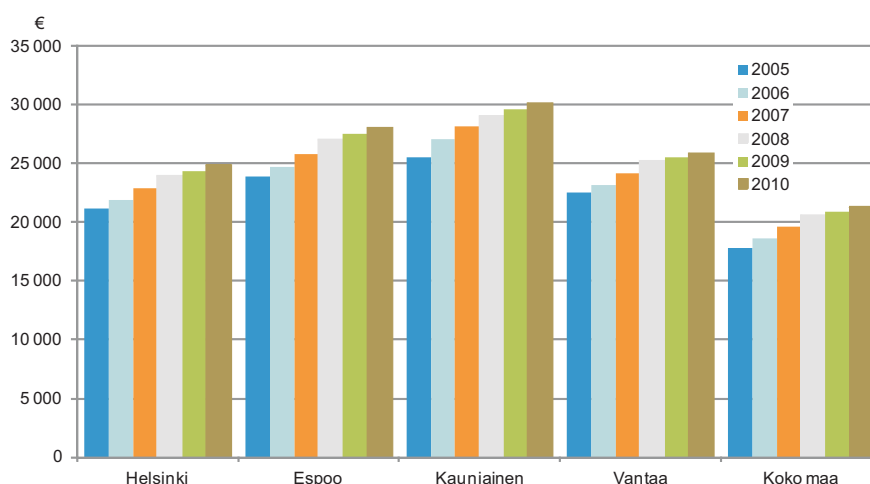
Helsingissä yksityishenkilöiden eli yleisesti verovelvollisten mediaanitulo (”keskimäinen tulo”, jakaa tulonsaajat kahteen yhtä suureen osaan) oli vähän yli 24 800 euroa vuonna 2010. Lisäystä vuosikymmenen puoliväliin oli noin 3 600 euroa. Mediaanitulo on

Kuvio 4.3.1. Keskimääräisten valtionveron alaisten tulojen muutos (%) edellisestä vuodesta, 1996–2010

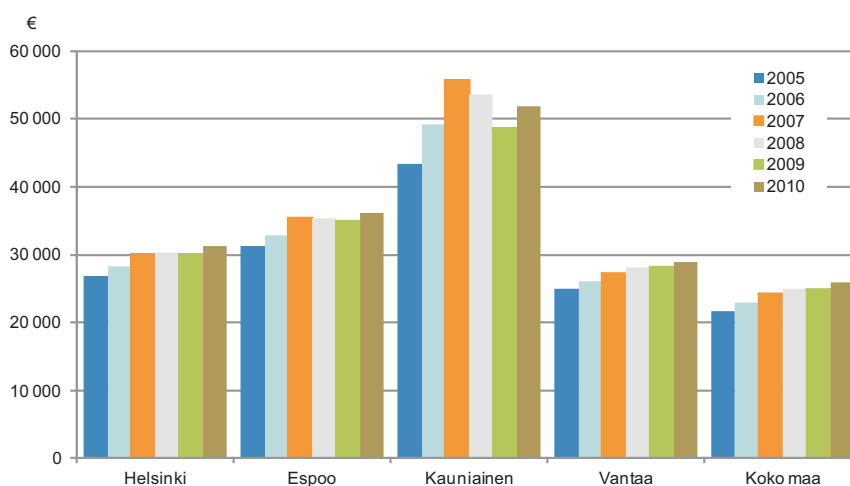
Lähde: Verohallitus, maksuunpanon tilasto ja Tilastokeskus, veronalaiset tulot

Kuvio 4.3.2. Veronalaisten tulojen mediaani pääkaupunkiseudulla ja koko maassa vuosina 2005–2010

Lähde: Tilastokeskus, veronalaiset tulot

Kuvio 4.3.3. Keskimääräiset veronalaiset tulot pääkaupunkiseudulla ja koko maassa vuosina 2005–2010

Lähde: Tilastokeskus, veronalaiset tulot

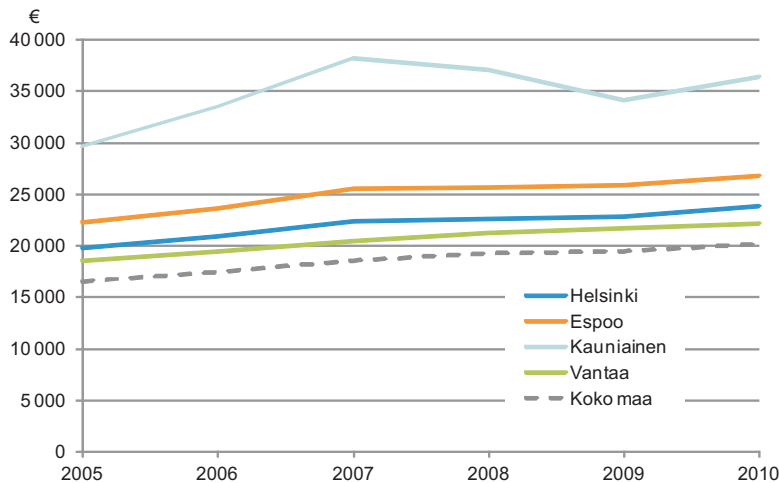
ollut Helsingissä korkeampi kuin koko maassa, mutta alhaisempi kuin muissa pääkaupunkiseudun kaupungeissa. Mediaanitulo on tulojen vertailussa käyttökelpoisempi mittari kuin keskimääräiset tulot, joihin voi vaikuttaa huomattavasti mm. yksittäinen korkea tai alhainen tulojen arvo.

Veronalaiset tulot olivat keskimäärin hieman yli 31 200 euroa tulonsaajaa kohti Helsingissä vuonna 2010. Koko maassa ne olivat samaan aikaan runsas 25 800 euroa. Keskimääräiset tulot olivat Helsingissä alhaisemmat kuin Espoossa ja Kauniiaisissa.

Keskimäärin tulot, joista on vähennetty verojen määrä, olivat vuonna 2010 Helsingissä hieman yli 23 800 euroa. Koko maassa ne olivat lähes 20 200 euroa. Espoossa ja Kauniiaisissa keskimääräiset tulot vähennettynä maksetuilla veroilla ovat olleet Helsingin tasoa korkeammat, sen sijaan Vantaalla ja koko maassa taso on ollut alhaisempi.

Ikäryhmittäin korkeimmat valtionveronalaiset tulot ansaitsivat 45–54-vuotiaat miehet vuonna 2010. Naisten tulot olivat kolme neljäsosaa miesten tuloista, kun tarkastellaan kaikkia ikäluokkia yhdessä. Vain alle 24-vuotiailla keskimääräiset naisten tulot olivat miesten tuloja korkeammat.

Kuvio 4.3.4. Keskimääräiset tulot, joista on vähennetty verot pääkaupunkiseudulla ja koko maassa vuosina 2005–2010

Lähde: Tilastokeskus, veronalaiset tulot

4.3.2 Asuntokuntien tulot

Helsingissä keskimäärin valtionveronalaisista kokonaistuloista 67 prosenttia oli ansiotuloja, 17 prosenttia eläketuloja, 8 prosenttia pääomatuloja, 1,9 prosenttia työttömyysturvavaroja ja 1,8 prosenttia muita sosiaaliturvaetuuksia vuonna 2010. Eteläisessä suurpiirissä pääomatulojen osuus tuloista oli 14 prosenttia ja Kaakkoisessa suurpiirissä 10 prosenttia. Itäisessä suurpiirissä eläketulojen osuus oli viidesosa ja Pohjoisessa suurpiirissä osuus oli lähes yhtä korkea. Sekä Koillisessa että Keskisessä suurpiirissä muiden sosiaaliturvaetuuksien kuin työttömyysturvan osuus oli yli koko kaupungin keskiarvon ollen 2,3 prosenttia.

Perhetyypeittäin tarkasteltuna korkeimmat tulot on lapsettomalla avio- tai avoparilla, sillä heillä tulot henkilöä kohti olivat viidesosan korkeammat kuin koko kaupungin keskiarvo. Eteläisessä suurpiirissä ne olivat 61 prosenttia keskitasoa korkeammat. Heikoin tilanne oli yksinhuoltajaperheillä, joilla henkeä kohti laskettu tulotaso oli 44 prosenttia keskiarvoa heikompi. Itäisessä suurpiirissä se oli 56 prosenttia keskiarvoa alhaisempi.

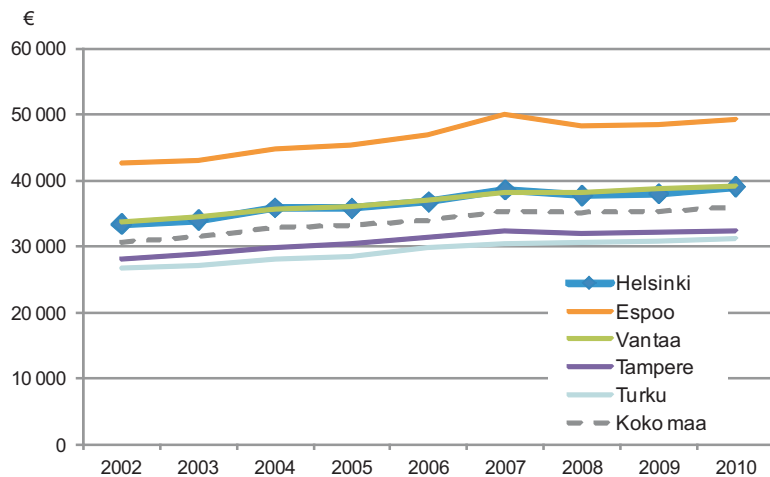
Helsingissä lähes puolet kaikista asuntokunnista on yhden hengen talouksia. Heidän tulotasonsa on kymmenesosan korkeampi kuin kaikkien perhetyyppien yhteenlasketut tulot henkilöä kohti. Korkeimmat tulot olivat Eteläisessä suurpiirissä ja alhaisimmat Itäisessä suurpiirissä, jossa ne olivat 6 prosenttia keskitasoa alhaisemmat.

Lapsiperheiden tulotaso vaihtelee Helsingissä alueittain. Henkilöä kohti laskettu tulotaso on keskimäärin kymmenesosan heikompi kuin koko kaupungissa. Itäisessä suurpiirissä se on 48 prosenttia heikompi ja Koillisessa suurpiirissä 43 prosenttia heikompi. Kaakkoisessa ja Pohjoisessa suurpiirissä se on kaupungin keskitasoa. Sen sijaan Eteläisessä suurpiirissä tulotaso on 27 prosenttia keskitasoa korkeampi.

Asuntokuntien käytettävissä olevat rahatulot

Kaupunkikohtaisessa vertailussa asuntokuntien käytettävissä olevat tulot ovat olleet korkeimmat Espoossa. Helsingissä ja Vantaalla ne ovat olleet lähes samaa tasoa. Kaikissa näissä kolmessa pääkaupunkiseudun kaupungissa ne ovat olleet koko maan tasoa korkeammat. Oulussa, Tampereella ja Turussa asuntokuntien käytettävissä olevat tulot ovat olleet alle koko maan tason.

Kuvio 4.3.5. Keskimääräiset käytettävissä olevat rahatulot asutokuntaa kohti eri kaupungeissa ja koko maassa, kiintein hinnoin vuoden 2010 rahana vuosina 2002–2010

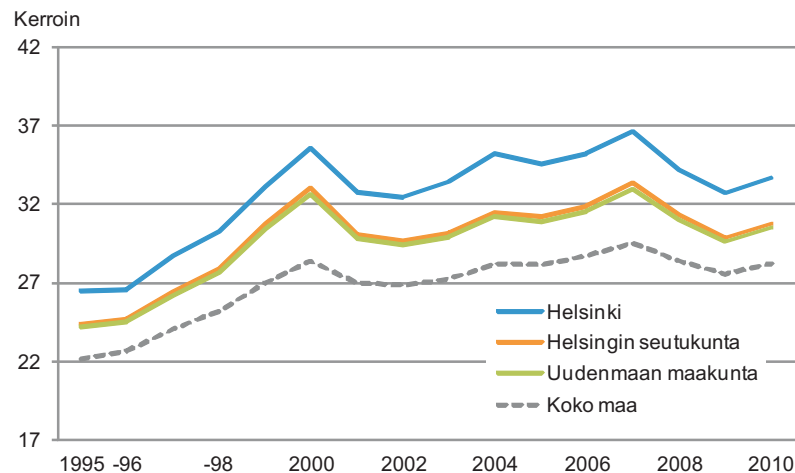
Lähde: Tilastokeskus, tulonjako

4.3.3 Tuloerot ja pienituloisuus

Tuloeroja kuvataan Gini-kertoimella, joka on asutokuntien tuloeroja kuvaava mittari. Mitä suuremman arvon Gini-kerroin saa, sitä epätasaisemmin ovat asutokuntien tulot jakautuneet. Gini-kertoimen suurin mahdollinen arvo on 100. Tällöin suurituloisin tulonsaaja saisi kaikki tulot. Pienin mahdollinen Gini-kertoimen arvo on 0, jolloin kaikkien tulonsaajien tulot olisivat yhtä suuret. Talouden nousukaudella tuloerot yleensä ovat kasvaneet ja laskukaudella ne ovat tasoittuneet. Tuloeroja kuvaava Gini-kerroin on ollut Helsingissä 2010-luvulla noin 35. Koko maassa kehitys on ollut samansuuntaista, mutta Gini-kerroin on ollut alhaisempi. Vuonna 2010 se oli 28.

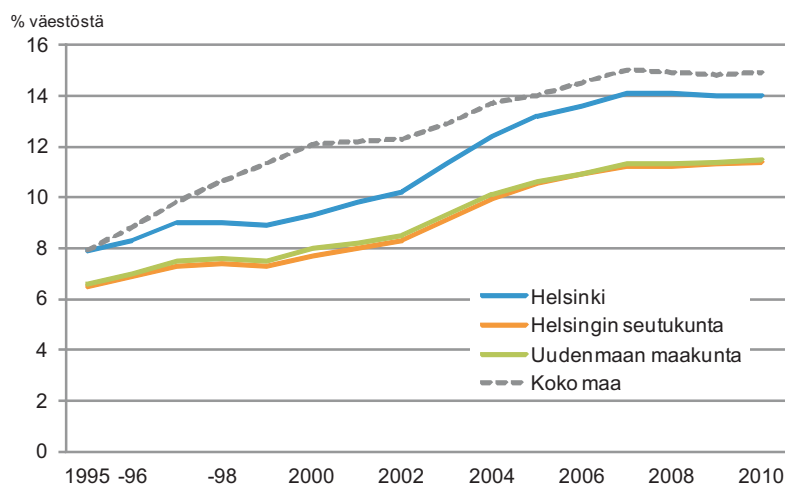
Pienituloisiksi on määritellyt ne asutokunnat, joiden ekvivalentti tulo (=käytettävissä oleva rahatulo OECD-kulutussyksikköä kohden) jää pienemmäksi kuin 60 prosenttia kaikkien asutokuntien mediaanitulosta. Pienituloisuusriski kuvaa pienituloisissa asutokunnissa asuvien osuutta koko asutokuntaväestöstä. Helsingissä kuten koko maassa

Kuvio 4.3.6. Asutokuntien käytettävissä olevien tulojen Gini-kerroin Helsingissä, 1995–2010

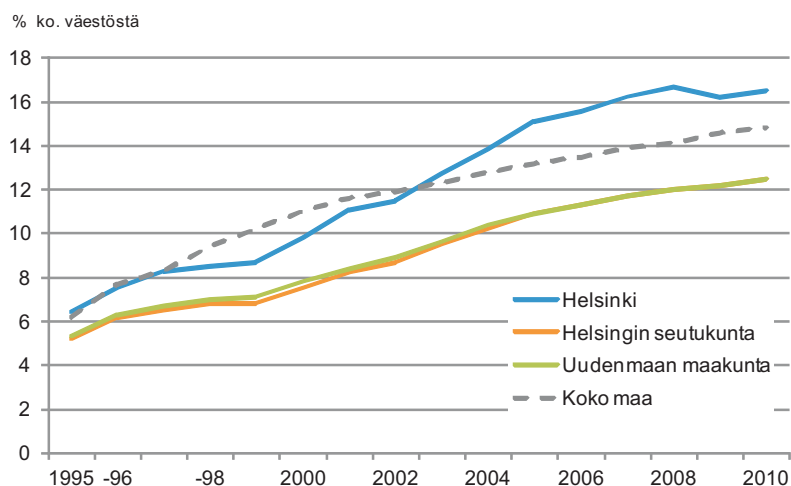
Lähde: Tilastokeskus, tulonjako

Kuvio 4.3.7. Asuntokuntaväestön pienituloisuus vuosina 1995–2010

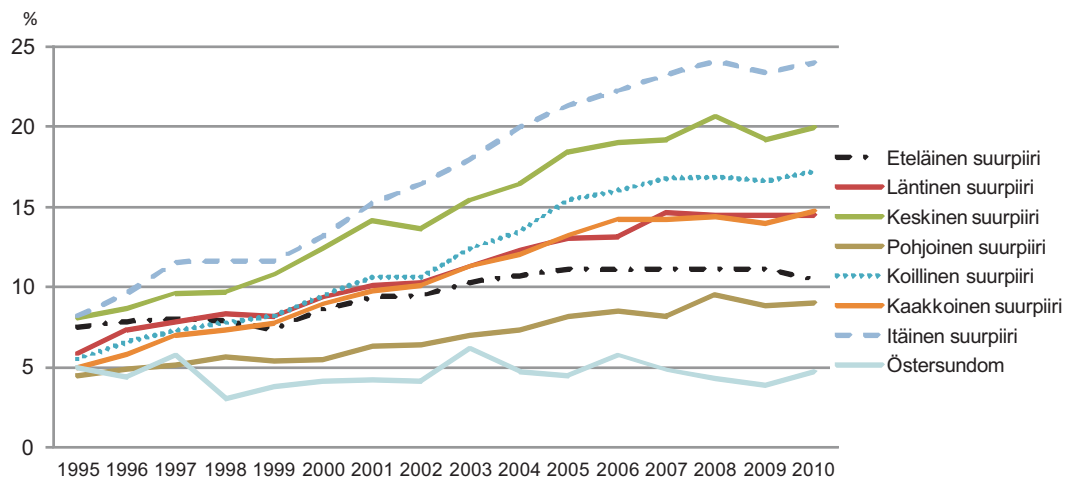
Lähde: Tilastokeskus, tulonjako

Kuvio 4.3.8. Pienituloisissa asutokunnissa asuvien alle 18-vuotiaiden lasten osuus vuosina 1995–2010

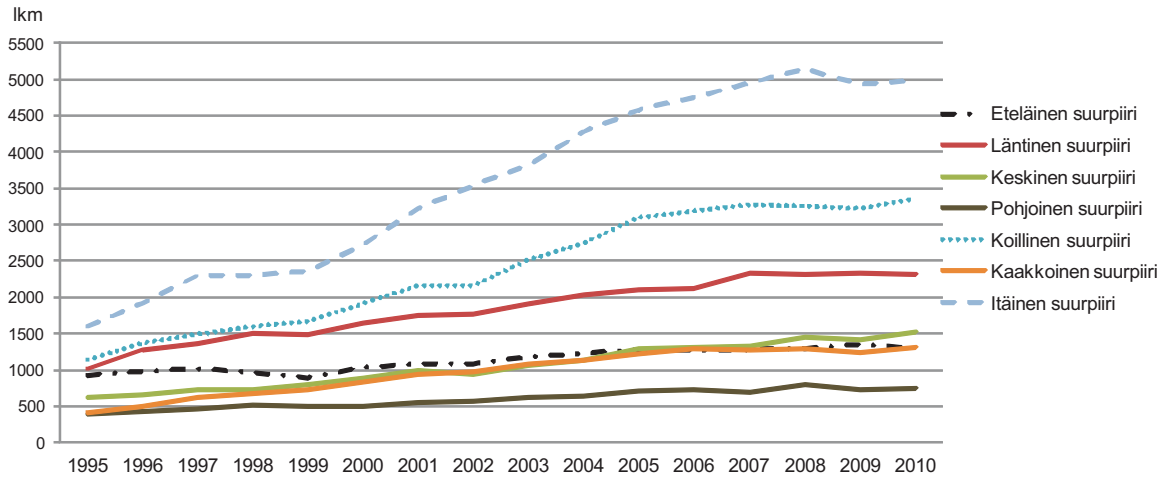
Lähde: Tilastokeskus, tulonjako

Kuvio 4.3.9. Alle 18-vuotiaiden pienituloisuusriski (%) Helsingissä suurpiireittäin vuosina 1995–2010

Lähde: Tilastokeskus, tulonjako

Kuvio 4.3.10. Pienituloisissa asutokunnissa asuvien lasten määrä Helsingissä, 1995–2010

Lähde: Tilastokeskus, tulonjako

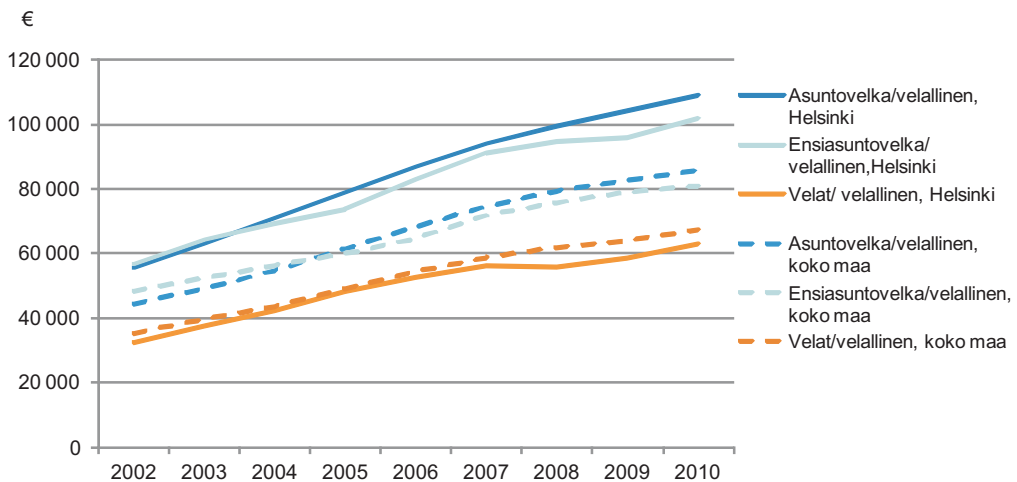
asutokuntaväestön pienituloisuus lähti nousuun vuosituhannen taittuessa. Vuoteen 2001 asti osuus oli alle 10 prosenttia. Vuonna 2010 se oli 14 prosenttia.

Lasten pienituloisuus tarkoittaa alle 18-vuotiaita lapsia, jotka asuvat edellä mainituissa pienituloisissa asutokunnissa. Helsingissä kuten koko maassakin pienituloisissa asutokunnissa asuvien alle 18-vuotiaiden lasten osuus on kasvanut huomattavasti. Vuonna 2002 se ylitti koko maan osuuden. Vuonna 1995 se oli Helsingissä 7,9 prosenttia ja koko maassa 6,2 prosenttia. Vuonna 2010 osuus oli Helsingissä 16,5 prosenttia ja koko maassa 14,8 prosenttia.

4.3.4 Velkaantuneisuus

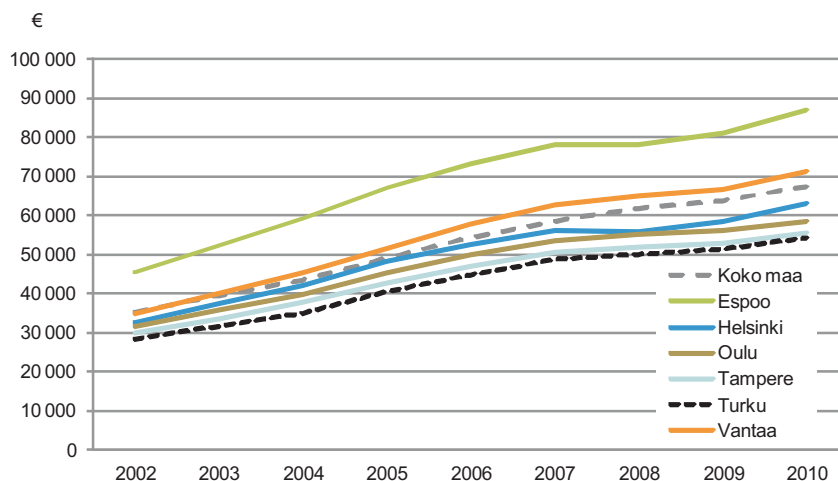
Helsingiläisten velka velallista kohti on kasvanut jatkuvasti vuodesta 2002 lähtien. Tuolloin velkaa oli noin 32 400 euroa ja vuoteen 2010 se oli kasvanut puolella eli 65 000 euroon. Asuntovelkaa helsingiläisillä oli vuonna 2002 velallista kohti hieman yli 55 400 euroa, kun vuosikymmenen lopussa määrä oli 114 100 euroa. Vuosikymmenen lopun las-

Kuvio 4.3.11. Keskimääräiset velkamäärät Helsingissä ja koko maassa käypiin hintoihin vuosina 2002–2010

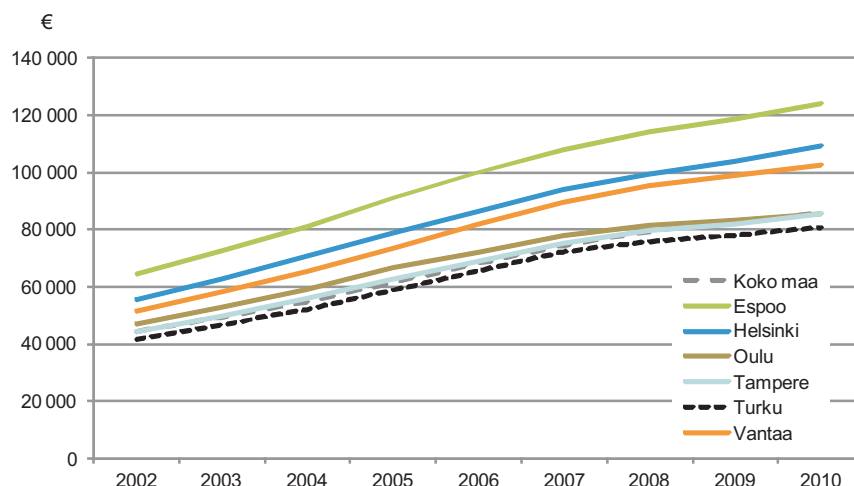
Lähde: Tilastokeskus, velkaantumistilasto

Kuvio 4.3.12. Keskimääräinen velka velallista kohti eri kaupungeissa, kiintein hinnoin, vuoden 2010 rahana vuosina 2002–2010

Lähde: Tilastokeskus, velkaantumistilasto

Kuvio 4.3.13. Keskimääräinen asuntovelka eri kaupungeissa, käypiin hintoihin vuosina 2002–2010

Lähde: Tilastokeskus, velkaantumistilasto

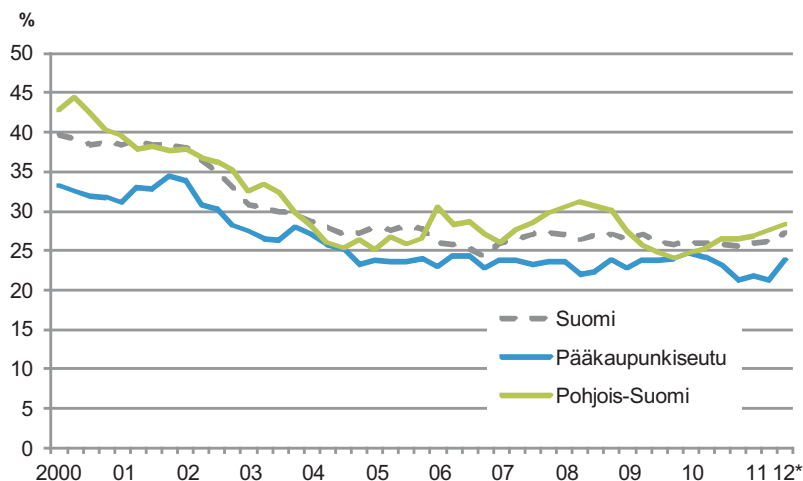
kusuhdanne näkyy hieman laskeneena ensiasuntovelkojen määrän supistumisena velallista kohti laskettuna.

Kun tilannetta tarkastellaan kiintein hinnoin eli puhdistetaan aikasarjasta pois inflaation vaikutus, niin Helsingin velallisten velkamäärä on edelleen pienempi kuin koko maassa ja vuosikymmenen lopulla ero suurenee. Eniten velkataakkaa ja koko maan arvoa enemmän oli Espoossa ja Vantaalla.

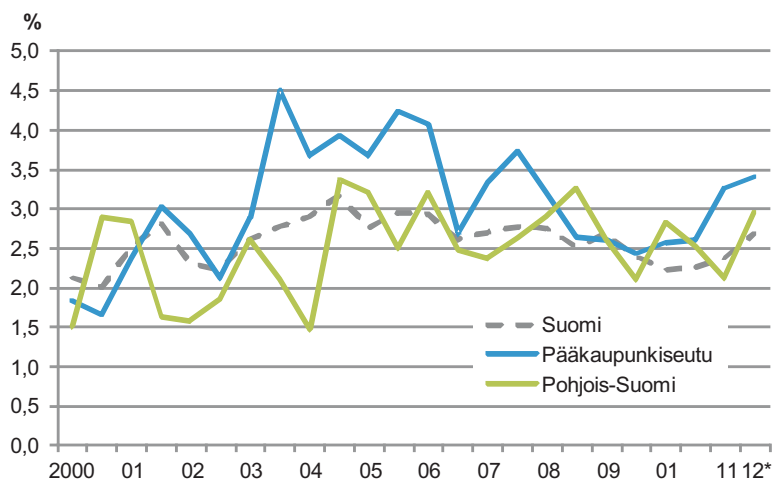
4.3.5 Säästämismahdollisuudet ja rahojen riittävyys

Pääkaupunkiseudun kuluttajista lähes joka toinen olettaa pystyvänsä säästämään ja koko maassa osuus on lähes samalla tasolla. Niiden kuluttajien osuus, joiden rahat riittävät 'nipin napan', on ollut pääkaupunkiseudulla pienempi kuin koko maassa ja Pohjois-Suomessa. 'Nipin napan' -kuluttajien osuus on laskenut vuoden 2000 lopusta kuluvaan vuoden puoliväliin pääkaupunkiseudulla kolmasosasta neljäsosaan. Pääkaupunkiseudulla on tavanomaisempaa velkaantua kulutusmenojen vuoksi kuin koko maassa.

Kuvio 4.3.14. Niiden kuluttajien osuus, joilla rahat riittävät 'nipin napin' kulutusmenoihin vuosina 2000–kesäkuu 2012

Kuvio 4.3.15. Kulutusmenojen vuoksi velkaantuneiden kuluttajien osuus kaikista kuluttajista pääkaupunkiseudulla, Pohjois-Suomessa ja koko maa, liukuva keskiarvo, kesäkuu 2000–kesäkuu 2012

*vuoden 2012 kesäkuu

Lähde: Tilastokeskus, kuluttajabarometri

4.3.6 Yhteenveto

Tulokvintileittäin tarkasteltuna helsinkiläisten tulotaso on heikentynyt vuosituhannen vaihteeseen verrattuna. Se on kuitenkin säilynyt samalla tasolla vuosituhannen puoliväliin verrattuna. Kvintiilit jakavat koko maan väestön 20 prosentin osuuksiin tulotason mukaan määräytyvillä tulorajoilla, jotka vaihtelevat vuosittain. Pienituloisimman kvintiilin tulojen ylärajana oli 11 787 euroa vuonna 2010. Helsinkiläisten asuntokuntien väestöstä tähän ryhmään kuului 18,6 prosenttia eli se sai tuloja tätä vähemmän. Osuus oli 15,1 prosenttia vuonna 2000 eli pienimmän tuloryhmän osuus oli kasvanut, joten pienituloisuus oli lisääntynyt. Vuoteen 2005 verrattuna pienituloisten osuus oli säilynyt lähes samalla tasolla. Kehitys on ollut samansuuntaista sekä Espoossa että Vantaalla. Näihin kaupunkeihin verrattuna Helsingissä pienituloisimman kvintiilin osuus oli suurempi. Pienituloisuus on siis yleisempää Helsingissä kuin naapurikaupungeissa.

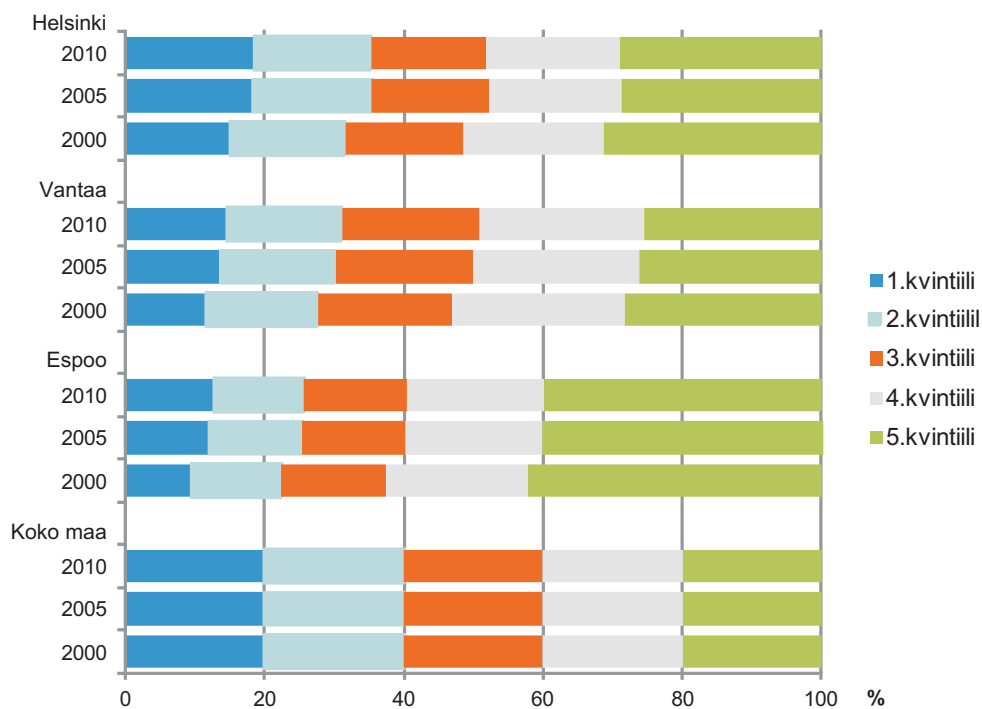
Suurituloisimpiin kuuluvien osuus eli ylin kvintiiliryhmä oli Helsingissä vuonna 2000 vielä noin 31 prosenttia. Vuosina 2005 ja 2010 se oli suunnilleen 29 prosenttia. Koko maassa tähän ryhmään kuului viidesosa väestöstä. Tulojen alarajana oli 38 244 euroa vuonna 2010. Espoossa kahdella viidestä tulotaso on tätä korkeampi. Vantaalla suuritu-

loisten osuus on ollut pienempi kuin Helsingissä. Helsingissä kuten naapurikaupungeisakin ylimmän tuloryhmän osuus oli samaa tasoa kuin vuosikymmenen puolivälissä, mutta vuosituhannen vaihteeseen verrattuna se oli laskenut. Näin ollen suurituloisten osuus oli laskenut.

Tulokehitys on Helsingissä ollut heikkenevä vuosituhannen vaihteeseen verrattuna. Samaan aikaan velan määrä on kasvanut, mutta koko maahan ja naapurikaupunkeihin verrattuna helsinkiläisillä on vähemmän velkaa. Asuntokuntien pienituloisuus on kasvanut ja erityisesti alle köyhyysrajan olevissa perheissä asuvien lasten osuus on kasvanut huomattavasti. Se on lisäksi korkeampi kuin koko maassa.

Helsingiläisten tuloerot ovat säilyneet melko tasaisella tasolla viime vuosikymmenen aikana, tosin ne ovat korkeammat kuin koko maassa. Asuntokuntien käytettävissä olevat rahatulot ovat pääkaupunkiseudun kaupungeissa korkeammat kuin koko maassa. Myös yksityishenkilöiden mediaanitulot ovat olleet Helsingissä korkeammat kuin koko maassa, mutta alhaisemmat kuin pääkaupunkiseudun kaupungeissa. Tosin Vantaaseen nähden erot ovat olleet melko pienet.

Kuvio 4.3.16. Tulokvintilit Helsingissä, koko maassa, Espoossa ja Vantaalla vuosina 2000, 2005 ja 2010

Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaisaineisto

4.4 Koulutus

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on Helsingissä suurempi kuin koko maassa, vaikka Helsinki jääkin alle koko maan tason perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuudessa.

Erityisoppilaiden määrä on lähes kaksinkertaistunut peruskouluissa Helsingissä 2000-luvulla. Vuonna 2011 erityisen tuen piirissä oli 10 % koko opiskelijamäärästä.

Helsingin peruskouluikäisistä 15 % puhuu äidinkielenään muuta kieltä kuin kotimaan kieliä. Vuodesta 2005 vuoteen 2012 mennessä heidän määränsä on kasvanut 56 %.

Muualta tullaan runsaasti Helsinkiin perusasteen jälkeiseen koulutukseen, kun taas helsinkiläisten meno koulutukseen kaupungin ulkopuolelle on suhteellisen vähäistä.

Keväällä 2011 peruskoulun päättäneistä ja samana vuonna varsinaisessa haussa opiskelupaikkaa hakeneista helsinkiläistä 878 jäi ilman toisen asteen opiskelupaikkaa. Vastaavasti vuonna 2012 ilman toisen asteen opiskelupaikkaa oli 782 nuorta. Molempina vuosina noin kaksi kolmasosaa ilman opiskelupaikkaa jääneistä kuitenkin sijoittui syksyn aikana koulutukseen tai tuettuun toimintaan.

4.4.1 Väestön koulutustaso

Helsingissä on väestöosuuttaan suurempi osuus korkea-asteen tutkinnon suorittaneita; koko maan väestöstä 11 prosenttia asuu Helsingissä, mutta korkea-asteen tutkinnon suorittaneista 15 prosenttia. Runsaan korkea-asteen suorittaneiden osuuden lisäksi Helsingissä asuu koko maahan verrattuna suhteessa enemmän niitä, jotka eivät ole suorittaneet mitään tutkintoa peruskoulun jälkeen. Keskiasteen ammatillisen koulutuksen suorittaneita oli viidennes helsinkiläisistä, mikä on huomattavasti vähemmän kuin muualla maassa. Lukion suorittaneiden osuus on taas Helsingissä suuri, yli kymmenesosa aikuisväestöstä. Tämä johtuu pitkälti Helsingin opiskelijakaupunkiasemasta.

Helsinkiläisistä 25–64-vuotiaista 33 prosenttia oli suorittanut keskiasteen tutkinnon ja 46 prosenttia korkea-asteen tutkinnon vuoden 2010 loppuun mennessä. Yhteensä peruskoulun jälkeisen tutkinnon suorittaneita oli siis 79 prosenttia.

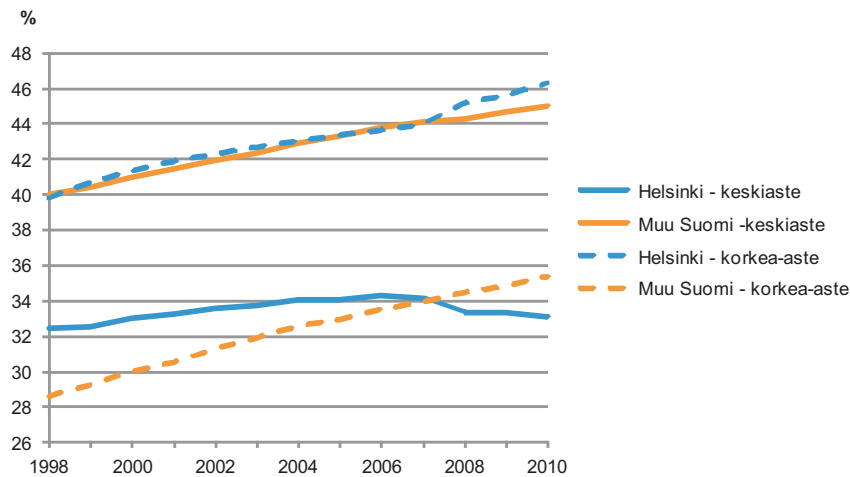
Helsinkiläisistä 25–64-vuotiaista suomen- ja ruotsinkielisistä 84 prosenttia oli suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon, muunkielisistä perusasteen jälkeinen tutkinto oli vain 45 prosentilla. Tosin kaikkien maahanmuuttajien koulutustieto ei ole tiedossa.

Taulukko 4.4.1. Helsingin seudun 25–64-vuotias väestö koulutusasteen mukaan 31.12.2010

	25–64-v yhteensä, henkilöä	Perusaste tai tuntematon	Keskiaste			Korkea-aste				
			Yhteensä	Lukio- koulutus	Ammatillinen koulutus	Yhteensä	Alin korkea	Alempi korkea	Ylempi korkea	Tutkija- koulutus
Helsinki	343 874	20,6	33,1	11,2	21,9	46,3	10,8	14,0	19,3	2,2
Espoo	138 841	17,1	28,8	9,0	19,8	54,2	13,7	14,7	23,3	2,6
Vantaa	113 839	23,7	39,2	7,6	31,7	37,0	13,3	12,9	10,0	0,9
Muu seutu	171 852	20,1	40,0	6,0	34,0	39,9	15,2	12,5	11,3	1,0
Seutu yhteensä	768 406	20,3	34,8	9,1	25,7	44,9	12,7	13,6	16,9	1,8
Suomi pl. Hgin seutu	2 118 288	19,6	46,8	4,3	42,6	33,6	13,7	10,9	8,3	0,8

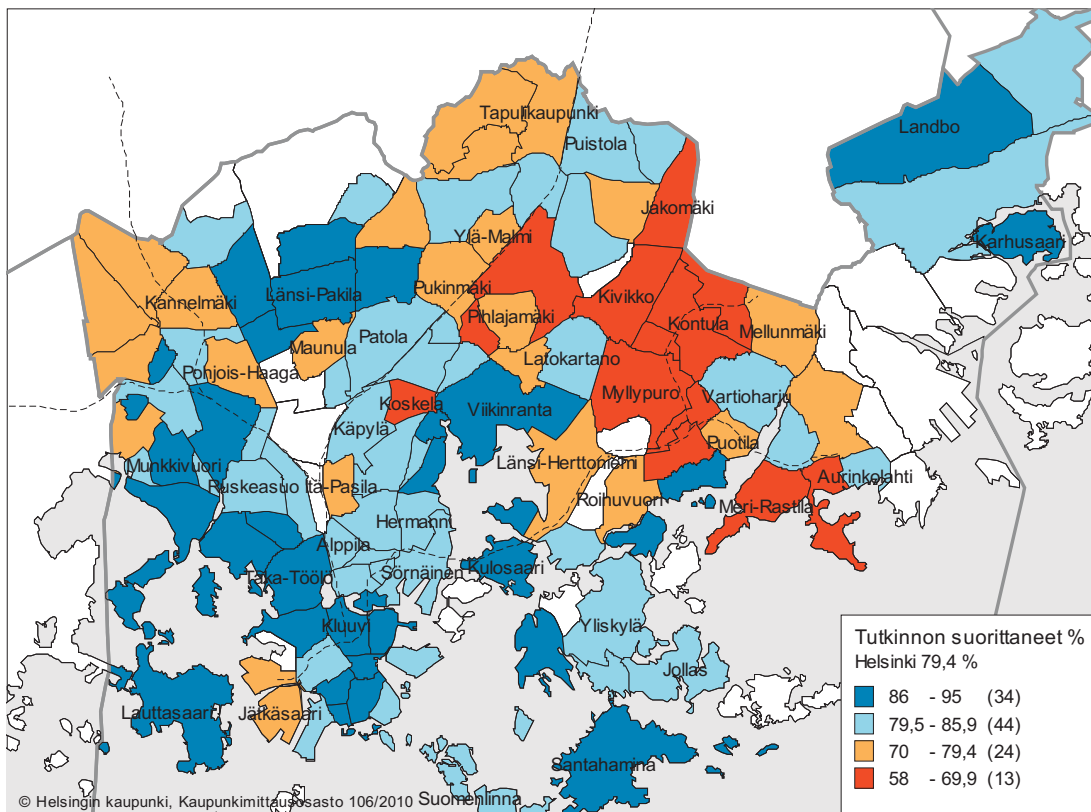
Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 4.4.1. Keski- ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 25–64-vuotiaasta väestöstä vuosina 1998–2010

Lähde: Tilastokeskus

Kartta 4.4.1. Perusasteen jälkeisen tutkinnon (keskiaste + korkea-aste) suorittaneiden osuus 25–64-vuotiaasta väestöstä Helsingissä osa-alueittain 31.12.2010

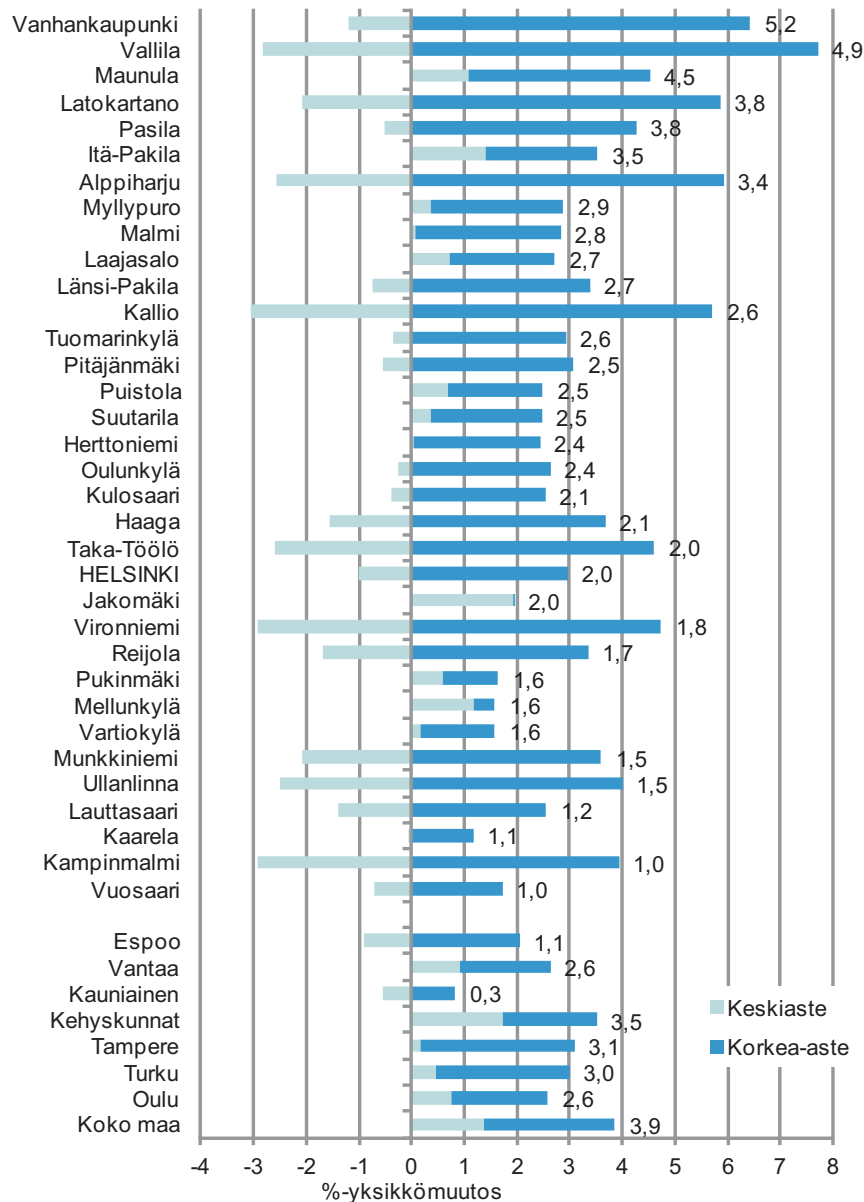

Alle 100 henkilön alueet poistettu tarkastelusta.

Lähde: Tilastokeskus

Tutkinnon suorittaneiden osuus 25–64-vuotiaasta väestöstä on kasvanut Helsingissä viisi prosenttiyksikköä vuosina 2000–2010, muualla maassa kasvua on ollut yli yhdeksän prosenttiyksikköä. Vuodesta 2008 Helsinki onkin ollut alle koko maan tason tutkinnon suorittaneiden osuudessa, vaikka koulutustaso on noussut Helsingissä korkea-asteen tutkintojen lisääntymisen myötä. Keskiasteen ammatillisen koulutuksen suorittaneiden osuus on pysynyt Helsingissä samalla tasolla koko 2000-luvun.

Kuvio 4.4.2. Keski- ja korkea-asteen tutkintojen osuuden muutos 25–64-vuotiaassa väestössä vuosina 2005–2010 Helsingin peruspiireissä ja vertailualueilla

Palkin lopussa on kokonaismuutosprosentti.

Lähde: Tilastokeskus

4.4.2 Oppilasmäärät eri koulutusasteilla

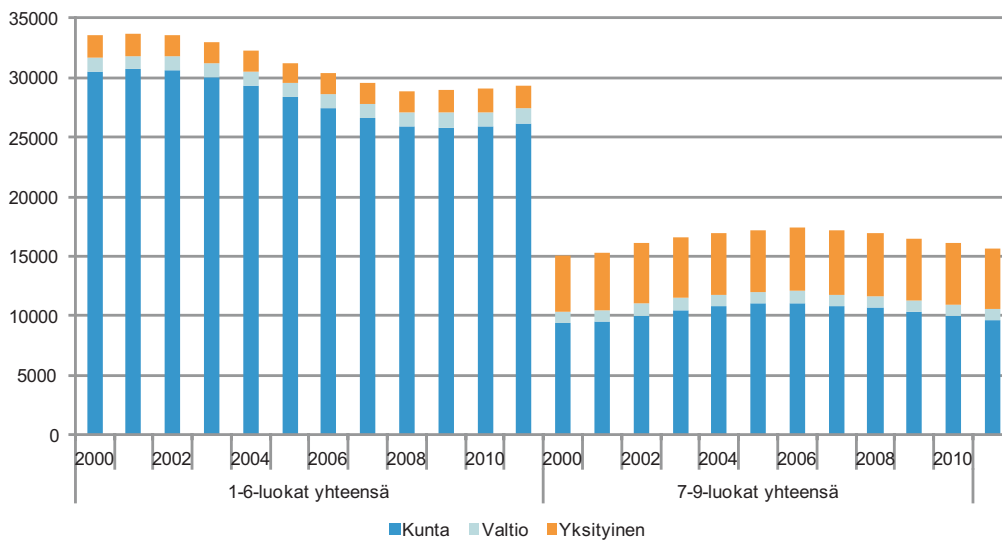
Perusasteen oppilaat

Helsingin perusopetuksen 1–9 luokilla oli 45 296 oppilasta syksyllä 2011. Heistä 79 prosenttia kävi kaupungin ylläpitämissä peruskouluissa, 5 prosenttia valtion ylläpitämissä ja 16 prosenttia yksityisissä kouluissa. Luokkia 1–6 käyvistä 89 prosenttia ja luokkia 7–9 käyvistä 61 prosenttia kävi kaupungin ylläpitämää koulua.

Perusopetuksen oppilaiden määrä on kaiken kaikkiaan vähentynyt 7 prosenttia vuosina 2005–2010. Oppilasmäärän väheneminen on kohdistunut erityisesti kaupungin ylläpitämiin kouluihin. Sen sijaan yksityisissä kouluissa ja valtion ylläpitämissä kouluissa oppilasmäärät kasvoivat.

Lähes kaikki Helsingin kaupungin suomenkielisten peruskoulujen oppilaista olivat myös kotikunnaltaan helsinkiläisiä. Heidän osuutensa peruskoululaisista oli 99 prosent-

Kuviot 4.4.3. Peruskoulun oppilasmäärä vuosiluokilla 1–6 ja 7–9 Helsingissä koulutuksen omistajan mukaan

Oppilaitoksen sijainnin mukaan. Tilastointijankohta 20.9.

Lähde: Tilastokeskus, Opetushallituksen WERA - web-raportointipalvelu

tia vuonna 2011. Sen sijaan Helsingissä sijaitsevien valtion koulujen oppilaista 83 prosenttia, yksityisten sopimuskoulujen oppilaista 92 prosenttia ja yksityisten erikoiskoulujen oppilaista 70 prosenttia oli helsinkiläisiä. Helsingin ulkopuolelta tulleista peruskoulun oppilaista valtion kouluihin ja yksityisiin kouluihin (yksityisiin sopimuskouluihin ja yksityisiin erikoiskouluihin) tuli 1 440 oppilasta. Helsingin kaupungin ylläpitämiin suomenkielisiin peruskouluihin tuli 313 oppilasta Helsingin ulkopuolelta.

Vuonna 2011 perusopetuksen lisäopetukseen osallistui 431 oppilasta eli he kävivät peruskoulua vielä 10. luokan. Heidän osuutensa oli vajaa 8 prosenttia edellisen vuoden 9-luokkalaisista. Turussa osuus oli selvästi suurempi, 15 prosenttia, ja Oulussa 10 prosenttia. Koko maassa lisäopetukseen osallistuvien osuus oli 4 prosenttia perusopetuksen päättäneistä koululaisista. Sekä lisäopetuksessa olevien määrä että osuus peruskoulun päättävistä on pysynyt melko tasaisena koko 2000-luvun Helsingissä.

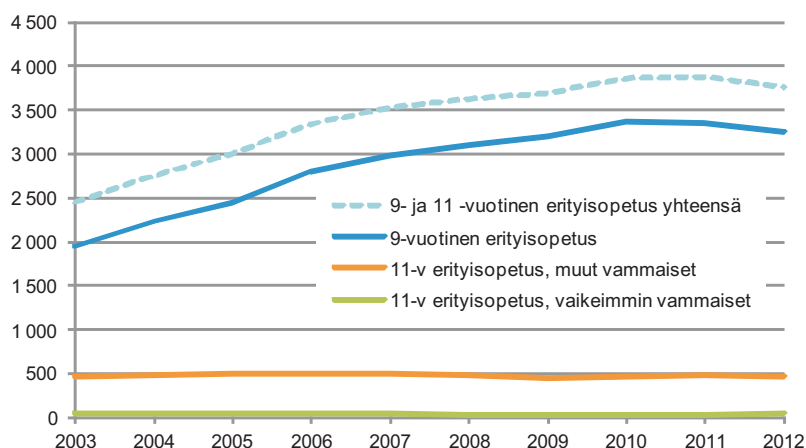
Erityisopetus

Erityistä tukea saavien oppilaiden määrä on lisääntynyt selvästi Helsingissä 2000-luvulla. Erityisen tuen päätöksen saanut oppilas voi opiskella omassa koulussaan integroituna yleisopetuksen ryhmään tai hän voi opiskella erityisluokalla tai erityiskoulussa. Suurin osa erityistä tukea saavista oppilaista suorittaa peruskoulun 9-vuotisena (9-vuotinen erityisopetus) saaden erilaista tukea oppimiseensa. Yleisopetuksen ryhmässä opiskelevalle erityisen tuen oppilaalle järjestetään opiskeluun tukea, joka voi olla osa-aikaista erityisopetusta, pienryhmäopetusta, koulunkäyntiavustajan tukea, eriyttämistä, oppimateriaalien muokkaamista tai mahdollisuutta apuvälineiden käyttöön.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä (11-vuotinen erityisopetus) oppilas on silloin, kun kognitiivinen kehitys on keskimääräistä hitaampaa (kehitysvamma) tai kun aistivamma, liikuntavamma, kontaktihäiriö tai kielellinen erityisvaikeus on niin vaikea-asteinen, ettei oppilas sen vuoksi suoriudu oppivelvollisuudesta yhdeksässä vuodessa. Pidennetty oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kun lapsi täyttää kuusi vuotta ja kestää yksitoista vuotta.

Vuonna 2012 Helsingin kaupungin ylläpitämissä suomen- ja muunkielisissä perusasteen yleissivistävissä oppilaitoksissa on 3 757 erityistä tukea saavaa oppilasta, joka on 11,2 prosenttia kokonaisoppilasmäärästä näissä oppilaitoksissa. Vuonna 2003 erityistä tukea

Kuvio 4.4.4. Helsingin kaupungin ylläpitämissä suomen- ja muunkielisissä perusasteen yleissivistävissä oppilaitoksissa opiskelevien erityisoppilaiden lukumäärät vuosina 2003–2012

Luvut sisältävät esiopetuksen ja perusopetuksen vuosiluokkien 1–10 oppilaat.

Lähde: Helsingin kaupungin opetusvirasto

saavien oppilaiden osuus oli 6,5 prosenttia. Vuoden 2003 jälkeen erityistä tukea saavien oppilaiden osuus kokonaisoppilasmäärästä on jatkanut nousuaan vuoteen 2011 saakka, jolloin osuus oli 11,6 prosenttia.

11-vuotisessa erityisopetuksessa olevien oppilaiden määrä on pysynyt lähes samana vuodesta toiseen. Nousua on sen sijaan tapahtunut 9-vuotisessa erityisopetuksessa. Vuonna 2012 on 9-vuotisessa erityisopetuksessa ollut havaittavissa pieni väheneminen, joka johtunee vuoden 2011 alussa voimaan tulleesta perusopetuslain muutoksesta. Laki-muutos edellyttää, että oppilaalle annetaan tehostettua tukea ennen kuin päätös erityisen tuen antamisesta tehdään.

Vieraskielisten peruskoululaisten määrä on kasvanut 2000-luvulla. Helsingin 7–15-vuotiaista 15 prosenttia puhuu äidinkielenään muuta kieltä kuin kotimaan kieliä: suomea, ruotsia tai saamea. Vuodesta 2005 vuoteen 2012 heidän määränsä on kasvanut 2 355 henkilöllä eli 56 prosentilla. Samaan aikaan kotimaankielisten määrä on vähentynyt 7 060 henkilöllä eli 16 prosentilla. Vuonna 2012 kaupungin suomenkielisessä perusopetuksessa on 5 680 oppilasta, jotka osallistuvat suomi toisena kielenä -opetukseen. Kokonaisopiskelijamäärästä heidän osuutensa on 17 prosenttia. Valtion peruskouluissa ja yksityisissä peruskouluissa suomi toisena kielenä -opetukseen osallistuvia oppilaita oli yhteensä 1 139 eli 12 prosenttia koulujen kokonaisopiskelijamäärästä.

Opiskelijat toisella asteella

Helsingissä opiskeli vuoden 2010 syksyllä 16 808 opiskelijaa lukioissa ja 32 614 ammatillisessa koulutuksessa. Helsingissä opiskelevien lukiolaisten kokonaismäärä on hieman pienentynyt viime vuosikymmenen aikana. Vuosina 1999–2010 vuosittaista keskimääräistä vähentymistä on ollut 0,3 prosenttia. Muualla Helsingin seudulla lukiolaisten määrä on puolestaan kasvanut keskimäärin 0,5 prosentin vuosivauhtia. Koko maassa lukiolaisten määrä on vähentynyt 2000-luvulla 1,4 prosentin keskimääräistä vuosivauhtia. Helsingin osuus koko maan lukiolaisista onkin kasvanut 13 prosentin osuudesta 15 prosentin osuuteen 2000-luvulla.

Ammatillisen koulutuksen kokonaisopiskelijamäärä kasvoi nopeasti Helsingissä vuosina 2004–2008. Huippuvuonna 2008 ammatillisen koulutuksen opiskelijamäärä oli lähes 36 000. Seuraavina vuosina ammatti- ja erikoisammattitutkintoja oppilaitosmuotoisena suorittavien määrä väheni, mutta ammatillista perustutkintoa suorittavien määrä kasvoi.

Koko maan ammatillisen koulutuksen opiskelijoista 12 prosenttia opiskelee Helsingissä.

Lukio-opiskelijat

Vuonna 2010 Helsingissä opiskelevista lukiolaisista 13 707 suoritti ylioppilastutkintoa nuorten opetussuunnitelman mukaan ja 2 761 aikuisten opetussuunnitelman mukaan. Kansainvälistä ylioppilastutkintoa suoritti 370 opiskelijaa. Nuorten opetussuunnitelman mukaisesti lukiota suorittavista opiskelijoista 58 prosenttia opiskeli kaupungin lukioissa, 36 prosenttia yksityisten ylläpitämissä lukioissa ja 6 prosenttia valtion lukioissa (2011).

Helsingissä opiskelevista lukiolaisista 84 prosenttia oli suomenkielisiä, 7 prosenttia ruotsinkielisiä ja 8 prosenttia muunkielisiä vuonna 2010. Muunkielisten opiskelijoiden osuus on kasvanut 2000-luvulla, mutta kasvu on kuitenkin tasoittunut 2000-luvun loppupuolella. Muualla Helsingin seudulla muunkielisten osuus lukiolaisista on alle neljä prosenttia. Helsingin monipuolinen lukiokoulutustarjonta nostaa muunkielisten opiskelijoiden määrää. Kansainvälisiä ylioppilastutkintoja suorittavista kolmannes on muun kuin suomen- tai ruotsinkielisiä. Aikuislukiolaisista 18 prosenttia on muunkielisiä ja nuorten koulutuksessa kuusi prosenttia. Muunkielisistä suurin ryhmä on venäjänkieliset, seuraavaksi suurimpina kieliryhminä ovat somalin-, viron- ja englanninkieliset.

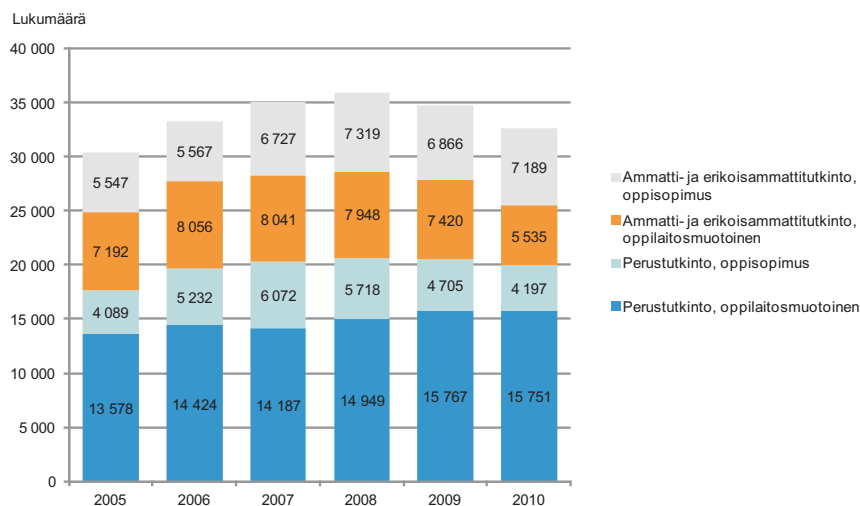
Ammatillisen koulutuksen opiskelijat

Vuonna 2010 Helsingissä ammatillisessa koulutuksessa opiskelevista 21 286 henkilöä opiskeli oppilaitosmuotoisesti ja 11 328 henkilöä opiskeli oppisopimuksella. Ammatillista perustutkintoa oppilaitosmuotoisesti suorittavista puolet opiskeli kaupungin ylläpitämissä oppilaitoksissa ja ammatti- tai erikoisammattitutkintoa suorittavista 40 prosenttia opiskeli kaupungin ylläpitämissä oppilaitoksissa.

Helsingin toisen asteen oppilaitosmuotoisen ammatillisen peruskoulutuksen (pois lukien oppisopimuskoulutus) opiskelijoista 69 prosenttia oli alle 25-vuotiaita ja 31 prosenttia 25 vuotta täyttäneitä vuonna 2010.

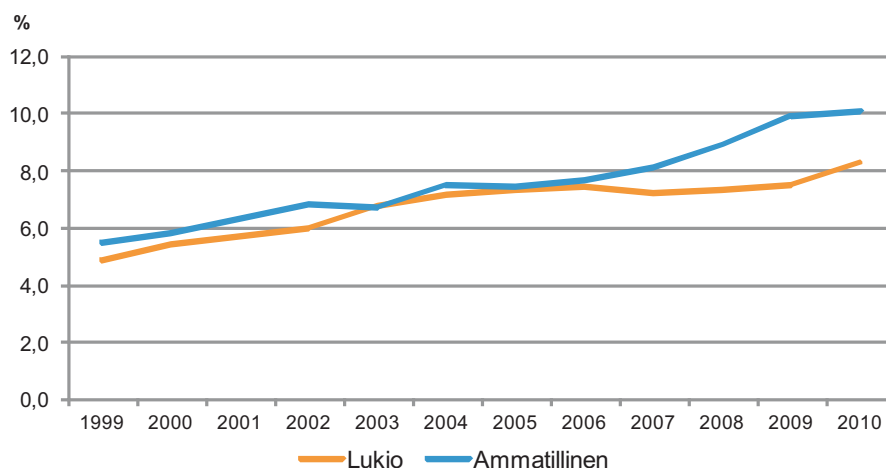
Vuonna 2010 Helsingin oppilaitosmuotoisen ammatillisen koulutuksen opiskelijoista oli äidinkieltään suomenkielisiä 83 prosenttia, ruotsinkielisiä 6 prosenttia ja muunkielisiä 11 prosenttia. Muunkielisten osuus ammatillisen koulutuksen opiskelijoista oli korkea myös Espoossa (15 %) ja Vantaalla (10 %), mutta muualla seudulla ja koko maassa selvästi pienempi. Muunkielisten opiskelijoiden määrä on kasvanut Helsingissä nopeasti 2000-luvulla ja kasvu jatkuu edelleen. Muunkielisistä venäjänkieliset ovat selkeästi suurin ryhmä. Viron- ja somalinkieliset ovat seuraavaksi suurimmat ryhmät.

Kuvio 4.4.5. Perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoa suorittavien opiskelijoiden määrä Helsingissä vuosina 2005–2010

Lähde: Tilastokeskus, Opetushallituksen WERA -web-raportointipalvelu

Kuvio 4.4.6. Muunkielisten osuuden kehitys vuosina 1999–2010 Helsingin lukio ja ammatillisessa koulutuksessa

Lähde: Tilastokeskus

Ulkopaikkakuntalaiset opiskelijat Helsingissä

Ulkopaikkakuntalaisten osuus Helsingin lukioiden opiskelijoista oli 25 prosenttia vuonna 2010 ja määrällisesti heitä oli yhteensä 4 133. Nuorten opetussuunnitelman mukaan lukiokoulutusta suorittavissa ulkopaikkakuntalaisten osuus oli 23 prosenttia. Aikuisten opetussuunnitelman mukaan lukiokoulutusta suorittavista ulkopaikkakuntalaisten osuus oli 28 prosenttia ja kansainvälisiä ylioppilastutkintoja suorittavista ulkopaikkakuntalaisten osuus oli 54 prosenttia. Ruotsinkielisistä lukiolaisista 38 prosenttia oli ulkopaikkakuntalaisia, suomenkielisistä 23 prosenttia ja muunkielisistä 29 prosenttia. Selkeästi eniten lukiolaisia Helsinkiin tulee Espoosta ja Vantaalta. Vantaalta etenkin aikuislukiolaisten osuus oli suuri ja Espoosta kansainvälisiä ylioppilastutkintoja suorittavien osuus oli suuri. Espoolaisista lukiolaisista 28 prosenttia kävi koulua oman kuntansa ulkopuolella ja vantaalaisista 32 prosenttia. Helsingiläisistä lukiolaisista 6 prosenttia eli 816 opiskelijaa kävi lukiota Helsingin ulkopuolella.

Helsingin ammatillisessa koulutuksessa opiskelevista 41 prosentin eli 8 714 opiskelijan kotikunta oli joku muu kuin Helsinki vuonna 2010. Usein aikuisopiskelijat ja ammattitai erikoisammattitutkintoa suorittavat tulevat muualta. Kun perustutkintoa suorittavista oli ulkopaikkakuntalaisia 33 prosenttia, oli ammatti- tai erikoisammattitutkintoa suorittavista ulkopaikkakuntalaisia 64 prosenttia. Nuoremmille opiskelijoille on tyypillistä opiskella oman paikkakunnan kouluissa Helsingissä. Alle 20-vuotiaista Helsingissä opiskelevista 31 prosenttia tulee Helsingin ulkopuolelta, 30 vuotta täyttäneistä jo yli puolet. Helsingin ammatillisen koulutuksen opiskelijoista 13 prosenttia tulee Vantaalta, 9 prosenttia tulee Espoosta ja 9 prosenttia tulee muualta Helsingin seudulta. Vantaalta Helsinkiin suuntautuu etenkin nuoria ammatilliseen peruskoulutukseen, sen sijaan muualta seudulta ja muualta Suomesta tulevat painottuvat ammatti- tai erikoisammattitutkintoja suorittaviin.

Ammatillisessa koulutuksessa on tehty johdonmukaisesti työtä aloituspaikkojen lisäämisen puolesta. Koulutuspaikkojen lukumäärän kasvu ja samanaikainen ammatillisen koulutuksen suosion nousu nuorten keskuudessa on parantanut helsinkiläisten nuorten sijoittumista oman kaupunkinsa opinahjoihin. Vuonna 2010 edelleen kuitenkin joka viides Helsingissä sijaitseva toisen asteen opiskelupaikka on ulkokuntalaisen käytössä. Tilanteessa on tapahtunut parannusta 2000-luvun alkuun verrattuna; tuolloin joka kolmannen Helsingissä sijaitsevan opiskelupaikan haltija tuli Helsingin ulkopuolelta.

Taulukko 4.4.2. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijat kotikunnan ja koulutuksen sijaintialueen mukaan vuonna 2010 pääkaupunkiseudulla

Koulutuksen sijaintialue	Kotikunta					
	Helsinki	Espoo	Vantaa	Helsinki	Espoo	Vantaa
	Henkilö			Prosentti		
<i>Lukio, nuorten koulutus</i>						
Yhteensä	11 325	6 619	3 940	100	100	100
Helsinki	10 704	1 045	985	94,5	15,8	25,0
Espoo	122	4 833	18	1,1	73,0	0,5
Vantaa	322	212	2 870	2,8	3,2	72,8
Kauniainen	25	387	2	0,2	5,9	0,1
Helsingin seutu	52	103	36	0,5	1,6	0,9
Muu Suomi	100	39	29	0,9	0,6	0,7
Muu kuin oma kotikunta	621	1 786	1 070	5,5	27,0	27,2
<i>Ammatillinen peruskoulutus</i>						
Yhteensä	13 750	5 613	6 434	100	100	100
Helsinki	10 556	1 199	2 150	76,8	21,4	33,4
Espoo	890	3 635	388	6,5	64,8	6,0
Vantaa	586	167	2 852	4,3	3,0	44,3
Kauniainen	0	0	0	0	0	0
Helsingin seutu	696	258	589	5,1	4,6	9,2
Muu Suomi	1 022	354	455	7,4	6,3	7,1
Muu kuin oma kotikunta	3 194	1 978	3 582	23,2	35,2	55,7

Lukiokoulutuksessa mukana nuorten opetussuunnitelmaperusteinen koulutus sekä IB-, EB- ja Reifepfung-tutkintoon tähtäävä koulutus, ammatillisessa koulutuksessa oppilaitosmuotoinen perustutkintoon tähtäävä koulutus.

Lähde: Tilastokeskus

Opiskelijat korkea-asteella

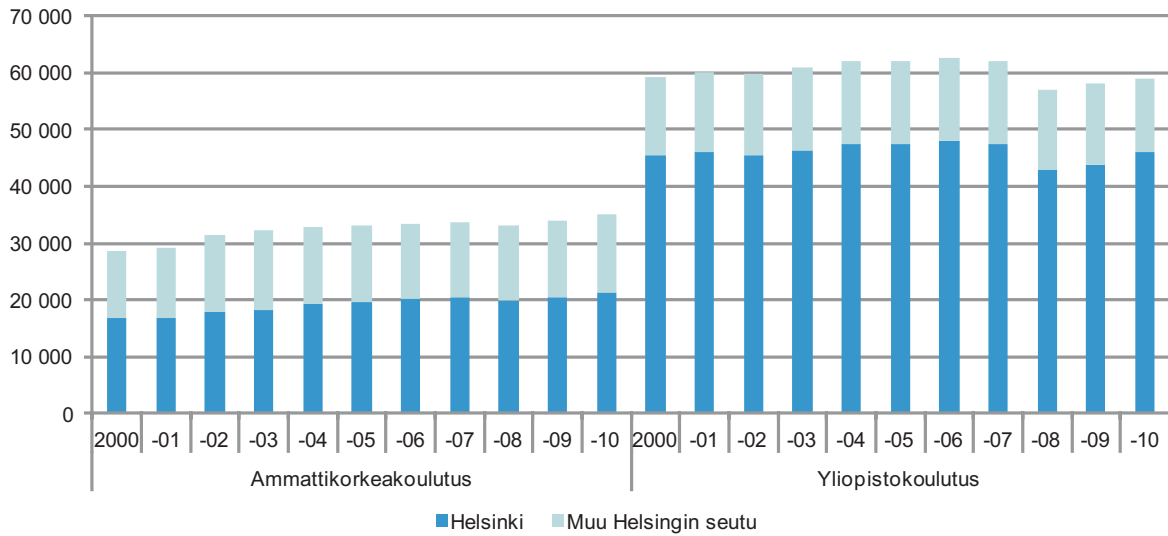
Syksyllä 2010 Helsingissä opiskeli 67 284 korkea-asteen opiskelijaa, joista 21 384 oli ammattikorkeakouluopiskelijaa ja 45 900 yliopisto-opiskelijaa. Helsingin seudulla ammattikorkeakouluopiskelijoita oli 35 040 ja yliopisto-opiskelijoita 59 070. Helsingin merkitys yliopistokeskuksena on hieman vähentynyt 2000-luvulla. Vielä vuonna 1999 Suomen yliopisto-opiskelijoista 38 prosenttia opiskeli pääkaupunkiseudulla, vuonna 2010 osuus oli 35 prosenttia.

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden määrä on kasvanut koko maassa nopeasti 2000-luvulla, vuosina 2000–2010 kasvua oli 22 prosenttia. Helsingissä kasvu on ollut nopeampaa, 27 prosenttia. Yliopisto-opiskelijoiden määrä on sen sijaan kasvanut Helsingissä vain yhden prosentin vuosina 2000–2010, kun muualla maassa kasvua opiskelijamäärässä on ollut 12 prosenttia.

Kotikunnaltaan helsinkiläisiä yliopisto-opiskelijoita oli 42 647 vuonna 2010 riippumatta siitä, millä paikkakunnalla he Suomessa opiskelivat. Kotikunnaltaan helsinkiläisiä ammattikorkeakouluopiskelijoita oli 19 545. Yhteensä helsinkiläisiä korkeakouluopiskelijoita oli siis yli 62 000 eli 11 prosenttia helsinkiläisistä.

Helsingin seudun ammattikorkeakouluopiskelijoista oli äidinkieltään ruotsinkielisiä 6 prosenttia vuonna 2010 ja yliopisto-opiskelijoista 8 prosenttia. Muun kuin suomen- tai ruotsinkielisten määrän kasvu on ollut nopeaa etenkin ammattikorkeakouluissa. Vuonna 2000 vieraskielisten osuus kokonaisopiskelijamäärästä oli Helsingin seudun ammattikorkeakouluissa 3 prosenttia, ja vuonna 2010 jo 10 prosenttia. Määrällisesti heitä oli 3 530. Vieraskielisten ammattikorkeakouluopiskelijoiden määrä on lähes nelinkertaistunut 2000-luvulla. Yliopistokoulutuksessa vieraskielisten määrä on yli kaksinkertaistunut

Kuvio 4.4.7. Opiskelijamäärät Helsingissä ja Helsingin seudulla ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa vuosina 2000–2010

Vuoden 2008 tutkintojen uudistus vähensi yliopistokoulutuksessa olevien opiskelijoiden määrää.

Lähde: Tilastokeskus

2000-luvulla, vuonna 2010 vieraskielisiä opiskelijoita oli 4 270 eli 7 prosenttia kokonaisopiskelijamäärästä. Yliopistokoulutuksessa vieraskieliset suorittivat keskimääräistä selvästi enemmän tohtorin tutkintoja ja hieman enemmän ylempiä korkeakoulututkintoja ja lääkäreiden erikoistumiskoulutusta. Korkeakouluopiskelijoiden yleisimmät äidinkieliä suomen ja ruotsin jälkeen olivat venäjä, englantia, kiina ja viro.

4.4.3 Nuorten koulutustilanne

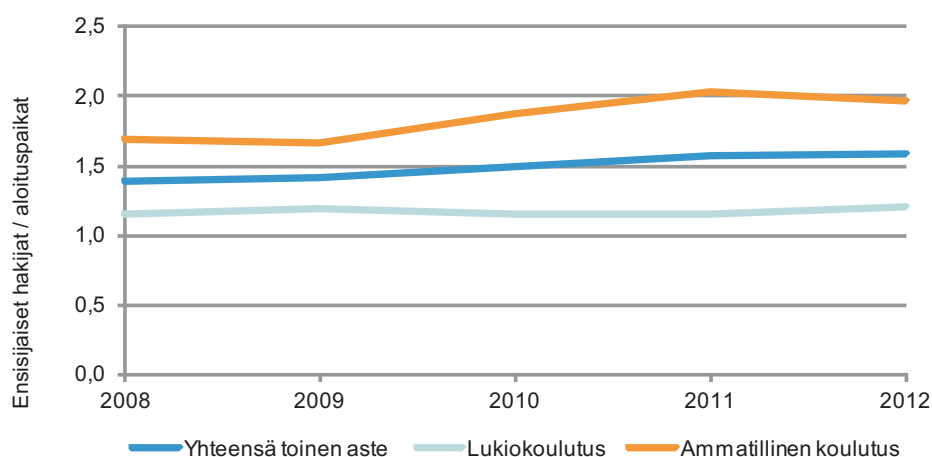
Yhteishaku ja aloituspaikat

Helsingin lukiokoulutuksen nuorten aloituspaikkamäärä on pysynyt tasaisena koko 2000-luvun. Vuonna 2012 lukion aloituspaikkoja oli 4 400. Ammatillisen koulutuksen nuorten aloituspaikkojen määrä kasvoi 2 prosenttia vuodesta 2008 vuoteen 2012. Vuonna 2012 ammatillisen koulutuksen aloituspaikkoja oli 4 660 nuorelle. Samaan aikaan Helsingin 16–18-vuotias väestö on kasvanut 4 prosenttia.

Vuoden 2012 kevään yhteishaussa jokaista Helsingin nuorten ammatillisen koulutuksen aloituspaikkaa kohti oli 1,97 ensisijaista hakijaa ja jokaista lukion aloituspaikkaa kohti 1,21 ensisijaista hakijaa. Tilanne on pysynyt melko samalla tasolla viime vuosina. Eniten hakijoita aloituspaikkaa kohti on ollut kulttuurialalle, vaikkakin vuonna 2012 vetovoima hieman laski verrattuna edelliseen vuoteen, jolloin ensisijaisia hakijoita oli viisi aloituspaikkaa kohti. Myös sosiaali- ja terveystieteille oli lähes kolme hakijaa jokaista aloituspaikkaa kohti ja yhteiskunta-, liiketalouden ja hallinnon alalla hakijoita oli kaksi aloituspaikkaa kohti.

Yhteishaun varsinaisessa haussa keuhällä 2012 toiselle asteelle haki opiskelemaan yhteensä 5 404 Helsingissä peruskoulun päättänyttä oppilasta (luokat 9 ja 10). Lokakuun lopussa oli 782 nuorta ilman yhteisvalinnasta saatua paikkaa, mutta noin kaksi kolmasosaa (65 %) heistä sijoittui syksyllä 2012 perusopetuksen lisäopetukseen (10. luokka), ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavaan ja valmistavaan koulutukseen (ammattistartti), maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaan koulutukseen, aikuislukioihin tai sai peruutuspaikan toisen asteen oppilaitoksesta.

Kuvio 4.4.8. Yhteishaussa Helsinkiin hakeneet ensisijaiset hakijat aloituspaikkaa kohti

Sisältää yhteishaun kevään varsinaisen haun. Aloituspaikat ovat koulutuksen järjestäjien päätösten mukaiset. Ensisijaisella hakijalla tarkoitetaan kyseisen hakutoiveen yhteishaun hakemukselle hakuaikana ensimmäiseksi hakutoiveeseen laittaneita = yhteishaussa hakeneitten määrä.

Lähde: KOULUTA, Opetushallitus

Vuoden 2012 kevään yhteishaussa, kuten myös edellisen vuoden haussa, Helsingissä sijaitsevaan ammatilliseen koulutukseen ensisijaisesti hakeneiden hakemuksista 61 prosenttia tuli helsinkiläisiltä. Hakemuksista 7 prosenttia tuli espoolaisilta, 12 prosenttia vantaalaisilta, muualta Uudeltamaalta 10 prosenttia ja 11 prosenttia muualta Suomesta.

Helsingiläisiin lukioihin hakeneista 67 prosenttia oli helsinkiläisiä, espoolaisia oli 8 prosenttia ja vantaalaisia 8 prosenttia. Muualta Uudeltamaalta tuli 13 prosenttia ensisijaisista hakemuksista ja muualta Suomesta 5 prosenttia.

Yhteishaun varsinaisessa haussa keväällä 2011 toiselle asteelle haki opiskelemaan yhteensä 5 672 Helsingissä peruskoulun päättänyttä oppilasta (luokat 9 ja 10). Kokonaan ilman opiskelupaikkaa jäi 878 hakijaa, mutta kuten vuonna 2012 noin kaksi kolmasosaa (64 %) heistä sijoittui syksyllä 2011 perusopetuksen lisäopetukseen (10. luokka), ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavaan ja valmistavaan koulutukseen (ammattistartti), maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavaan koulutukseen, aikuislukioihin tai sai peruutuspaikan toisen asteen oppilaitoksesta.

Osallistuminen toisen asteen koulutukseen

Helsingiläisten 16–18-vuotiaiden osallistuminen toisen asteen koulutukseen on kaiken kaikkiaan kasvanut vain prosentin 2000-luvun aikana, mutta lukiokoulutukseen osallistuminen eroaa ammatilliseen koulutukseen osallistumisesta. Vuonna 2000 ammatilliseen koulutukseen osallistui 20 prosenttia helsinkiläisnuorista ja vuonna 2010 heitä osallistui 25 prosenttia. Lukiokoulutukseen puolestaan osallistui 63 prosenttia nuorista vuonna 2000 ja vuonna 2010 neljä prosenttiyksikköä vähemmän eli 59 prosenttia nuorista. Verrattaessa koko Suomen 16–18-vuotiaiden opiskelua helsinkiläisiin opiskelevat helsinkiläiset nuoret enemmän lukiossa (59 % Helsinki / 48 % koko maa), mutta vähemmän ammatillisessa koulutuksessa (25 % Helsinki / 42 % koko maa). Helsingin seudun kunnista helsinkiläiset nuoret osallistuvat vähiten (84 %) toisen asteen tutkintoon johtavaan koulutukseen. Espoolaisista 16–18-vuotiaista 89 prosenttia ja vantaalaisista 86 prosenttia on toisen asteen tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Helsingiläisistä nuorista tytöt käyvät poikia enemmän lukiota ja pojat opiskelevat tyttöjä useammin ammatillisessa oppilaitoksessa. Kokonaisuudessa osallistuminen toisen asteen koulutukseen on tytöillä ja pojilla lähes samalla tasolla: tytöt 85 prosenttia ja pojat

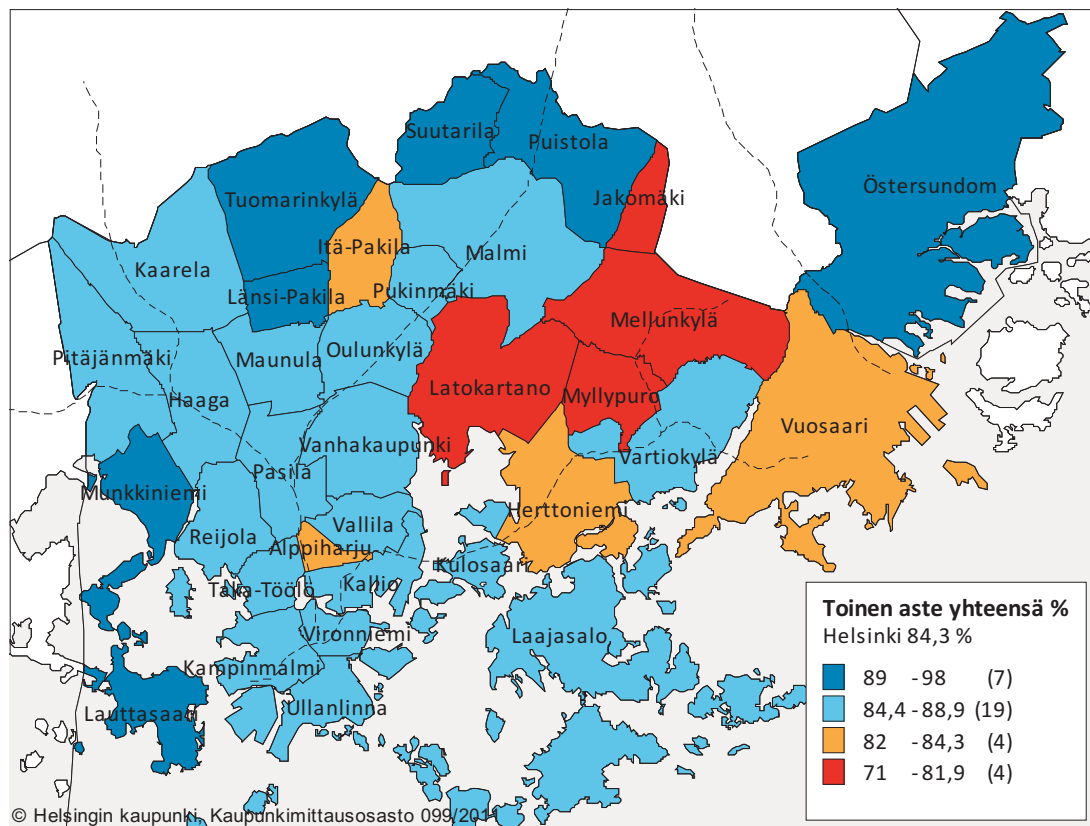
Taulukko 4.4.3. 16–18-vuotiaiden nuorten osallistuminen lukio- ja ammatilliseen koulutukseen Helsingin seudulla vuonna 2010

	16–18-vuotiaat yhteensä	Heistä opiskelijoita %		
		Lukiossa	Ammatillisessa	Yhteensä
Helsinki	17 852	59,1	25,2	84,3
Espoo	9 769	64,9	24,1	89,1
Vantaa	7 749	48,4	38,0	86,3
Pääkaupunkiseutu	35 829	58,6	27,5	86,2
Kehysalue	13 219	49,6	39,9	89,5
Helsingin seutu	49 048	56,2	30,9	87,1
Suomi	200 702	48,1	42,3	90,3

20.9. oppilaitoksissa kirjoilla olevat opiskelijat. Väestötiedot vuodenvaihteesta. Ei sisällä oppisopimuskoulutusta.
Lähde: Tilastokeskus

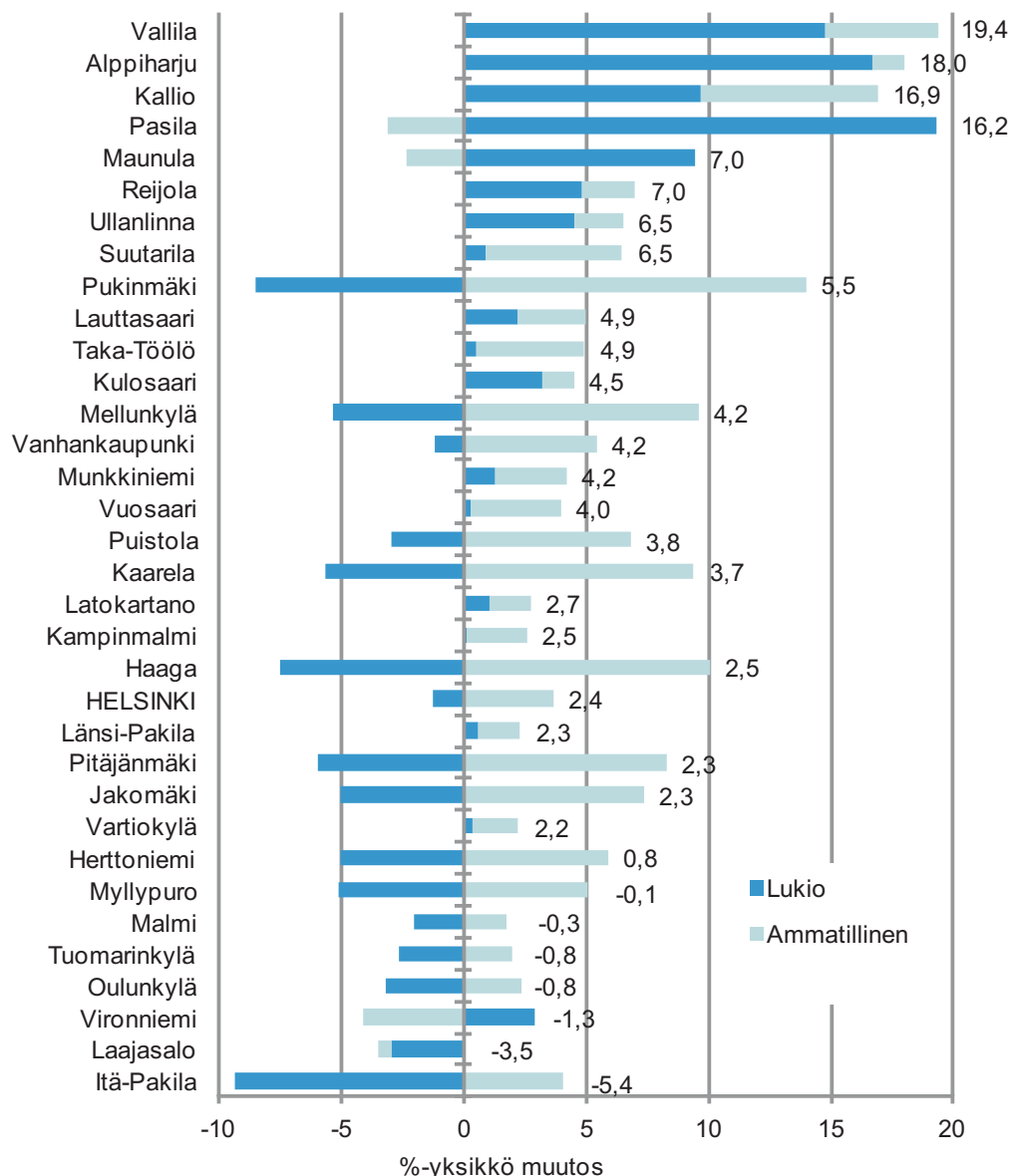
83 prosenttia. Helsinkiläiset nuoret osallistuvat toisen asteen koulutukseen koko maata ja muuta Helsingin seutua heikommin kaikissa äidinkieli-ryhmissä. Helsinkiläisistä suomenkielisistä ja ruotsinkielisistä 16–18-vuotiaista 88 prosenttia osallistuu toisen asteen koulutukseen, muunkielisistä 53 prosenttia. Suomen- ja ruotsinkielisten innostus ammatillisen koulutukseen on jatkanut kasvua viime vuosina, sen sijaan muunkielisten osallistuvuus ammatilliseen koulutukseen on laskenut. Nuorten koulutukseen osallistuvuudessa on isoja alueellisia eroja Helsingin sisällä, ja ne ovat ajallisesti olleet melko pysyviä.

Kartta 4.4.2. 16–18-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden (lukiolaisten ja ammatillisen toisen asteen opiskelijoiden) osuus asuinalueensa samanikäisistä vuonna 2010

Lukion tai ammatillista toisen asteen tutkintoa 20.9. opiskelevien 16–18-vuotiaiden osuus peruspiirin kaikista 16–18-vuotiaista, väestötieto 31.12. Ei sisällä oppisopimuskoulutusta suorittavia.
Lähde: Tilastokeskus, karttatoteutus Helsingin kaupungin tietokeskus

Kuvio 4.4.9. Lukio- ja ammatilliseen koulutukseen osallistuneiden 16–18-vuotiaiden osuuden muutos vuodesta 2005 vuoteen 2010 Helsingin peruspiireissä

Palkin lopussa on kokonaismuutosprosentti.

Lähde: Tilastokeskus

Toisen asteen koulutukseen osallistumisen kasvu näkyy suuressa osassa Helsingin peruspiireistä. Vuodesta 2005 vuoteen 2010 osallistuminen on kasvanut 26 peruspiirissä 33 piiristä. Eniten osallistuminen on kasvanut Keskisessä Helsingissä – Vallilan, Alppiharjun, Kallion ja Pasilan peruspiireissä. Sen sijaan osallistuminen on vähentynyt eniten Itä-Pakilassa, Laajasalossa, Vironniemellä, Oulunkylässä, Tuomarinkylässä, Malmilla ja Myllypurossa. Näiden alueiden nuoret ovat vähentäneet muiden mukana lukio-opiskelua, mutta ammatilliseen koulutukseen osallistuminen ei ole samalla kasvanut kuten useilla muilla alueilla.

Koulutustaso

Helsinkiläiset 20–24-vuotiaat nuoret nousevat tilastoissa esille toisaalta korkealla koulutustasolla ja toisaalta tutkintojen puutteella. Helsinkiläisistä 20–24-vuotiaista 52 prosenttia oli suorittanut ylioppilastutkinnon ja 19 prosenttia oli suorittanut ammatillisen toisen

Taulukko 4.4.4. 20–29-vuotiaat ylimmän suoritettun tutkinnon mukaan Helsingin seudulla ja muualla maassa 31.12.2010

	20–24-vuotiaat					25–29-vuotiaat				
	Helsinki	Espoo	Vantaa	Muu Hgin seutu	Suomi pl. Hgin seutu	Helsinki	Espoo	Vantaa	Muu Hgin seutu	Suomi pl. Hgin seutu
<i>Henkilöä</i>										
Yhteensä	46 486	16 230	12 714	14 318	238 032	56 686	18 008	14 219	15 991	241 159
Perusaste tai tuntematon	10 268	3 489	3 512	3 617	42 674	10 393	3 627	3 417	3 267	35 749
Lukiokoulutus	24 304	8 648	4 435	4 635	85 820	11 926	3 416	2 050	1 967	31 077
Ammatillinen koulutus	8 687	3 096	4 301	5 629	97 823	11 473	3 680	4 905	6 571	103 957
Korkea-asteen tutkinto	3 227	997	466	437	11 715	22 894	7 285	3 847	4 186	70 376
<i>Prosenttia</i>										
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Perusaste tai tuntematon	22,1	21,5	27,6	25,3	17,9	18,3	20,1	24,0	20,4	14,8
Lukiokoulutus	52,3	53,3	34,9	32,4	36,1	21,0	19,0	14,4	12,3	12,9
Ammatillinen koulutus	18,7	19,1	33,8	39,3	41,1	20,2	20,4	34,5	41,1	43,1
Korkea-asteen tutkinto	6,9	6,1	3,7	3,1	4,9	40,4	40,5	27,1	26,2	29,2

Ylin suoritettu tutkinto tai samantasoisista tutkinnoista viimeksi suoritettu.

Lähde: Tilastokeskus

asteen tutkinnon vuoden 2010 lopussa. Helsingiläisillä 20–24-vuotiailla nuorilla on selkeästi enemmän lukiokoulutusta suoritettuna koko Suomen (39 %) samanikäisiin verrattuna ja huomattavasti vähemmän ammatillista koulutusta (36 %). Myös korkea-asteen tutkintoja helsinkiläiset nuoret ovat suorittaneet hieman koko maan tasoa enemmän. 7 prosentilla 20–24-vuotiaista helsinkiläisistä oli korkea-asteen tutkinto (koko maa 5 %) ja 25–29-vuotiaista 40 prosentilla (koko maassa 31 %).

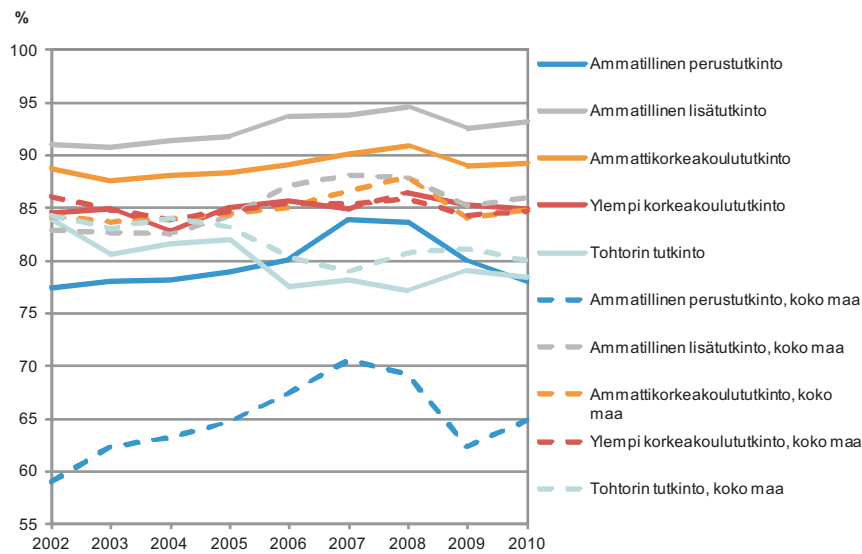
Ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa oli yhteensä vajaa 21 000 helsinkiläistä 20–29-vuotiaista nuorta eli 20 prosenttia tästä ikäluokasta. 20–24-vuotiaiden ikäluokasta 22 prosenttia oli ilman tutkintoa ja 25–29-vuotiaiden ikäluokasta 18 prosenttia. Helsingin seudulla asuvat ovat nuorten ikävuosiluokissa enemmän ilman peruskoulun jälkeistä koulutusta kuin koko maan samanikäinen väestö. On kuitenkin huomattava, että pelkästään suomen- ja ruotsinkielisiä vertaillessa Helsinki asettuu samalle tasolle muun maan kanssa. Suomen- ja ruotsinkielisistä 20–24-vuotiaista oli ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa 16 prosenttia (muu maa 17 %) ja 25–29-vuotiaista 11 prosenttia (muu maa 13 %). Kaikissa kieliryhmissä miehet jäivät naisia useammin ilman peruskoulun jälkeistä tutkintoa.

Helsingiläiset nuoret jäivät koko maata useammin pelkän lukiokoulutuksen varaan. Osaltaan tämä johtuu runsaasta korkea-asteen opiskelijamäärästä ja heidän pitkittyneistä opinnoistaan. Ilman ammatillista tutkintoa eli perus- tai lukiokoulutuksen pohjalla oli helsinkiläisistä 20–24-vuotiaista 74 prosenttia, kun muualla maassa heitä oli 56 prosenttia. 25–29-vuotiaiden ikäluokassa osuus oli helsinkiläisillä 39 prosenttia ja muun maan nuorilla 29 prosenttia.

4.4.4 Työllistyminen koulutuksesta valmistumisen jälkeen

Vuonna 2010 Helsingissä ammatillisen perustutkinnon suorittaneista 65 prosenttia työllistyi samana vuonna kuin valmistui. Vuonna 2009 valmistuneista työllisinä oli 66 prosenttia. Ero muuhun maahan on selkeä: koko maassa vastavalmistuneista oli työllisenä 53 prosenttia ja vuotta aikaisemmin valmistuneista 55 prosenttia. Yleinen taantuma heikensi nuorten vastavalmistuneiden työllistymistä voimakkaasti vuonna 2009. Työttömyys on Helsingissä ammatillisesta koulutuksesta valmistuneilla selvästi pienempää kuin koko maassa. Vuonna 2010 vuotta aikaisemmin Helsingissä ammatillisen perustut-

Kuvio 4.4.10. Työllisten osuus toisen asteen ammatillisen tutkinnon Helsingissä ja korkea-asteen tutkinnon Helsingin seudulla suorittaneista vuosi valmistumisen jälkeen verrattuna koko maahan

Helsingin seudun ammattikorkeakoulut: Arcada, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Haaga-Helia, Laurea ja Metropolia sekä Poliisiammattikorkeakoulu. Helsingin seudun yliopistot: Helsingin yliopisto, Aalto yliopisto (HKKK, TKK, TaiK), Svenska handelshögskolan, Sibelius-Akatemia, Teatterikorkeakoulu ja Kuvataideakatemia.
Lähde: Sijoittumispalvelu, Tilastokeskus

kinnon suorittaneista oli työttömänä 10 prosenttia ja koko maassa samaan aikaan valmistuneista 17 prosenttia.

Vuoden 2010 lopussa Helsingin seudun ammattikorkeakoulutuksesta tutkinnon edellisenä vuonna suorittaneista oli työllisenä 89 prosenttia. Yliopistoista samaan aikaan ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneista oli työllisenä 85 prosenttia ja tohtorintutkinnon suorittaneista 78 prosenttia. Helsingissä ammatillisesta koulutuksesta valmistuneet työllistyvät koko maan tasoa selvästi paremmin, mutta korkea-asteelta valmistuneiden työllistymisessä ei ole eroa koko maahan.

Työttömyys on kaikilla tutkintotasoilla ollut Helsingissä ja Helsingin seudulla koko maata alemmaa koko 2000-luvun. Eniten työttömänä on ammatillisen perustutkinnon suorittaneita, esimerkiksi vuonna 2010 edellisenä vuonna valmistuneista 8 prosenttia oli työttömänä. Vähiten työttömänä oli tohtorintutkinnon suorittaneita (1 %) sekä ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita (3 %). Helsingin seudulla valmistuneet työllistyvät nopeammin kuin verrattaessa työllistymistä valmistumisen jälkeen koko maassa. Useat Helsingin seudulla valmistuneet löytävät työpaikan jo valmistumisvuotenaan.

Helsingin seutu on koulutuksesta valmistuneiden työmarkkina-alueena muuttovoiton, se saa vastavalmistuneita työmarkkinoilleen enemmän kuin mitä se kouluttaa. Helsingin seutu sai vuosina 2005–2009 ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista työllisistä 5 prosentin muuttovoiton ja yliopistotutkinnon suorittaneista 9 prosentin muuttovoiton. Helsingin seudulla vuosina 2005–2009 ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista 83 prosenttia on jäänyt Helsingin seudulle työhön. Yliopistotutkinnon samaan aikaan suorittaneista 84 prosenttia työllistyi alueelle. Ammatillisen perustutkinnon Helsingissä vuosina 2006–2009 suorittaneista 86 prosenttia on jäänyt Uudenmaan maakunnan alueelle työhön.

4.5 Kulttuuri ja liikunta

Kulttuurin tarjonnan suhteen Helsinki on itseriittoinen.

92 % helsinkiläisistä on tyytyväisiä kaupungin kirjastopalveluihin ja 89 % kulttuuripalveluihin.

Liikuntapalvelujen tarjonta on runsasta, suuri osa tarjonnasta on kaupallisella puolella.

Kaksi kolmasosaa helsinkiläisistä työikäisistä harrastaa terveyden kannalta riittävästi liikuntaa.

4.5.1 Helsinki kulttuurielämän keskuksena

Helsingin vapaa kulttuurikenttä on laaja, monipuolinen ja muuntuva. Sitä voi kuvailla seuraavien poimintojen avulla: Helsingissä on noin 55 festivaalia vuosittain taiteen eri aloilta, noin 30 ryhmämuotoista ammattiteatteria, 4 sirkusryhmää, noin 90 taidegalleriaa, joissa lähemmäs 1 500 näyttelyä vuosittain, ja yli 100 elävän musiikin tapahtumaa yhden viikonlopun aikana. Viime aikoina ovat erilaisten järjestäytymättömien ruohonjuuri-toimijoiden väliaikaiset taide- ja kansalaistapahtumat nousseet osaksi kulttuurikenttää. Esimerkkinä voisivat olla Kalasataman alueen merikontin tarjoaminen ryhmien käyttöön, pop up -ravintolat ja monenlaiset katutapahtumat.

Kulttuurin suuria keskittymiä Helsingissä ovat teollisuuskiinteistöistä kulttuurin toimintakeskuksiksi muutetut Kaapelitehdas ja Suvilahti, joissa on näyttely- ja toimintatiloja, työtiloja sekä opetustiloja. Käyttäjinä ovat sekä julkiset että yksityiset toimijat. Suvilahden erikoisuuksia ovat sirkukselle tarkoitettut tilat sekä pyrkimys koota pieniä teatteriryhmiä saman katon alle. Kulttuuritehdas Korjaamo vanhassa ratikkahallissa on julkisen ja yksityisen tahon yhteistyöhanke. Korjaamon sisältöalueisiin kuuluvat teatteri, kuvataide, musiikki sekä kulttuurikeskustelut. Sen tiloissa toimii myös toimistohotelli ja Helsingin kaupunginmuseon Ratikkamuseo. Musiikki- ja kulttuuritalo Nosturi vuokraa tiloja pääosin konserttien ja musiikkitapahtumien käyttöön, mutta tiloissa voi järjestää myös mm. seminaareja ja yritysesittelyjä. Helsingin kaupungilla on myös kahdeksan kulttuurikeskusta eri puolilla kaupunkia. Kulttuurikeskukset ovat toiminnoiltaan monipuolisia ja osalla on erityistehtäviä kuten esimerkiksi lasten kulttuuri tai kansainvälisyys.

Helsingissä sijaitsevat kulttuurin kansalliset taidelaitokset: kansalliset taidemuseot ja museot, teatteri ja ooppera samoin kuin orkesterit. Helsingin kaupunki ylläpitää itse myös vastaavia toimintoja oopperaa lukuun ottamatta.

Kulttuurin kansainvälistyminen, kulttuurivienti ja paikallinen toiminta on edennyt 1990-luvulta voimakkaasti. Osin se on ollut toimijoiden oma-aloitteisuuden varassa, osin hyötynyt esimerkiksi musiikin vientiä edistävän Museex ry:n ja kuvataiteen vientiä edistävän Näyttelyvaihтокeskus Frame:n toiminnasta. Vuonna 2011 suurin menestyjä kansainvälisesti ja kansallisesti oli peliala. Yhden yrityksen maailmanlaajuinen menestys on kannustanut muita pelialan yrittäjiä kehittämään toimintaansa. Tulevaisuuden trendejä voivat olla yritysten klusteroituminen, kulttuurin elämysteollisuuden ja viihteellistymisen lisääntyminen ja sisällön tuottamisen tuen eli manageripalveluiden kasvava tarve.

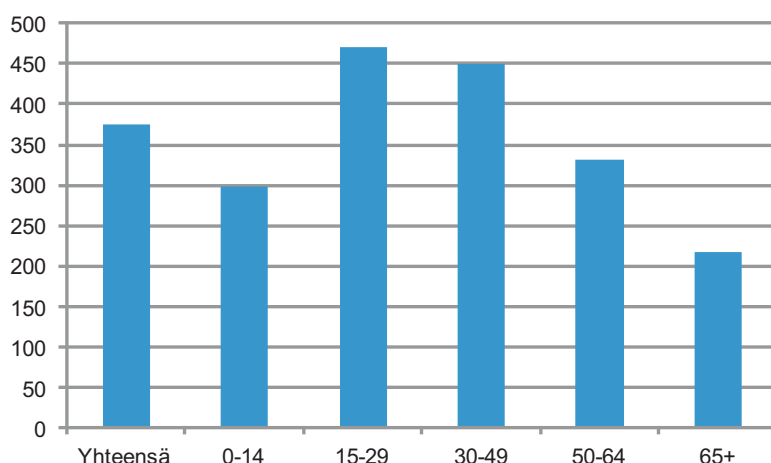
4.5.2 Kirjastot

Vuoden 2011 aikana kirjastokorttiaan käytti vähintään kerran 223 600 helsinkiläistä. Tuhannesta helsinkiläisestä yli kolmasosa eli 376 lainasi kirjastosta materiaalia. Aktiivisin lainaajaryhmä olivat 15–29-vuotiaat nuoret.

Kirjaston vuoden 2011 tilastot osoittavat, että kirjaston käyttö on ollut lievässä nousussa sekä lainojen, kirjastokäyntien että verkkokäyntien osalta. Asiakastytyväisyyskyselyn tulos nousi entisestään ja oli huipputasolla 4,6 (maksimi 5). Kirjaston käyttötavat vaihtelevat kuitenkin muun muassa ikäryhmien mutta myös eri kirjastojen mukaan. Vaikka lainaus on edelleen tärkein syy tulla kirjastoon, niin 13–15-vuotiaat nuoret tulevat sinne tapaamaan kavereita, käyttämään tietokoneita tai vain oleilemaan. Yli 65-vuotiaat miehet taas tulevat pääasiassa lukemaan lehtiä.

Vuonna 2011 uudistettiin Käpylän kirjaston tilat, Myllypuron lehtisalin toiminta lopetettiin ja Myllypuron mediakirjasto avattiin. Mediakirjastossa tuetaan aivan erityisesti asukkaiden digitaalisia taitoja perinteisten kirjastopalvelujen rinnalla. HelMet-palvelun uudistumisen myötä verkossa on jatkossa saatavissa pääkaupunkiseudun kirjastojen kanssa yhdessä tuotettua, monipuolista sisältöä – ja tietenkin edelleen myös aineistohakua. (Lähde: Kirjastotoimen johtaja Maija Berndtsonin katsaus vuoteen 2011.)

Kuvio 4.5.1. Kirjastokortin käyttäjät 1000 asukasta kohti eri ikäluokissa vuonna 2011

Lähde: Helsingin kaupunginkirjasto

4.5.3 Helsinkiläisten kulttuuri- ja liikuntaharrastukset

Vuoden 2012 kunta- ja kaupunkipalvelututkimukseen liitettiin kysymyskokonaisuus helsinkiläisten kulttuuritilaisuuksiin osallistumisesta, kulttuuriharrastuksista ja liikkumisesta. Kirpputoreilla käyminen on varsin yleinen vapaa-ajan viettomuoto. Samalla toteutuu kierrätyksen idea. Kirpputoreilla käymistä tutkittiin myös vuoden 1993 kunta- ja kaupunkipalvelututkimuksessa. Laman syvimpänä vuonna 80 prosenttia helsinkiläisistä oli käynyt jollakin kirpputorilla (Keskinen 1994). Keväällä 2012 vastaava osuus oli 71 prosenttia. Syyt kirppiksillä käymiseen ovat nykyään varmaan toiset kuin parikymmentä vuotta sitten. Taide- ja valokuvagallerioissa käynnin yleisyys hieman yllättää. Populaarimusiikin tarjontaa Helsingissä on paljon myös monissa kesän ilmaiskonserteissa ympäri kaupunkia. Joka viides on osallistunut vasta pari vuotta sitten ensi kertaa lanseerattuihin Pop up -ravintolapäiviin.

Vuoden 2008–2009 pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimuksen kyselyn mukaan (n=3 924) helsinkiläiset antoivat kaupunkinsa kulttuuriharrastusmahdollisuuksista kouluarvosanan 8,3.

Taulukko 4.5.1. Osallistuminen tapahtumiin ja harrastaminen Helsingissä vuonna 2012

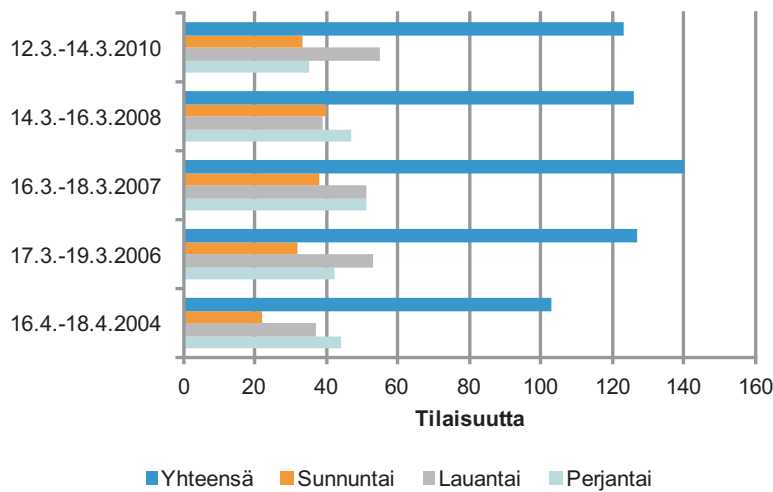
	Edellisen 12 kk aikana, %			Aikaisemmin, %	
	Ei	Kyllä	N	Kyllä	N
<i>Käynyt/ osallistunut</i>					
Kirpputori	29	71	1 459	72	1 142
Taidegalleria, valokuvagalleria	39	61	1 428	64	1 147
Pop-jazz-rock keikka/ konsertti	46	54	1 414	60	1 143
Lauluesitys tai ooppera	54	46	1 397	59	1 168
Klassisen musiikin esitys	59	41	1 391	52	1 172
Tanssi-, baletti- tai sirkusesitys	62	38	1 389	58	1 188
Pop-up-ravintola/ ravintolapäivä	78	22	1 442	17	1 146
Ohjelmallinen ravintolapäivä	80	20	1 402	25	1 141
<i>On itse harrastanut / tehnyt</i>					
Sauvakävely, lenkkeily	16	84	1 461	71	1 091
Retkeily, suunnistus, pyöräily	25	76	1 408	68	1 106
Kuvataide, valokuvaus, video	62	38	1 381	39	1 099
Nettipelit, nettiosallistuminen	64	36	1 414	30	1 092
Muu kuin tutkintoon tähtäävä opiskelu	65	35	1 370	51	1 160
Kirpputorimyynti	73	27	1 384	41	1 156
Tanssi-, baletti- tai sirkus	85	15	1 373	24	1 100
Pop-jazz-rock musiikki	88	12	1 377	17	1 086
Klassisen musiikki tai ooppera	90	10	1 378	16	1 111
Ohjelmallinen ravintolapäivä	95	5	1 390	7	1 110

Joka neljäs vuosi toteutettavan kansallisen liikuntatutkimuksen osana tehtävän Helsingin liikkuu -tutkimuksen (2009–2010) mukaan kaksi kolmasosaa helsinkiläisistä työikäisistä (19–66-vuotiaat) harrastaa terveyden kannalta riittävästi liikuntaa eli vähintään kolme kertaa viikossa ripeää ja reipasta liikuntaa, joka aiheuttaa jonkin verran hikoilua ja hengästymistä. Lähes kaikki työikäiset ilmoittavat harrastavansa liikuntaa, mutta naiset ovat miehiä aktiivisempia liikkujia, kun taas miehet harrastavat rasittavampaa liikuntaa.

Kävelylenkkeily on työikäisten helsinkiläisten suosituin liikuntamuoto, sitä harrastaa 47 prosenttia. Seuraavaksi suosituimpia ovat kuntosaliharjoittelu, juoksulenkkeily, pyöräily, uinti ja voimistelu. Kävely on menettänyt harrastajia juoksulenkkeilylle. Sauvakävelyn nousubuumi on pysähtynyt. Harrastajamäärät ovat kasvaneet etenkin kuntosaliharjoittelussa, juoksulenkkeilyssä, voimistelussa ja joogassa. Eniten (83 %) työikäiset harrastavat liikuntaa omatoimisesti yksin. Toiseksi eniten (60 %) liikutaan omatoimisesti ryhmässä, tämä osuus on kasvanut kaikkina viitenä tutkimuskertana. Merkittävää kasvua on erityisesti liikunta-alan yrittäjien järjestämässä liikunnassa (24 %). Liikuntaseurat liikuttavat 17:ää prosenttia helsinkiläisistä aikuisista, joista valtaosa on miehiä.

Työikäisistä helsinkiläisistä joka kolmas on urheiluseuran tai liikuntajärjestön jäsen. 14 prosenttia helsinkiläisistä osallistuu liikunnan vapaaehtoistoimintaan. Reilusti yli puolet on käynyt seuraamassa urheilutapahtumia paikan päällä viimeisen vuoden aikana. Työikäiset helsinkiläiset kuluttavat omaan liikuntaan keskimäärin 750 euroa vuodessa. Miehet käyttävät omaan liikuntaan vuodessa 931 euroa, mikä on selvästi enemmän kuin naisten vastaava summa, joka on 585 euroa. Kulutetut rahamäärät ovat huomattavasti enemmän kuin neljä vuotta sitten vastaavassa tutkimuksessa.

Kuvio 4.5.2. Viikonlopun musiikkitarjonta Helsingissä keväällä 2004–2010

Suomen Kuntoliikuntaliitto ry:n ja Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n TNS Gallupilla teettämän Senioriliikuntatutkimuksen (2007–2008) mukaan suomalaisista 66–79-vuotiaista, 54 prosenttia harrasti liikuntaa ja liikkui aktiivisesti arkiasioissa, 33 prosenttia ei varsinaisesti harrastanut liikuntaa, mutta liikkui aktiivisesti arkiasioissa, 6 prosenttia harrasti liikuntaa, mutta arkiliikunta jäi vähäiseksi ja 6 prosenttia ei liikkunut mitenkään vuonna 2008. Päivittäin liikuntaa harrasti 46 prosenttia. Vähintään 2–6 kertaa viikossa harrasti 38 prosenttia ja tätä harvemmin tai ei käytännössä lainkaan 16 prosenttia senioreista. Riittävästi, eli ripeää ja rasittavaa liikuntaa vähintään 4 kertaa viikossa vähintään 30 minuuttia päivässä, harrasti seniorisuomalaisista 34 prosenttia ja 35 prosenttia pääkaupunkiseudun senioreista. Suosituin laji oli kävely, jota harrasti 76 prosenttia.

Pyöräily on yleisin nuorten liikuntamuoto. Joka toinen nuori pyöräilee säännöllisesti. Seuraavaksi suosituimpia liikuntamuotoja ovat jalkapallo, lenkkeily ja sisäpalloilulajit. Kokonaan liikuntaa harrastamattomia nuoria oli vuonna 2011 vähemmän kuin vuonna 2000. (Keskinen 2011.)

Nuorisotalojen käyttöä koskevissa tutkimuksissa (Nuorisotiesankeskus 2010) on tullut vahvasti esiin se, että liikunnalla ja urheilulla on kysyntää nuorisotalojen toimintamuotona. Tulos on tärkeä, koska Suomessa on oltu huolestuneita nuorten vähäisestä liikkumisesta. Tuloksella on selkeä kytkentä myös Helsingin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan 2009–2012, jossa yhtenä tavoitteena on taata jokaiselle lapselle ja nuorelle vähintäänkin yksi kiinnostava harrastus vanhempien taloudellisesta tilanteesta riippumatta.

Nuoret Helsingissä 2011 -tutkimuksen mukaan (Keskinen 2012) yksi keskeinen syy lopettaa jokin itselle tärkeä harrastus on se, että toiminta muuttuu helposti liian vakavaksi ja vie monen innon harrastamiseen. Erityisesti tämä koskee liikuntaharrastuksia (kilpailuhenkisyys kontra leikkimielisyys).

Helsinki liikkuu -tutkimuksessa (2009–2010) kysyttiin myös, harrastaako lapsi liikuntaa urheiluseurassa. Niiden lasten ja nuorten määrä, jotka ilmoittavat liikkuvansa urheiluseurassa, on vähentynyt neljän vuoden takaisesta tutkimuksesta merkittävästi. Tämä tieto on kaupungin näkökulmasta erityisen tärkeä jo urheiluseuroille jaettavien tukien ja avustustenkin vuoksi. Jos urheiluseurat tavoittavat Helsingissä ainoastaan 34 prosenttia lapsista ja nuorista, on varmasti aiheellista ryhtyä pohtimaan lasten ja nuorten liikunnan tarpeisiin vastaamista uudessa valossa.

Pääkaupunkiseudun hyvinvointitutkimuksen (2008–2009) kyselyn mukaan (n=3 924) helsinkiläiset antoivat kaupunkinsa liikuntaharrastusmahdollisuuksista kouluarvosanan 8,5.

4.5.4 Kulttuurialan yritykset ja yksityissektorin tarjonta

Kulttuurialan julkiset ja yksityiset palvelut työllistivät Helsingissä 55 700 henkilöä vuonna 2009, mikä on 14,6 prosenttia Helsingin kaikista työpaikoista. Yksityisten yritysten osuus tästä oli lähes puolet. Kulttuurialan yritykset ovat keskittyneet voimakkaasti Helsinkiin. Kaikkiaan noin 39 prosenttia maan kulttuurialan yritysten liikevaihdosta tuotettiin Helsingissä. Yritysten liikevaihto oli 5,3 miljardia euroa vuonna 2009, liki 9 prosenttia Helsingissä sijaitsevien yritysten liikevaihdosta. Kulttuurialan yritykset ovat kooltaan usein pieniä, alle 5 työntekijän yrityksiä. Henkilöstöltään ja liikevaihdoltaan suurimmat alat ovat painettu media, mainonta sekä radio ja televisio. Vuodesta 2007 vuoteen 2009 parhaiten menestyneitä eli liikevaihtoaan ja henkilöstöään eniten kasvattaneita aloja olivat esittävät taiteet eli konsertti-, teatteri- ja oopperaesitykset ja niiden tuottaminen, ohjelmatoimistot ja manageripalvelut sekä graafinen muotoilu.

Helsingissä oli noin 90 taidegalleriaa vuoden 2008 keväällä. Nykyinen määrä on lähellä tätä. Yli puolet gallerioista on yksityisessä omistuksessa ja toimii liiketoimintaperiaatteella. Taiteilijoiden ammattiliittojen, taiteilijoiden yhdistysten, taidekoulujen ja säätiöiden omistamia gallerioita on yhteensä noin 25. Helsingin kaupunki tai muu julkisyhteisö ylläpitää noin 10 galleriaa. Viime vuosina on yleistynyt taidenäyttelyiden järjestäminen väliaikaistiloissa tai tiloissa joissa on samanaikaisesti myös muuta toimintaa.

Helsingissä on selvitetty vuosina 2006, 2007, 2008 ja 2010 lehdistöseurannoilla, mitä kevään yhden viikonlopun aikana pääkaupungissa tapahtuu musiikin saralla. Viiden vuoden seurannan perusteella tulee todistetuksi, että Helsingissä on keväisen viikonlopun aikana yli 120 tilaisuutta kuulla ja nähdä musiikkia konserteissa, keikoilla, live- tai dj-vetoisilla klubeilla, kirkoissa tai kadunkulmassa katusoittajan esittämänä. (Keskinen & Nieminen 2010).

Viitteet.

Askelo, S.: Kulttuurialan yritysten henkilöstö ja talous Helsingissä 2007–2009. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tilastoja 42/ 2011.

Helsinki liikkuu 2009 – 2010-tutkimus. Suomen Liikunta ja Urheilu, Nuori Suomi, Suomen Kuntoliikuntaliitto, Suomen Olympiakomitea ja Helsingin kaupungin liikuntavirasto.

Senioriliikuntatutkimus 2007 -2008. Suomen Kuntoliikuntaliitto ry ja Suomen Liikunta ja Urheilu ry.

Keskinen, V.: Helsingin kirpputorit – karnevalismia ja apatiaa. Teoksessa Lama sulkee – lama avaa. Toim. Vesa Keskinen. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Keskinen, V. & Nieminen, M.: Musiikin tarjonta Helsingissä 2004–2010. Helsingin kaupungin tietokeskus. Kvartti 2/2010.

Keskinen, V. (2011). Liikuntaharrastukset. Nuoret Helsingissä 2011-nettisivut. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Keskinen, V. (2012). Harrastuksesta luopuminen. Nuoret Helsingissä 2011-nettisivut. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Nuorisosiainkeskus (2010). Asiakaskuva 2010.

4.6 Terveyserot ja terveystalveluiden käyttö

Helsinkiiläisillä lukiolaisilla on muita opiskelijoita harvemmin epäterveellisiä elintapoja, mutta lukiolaisten elintavat ovat huonontuneet.

Työikäisten elintavat ovat Uudellamaalla hiukan parantuneet vuodesta 2007 vuoteen 2011. Ylipainoisten työikäisten uusmaalaisten osuus on ennallaan. Alkoholia suurina kerta-anoksina viikoittain käyttävien määrä on vähentynyt ja myös päivittäin tupakoivien osuus on pienentynyt.

Työikäisten työkyvyttömyyden suurin syy ovat mielenterveyden häiriöt.

Helsinkiiläiset sairastavat yleisimpiä kansantauteja selvästi koko maata vähemmän.

Diabetesta sairastavien osuus on kasvanut – sitä sairastavat yleisimmin 75–84-vuotiaat ja sairaiden osuus on kasvanut eniten 65–84-vuotiailla vuodesta 2007.

Vaikka 16–29-vuotiaiden nuorten itsemurhakuolleisuus on alentunut, on se silti edelleen ikäryhmän yleisin kuolemansyy. Työikäisistä 30–44-vuotiaiden kuolleisuus on alentunut eniten. Alkoholisyyt ovat työikäisten yleisin kuolemansyy. Eläkeikäisten kuolleisuus on alentunut nuorempia ikäryhmiä suhteellisesti enemmän. Kuolemansyistä sepelvaltimotautien määrä on vähentynyt voimakkaasti ja dementioiden määrä puolestaan lisääntynyt.

Helsingin peruspiireistä viisi saa sairastavuuden, kansantautien, työkyvyttömyyden ja työikäisten kuolleisuuden mittareilla muita peruspiirejä heikommat arvot. Peruspiirit ovat Alppiharju, Vallila, Maunula, Jakomäki ja Myllypuro. Ne kuuluvat myös niiden peruspiirien joukkoon, joissa väestön koulutustaso on suhteellisen matala, työttömyysaste suhteellisen korkea ja pienituloisten osuus suuri.

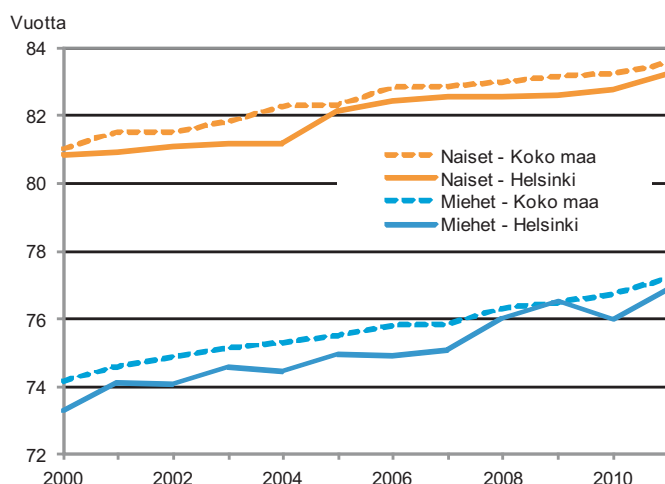
Yksityisten ja julkisten terveystalveluiden ristikkäiskäyttö on lisääntynyt. Samalla kuitenkin pelkästään julkisia terveystalveluja käyttäneiden osuus on kasvanut ja pelkästään yksityisiä terveystalveluita käyttävien osuus vähentynyt.

4.6.1 Elinajanodote

Helsinkiiläisen vastasyntyneen miehen elinajanodote vuosien 2009–2011 keskiarvon mukaan oli 76,4 vuotta ja naisen 82,9 vuotta. Miehen elinajanodote on vuosien 2000–2002 ja 2009–2011 välillä kasvanut 2,6 vuodella ja naisen 1,9 vuodella. Elinajanodotteen ero Helsingin ja koko maan välillä on vaihdellut vuosien 2000–2011 aikana. Vuosien 2009–2011 keskiarvon perusteella koko maan miesten elinajanodote oli 0,3 vuotta pidempi kuin helsinkiiläisillä miehillä ja koko maan naisten 0,4 vuotta pidempi kuin helsinkiiläisillä naisilla. Elinajanodote kertoo, kuinka kauan jokin ikäkohortti eläisi, jos kuolleisuus ei muuttuisi jo toteutuneesta.

Elinajanodote heijastelee väestön terveys- ja hyvinvointieroja. Kuntatasoista tietoa hyvinvointierojen ja elinajanodotteen välisestä yhteydestä ei ole saatavilla. Tuloerojen suhdetta elinajanodotteeseen on kuitenkin tutkittu koko maan tasolla. Tuloluokkien väliset erot suomalaisten elinajanodotteessa kasvoivat selvästi vuosien 1988 ja 2007 välillä. Ero 35-vuotiaiden miesten elinajanodotteessa ylimmän ja alimman tuloviidenneksen välillä kasvoi 7,4 vuodesta 12,5 vuoteen. Naisilla vastaava kasvu oli 3,9 vuodesta 6,8 vuoteen. Työikäisten alkoholiperäisen kuolleisuuden kasvu lyhensi sekä naisten että miesten elinajanodotetta alimmassa tuloviidenneksessä. Erojen kasvuun vaikuttivat lisäksi naisilla syöpätaudit ja miehillä iskeemiset sydänsairaudet. Muutokset koulutusryhmän tai am-

Kuvio 4.6.1. Vastasyntyneen elinajanodote vuosina 2000-2011 (Tilastokeskuksen laskukaava)

Lähde: Tilastokeskus, Helsingin kaupungin tietokeskus

mattiin perustuvan sosiaaliryhmän mukaisissa elinajanodotteen eroissa jäävät tulo-
luokittaisia eroja vähäisemmiksi. (Tarkiainen ym. 2011.)

Eurooppalaisessa vertailussa suomalaisen 65-vuotiaan miehen elinajanodote (17,3 vuotta) sijoittuu EU-27 keskitasoon ja suomalaisten naisten elinajanodote (21,5 vuotta) ylittää EU:n keskitason melkein vuodella. Suomalaisen 65-vuotiaan terveiden elinvuosien osuus elinajanodotteesta on varsin lähellä EU:n keskiarvoa.

Pohjoismaiden vertailussa suomalaisen 65-vuotiaan miehen elinajanodote on alempi kuin ruotsalaisten, islantilaisten ja norjalaisten. Suomalaisten samanikäisten naisten elinajanodote vuorostaan sijoittuu näiden maiden kanssa samaan linjaan. Terveiden elinvuosien määrä ja niiden osuus elinajanodotteesta jää Suomessa sekä miehillä että naisilla kaikkia muita pohjoismaita selvästi alemmalle tasolle.

Taulukko 4.6.1. Elinajanodote ja terveet elinvuodet

	65-vuotiaan elinajanodote vuosina		Terveet elinvuodet vuosina		Terveet elinvuodet osuus % elinajanodotteesta	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
EU-27	17,2	20,7	8,2	8,4	47,8	40,5
Tanska	16,8	19,5	11,2	12,0	66,9	61,5
Suomi	17,3	21,5	8,1	8,9	46,9	41,4
Ruotsi	18,2	21,2	13,6	14,6	74,8	69,1
Islanti	18,6	21,0	12,7	13,6	68,3	64,6
Norja	18,0	21,1	13,5	14,0	75,2	66,3

Lähde: Eurostat. Active ageing and solidarity between generations. A statistical portrait of the European Union 2012

4.6.2 Elintavat ja riskitekijät

Alle kouluikäisten lasten elintavat ovat vahvasti riippuvaisia vanhempien ratkaisuksista ja suurimmalla osalla helsinkiläislapsista elintavat ovat terveyttä ja hyvinvointia tukevia. Lasten kehitystä ja elintapoja sekä vanhempien elintapoja seurataan äitiys- ja lastenneuvoloissa. Lasten ja nuorten terveysseurannan (LATE, THL 2010) tiedoissa vuosilta 2007–2009 todettiin neuvolaikäisten äideistä 4,6 prosentilla olleen vähintään lievästi kohonnut alkoholihaittojen riski ja 13 prosentilla päivittäinen tupakointi. Isistä alkoholihaittojen riski oli 28 prosentilla ja tupakointia 27 prosentilla. Terveystieteillä oli huolta lapsen fyysisestä terveydestä 8,8 prosentissa ja psykososiaalisesta kehityksestä 7 pro-

sentissa tapauksista. Helsingissä lastensuojelun ilmoituksista 9 prosentissa oli kysymyksessä lapsen hoidon laiminlyönti tai sen epäily ja 11 prosentissa vanhempien päihteiden käyttö vuonna 2011.

Nuorten elintavat

Tietoja nuorten elintavoista saadaan yleensä kahden vuoden välein tehtävästä kouluterveyskyselystä peruskoulun 8.- ja 9.- luokkalaisille, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoille ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoille.

Huonojen elintapojen piirteet jakautuvat oppilaitoksittain ja osin ikätasoin siten, että humalahakuinen juominen on yleisempää ammatillisissa oppilaitoksissa kuin lukiossa tai peruskoulussa. Niin päivittäinen tupakointi kuin ylipainokin ovat yleisintä ammatillisissa oppilaitoksissa ja yleisempää peruskoulussa kuin lukiossa.

Kun verrataan vuosien 2008 tuloksia vuoteen 2010, peruskoululaisilla on humalahakuinen alkoholinkäyttö vähentynyt, tupakointi pysynyt ennallaan ja ylipainoisten osuus kasvanut. Lukiolaisilla kaikkien kolmen mittarin arvot ovat kasvaneet. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoilla vuorostaan humalahakuinen juominen ja ylipainoisten osuus ovat vähentyneet. Tupakointi on sen sijaan lisääntynyt.

Taulukko 4.6.2. Helsingiläisten nuorten alkoholinkäyttö, tupakointi ja ylipaino, osuus oppilaitosten opiskelijoista

	Peruskoulun 8.- ja 9.-luokka		Lukion 1. ja 2. vuosi		Ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuosi	
	2008	2010	2008	2010	2008	2010
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	18,6	16,0	29,2	29,5	44,7	41,9
Tupakoi päivittäin	14,7	14,7	12,9	14,3	38,4	41,1
Ylipaino	11,4	12,2	10,0	10,5	17,8	16,6

Lähde: THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012

Työikäisten elintavat Uudellamaalla

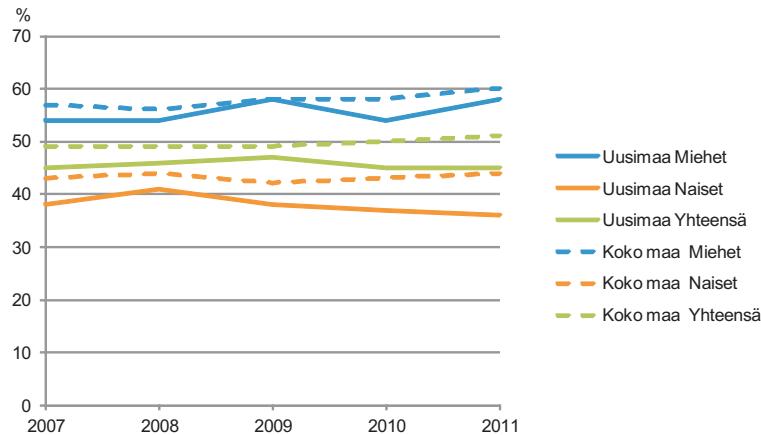
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos seuraa Suomen työikäisen väestön elintapoja nykyisin vuosittain toteutettavan Aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys -tutkimuksen (AVTK) avulla. Kyselytutkimuksen otos 15–64-vuotiaista on 5 000 henkilöä ja vuonna 2011 vastanneita oli 2 787 henkilöä. Kyselystä saadaan aluetasosta tietoa Uudenmaan osalta, mutta ei kuntatasolla.

Ylipainoisten suomalaisten osuus (painoindeksi on 25 kg/m² tai enemmän) on kasvanut 49 prosentista 51 prosenttiin vuosien 2007 ja 2011 välillä. Vuonna 2011 miehistä 60 prosenttia ja naisista 44 prosenttia oli ylipainoisia. Miehet olivat kaikissa ikäryhmissä naisia useammin ylipainoisia. Pidemmälle koulutetuissa ja ylemmissä toimihenkilöissä ylipainoisten osuus oli muita alempi. Uudenmaan työikäiset olivat koko maata hoikempia, ylipainoisia oli 45 prosenttia ja osuus oli ennallaan vuoteen 2007 nähden. Miehillä ero koko maan ja Uudenmaan välillä oli pienehkö, naiset sen sijaan olivat Uudellamaalla selvästi koko maata harvemmin ylipainoisia.

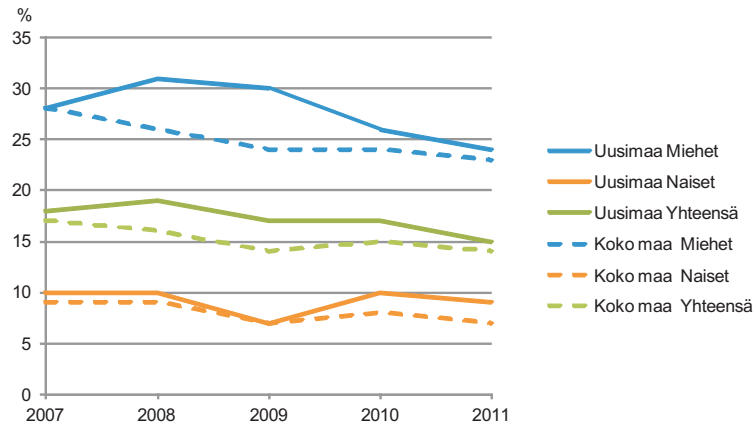
Alkoholia vähintään kerran viikossa käyttävien osuus suomalaisista työikäisistä oli 37 prosenttia vuonna 2011. Uudenmaan työikäisistä vähintään viikoittain alkoholia käyttävien osuus oli 43 prosenttia vuonna 2011, miehistä 56 prosenttia ja naisista 36 prosenttia eli alkoholia käyttävien osuus on koko maata selvästi korkeampi.

Niiden työikäisten osuus, jotka käyttivät alkoholia runsaasti eli olivat nauttineet vähintään 6 annosta alkoholia kerralla vähintään kerran viikossa, oli vuonna 2011 koko maassa

Kuvio 4.6.2. Ylipainoiset työikäiset, joiden painoindeksi on 25 kg/m² tai enemmän

Kuvio 4.6.3. Niiden työikäisten osuus, jotka juovat alkoholia vähintään kuusi annosta tai enemmän kerralla vähintään kerran viikossa

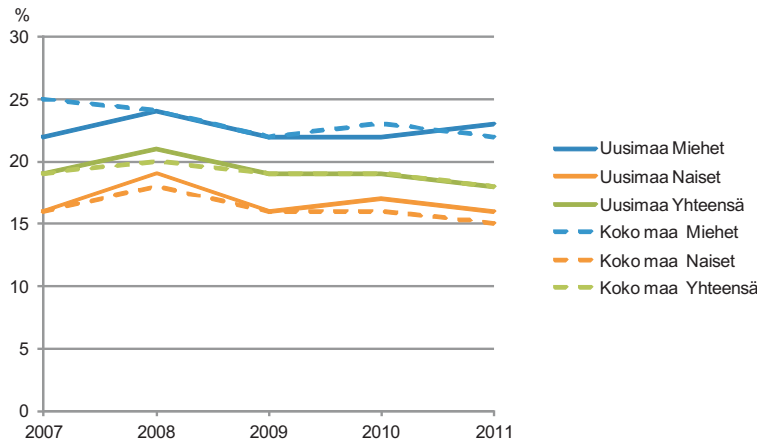
Lähde: THL, AVTK

14 prosenttia ja Uudellamaalla 15 prosenttia. Uudenmaan miehistä tätä käyttöä oli 24 prosentilla ja naisista yhdeksällä prosentilla. Runsaasti alkoholia käyttävien osuus on vuodesta 2007 vuoteen 2011 vähentynyt sekä koko maassa että Uudellamaalla kolmella prosenttiyksiköllä. Miehillä runsas alkoholikäyttö on vähentynyt selvästi naisia voimakkaammin. Runsaasti alkoholia käyttävien uusmaalaisien miesten osuus on samalla lähentynyt koko maan tasoa.

Työikäisistä suomalaisista tupakoi päivittäin 18 prosenttia vuonna 2011. Täysin tupakoimattomia oli 54 prosenttia, loput 28 prosenttia oli tupakoinnin lopettaneita tai satunnaisesti tupakoivia. Työikäisten tupakointi on vähentynyt prosenttiyksiköllä vuoden 2007 tasosta. Miehistä päivittäin tupakoi 22 prosenttia ja tupakointi oli yleisintä 45–54-vuotiailla. Naisista päivittäin tupakoivia oli 15 prosenttia ja tupakointi oli yleisintä 55–64-vuotiailla. Vuonna 2011 uusmaalaisista miehistä 23 prosenttia tupakoi päivittäin, naisista 16 prosenttia. Kaiken kaikkiaan päivittäin tupakoivien osuus oli uudellamaalla sama 18 prosenttia kuin koko maassa. Myös tupakoivien osuus oli laskenut prosenttiyksiköllä vuodesta 2007.

Pääkaupunkiseudun kuntien 16–64-vuotiaiden tupakointia selvitettiin savuttomuuskyselyn yhteydessä vuonna 2011. Internet-kyselyyn vastasi 38 prosenttia otokseen valituista (Helsinki n=1 686). Helsinkiläisistä tupakoi päivittäin 12 prosenttia vuonna 2011 ja satunnaistupakoijia oli 11 prosenttia. Tupakoimattomia tai tupakoinnin lopettaneita oli 76 prosenttia. Pääkaupunkiseudun miehistä tupakoi päivittäin 14 prosenttia ja satunnaisesti 10 prosenttia. Naisista päivittäin tupakoi 12 prosenttia ja satunnaisesti 8 prosenttia.

Kuvio 4.6.4. Niiden työkäisten osuus, jotka tupakoivat päivittäin

Lähde: THL, AVTK

Eläkeikäisen väestön elintavat

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tekee joka toinen vuosi tutkimuksen suomalaisen eläkeikäisen väestön terveystilasta. Tutkimuksen otos kattaa koko maan ja vuonna 2009 se oli 2 400 henkilöä poimittuna tasasuurina joukkoina kustakin 65–84-vuotiaiden ikäryhmästä. Vastanneita oli 1 741. Maakunta- tai kuntatasoista tietoa ei tutkimuksesta ole saatavilla.

Eläkeikäisten painoindeksissä on käytetty erilaista luokitusta kuin työikäisellä väestöllä. Ikääntyvän väestön osalta puhutaan lihavuudesta, kun painoindeksi on vähintään 30 kg/m². Vuonna 2009 lihaviin 65–84-vuotiaiden suomalaisten miesten osuus oli 17 prosenttia, osuus on hieman kasvanut vuoteen 2005 verrattuna. Lihaviin naisten osuus oli vastaavasti 23 prosenttia, osuus on pysynyt ennallaan.

Vähintään kerran viikossa (mutta ei päivittäin) alkoholia käytti miehistä 33 prosenttia ja naisista 17 prosenttia. Osuudet ovat hiukan kasvaneet vuodesta 2005. Eläkeikäisistä miehistä 7 prosenttia käytti alkoholia päivittäin vuonna 2009, naisista 1,3 prosenttia. Päivittäin tupakoivien eläkeikäisten osuus on hiukan lisääntynyt vuodesta 2005 vuoteen 2009. Vuonna 2009 miehistä 10 prosenttia ja naisista 5 prosenttia tupakoi päivittäin.

4.6.3 Sairastavuus ja kansantaudit

Helsingiläisten sairastavuus oli vuonna 2011 edelleen koko maata vähäisempää. Kelan ikävakioitu sairastavuusindeksi sai Helsingissä arvon 90 koko maan arvossa 100. Muihin pääkaupunkiseudun kuntiin nähden helsinkiläisten sairastavuus on edelleen korkeammalla tasolla. Espoon indeksi sai arvon 77,2, Vantaan 89,0 ja Kauniaisten 64,6 vuonna 2011.

Sairastavuusindeksin osatekijöistä helsinkiläisten kuolleisuus (indeksiarvo 104,5) oli vuonna 2011 korkeampi kuin koko maassa samoin kuin vuosina 2007–2010. Indeksiarvo on ollut hiukan noususuunnassa. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen indeksin arvo (86,1) oli koko maata alempi, mutta hiukan lähentyi koko maan tasoa vuonna 2011. Työkyvyttömiin indeksin arvo (79,3) oli koko maata alempi ja edelleen etääntynyt koko maan tasosta.

Taulukko 4.6.3. Vakioitu kansantauti-indeksi ja tautikohtaiset indeksit Helsingissä vuonna 2011, Suomi = 100

Kansantauti-indeksi	79,4
Diabetes	81,3
Psykoosit	100,6
Sydämen vajaatoiminta	67,8
Nivelreuma	77,5
Astma	79,5
Verenpainetauti	73,4
Sepelvaltimotauti	75,9

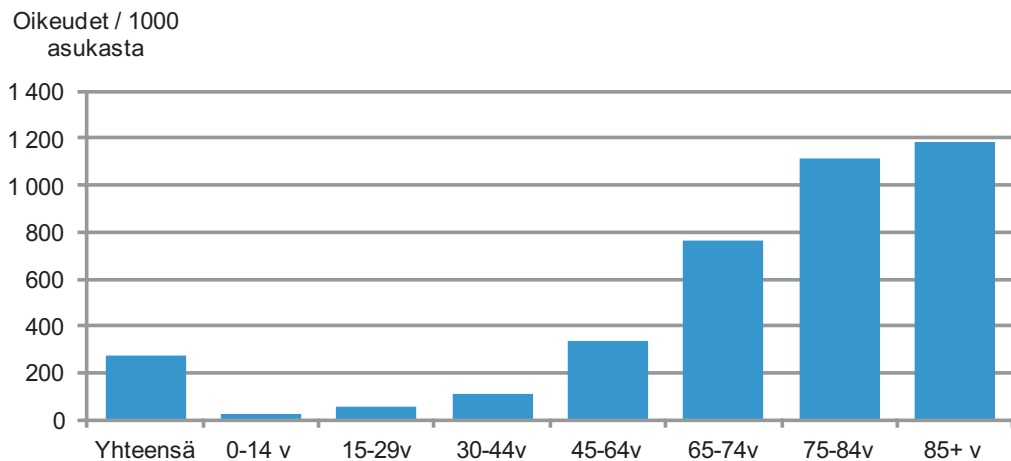
Lähde: Kela

Helsingiläiset sairastavat yleisimpiä kansantauteja selvästi koko maata vähemmän. Lähinnä koko maan tasoa ovat psykoosi-indeksi, jonka kohdalla koko maan taso hiukan ylittyy, ja diabetesindeksi, jossa kuitenkin jäädään selvästi koko maan tason alapuolelle.

Erityiskorvattavat lääkkeet

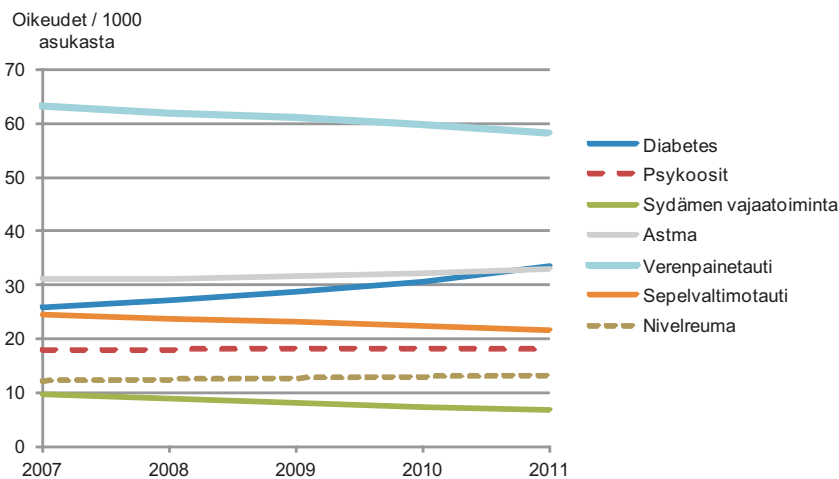
Helsingiläisistä erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja oli vuoden 2011 lopussa 185 henkilöä ja koko maassa 238 henkilöä tuhatta asukasta kohden. Helsingiläisille myönnettyjä oikeuksia oli vuorostaan 271 tuhatta asukasta kohden.

Kuvio 4.6.5. Helsingiläisten oikeudet erityiskorvattaviin lääkkeisiin eri ikäluokissa vuonna 2011

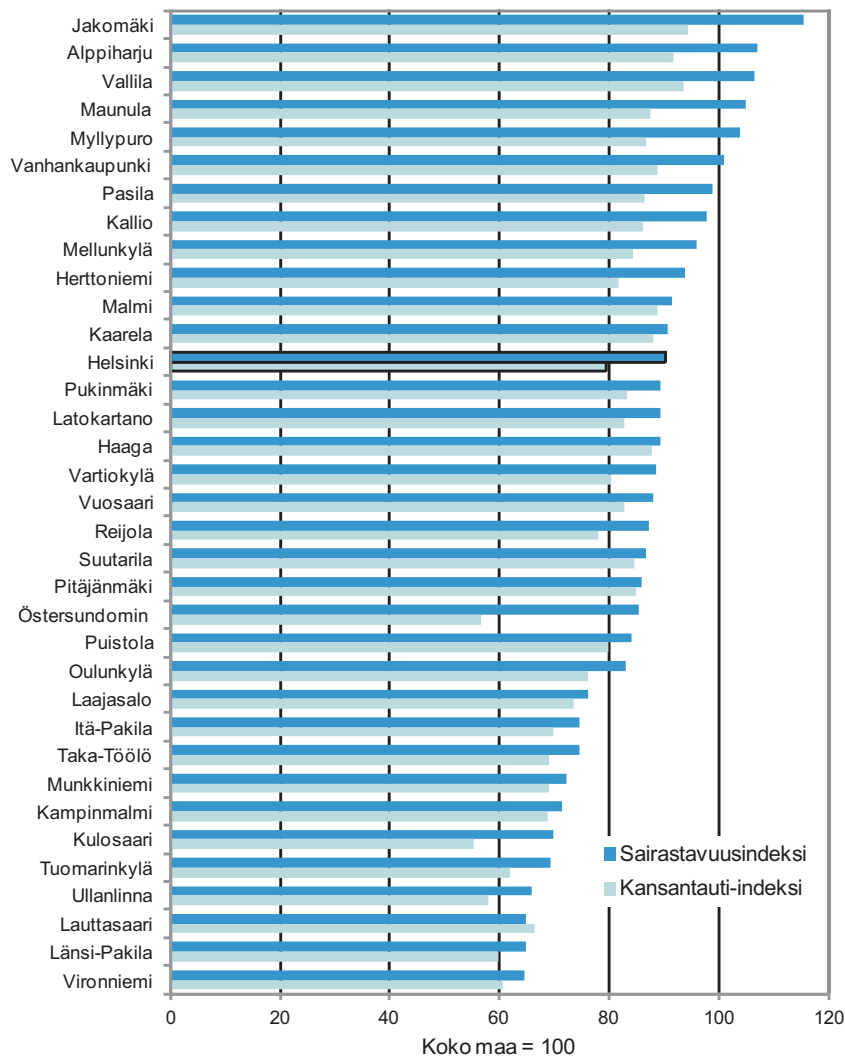
Lähde: Kela, Kelasto-tietokanta

Kuvio 4.6.6. Helsingiläisten yleisimmät lääkekorvusoikeudet

Lähde: Kela, Kelasto-tietokanta

Kuvio 4.6.7. Kelan sairastavuusindeksi ja kansantauti-indeksi Helsingissä peruspiireittäin 2011

Lähde: Kela

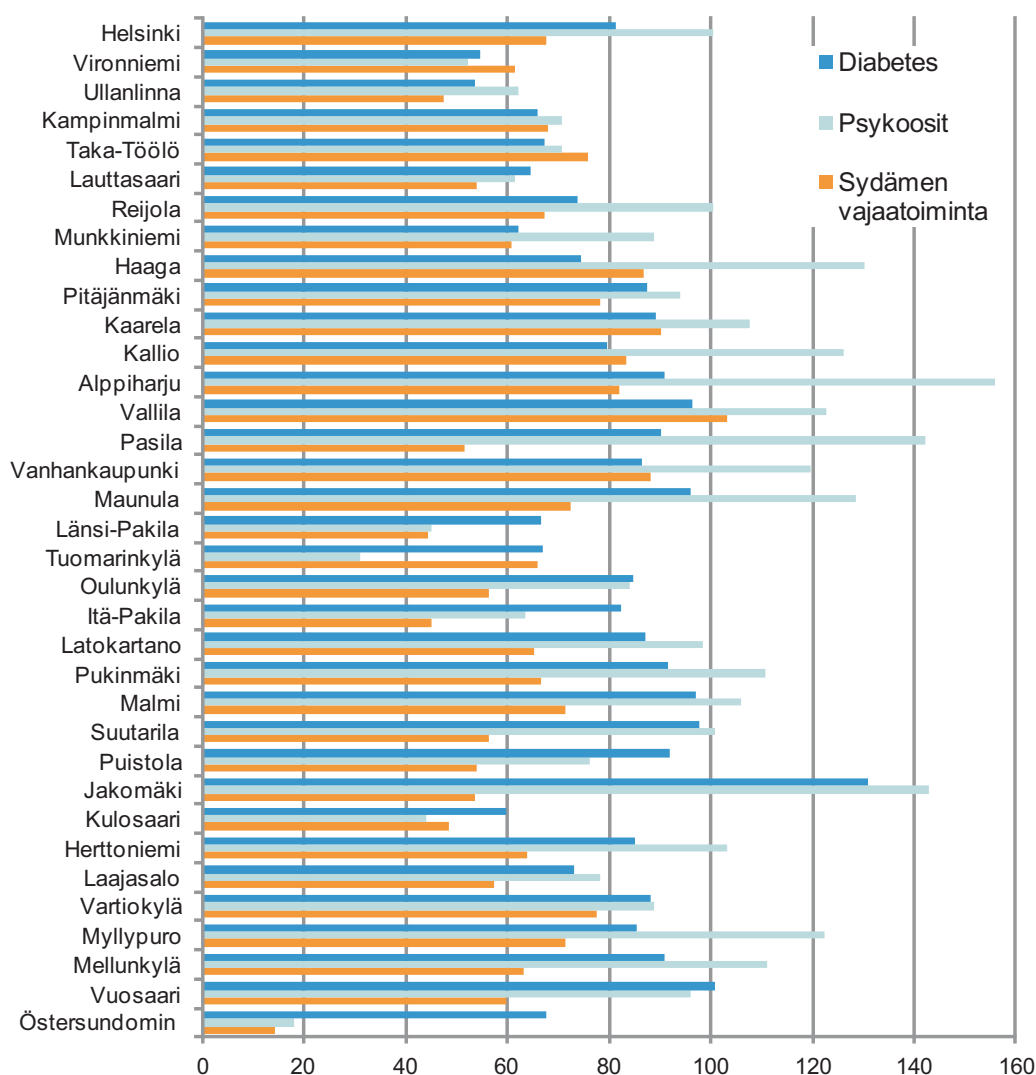
Helsingiläisillä oli erityiskorvattaviin lääkkeisiin keskimäärin 1,5 oikeutta jokaista oikeutettua henkilöä kohden. Lääkeoikeuksien määrä henkilöä kohden kasvaa iän mukana eli lapsilla oli keskimäärin vain yksi lääkeoikeus, 75 vuotta täyttäneillä keskimäärin 1,8 lääkeoikeutta jokaista oikeutettua henkilöä kohden.

Helsingiläisten yleisimmät erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeuttavat sairaudet olivat krooninen verenpaine, diabetes ja astma. Näistä lääkekorvusoikeudet diabeteksen ja astman hoitoon ovat lisääntyneet vuodesta 2007 vuoteen 2011 ja verenpaineen hoitoon vähentyneet. Verenpainetaudin ja astman vuoksi lääkekorvauksiin oikeutetut olivat yleisimmin 75 vuotta täyttäneitä. Diabeteksen vuoksi oikeutetut olivat yleisimmin 75–84-vuotiaita, ja diabetesta sairastavien osuus on vuodesta 2007 kasvanut eniten 65–84-vuotiaiden ikäryhmissä.

Muista yleisimmistä lääkekorvusoikeuksista sepelvaltimotaudin ja sydämen vajaatoiminnan vuoksi oikeutettujen osuus on vähentynyt vuodesta 2007 vuoteen 2011. Psykoosien vuoksi oikeutettujen osuus on pysynyt ennallaan. Niitä sairastavat yleisimmin yli 65-vuotiaat. Nivelreuman vuoksi lääkekorvauksiin oikeutettujen osuus on hiukan nousut samalla ajalla.

Helsingiläisten sairastavuus on koko maan tasoa korkeampi kuudessa peruspiirissä. Missään peruspiirissä kansantauti-indeksi ei ylitä koko maan tasoa.

Kuvio 4.6.8. Ikävakioitu kansantauti-indeksi sairauksittain Helsingin peruspiireissä 2011

Lähde: Kela

Kelan ikävakioitu *sairastavuusindeksi* rakentuu kuolleisuuden, korvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen ja työkyvyttömyyden indeksien kokonaisuutena. *Kansantauti-indeksi* vuorostaan koostuu seitsemän kansantaudiksi luokitellun sairauden hoidon vuoksi erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen henkilöiden kokonaisuutena. Helsingin peruspiirien terveyseroja mitataan tässä vertaamalla peruspiirejä koko maahan ja kaupungin keskiarvoon kunkin indeksin osalta.

Helsingin ikävakioitu sairastavuusindeksi vuonna 2011 oli 90, kun koko maassa se oli 100. Peruspiireissä sairastavuusindeksin arvot vaihtelivat välillä 64 (Vironniemi) – 115 (Jakomäki). Jakomäen ohella koko maan tason ylittäviä peruspiirejä olivat Alppiharju, Vallila, Vanhakaupunki, Maunula ja Myllypuro. Sairastavuusindeksissä Vironniemen, Ullanlinnan, Lauttasaaren, Länsi-Pakilan, Tuomarinkylän ja Kulosaaren peruspiirit poikkesivat kaupungin keskiarvosta yli 20 pistettä alaspäin eli alueiden sairastavuus oli keskitasoa selvästi vähäisempää. Kaupungin keskiarvosta yli 20 pistettä ylöspäin poikkesi ainoastaan Jakomäki, mutta Alppiharjun ja Vallilan poikkeama keskitasosta ylitti 15 pistettä eli sairastavuus näissä oli kaupungin keskitasoon nähden runsaampaa.

Helsingin ikävakioitu kansantauti-indeksi vuonna 2011 oli 79 koko maan arvon ollessa 100. Peruspiireissä kansantauti-indeksi vaihteli välillä 55 (Kulosaari) – 94 (Jakomäki), eli yksikään peruspiiri ei ylittänyt koko maan tasoa. Kaupungin keskiarvosta yli 20 pistettä

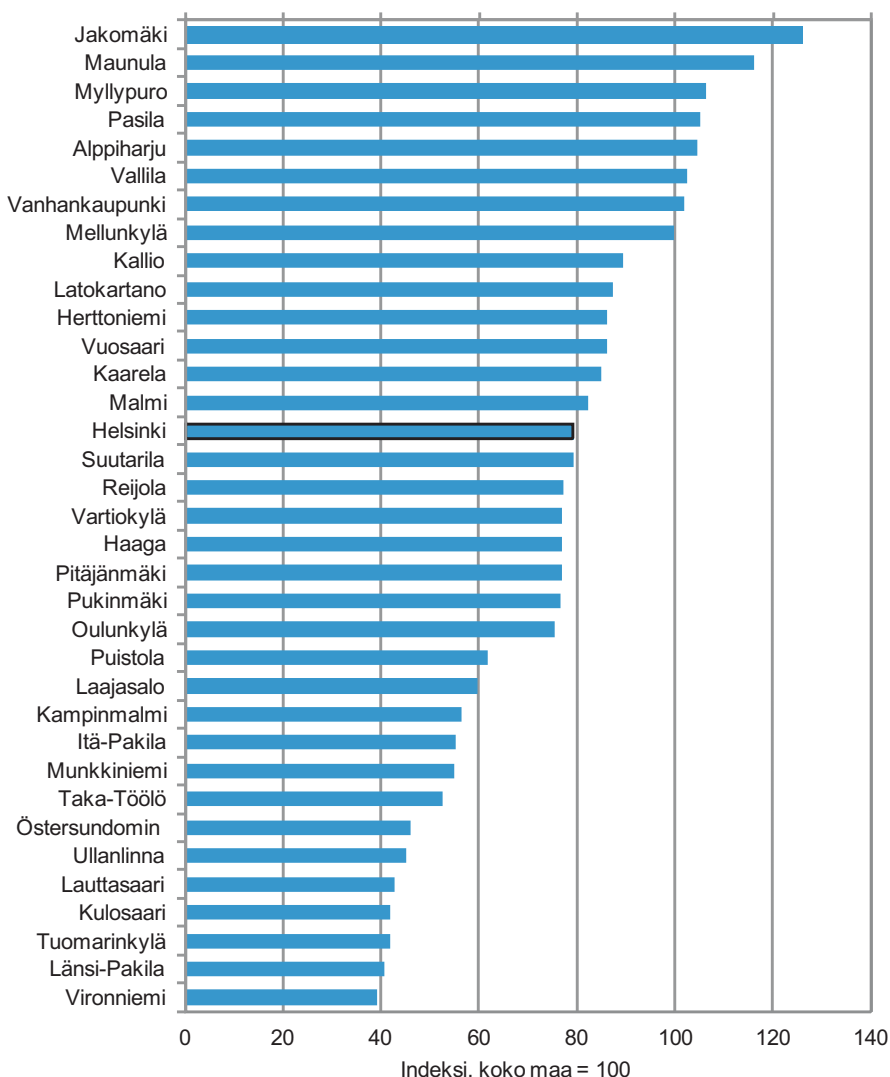
alaspäin poikkesivat Ullanlinnan, Kulosaaren ja Östersundomin peruspiirit, joilla kansantauteja esiintyi keskitasoa selvästi vähemmän. Mikään peruspiiri ei poikennut näin paljon ylöspäin, mutta Alppiharjun, Vallilan ja Jakomäen peruspiireissä poikkeama ylitti 10 pistettä ja kansantauteja siis esiintyi jonkin verran kaupungin keskitasoa yleisemmin.

Vuoden 2011 kansantauti-indeksiin sisältyvät ikävakioituna tautikohtaiset indeksit. Taudeista krooninen korkea verenpaine on Helsingissä muihin tauteihin nähden hyvin yleinen, ja vaihteli peruspiiritasolla suhteellisen vähän. Muista taudeista diabeteksen, psykoosien ja sydämen vajaatoiminnan indeksit vaihtelivat runsaasti peruspiireittäin eli terveyseroja esiintyi. Nivelreuman, astman ja sepelvaltimotaudin vaihtelut olivat maltillisempia ja peruspiiritasoiset terveyserot vähäisempiä. Östersundomin peruspiirin taupausmäärä oli niin pieni, ettei tautikohtaisia indeksejä voi esittää.

4.6.4 Työkyvyttömyys

16–64-vuotiaiden helsinkiläisten työkyvyttömyyseläkkeensaajien yleisimmät syyt eläkkeeseen olivat mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt, jotka olivat perusteena 65 prosentilla työkyvyttömyyseläkkeen saajista vuonna 2011. Noin 43 prosenttia työkyvyttömyyseläkkeen saajista oli 55 vuotta täyttäneitä.

Kuvio 4.6.9. Ikävakioitu työkyvyttömyysindeksi Helsingissä 2011

Lähde: Kela

Helsingin ikävakioitu työkyvyttömyysindeksi vuonna 2011 oli 79. Peruspiirien indeksit vaihtelivat välillä 39 (Vironniemi) – 126 (Jakomäki). Koko maan tason ylitti 7 peruspiiriä. Koko kaupungin tasosta vähintään 20 pistettä alaspäin poikkesi 11 peruspiiriä, joista suurimmat poikkeamat alaspäin olivat Vironniemessä ja Länsi-Pakilassa. Näissä työkyvyttömyisten osuus työikäisistä oli keskimääräistä selvästi alempi. Vähintään 20 pistettä kaupungin keskitasosta ylöspäin poikkesi 8 peruspiiriä. Näistä Jakomäen ja Maunulan peruspiireissä työkyvyttömyisten osuus työikäisistä oli keskimääräistä korkeampi.

4.6.5 Kuolleisuus

Helsingissä kuoli vuosina 2009–2011 keskimäärin noin 5 000 henkilöä vuodessa, mikä tuhatta asukasta kohden on 8,5 kuolemantapausta vuosittain. Verrattuna vuosiin 2000–2002 kuolleiden määrä on alentunut noin 2,5 prosenttia ja kuolleisuus 0,7 henkilöllä tuhatta asukasta kohden. Helsinkiläisten ikävakioitu kuolleisuusindeksi oli 104,5 kun koko maan oli 100.

Imeväiskuolleisuus poikkeaa muusta lasten kuolleisuudesta. Alle vuoden ikäisten kuolleisuus on alentunut vuodesta 2000 vuoteen 2011, mutta kuolleisuuden vuosivaihtelut ovat suuria. Vuosina 2007–2011 kuoli vuosittain keskimäärin 15 alle yksivuotiasta eli 2 lasta tuhatta alle yksivuotiasta kohden. Yleisimmät kuolemansyyt liittyivät synnytystapahtumaan, synnynnäisiin epämuodostumiin tai kromosomipoikkeavuuksiin.

1–65-vuotiaiden miesten kuolleisuus vuosina 2009–2011 oli 3,2 miestä tuhatta ikäryhmän miestä kohden ja naisten 1,5 naista tuhatta ikäryhmän naista kohden. Miesten kuolleisuus on vuodesta 2000 vuoteen 2011 alentunut noin seitsemällä prosentilla ja naisten noin kuudella prosentilla. 1–65-vuotiaiden ikäryhmistä kuolleisuus on alentunut eniten 30–44-vuotiailla.

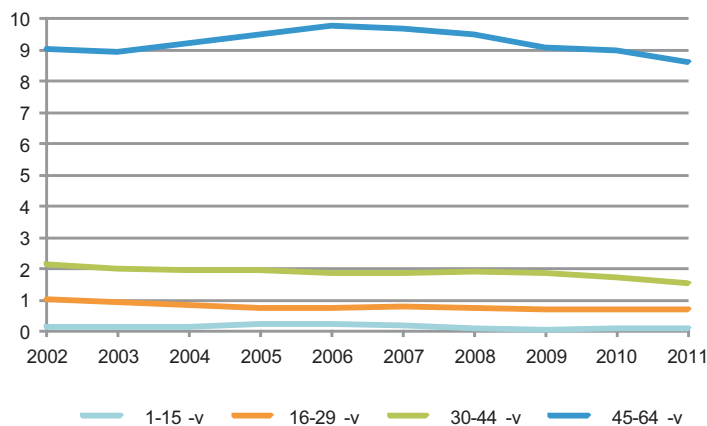
1–15-vuotiaiden lasten vuosittainen kuolleisuus on pysynyt pitkään noin 0,1 lapsen tasolla tuhatta lasta kohden, mutta se on vaihdellut vuosittain. Vuosina 2009–2011 kuoli keskimäärin 8 lasta joka vuosi. Yleisimpiä kuolemansyitä olivat syöpätaudit, muut hermoston ja aistimien sairaudet sekä tapaturmat.

16–29-vuotiaita miehiä kuoli vuosittain keskimäärin 43 ja naisia 18 vuosina 2009–2011. Kuolleisuus oli miehillä 0,7 ja naisilla 0,2 henkilöä tuhatta ikäryhmän henkilöä kohden vuosittain. Sekä miesten että naisten yleisin kuolemansyy oli itsemurhat. Muut yleisimmät kuolemansyyt olivat myrkytystapaturmat ja syöpätaudit.

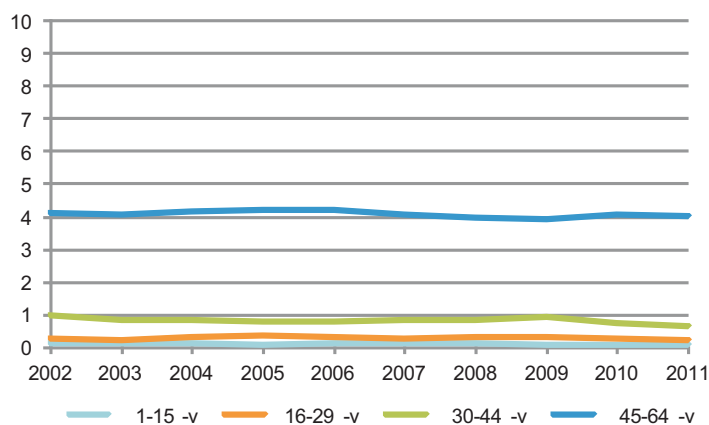
30–44-vuotiaiden kuolleisuus oli vuosittain keskimäärin 2 miestä ja 1 nainen ikäryhmän tuhatta miestä tai naista kohden vuosina 2009–2011. Tämän ikäluokan miesten yleisin kuolemansyy ovat vuodesta 2004 ollut alkoholisytyt. Näiden kuolemien määrä on kuitenkin vähentynyt vuodesta 2007 alkaen. Muut yleisimmät syyt olivat itsemurhat sekä verenkiertoelinten sairaudet. Naisilla yleisimmät syyt olivat syöpätaudit, itsemurhat ja alkoholisytyt.

45–64-vuotiaiden ikäryhmässä vuosittainen kuolleisuus oli miehillä noin 9 henkilöä ja naisilla 4 henkilöä tuhatta ikäryhmän miestä tai naista kohden vuosina 2009–2011. Kummallakin sukupuolella kuolleisuus on pysytellyt likimain samalla tasolla vuodesta 2000 vuoteen 2011. Alkoholisytyt olivat yleisin kuolemansyy, miehillä vuodesta 2004 ja naisilla vuodesta 2005 lähtien. Näistä vuosista lähtien kuolleisuus alkoholisytyihin on edelleen kasvanut. Miehillä toiseksi yleisin kuolemansyy oli sepelvaltimotauti, johon kuolleisuus on edelleen alentunut. Naisten toiseksi yleisin kuolemansyy oli rintasyöpä, johon kuolleisuus on alentunut. Miesten ja naisten kolmanneksi yleisin kuolemansyy oli keuhkosityöpä, johon miesten kuolleisuus on hiukan alentunut ja naisten kuolleisuus kasvanut vuodesta 2000.

Kuvio 4.6.10. Helsingiläisten miesten kuolleisuus tuhatta ikäryhmän miestä kohden (3 vuoden liukuva keskiarvo)

Kuvio 4.6.11. Helsingiläisten naisten kuolleisuus tuhatta ikäryhmän naista kohden (3 vuoden liukuva keskiarvo)

Lähde: Tilastokeskus

Työikäisten kuolleisuus on alentunut vuodesta 2000 vuoteen 2011. 30–64-vuotiaana kuoli 5,4 miestä tuhatta ikäryhmän miestä kohden ja 2,6 naista tuhatta ikäryhmän naista kohden vuosina 2009–2011. Miesten ennenaikainen kuolleisuus on alentunut 6 prosenttia ja naisten 4 prosenttia vuodesta 2000 vuoteen 2011.

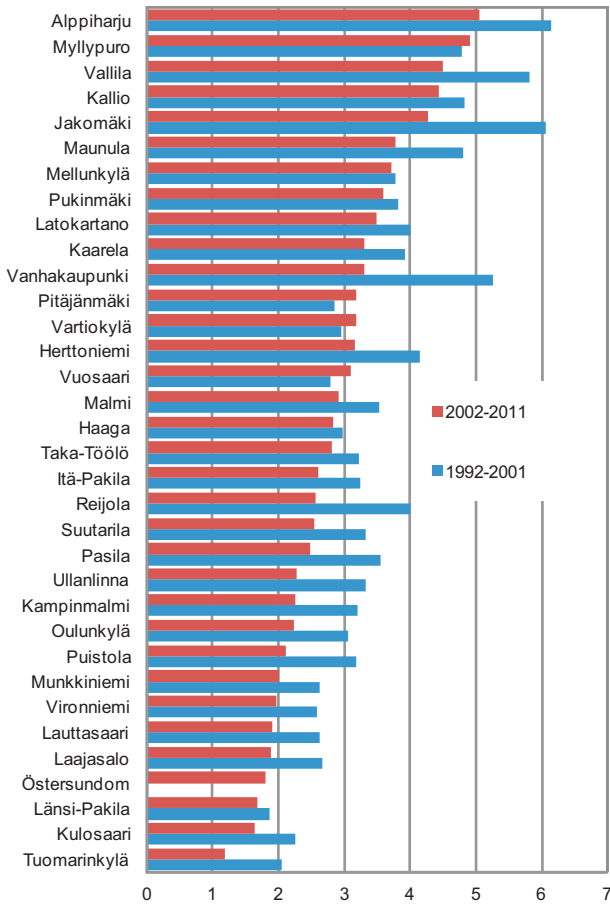
Työikäisten miesten kuolleisuus oli vuosina 2002–2011 alimmillaan Tuomarinkylän peruspiirissä, 1,2 henkeä tuhatta ikäryhmän miestä kohden, ja korkeimmillaan Alppiharjun peruspiirissä, 5,1 henkeä tuhatta ikäryhmän miestä kohden. Useimmissa peruspiireissä työikäisten miesten ennenaikainen kuolleisuus oli alentunut vuosista 1992–2001, mutta Vuosaaren, Vartiokylän, Pitäjänmäen ja Myllypuron peruspiireissä nousut.

Samoin kuin miehillä, työikäisten naisten kuolleisuus oli vuosina 2002–2011 peruspiireistä alin Tuomarinkylässä, 0,8 henkeä, mutta korkein Jakomäessä, 2 henkeä tuhatta ikäryhmän naista kohden. Myös työikäisten naisten kuolleisuus oli alentunut useimmissa peruspiireissä vuosista 1992–2001, mutta Vironniemen, Reijolan, Pitäjänmäen, Vuosaaren, Oulunkylän ja Kallion peruspiireissä nousut.

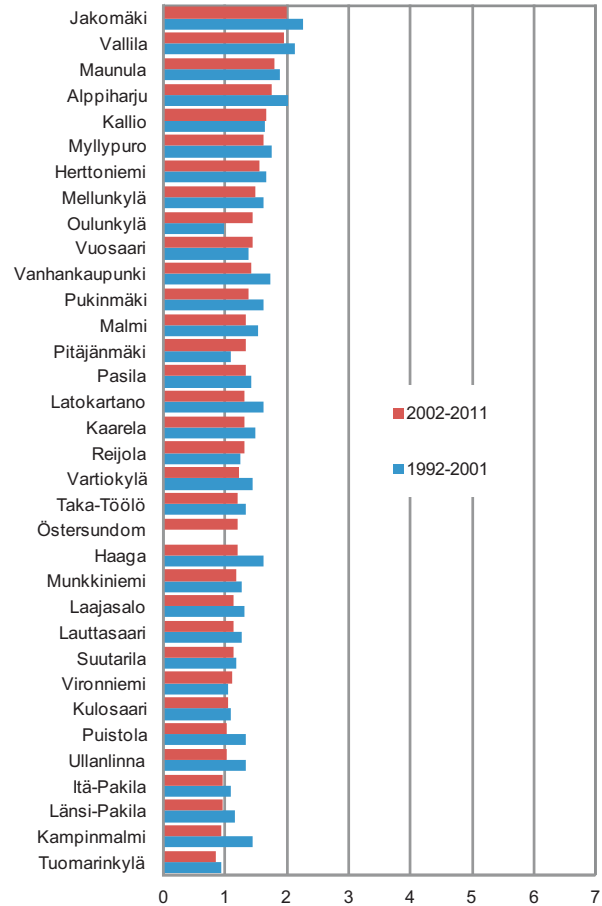
Peruspiiritasolla työikäisten kuolleisuuden alueelliset vaihtelut näyttävät noudattavan varsin tarkasti väestön tulo- ja koulutustasoeroja, lisäksi voidaan erottaa urbaanin ja perhekeskeisemmän esikaupunkiasumisen vaikutus.

65 vuotta täyttäneiden miesten kuolleisuus oli 46 miestä tuhatta ikäryhmän miestä kohden. Vuodesta 2000 vuoteen 2011 miesten kuolleisuus oli alentunut 19 prosentilla. Vastaavasti ikäryhmän naisten kuolleisuus oli 42 naista tuhatta ikäryhmän naista kohden. 65 vuotta täyttäneiden naisten kuolleisuus oli alentunut 16 prosentilla.

Kuvio 4.6.12. 30–64-vuotiaiden miesten keskimääräinen kuolleisuus tuhatta miestä kohden peruspiireittäin

Kuvio 4.6.13. 30–64-vuotiaiden naisten keskimääräinen kuolleisuus tuhatta naista kohden peruspiireittäin

Lähde: Tilastokeskus

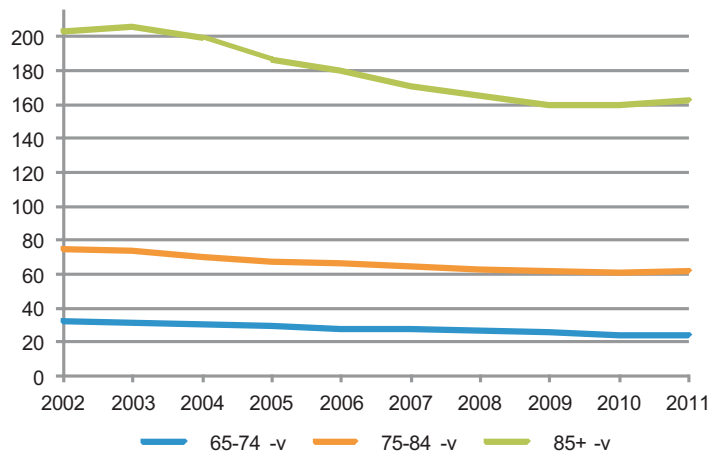
65–74-vuotiaiden miesten yleisin kuolemansy on sepelvaltimotauti, kuten on ollut jo vuosikymmeniä. Helsinkiläisten miesten kuolleisuus sepelvaltimotautiin on kuitenkin lähes puolittunut vuodesta 2000 vuoteen 2010. Muut yleisimmät miesten kuolemansyyt olivat keuhkosityöpiä, aivoverisuonien sairaudet ja alkoholisyty, joka vuosina 2009–2010 oli aivoverisuonien sairauksia hiukan yleisempi kuolemansy.

65–74-vuotiaiden naisten yleisimmät kuolemansyyt olivat sepelvaltimotauti, johon kuolleisuus on samoin kuin miehillä lähes puolittunut vuodesta 2000 vuoteen 2010, sekä rintasyöpiä, johon kuolleisuus on samalla ajalla puolittunut. Ikäryhmän naisten kuolleisuus keuhkosityöpään on pysynyt lähes ennallaan, mutta rintasyöpäkuolleisuuden alentuessa se on noussut naisten toiseksi yleisimmäksi kuolemansyyksi.

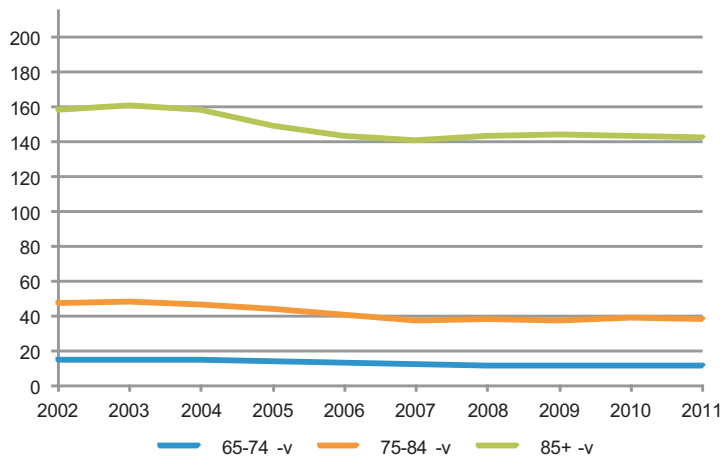
75 vuotta täyttäneillä miehillä sepelvaltimotauti oli yleisin, mutta selvästi vuodesta 2000 alentunut kuolemansy. Toiseksi yleisin syy, dementia, oli vuorostaan vastaavalla ajalla hiukan lisääntynyt ja kolmanneksi yleisin syy, aivoverisuonien sairaudet, oli tällä ajalla pysynyt liki ennallaan.

75 vuotta täyttäneillä naisilla dementia on kuolemansyynä lisääntynyt vuodesta 2000 ja oli ikäryhmän helsinkiläisnaisten yleisin kuolemansy vuosina 2008–2010. Sepelvaltimotauti ja kolmanneksi yleisin kuolemansy, aivoverisuonien sairaudet, ovat selvästi vähentyneet vuodesta 2000.

Kuvio 4.6.14. Helsingiläisten 65 vuotta täyttäneiden miesten kuolleisuus tuhatta ikäryhmän miestä kohden (3 vuoden liukuva keskiarvo)

Kuvio 4.6.15. Helsingiläisten 65 vuotta täyttäneiden naisten kuolleisuus tuhatta ikäryhmän naista kohden (3 vuoden liukuva keskiarvo)

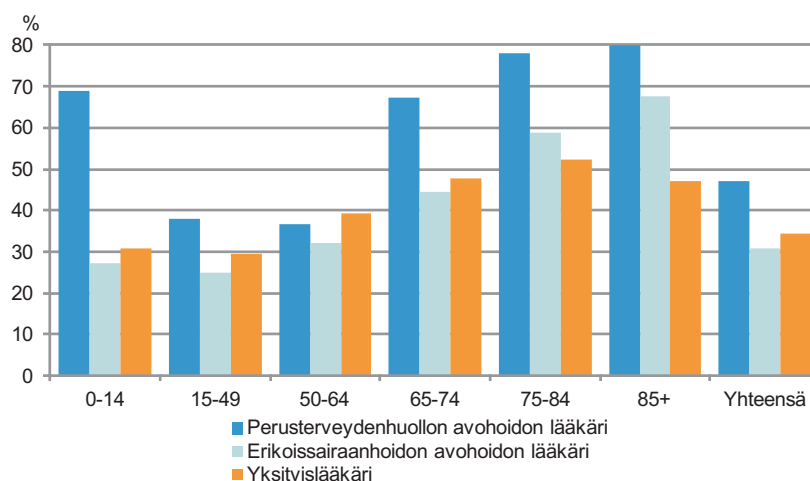
Lähde: Tilastokeskus

4.6.6 Terveyspalveluiden käyttö

Helsingin järjestämiä terveystalvija (kunnallisia terveystalvija) käytti 421 140 helsingiläistä eli 71 prosenttia kaupunkilaisista vuonna 2011. Osuus on hiukan alentunut vuodesta 2007, jolloin käyttäjiä oli 72 prosenttia väestöstä. Laajimmin vuonna 2011 käytettiin perusterveydenhuollon avohoidon palveluja, 65 prosenttia väestöstä. Somaattisen erikoissairaanhoidon avohoidon palveluja käytti 30 prosenttia. Osuus on kasvanut noin prosenttiyksiköllä vuodesta 2007. Somaattisen erikoissairaanhoidon laitospalveluja käytti 7,7 prosenttia. Osuus on alentunut noin prosenttiyksiköllä vuodesta 2007. Psykiatrisen erikoissairaanhoidon avohoidon palveluja käytti 3,5 prosenttia ja psykiatrisen erikoissairaanhoidon laitospalveluja 0,6 prosenttia väestöstä. Perusterveydenhuollon laitospalveluja käytti 2,4 prosenttia helsingiläisistä vuonna 2011. Erikoissairaanhoidon palveluihin sisältyvät kaupungin oma erikoissairaanhoido ja ostopalvelut HUS:lta.

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin palvelua käytti 47 prosenttia ja erikoissairaanhoidon avohoidon lääkärin palveluja 31 prosenttia helsingiläisistä vuonna 2010. Yksityistä lääkäripalvelua käytti samana vuonna 35 prosenttia helsingiläisistä. Näistä käyttäjistä 65 prosenttia oli naisia. Yksityislääkärin palveluista 83 prosenttia on erikoislääkäritasoisia palveluja.

Kuvio 4.6.16. Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin, erikoissairaanhoidon lääkärin ja yksityislääkärin potilaiden osuus ikäryhmän väestöstä Helsingissä 2010

Lähde: THL, Sotkanet: Kela, Kelasto-tietokanta; Helsingin terveystieteiden keskus

Yhä useampi helsinkiläinen käyttää rinnakkain eri terveystieteiden palveluja. Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon avohoitopalveluissa on osin samoja henkilöitä, sillä osa käyttäjistä tulee erikoissairaanhoidon perusterveydenhuollon läheteellä, osa suoraan päivystyksen kautta.

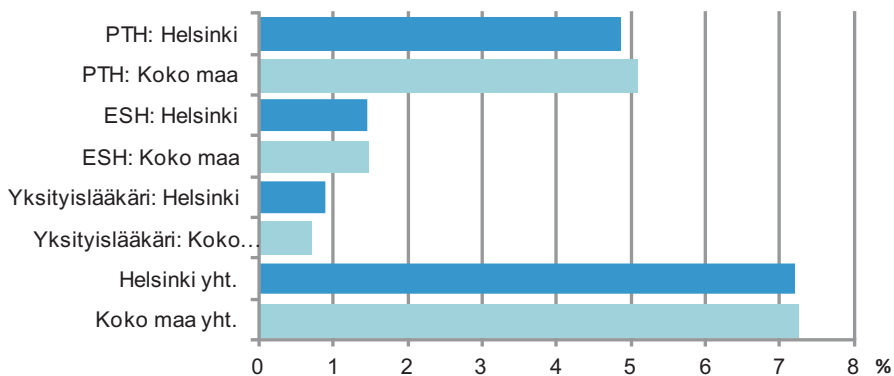
Terveystieteiden ja yksityislääkärin palveluja käytti rinnakkain 51 prosenttia vastaajista vuoden 2012 kaupunkipalvelututkimuksessa. Vuonna 2005 osuus oli 46 prosenttia. Yksinomaan terveystieteiden palveluja käyttäneiden osuus on samalla ajalla kasvanut 16 prosentista 24 prosenttiin ja yksinomaan yksityislääkärin käyttäneiden osuus vähentynyt 29 prosentista 19 prosenttiin. Palveluiden käyttöä mitattiin viimeisten 12 kuukauden ajalta. (Keskinen 2012.)

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin palvelut ovat yleisimmin käytetty lääkäripalvelu melkein kaikissa ikäryhmissä. Helsinkiläisistä suurempi osuus käyttää yksityislääkärin kuin erikoissairaanhoidon avohoidon lääkärin. Tämä pätee kaikissa alle 75-vuotiaiden ikäryhmissä kun taas yli 75-vuotiaat käyttivät erikoissairaanhoidon avohoidon lääkärin enemmän kuin yksityislääkärin.

Alle 15-vuotiailla lääkäripalvelun käyttö painottuu voimakkaasti perusterveydenhuoltoon. Työikäisillä (15–64-vuotiaat) on mahdollisuus käyttää työterveyshuollon palveluja, mutta kunnittaisia tilastotietoja terveystieteiden käytöstä ei ole saatavilla. Suomen palkansaajina toimivasta työvoimasta 87 prosenttia oli työterveyshuollon piirissä vuonna 2009 ja heillä oli vuosittain keskimäärin 2,8 sairaanhoitokäyntiä henkilöä kohden. (Kelan työterveyshuoltotilasto 2009). Työterveyshuollon sairaanhoitopalveluiden tarjonta näyttää vähentävän työikäisten muuta terveystieteiden palveluiden käyttöä, mutta heillä on myös vähemmän pitkäaikaisia sairauksia kuin vanhemmilla ikäryhmillä. Yli 65-vuotiaiden ikäryhmissä perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin potilaana olevien osuus kasvaa iän myötä ja samoin käy erikoissairaanhoidon avohoidon lääkäripalveluiden suhteen. Myös yksityislääkärin käyttö on runsaampaa yli 65-vuotiailla kuin nuoremmilla ja vähenee vasta 85 vuotta täyttäneillä.

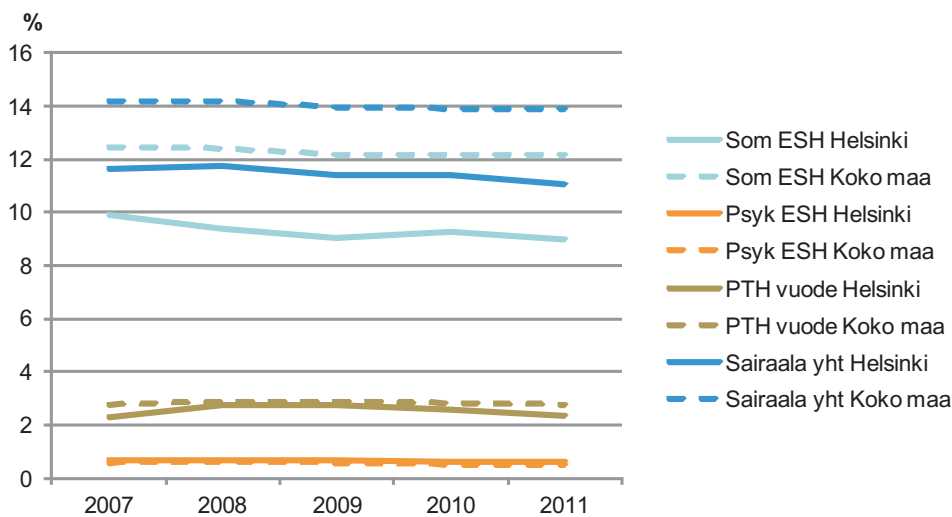
Samoin kuin kaikki suomalaiset, helsinkiläiset tekivät vuoden 2010 aikana keskimäärin 7,2 käyntiä henkeä kohden terveystieteiden avohuollon palveluihin (pois lukien kotihoito ja suun terveystieteiden hoito). Helsinkiläiset kuitenkin kävivät perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon avohoidon palveluissa hiukan vähemmän ja yksityislääkärisä hiukan useammin kuin suomalaiset keskimäärin. Vuodesta 2007 vuoteen 2010 terveystieteiden avohoidon palveluiden käynnit asukasta kohden ovat kasvaneet Helsingissä.

Kuvio 4.6.17. Perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon avohoidon käyntien sekä yksityislääkärikäyntien käyntien osuus suhteessa alueen asukasmäärään vuonna 2010

Lähde: THL, Sotkanet; KELA, Kelasto-tietokanta

Kuvio 4.6.18. Sairaalahoitoa potilaiden osuus alueen väestöstä vuosina 2007–2011

Lähde: THL, Sotkanet

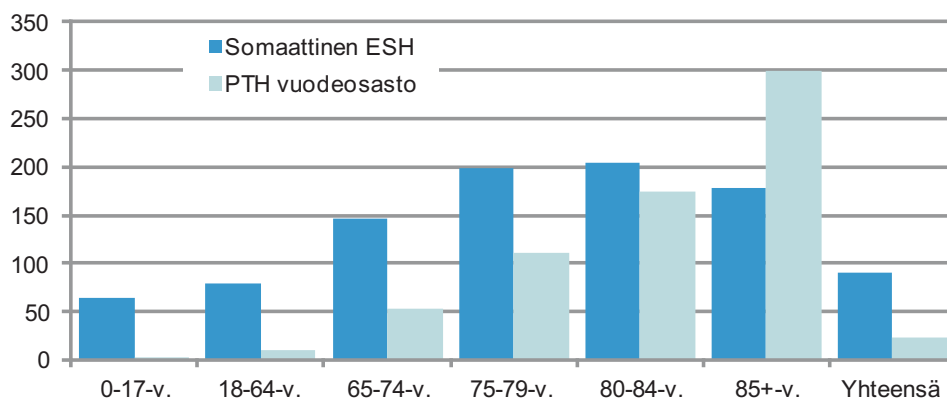
gissä 8 ja koko maassa 7 prosentilla. Eniten ovat kasvaneet Helsingin perusterveydenhuollon avohoidon (14 %) ja koko maan erikoissairaanhoidon avohoidon (11 %) käynnit.

Perusterveydenhuollon avohoidon käynneistä lääkärikäyntien osuus oli Helsingissä 23 prosenttia ja koko maassa 31 prosenttia vuonna 2010. Somaattisen erikoissairaanhoidon kaikista käynneistä päivystyskäynnejä oli 16 prosenttia ja yleensä läheteellä tehtyjä ajanvarauksen ensikäynnejä 15 prosenttia, muu osuus oli uusintakäynnejä sekä muita, erittelemättömiä käynnejä. Käyntimäärältään suurimmat erikoisalajat olivat sisätaudit, kirurgia sekä syöpätaudit ja sädehoito. Psykiatrisen erikoissairaanhoidon käynneistä sekä päivystys- että ensikäyntien osuus oli kummallakin kolme prosenttia.

Yksityislääkäriin käynnit ovat kaikki lääkärikäynnejä ja käyttäjämäärältään suurimmat erikoisalajat olivat naistentaudit ja synnytykset, silmätaudit ja kirurgia.

Helsingiläiset saavat perusterveydenhuollon vuodeosastohoitoa liki saman verran kuin muut suomalaiset, mutta erikoissairaanhoidon laitoshoidon vähemmän kuin koko maassa. Kaikkiaan sairaalahoitoa (päiväkirurgia, perusterveydenhuollon vuodeosastohoito ja erikoissairaanhoidon laitoshoidon) sai helsinkiläisistä 11 prosenttia ja koko maan väestöstä 13 prosenttia vuonna 2011. Vuoteen 2007 verrattuna sairaalahoitoa saaneiden osuus oli alentunut sekä Helsingissä että koko maassa. Sairaalahoitoa saaneiden osuus

Kuvio 4.6.19. Somaattisen erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon vuodeosastohoidon potilaat tuhatta ikäryhmän asukasta kohti Helsingissä vuonna 2011

Lähde: THL, Sotkanet

on alentunut erikoissairaanhoidon laitoshoidossa, mutta kasvanut perusterveydenhuollon vuodeosastohoidossa.

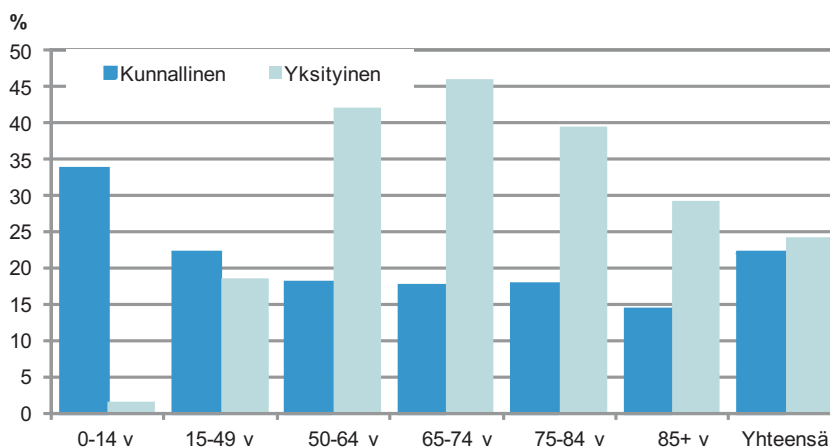
Vuonna 2011 somaattisen erikoissairaanhoidon laitoshoidon hoitopäiviä oli Helsingissä eniten kirurgian, sisätautien ja synnytysten erikoisaloilla. Perusterveydenhuollon vuodeosastohoidosta samana vuonna oli 67 prosenttia akuuttihoitoa ja 33 prosenttia kuntoutusta. Kivelän, Koskelan ja Myllypuron sairaalat siirtyivät sosiaaliviraston alaiseksi vuonna 2010 ja muuttuivat vanhustenkeskuksiksi. Näin suuri osa pitkäaikaishoitoa lakkasi olemasta sairaalahoidosta.

Suhteellisesti eniten sairaalahoitoa vuonna 2011 saivat 85 vuotta täyttäneet helsinkiläiset, joista 41 prosenttia oli ollut sairaalahoidossa ja hoito painottui perusterveydenhuollon vuodeosastohoitoon. 80–84-vuotiaista sairaalahoitoa sai 32 prosenttia vuonna 2011. Kummallakin ikäryhmällä sairaalahoitoa saaneiden osuus oli vähentynyt vuoteen 2007 verrattuna. Alle 80-vuotiailla sairaalahoitoa saaneiden osuus oli näitä ikäryhmiä pienempi, hoito painottui somaattisen erikoissairaanhoidon laitoshoidon ja muutokset vuoteen 2007 nähden olivat vähäisiä.

Hammaslääkäripalvelut

Kunnallisen suun terveydenhoidon hammaslääkärin palvelua käytti 22,3 prosenttia hel-

Kuvio 4.6.20. Kunnallisen ja yksityisen hammaslääkärin potilaiden osuudet kunkin ikäryhmän väestöstä vuonna 2011

Lähde: Helsingin terveystietokeskus; KELA, Kelasto-tietokanta

sinkiläisistä vuonna 2011. Vuodesta 2008 hammaslääkärin palvelua käyttäneiden osuus on alentunut noin prosenttiyksikön verran. Yksityistä hammaslääkäripalvelua käyttäneiden osuus väestöstä oli 24,5 prosenttia vuonna 2011 ja se oli samoin alentunut lähes prosenttiyksiköllä vuodesta 2008.

Kunnallista hammaslääkärinä käyttivät eniten alle 15-vuotiaat, joilla yksityisen hammaslääkärin käyttö jäi erittäin vähäiseksi muihin ikäryhmiin nähden. Yksityistä hammaslääkärinä käyttivät eniten 65–74-vuotiaat vuonna 2011.

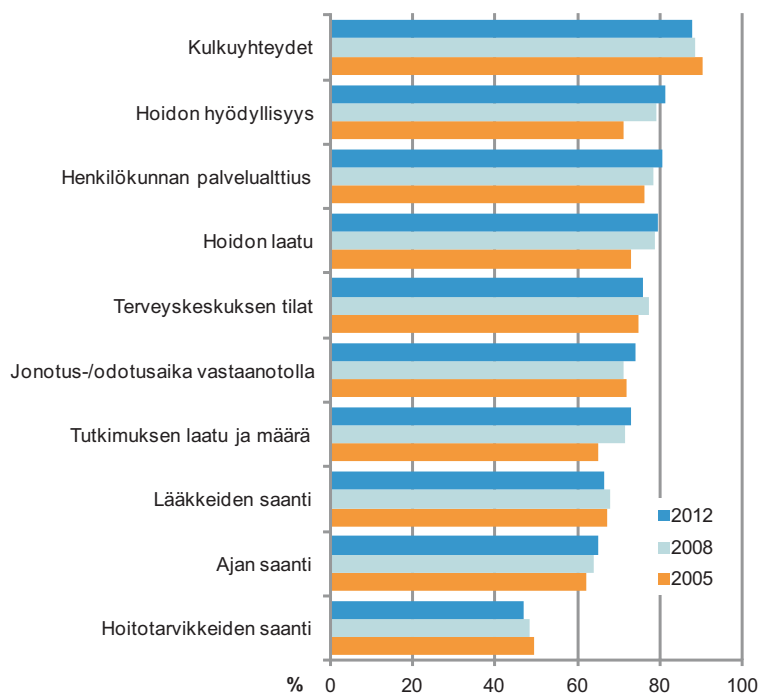
Tyytyväisyys terveysaseman palveluihin

Terveysasemilla käyneiltä, joita Helsingissä oli vuoden 2012 kyselyssä 74 prosenttia vastanneista, on kysytty viimeisimmän käynnin perusteella tyytyväisyyttä saatuun palveluun. Kysytyistä terveyspalvelujen osa-alueista hoitopaikkojen saavutettavuuteen ollaan aina oltu tyytyväisiä, vaikka terveysasemia onkin vuosien varrella lakkautettu ja yhdistetty. Kaikilta Helsingin asuinalueilta löytyy kuitenkin terveysasema suhteellisen läheltä tai sujuvan kulkuyhteyden takaa.

Keskeistä tuloksissa on, että itse hoitoprosessi saa parhaat arvostukset. Hoidon hyödyllisyys ja hoidon laatu ovat terveysasemilla käyneiden arvioiden mukaan huippuluokkaa. Nämä asiat ovat myös parantuneet selvästi vuodesta 2005. Sama koskee tutkimuksen laatua ja määrää. Ajan saamisessa on toki parantamisen varaa. Espoossa tilanne oli sama. Vähiten tyytyväisiä oltiin hoitotarvikkeiden saantiin, ja hoitotarvikkeiden saatavuuden koettiin heikentyneen vuodesta 2005.

Julkisia palveluja käyttäneiden käsitykset palveluista ovat usein paremmat kuin yleinen mielipide niistä. Helsinkiläisistä 43 prosenttia piti kaupungin terveysasemien lääkäripalveluja hyvinä. Joka viidennellä ei ollut kokemusta terveysasemista. Kun jätetään ”ei osaa sanoa” -vastaukset huomioimatta, hieman yli puolet helsinkiläisistä piti terveysasemien lääkäripalveluja hyvin hoidettuina. Osuus on selvästi pienempi kuin terveysasemilla asioineiden arviot saamistaan palveluista (Keskinen 2012).

Kuvio 4.6.21. Tyytyväisyys (erittäin tai melko tyytyväinen) terveyskeskuskäynteihin Helsingissä 2005–2012 (n=1 159 vuonna 2012)

Lähde: Kaupunki- ja kuntapalvelututkimus (KAPA) 2012

4.6.7 Maahanmuuttajien terveys

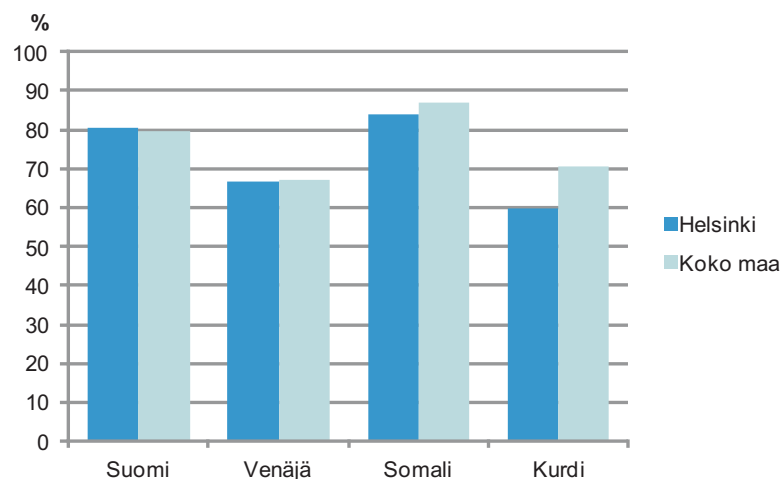
Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tuore Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimus (Maamu) koskee kuuden kaupungin 18–64-vuotiaita venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisia maahanmuuttajia. Tutkimus suoritettiin haastatteluina ja terveystarkastuksina. Vertailuryhmänä toimi kaupunkien vastaavanikäinen väestö, jota koskevat tiedot saatiin tuoreimmista heitä koskevista terveys- ja hyvinvointitutkimuksista.

Somalialaistaustaiset maahanmuuttajat kokivat terveytensä hyväksi kaiken kaikkiaan selvästi useammin kuin muut maahanmuuttajaryhmät ja suomalainen väestö yleensä, mutta Helsingissä asuvat hiukan koko aineistoa harvemmin. Kurditaustaisten maahanmuuttajien itse koettu terveys oli hiukan venäläistaustaisia parempi, mutta Helsingissä asuvien kurditaustaisten terveys oli selvästi muita maahanmuuttajia ja muualla asuvia heikompi. Helsingissä asuvista maahanmuuttajista terveimmiksi itsensä kokivat somalialaistaustaiset miehet ja naiset. Heikoimmaksi terveytensä kokivat kurditaustaiset miehet ja naiset sekä venäläistaustaiset naiset.

Kaikista Maamu-tutkimukseen osallistuneista 26,5 prosentilla oli ainakin yksi pitkäaikaissairaus. Maahanmuuttajista pitkäaikaissairauden ilmoittaneita oli vähiten somalialaistaustaisissa (17,3 prosenttia). Venäläistaustaisista vähintään yhden pitkäaikaissairauden ilmoitti 32,9 prosenttia ja kurditaustaisista 30,2 prosenttia. Lääkärin toteama kohonnut verenpaine jäi kaikissa maahanmuuttajaryhmissä vertailuväestön tason alapuolelle. Lääkärin toteamaa sepelvaltimotautia esiintyi eniten kurditaustaisilla naisilla. Somalialaistaustaisilla miehillä sepelvaltimotautia esiintyi erittäin vähän. Diabetesta esiintyi somalialais- ja kurditaustaisilla enemmän kuin väestöllä yleensä. Kaikilla maahanmuuttajilla seerumin D-vitamiinipitoisuudet ovat hyvin matalia, mutta riskiryhmään kuuluvat somalialais- ja kurditaustaiset. Anemia oli yleistä kaikissa maahanmuuttajaryhmissä sekä miehillä että naisilla.

Kansantautien riskitekijöistä lihavuutta (BMI>30 kg/m²) esiintyi muita enemmän somalialais- ja kurditaustaisilla naisilla. Venäläis- ja kurditaustaisilla miehillä päivittäinen tupakointi on vertailuväestöä yleisempää, mutta naisilla taas harvinaisempaa. Runsas alkoholinkäyttö on maahanmuuttajaryhmillä vertailuväestöä harvinaisempaa. Somalialaistaustaiset eivät juuri käyttäneet alkoholia. Kannabiksen käyttöä viimeisen vuoden aikana esiintyi eniten venäläistaustaisilla.

 Kuvio 4.6.22. Niiden osuus, jotka kokivat terveytensä hyväksi tai melko hyväksi, taustaryhmän mukaan

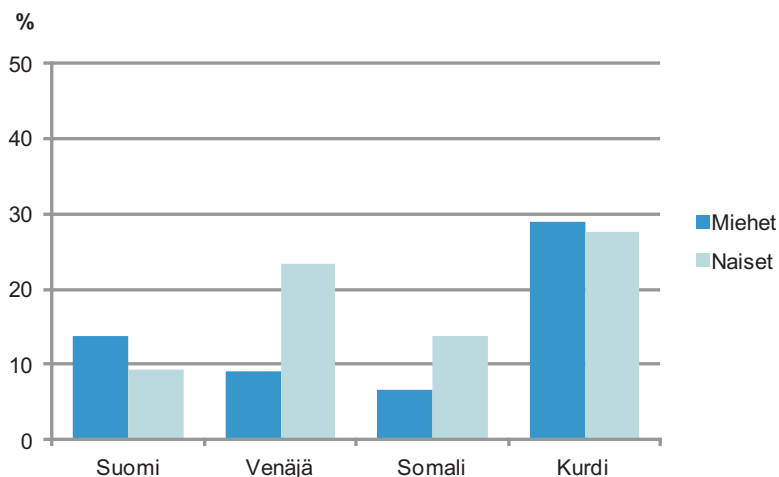

Lähde: THL, Maamu-tutkimus

Somalialaistaustaiset arvioivat työkykynsä hyväksi muita maahanmuuttajaryhmiä ja vertailuväestöä useammin. Kurditaustaiset puolestaan arvioivat työkykynsä rajoittuneeksi muita ryhmiä selvästi yleisemmin. Helsingissä asuvat venäläis- ja kurditaustaiset arvioivat työkykynsä rajoittuneeksi useammin kuin muualla asuvat. Helsingissä asuvista maahanmuuttajista kurditaustaiset naiset arvioivat työkykynsä miehiä hiukan paremmaksi. Venäläis- ja somalialaistaustaiset naiset vuorostaan arvioivat työkykynsä rajoittuneeksi huomattavasti useammin kuin vastaavat miehet.

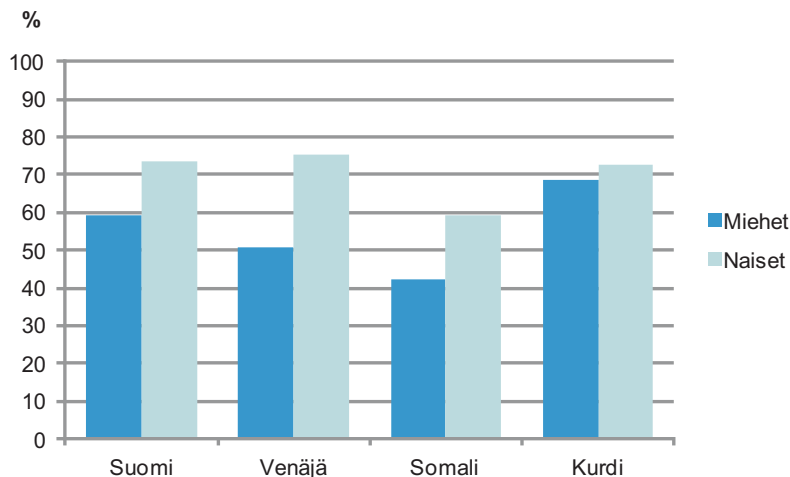
Helsingiläinen vertailuväestö sekä venäläistaustaiset maahanmuuttajat olivat viimeisen vuoden aikana käyneet lääkärissä liki yhtä usein. Somalialaistaustaiset olivat käyttäneet lääkäripalveluja maahanmuuttajista vähiten. Helsingin kurditaustaisista maahanmuuttajista muita ryhmiä suurempi osuus oli käynyt lääkärissä. Naiset olivat kaikissa ryhmissä käyneet lääkärin vastaanotolla viimeisen vuoden aikana useammin kuin miehet. Helsingissä yleisimmin lääkäripalvelua olivat käyttäneet venäläistaustaiset naiset, vähiten puolestaan somalialaistaustaiset miehet. Kurditaustaisilla ero miesten ja naisten välillä oli vähäisempi kuin muilla ryhmillä.

Kuvio 4.6.23. Niiden helsinkiläisten osuus, jotka arvioivat itsensä vähintään osittain työkyvyttömiksi, taustaryhmän ja sukupuolen mukaan

Lähde: THL, Maamu-tutkimus

Kuvio 4.6.24. Niiden helsinkiläisten osuus, jotka olivat viimeisen vuoden aikana käyneet lääkärissä, taustaryhmän ja sukupuolen mukaan

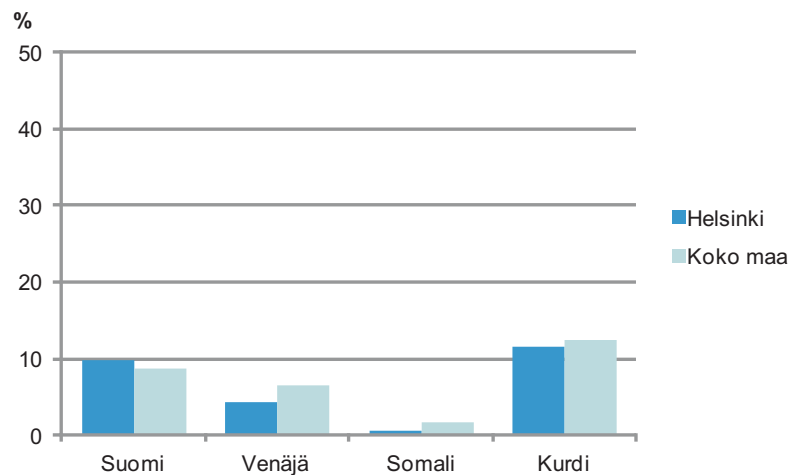

Lähde: THL, Maamu-tutkimus

Helsingiläinen vertailuväestö käyttää mielenterveyspalveluita enemmän kuin muualla asuvat. Maahanmuuttajista taas kaikki Helsingissä asuvat käyttävät mielenterveyspalveluita muualla asuvia vähemmän. Helsingin somalialaistaustaisista vain naiset käyttävät mielenterveyspalveluita ja hekin erittäin vähän. Helsingin kurditaustaiset naiset käyttävät mielenterveyspalveluita ryhmistä eniten.

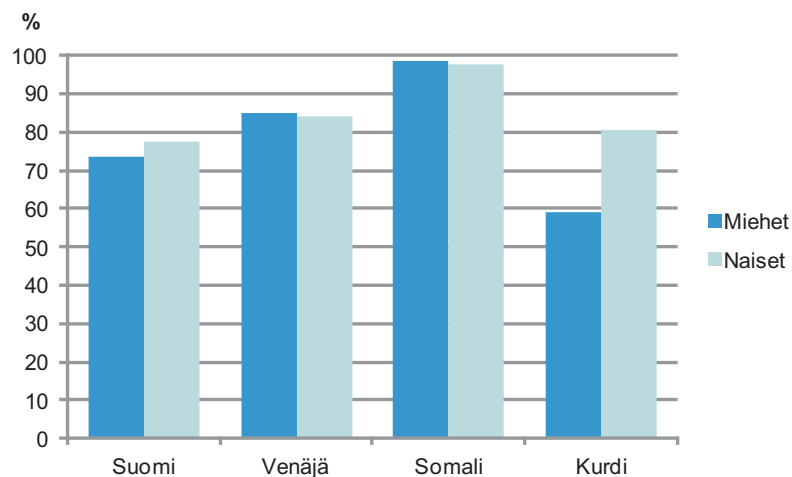
Elämänlaatunsa hyväksi kokevien osuus oli korkein somalialaistaustaisilla maahanmuuttajilla, sekä Helsingissä että muualla. Heikoimmaksi elämänlaatunsa kokevat Helsingissä asuvat kurditaustaiset miehet. Helsingissä asuvat kurditaustaiset naiset kokevat elämänlaatunsa lähes yhtä hyväksi kuin venäläistaustaiset naiset.

Kuvio 4.6.25. Mielenterveyspalveluita viimeisen vuoden aikana käyttäneiden osuus taustaryhmän mukaan

Lähde: THL, Maamu-tutkimus

Kuvio 4.6.26. Niiden helsinkiläisten osuus, jotka arvioivat elämänlaatunsa hyväksi tai erittäin hyväksi, taustaryhmän ja sukupuolen mukaan

Lähde: THL, Maamu-tutkimus

Lähteet:

- Active ageing and solidarity between generations. A statistical portrait of the European Union 2012. Eurostat 2012 edition.
- Castaneda A. E., Rask S., Koponen P., Mölsä M., Koskinen S. (toim.). Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 61/2012. Helsinkiä koskevat ja vertailutiedot, www.terveytemme.fi
- Eläkeikäisen väestön terveyskäyttäytyminen ja terveys keväällä 2009 ja niiden muutokset 1993–2009. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos – Raportti 30/2010.
- Keskinen, V.: Kaupunkipalvelututkimus 2012 julkaisematon aineisto.
- Kouluterveyskyselyt 2008 ja 2010. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Kuolemansyyt Helsingissä 1985 -2010, Tilastokeskus. Helsingin kaupungin tietokeskuksen erillistilaus.
- Lasten ja nuorten terveysseurantatutkimus 2007-2009. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Terveystemme.fi - sivusto.
- Myrskylä, M.: Elämme toistakymmentä vuotta elinajanodotetta pidempään. Tilastokeskus, Tieto&Trendit 1/2010.
- Sauli, H.: Mistä tietoa sosiaalisista terveyseroista? Tilastokeskus, Hyvinvointikatsaus 2/2011.
- Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys. kevät 2011. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos – Raportti 45/2012.
- Tarkiainen, L., Martikainen, P., Laaksonen, M., Valkonen, T.: Tuloluokkien väliset erot elinajanodotteessa ovat kasvaneet vuosina 1988–2007. Suomen Lääkärilehti 48/2011.

4.7 Sosiaalinen hyvinvointi ja sosiaalipalvelujen käyttö

Helsingiläislapsset hoidettiin päivähoidossa useammin kuin koko maassa keskimäärin ja kotihoidon tuen käyttö oli hieman keskimääräistä vähäisempää.

9 % alle 18-vuotiaista helsingiläislapsista ja 4 % 18–21-vuotiaista helsingiläisnuorista oli lastensuojelun piirissä vuonna 2011.

Joka 10. helsingiläinen sai toimeentulotukea vuoden 2011 aikana ja toimeentulotuen menot asukasta kohden olivat huomattavasti korkeampi kuin muissa seudun kunnissa tai Suomessa keskimäärin.

8 % helsingiläiskotitalouksista sai vuoden 2011 aikana yleistä asumistukea. Osuus on hieman korkeammat kuin koko maassa.

11 000 ikääntynyttä eli 75 vuotta täyttäneitä helsingiläistä käytti vuoden 2011 joulukuussa säännöllisesti ikääntyneiden palveluita ja heistä hieman yli puolet käytti avopalveluja.

4.7.1 Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut

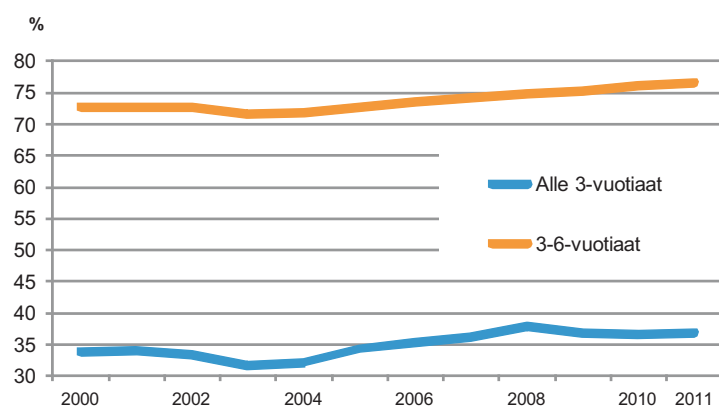
Lapset päivähoidossa

Helsingissä asui vuodenvaihteessa 2011/2012 yhteensä 41 127 alle kouluikäistä. Lapsista 22 475 hoidettiin kunnan maksamassa päivähoidossa (sis. kunnallisen päiväkotihoidon ja perhepäivähoidon sekä ostosopimuspäivähoidon), näistä 20 243 oli kaupungin päiväkodissa, 1 337 perhepäivähoidossa ja 895 ostosopimuspäivähoidossa. Yksityisen hoidon tuen avulla yksityisessä päivähoitossa oli 2 083 lasta ja 8 414 lasta hoidettiin kotona kotihoidon tuella. Kunnallisessa päivähoitossa olevista lapsista 1 217 oli erityisen tuen tarpeessa. Päiväkotien esiopetukseen osallistui 4 458 lasta. Kunnallisessa päivähoitossa olevien lasten määrä on kasvanut tasaisesti vuodesta 2004 lähtien. Viimeisen viiden vuoden aikana (2007–2011) hoidossa olevien lasten määrä on kasvanut 15 prosenttia.

65 prosenttia 1–6-vuotiaista helsingiläisistä oli vuoden 2011 lopussa kunnan maksamassa päivähoitossa. Lisäksi yksityisen hoidon tuen piirissä oli 6 prosenttia ja kotihoidon

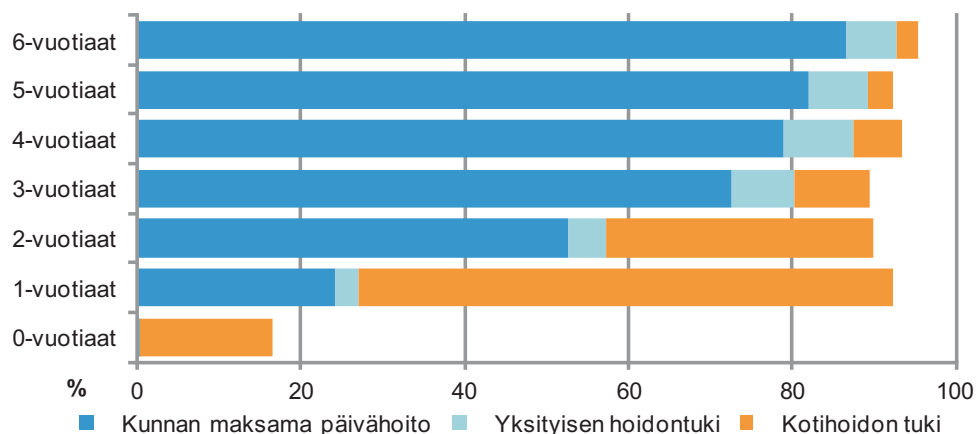
tuen piirissä 21 prosenttia vastaavanikäisistä. Nuoremmat lapset hoidettiin yleisimmin kotihoidon tuella ja päivähoitossa olevien osuus kasvoi siirryttäessä vanhempiin ikäryhmiin. Alle vuoden ikäisistä lapsista päivähoitoissa oli vain muutama lapsi, 16 prosenttia oli kotihoidon tuella ja muut oletettavasti yhä vanhempaintuikien piirissä. 1-vuotiaat helsingiläiset hoidettiin suurimmaksi osaksi kotona, kotihoidon tuen piirissä oli 65 prosenttia yksi-vuotiaista kun päivähoitossa heistä oli 27 prosenttia. 2-vuotiaista jo hieman yli puolet hoidettiin päivähoitossa, ja kotihoidon tuella heistä oli kuitenkin yhä 33 prosenttia. 3-vuotiaista kotihoidon tuella oli

Kuvio 4.7.1. Kunnallisessa päivähoitossa olevat lapset ikäryhmittäin, osuus vastaavanikäisistä

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto

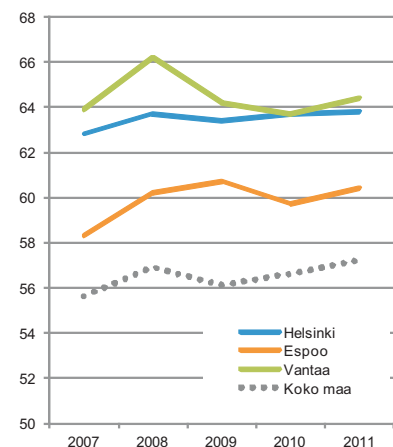
Kuvio 4.7.2. Lapset Helsingissä hoitomuodon mukaan 2011, osuus vastaavanikäisestä väestöstä.

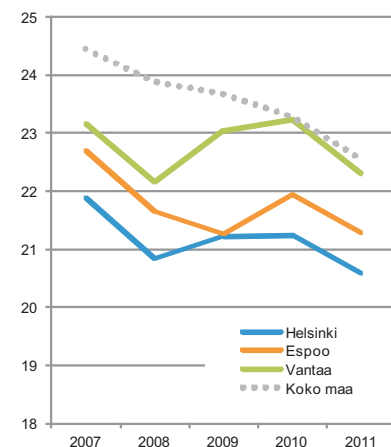
Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto

Kuviot 4.7.3–5. Lapset hoitomuodon mukaan Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja koko maassa 2007–2011, osuus ikäluokan väestöstä

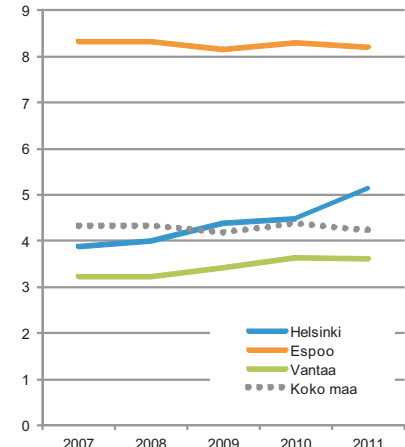
Kunnan kustantama päivähoito
1–6-vuotiaista

Kotihoidon tuki
0–6-vuotiaista

Yksityisen hoidontuki
0–6-vuotiaista

Lähde: Kelasto ja Sotkanet

enää 9 prosenttia, kun päivähoitossa heistä oli 80 prosenttia ja vanhemmista ikäryhmistä noin yhdeksän kymmenestä hoidettiin päivähoitossa.

Kunnallisessa päivähoitossa olevista lapsista 93 prosenttia hoidettiin suomenkielissä päivähoitossa ja 7 prosenttia ruotsinkielisessä päivähoitossa. Lapsista 80 prosenttia oli suomenkielisiä ja 6 prosenttia ruotsinkielisiä. Lisäksi kaikista Helsingissä kunnallisessa päivähoitossa olevista lapsista 14 prosenttia puhui äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia. Muunkielisten osuus päivähoitolaapsista on kasvanut hieman vuodesta 2007. Vuonna 2007 kunnallisessa päivähoitossa olevista lapsista 11 prosenttia oli muita kuin suomen- tai ruotsinkielisiä.

Lastensuojelu

Lastensuojelun piirissä oli vuoden 2011 aikana yhteensä 10 564 helsinkiläistä lasta ja nuorta. Yhdeksän prosenttia alle 18-vuotiaista lapsista ja 4 prosenttia 18–21-vuotiaista nuorista oli lastensuojelun asiakkaina joko avohuollollisten tukitoimien piirissä tai sijoitettuna. Asiakkaista 9 753 eli 92 prosenttia oli vuoden aikana lastensuojelun avohuollon

tukitoimien piirissä ja 2 389 lasta ja nuorta eli 23 prosenttia kaikista lastensuojelun asiakkaista oli sijoitettuna vuoden 2011 aikana (henkilö on vuoden aikana voinut olla sekä avohuollon että sijoituksen asiakkaana). Vuoden 2011 lopussa avohuollon tukitoimissa oli 5 564 helsinkiläislasta ja nuorta.

Lastensuojelun asiakkaiden määrä on kasvanut Helsingissä 37 prosenttia vuodesta 2007 vuoteen 2011. Kasvu on tapahtunut avohuollossa, sijoitusten lukumäärä on samanaikaisesti laskenut 6 prosenttia. Lastensuojelun asiakkaista 27 prosenttia oli uusia asiakkaita, ja heidän määränsä on kasvanut 75 prosenttia vuodesta 2007 vuoteen 2011. Vuonna 2011 lastensuojelun asiakkaista 30 prosenttia oli ollut lastensuojelun piirissä alle vuoden, kun vuonna 2007 näitä oli 22 prosenttia asiakkaista. 19 prosentilla lastensuojelun asiakkaista asiakkuus oli kestänyt 1–2 vuotta ja 10 prosentilla 3–5-vuoteen. 14 prosenttia lapsista ja nuorista oli ollut lastensuojelun piirissä vähintään kuusi vuotta. Vuoden 2011 aikana 28 prosentissa lastensuojelutapauksista lastensuojelun asiakkuus oli alkanut uudelleen.

Lastensuojelun asiakkuus yleistyi iän kasvaessa. Vuonna 2011 alle 3-vuotiaista helsinkiläislapsista 5 prosenttia oli lastensuojelun asiakkaina, 3–6-vuotiaista lastensuojelun piirissä oli jo 8 prosenttia ja 7–12-vuotiaista 10 prosenttia. Sekä 13–15-vuotiaista että 16–17-vuotiaista helsinkiläisistä lapsista 13 prosenttia oli vuonna 2011 lastensuojelun piirissä. Kaikista lastensuojelun asiakkaista hieman yli puolet (52,5 %) oli poikia.

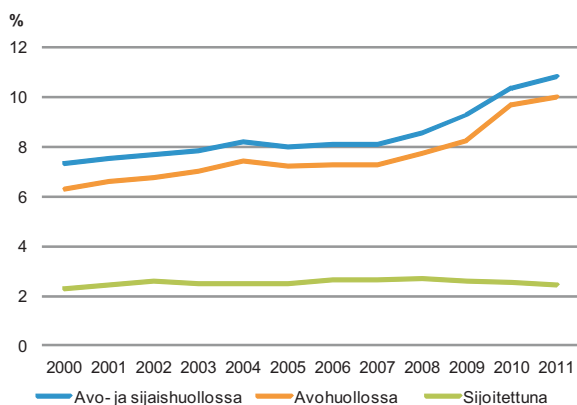
Yhteensä 77 prosenttia lastensuojelun asiakkaista oli suomen- tai ruotsinkielisiä ja 16 prosentilla äidinkieli oli jokin muu. Lisäksi 6,5 prosentilla asiakkaista äidinkieli oli merkitty tuntemattomaksi tai tieto puuttui kokonaan. Alle 18-vuotiaasta väestöstä suomen- tai ruotsinkielisiä oli 86 prosenttia ja muunkielisiä 14 prosenttia. Vuonna 2007 lastensuojelun asiakkaista 13 prosenttia oli muita kuin suomen- tai ruotsinkielisiä ja muunkielisten asiakkaiden määrä on kasvanut viidessä vuodessa 70 prosenttia, kun samanaikaisesti suomen- ja ruotsinkielisten määrä on kasvanut 23 prosenttia.

Helsingissä tehtiin vuoden 2011 aikana yhteensä 12 440 lastensuojeluilmoitusta yhteensä 7 198 lapsesta tai nuoresta. Ilmoituksia tehtiin 81 prosenttia enemmän kuin vuonna 2007, mutta tätä selittää osaksi vuonna 2008 uudistetussa lastensuojelulaissa määritelly aikaisempaa laajempi ilmoitusvelvollisuus. Yleisimmin ilmoituksen syynä oli perheväkivalta tai sen uhka (13 %), lapsen rikolliset teot (12 %), joko lapsen (11 %) tai vanhempien (11 %) päihteen käyttö tai lapsen hoidon laiminlyönti tai sen epäily (9 %). Lähes kolmannes ilmoituksista tuli poliisilta (30 %) ja kaiken kaikkiaan 73 prosenttia ilmoituksista tuli viranomaisilta. Vanhemmat tai huoltajat ottivat yhteyttä 11 prosentissa tapauksista ja muut yksityiset tahot tekivät 10 prosenttia ilmoituksista. Vuonna 2011 tehdyistä uusista lastensuojeluilmoituksista 72 prosenttia johti lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen eli käynnistyi lastensuojelutarpeen selvitys. Yli puolet (58 %) käsitellyistä lastensuojelutarpeenselvityksistä johti asiakkuuden päättymiseen.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimien piirissä oli Helsingissä vuonna 2011 yhteensä 8 387 alle 18-vuotiaista lasta ja yhteensä 9 prosenttia 0–17-vuotiaista helsinkiläisistä lapsista oli vuoden aikana tukitoimien piirissä. Lisäksi tukitoimien piirissä oli 1 366 täysikäistä nuorta eli 4,5 prosenttia 18–21-vuotiaista helsinkiläisistä.

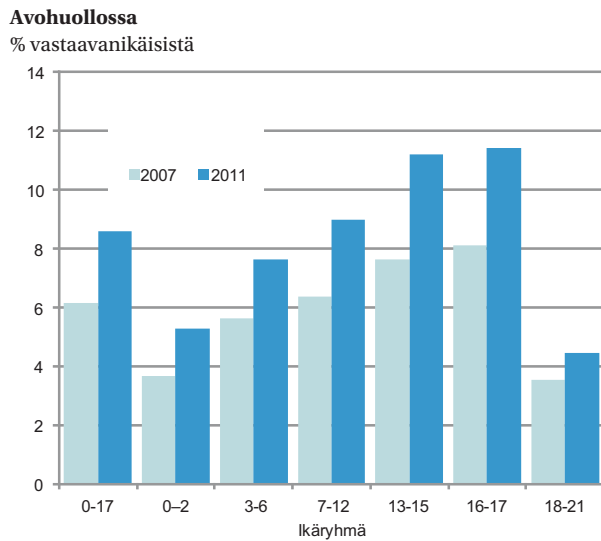
Lastensuojelun alle 18-vuotiaista asiakkaista 2 070, eli 2 prosenttia 0–17-vuotiaista helsinkiläisistä, oli vuoden 2011 aikana sijoitettuna. Näistä 1 968 oli otettu huostaan ja 475 sijoitettu kiireellisesti. Huostaan otettiin vuoden 2011 aikana 4 prosenttia vähemmän lapsia kuin viisi vuotta aikai-

Kuvio 4.7.6. Lastensuojelun asiakkaat Helsingissä 2000–2011, osuus 0–17-vuotiaasta väestöstä

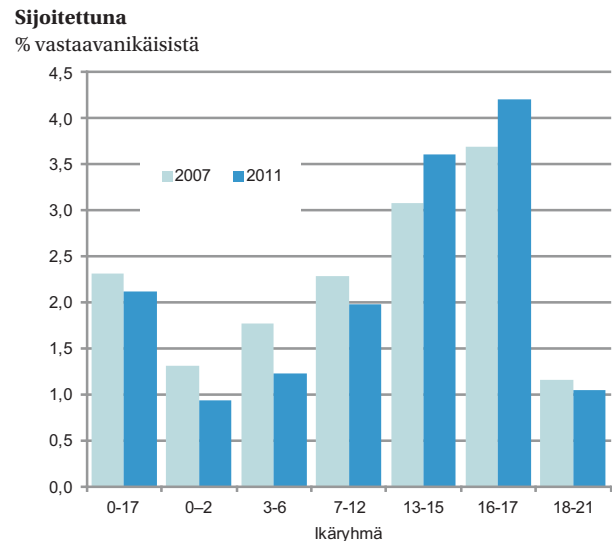
Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto

Kuvio 4.7.7. Lastensuojelun avohuollon asiakkaat ikäryhmittäin Helsingissä 2007 ja 2011, osuutena vastaavanikäisestä väestöstä

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto

Kuvio 4.7.8. Lastensuojelun sijoitetut asiakkaat ikäryhmittäin Helsingissä 2007 ja 2011, osuutena vastaavanikäisestä väestöstä.

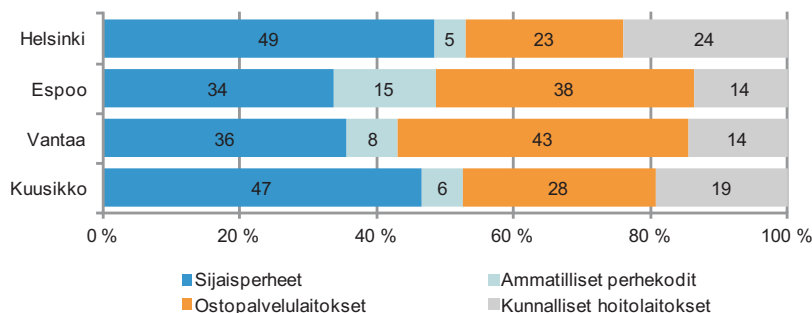
Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto

semmin. Toisaalta kiireellisiä sijoituksia tapahtui 56 prosenttia enemmän vuonna 2007 kuin vuonna 2011.

Kiireellinen sijoitus johtui yleisimmin joko vanhemman tai nuoren omasta päihteiden käytöstä. Vanhemman tai huoltajan päihteiden käyttö oli tärkein tarvetta aiheuttava tekijä 13 prosentissa vuoden 2011 aikana tapahtuneista kiireellisistä sijoituksista ja lapsen tai nuoren oma päihteiden käyttö tärkein tekijä 17 prosentilla sijoituskerroista. Lapsen tai nuoren omat sosiaalisen vuorovaikutuksen haasteet olivat tärkein kiireellisen sijoituksen tarvetta aiheuttava tekijä 11 prosentissa sijoituskertoja. Yleisimmin perheen elinolot tai lapsen tai nuoren kasvuolot olivat tärkein kiireellisen sijoituksen tarvetta aiheuttava tekijä 51 prosentilla tapauksista ja lapsen tai nuoren toimintaedellytykset tai niiden puutteisiin liittyvät tekijät tärkein syy 49 prosentilla tapauksista.

Helsingissä lastensuojelun sijoitettujen lasten hoitovuorokausista 49 prosenttia tapahtui sijaisperheissä, 5 prosenttia ammatillisissa perhekodeissa, 23 prosenttia ostopalvelulaitoksissa ja 24 prosenttia kunnallisissa hoitolaitoksissa. Lapsi on voinut olla vuoden aikana sijoitettuna useaan paikkaan. Sijaisperhehoidon osuus oli Helsingissä suurempi kuin Espoossa ja Vantaalla, joissa suurin osa hoitovuorokausista tapahtui ostopalvelulaitoksissa. Sijaisperhehoidon vuorokausien osuus on kasvanut Helsingissä, vuonna 2008 niiden osuus oli 43 prosenttia.

Kuvio 4.7.9. Sijoitusten eri hoitomuotojen osuus sijoitusten kokonaishoitovuorokausista vuonna 2011

Lähde: Kuuden suurimman kaupungin lastensuojelun palvelujen ja kustannusten vertailu vuonna 2011

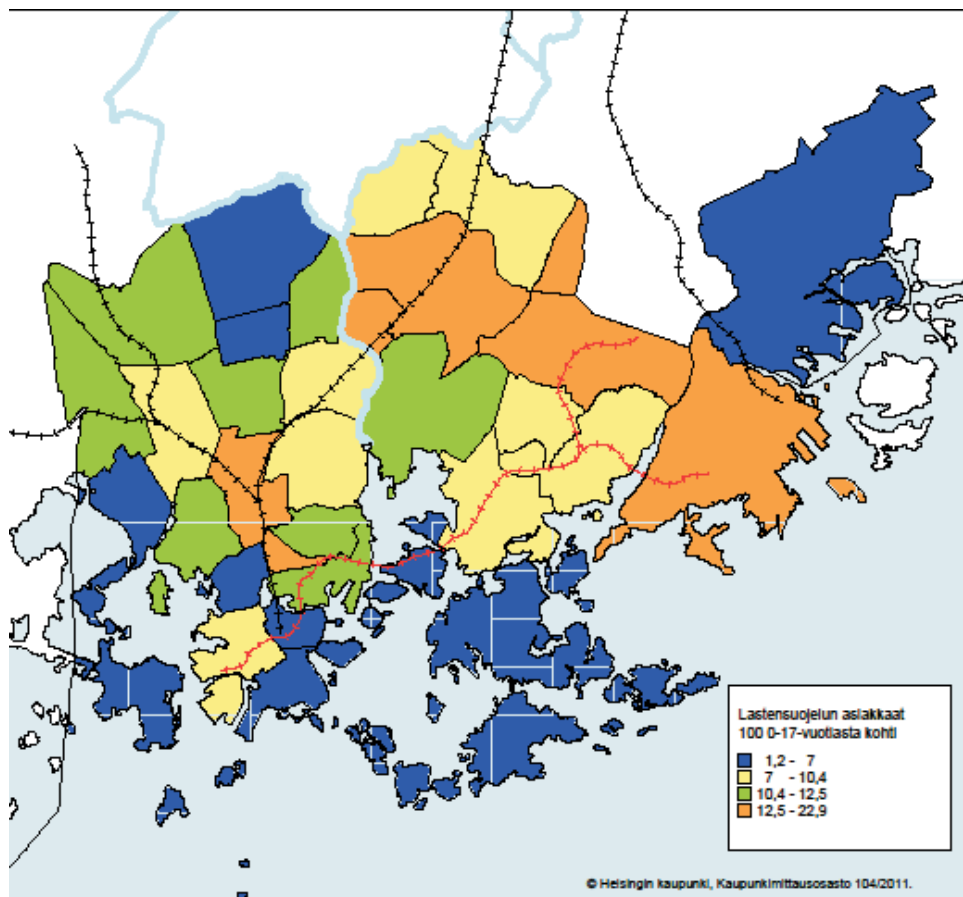
Taulukko 4.7.1. Lastensuojelun vertailutietoja vuonna 2011

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Kuusikko
<i>0–17-vuotiaat lapset, % vastaavanikäisistä</i>				
Kaikki lastensuojelun asiakkaat vuoden aikana	9,4	6,7	10,9	9,2
Vuoden aikana alkaneet asiakkuudet	3,8	3,3	3,8	3,8
Avohuollossa vuoden aikana	8,5	6,1	10,6	8,5
Sijoitettuna vuoden aikana	2,0	1,2	1,6	1,7
Uudet kiireellisesti sijoitetut	0,5	0,3	0,6	0,4
<i>18–20-vuotiaat nuoret, % vastaavanikäisistä</i>				
Kaikki lastensuojelun asiakkaat vuoden aikana	6,3	2,9	3,2	4,4
Jälkihuollon piirissä vuoden aikana olleet	4,4	2,7	3,1	3,2
Sijoitettuna vuoden aikana	1,5	1,0	0,2	0,9

Kuusikkokunnat: Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere, Turku ja Oulu

Lähde: Kuuden suurimman kaupungin lastensuojelun palvelujen ja kustannusten vertailu vuonna 2011

■ Karta 4.7.1. Lastensuojelun asiakkaat alueittain

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto

4.7.2 Perusturvan varassa

Toimeentulotuki

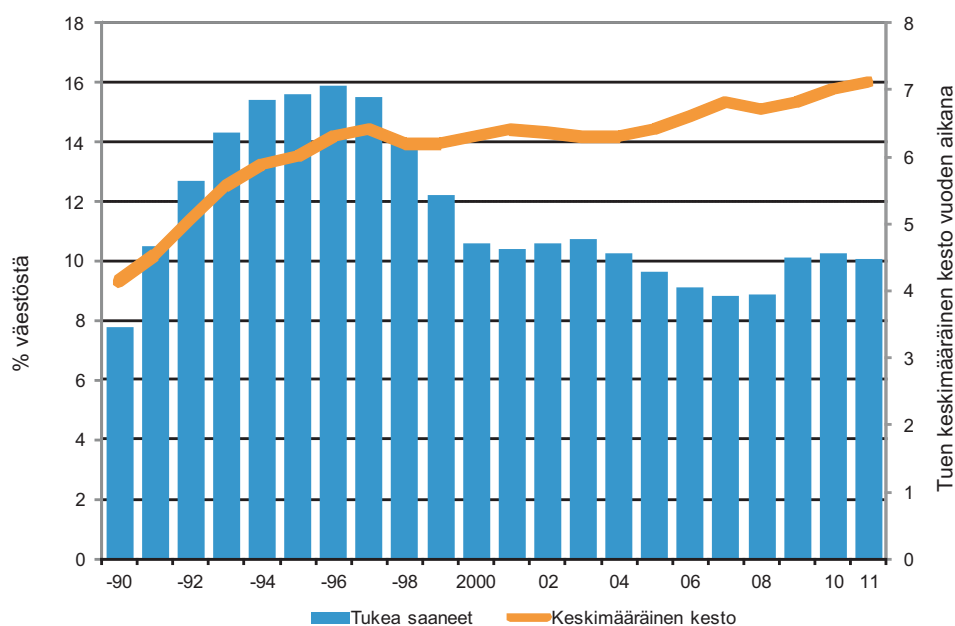
Toimeentulotuen tarkoitus on toimia viimesijaisena ja väliaikaisena toimeentulon lähteenä. Taloudelliset suhdanteet vaikuttavat herkästi tuen hakemiseen. 1990-luvun laman pahimpina vuosina tukea sai pahimmillaan lähes 85 000 helsinkiläistä, kun 2000-luvun puolivälin jälkeen tuen piirissä oli vuosittain hieman yli 50 000 helsinkiläistä. Toimeentulotuen saajien lukumäärä oli pitkään laskussa, kunnes se taloudellisen taantumun myötä kääntyi nousuun vuoden 2008 loppupuolella. Kovin kasvu tapahtui vuonna 2009, jolloin tukea saaneiden henkilöiden lukumäärä kasvoi 16 prosenttia edellisestä vuodesta. Kasvu näyttäisi taittuneen tai vähintään tasaantuneen vuonna 2011, jolloin tuen saajien määrä kääntyi hienoiseen laskuun. Vuoden 2011 aikana toimeentulotukea sai Helsingissä yhteensä 41 575 kotitaloutta, joissa asui lähes 60 000 henkeä. Toimeentulotukea sai vuoden 2011 aikana joka kymmenes helsinkiläinen.

Toimeentulotukea saavista kotitalouksista 78 prosenttia oli yksinasuvien kotitalouksia ja näistä 61 prosenttia yksinäisiä miehiä, joita olikin lähes puolet kaikista toimeentulotuen saajista. Toimeentulotukea saavista talouksista 11 prosenttia oli yhden huoltaja talouksia ja 6 prosenttia oli kahden huoltajan lapsiperheitä. Tuensaajista 4 prosenttia oli lapsettomia pariskuntia.

Helsingiläisistä asuntokunnista 14 prosenttia sai toimeentulotukea vuonna 2011. Yleisintä toimeentulotuki oli yksinhuoltajakotitalouksissa, joista 29 prosenttia sai toimeentulotukea. Muista lapsiperheitä tukea sai 7 prosenttia. Yhden hengen asuntokuntiin suhteutettuna 22 prosenttia yksinasuvista sai toimeentulotukea¹.

Toimeentulotuen saanti on keskimääräistä yleisempää nuorten ja keskimääräistä vähäisempää vanhempien helsinkiläisten keskuudessa. Alle 18-vuotiaista helsinkiläisistä lapsista 13 prosenttia asui toimeentulotukea saavassa kotitaloudessa ja tuen piirissä ole-

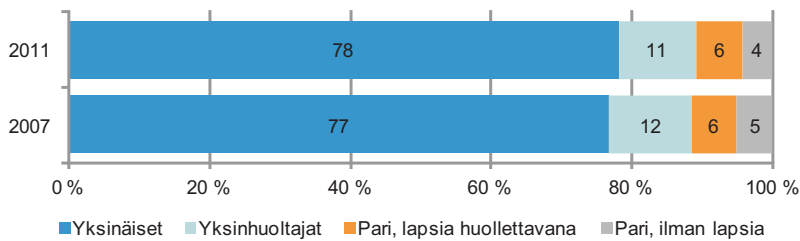
Kuvio 4.7.10. Toimeentulotukea saaneiden henkilöiden osuus väestöstä ja toimeentulotuen keskimääräinen kesto vuoden aikana 1990–2011 Helsingissä

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto

¹Suhteutukset on tehty Tilastokeskuksen asuntokunta- ja perhetilastoihin eikä perheen määritelmät ole täysin yhdenmukaisia kunnan toimeentulotukitilastojen kanssa. Esimerkiksi toimeentulotukitilastoissa kotona asuva täysikäinen nuori tilastoidaan omaksi kotitaloudeksi.

Kuvio 4.7.11. Toimeentulotukea saaneet kotitaloudet perhetyypin mukaan vuosina 2007 ja 2011, osuus kaikista tuensaajista

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto

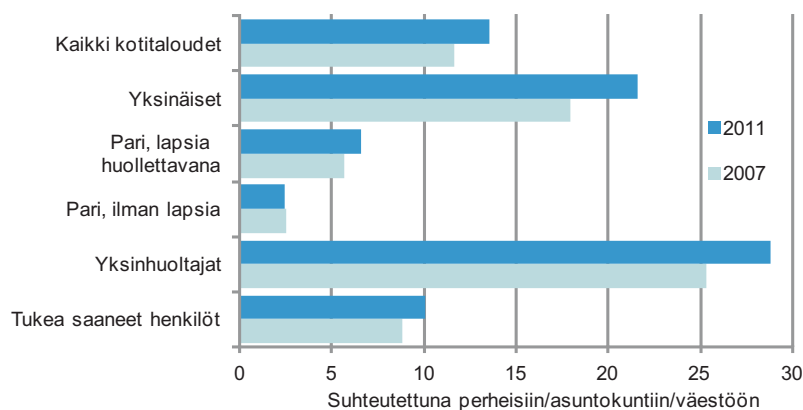
vien lasten määrä oli 20 prosenttia korkeampi kuin viisi vuotta aikaisemmin. Toimeentulotuki oli kuitenkin yleisintä 18–24-vuotiaiden ikäryhmässä, joista 15 prosenttia sai toimeentulotukea tai asui sitä saavassa kotitaloudessa vuoden 2011 aikana ja tämänikäisten tuensaajien määrä oli kasvanut 34 prosenttia vuodesta 2007.

Työikäisten 25–54-vuotiaiden helsinkiläisten keskuudessa toimeentulotuki oli yhtä yleistä kuin kaupungissa keskimäärin. 55–64-vuotiaista helsinkiläisistä 7 prosenttia sai toimeentulotukea vuonna 2011 ja tämä oli hieman vähemmän kuin keskimäärin. Selkeästi vähäisintä tuensaanti oli 65 vuotta täyttäneiden keskuudessa, eläkeikäisistä tukea sai 3 prosenttia. Osaltaan tätä varmasti selittää kansaneläke, joka takaa pienituloiselle eläkkeensaajalle hieman korkeamman perustoimeentulon kuin esimerkiksi työmarkkinatuki.²

Viimeisimmän tukipäätöksen mukaan toimeentulotukea saatiin vuoden 2011 aikana keskimäärin 7,1 kuukauden ajan ja tuen saannin kesto on kasvanut hitaasti pitkän ajan kuluessa. Viiden vuoden takaiseen eroa on 0,3 kuukautta, mutta kymmenessä vuodessa tuensaannin keskimääräinen kesto vuoden aikana on kasvanut 0,7 kuukautta. 34 prosenttia toimeentulotukea saaneista kotitalouksista sai tukea pitkäaikaisesti, eli 11–12 kuukauden ajan. Viisi vuotta aikaisemmin näiden osuus oli 31 prosenttia. Lyhytaikaisesti, eli vuoden aikana 1–2 kuukautta, tukea sai 21 prosenttia tuensaajista, vuonna 2007 heidän osuutensa oli 23 prosenttia.

Alle 30-vuotiaiden kotitaloudet (ikä kotitalouden päämiehen mukaan) saivat toimeentulotukea keskimäärin 6,2 kuukauden ajan. Noin neljännnes (24 %) alle 30-vuotiaiden kotitalouksista sai toimeentulotukea pitkäaikaisesti (11–12 kuukautta), kun taas neljännnes (25 %) sai toimeentulotukea 1–2 kuukautta vuodessa. Nuoret saivat siis tukea keskimäärin vähemmän aikaa kuin kaikki tukea saavat kotitaloudet. Toisaalta myös nuorten kotitalouksien osalta tuen saannin kesto on kasvanut viiden vuoden aikana, vuoden 2007

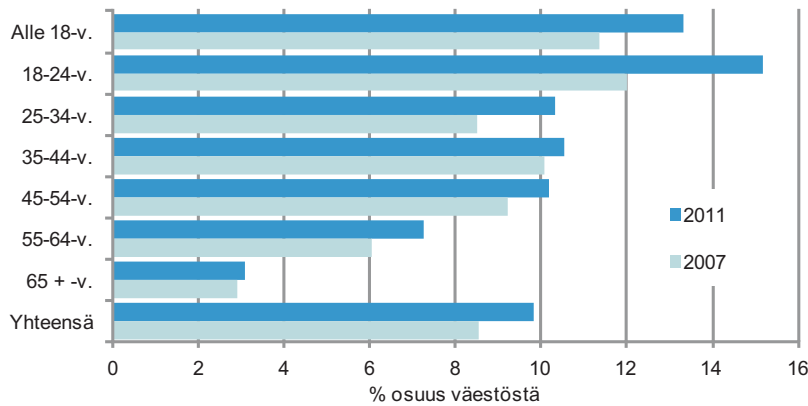
Kuvio 4.7.12. Toimeentulotukea saaneet kotitaloudet perhetyypin mukaan vuosina 2007 ja 2011, % osuutena vastaavista perhetyypeistä/asutokunnista

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto

²Tuensaajissa on huomioitu kaikki toimeentulotukea saavissa kotitalouksissa asuvat.

Kuvio 4.7.13. Toimeentulotuensaajat ikäryhmittäin vuosina 2007 ja 2011, osuus väestöstä

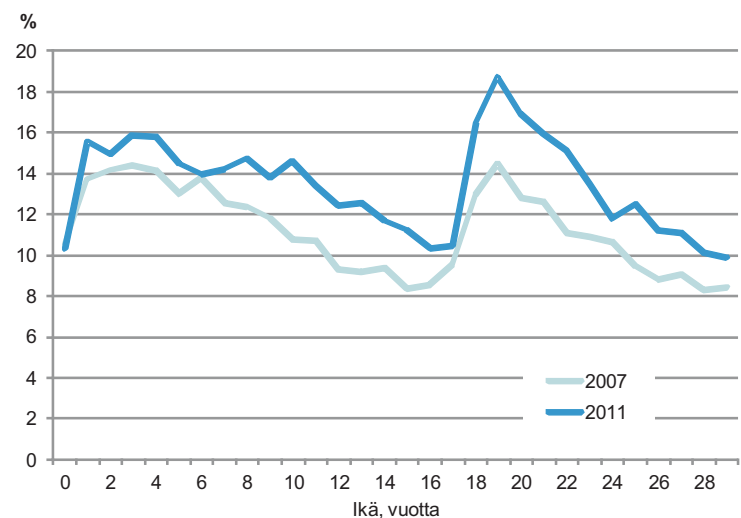
Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto

aikana 29 prosenttia nuorten kotitalouksista sai tukea lyhytaikaisesti ja 20 prosenttia sai tukea pitkäaikaisesti.

Toimeentulotukea vuoden 2011 marraskuussa saaneiden kotitalouksien päämiehistä 60 prosenttia oli työttömänä tai lomautettuna. Tuen saajista 9 prosenttia oli eläkkeellä työkyvyttömyyden vuoksi ja 4 prosenttia iän vuoksi. Koululaisia tai opiskelijoita tuen saajista oli 7 prosenttia. Työssä päämiehistä kävi 5 prosenttia. Viisi vuotta aikaisemmin, marraskuussa 2007 hieman useampi tuensaaja oli työkyvytön ja hieman harvempi oli työttömänä.

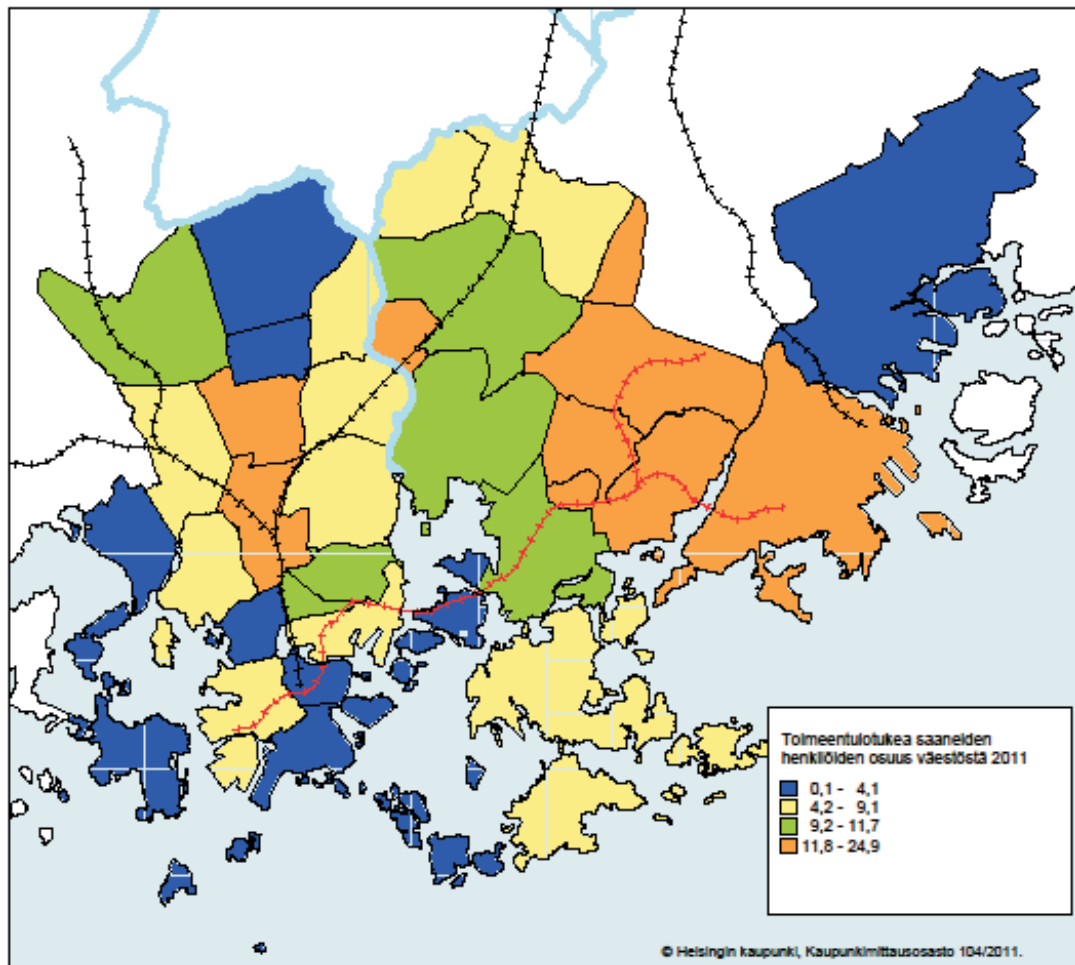
Vuonna 2011 marraskuussa toimeentulotukea saaneen kotitalouden päämiehen pääasiallisena tulonlähteenä oli yleisimmin työmarkkinatuki tai peruspäiväraha, jotka olivat ensisijaisena tulonlähteenä 27 prosentilla tuensaajista. Kuitenkin yleistä toimeentulotuen saajilla oli myös täysi tulottomuus. Toimeentulotuensaajista 24 prosentilla ei ollut muita tuloja kuin toimeentulotuki. Tulottomien osuus on myös noussut viidessä vuodessa samalla kun Kelan työttömyysturvalla olevien osuus on laskenut. Vuonna 2007 tulottomia tuensaajia oli 20 prosenttia ja perustyöttömyysturva oli pääasiallisena tulona 30 prosentilla toimeentulotukea saavista kotitalouksista. Lisäksi 22 prosenttia tukea saavista kotitalouksista ilmoitti pääasialliseksi tulonlähteesen asumistuen vuonna 2011, vuonna 2007 se oli pääasiallisena tulonlähteenä 17 prosentilla kotitalouksia. Ylipäätään kaikista marraskuussa 2011 toimeentulotukea saaneista kotitalouksista 58 prosenttia sai asumistukea, vuonna 2007 heidän osuutensa oli 49 prosenttia. Eläke oli pääasiallisena tulonlähteenä vuoden 2011 marraskuussa 12 prosentilla ja vuoden 2007 marraskuussa 16 prosentilla tuensaajista. Kumpanakin vuonna ansiotulot olivat ensisijaisena toimeentulonlähteenä kuudella prosentilla tuensaajista.

Kuvio 4.7.14. Toimeentulotuen piirissä olevat lapset ja nuoret Helsingissä 2007 ja 2011, osuutena väestöstä

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto

Kartta 4.7.2. Toimeentulotuen saajat alueittain 2011

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto

Toimeentulotukea saavien kotitalouksien päämiehistä 71 prosenttia oli vuonna 2011 äidinkieleltään suomen- tai ruotsinkielisiä. Muunkielisiä päämiehiä oli 24 prosenttia ja lisäksi 5 prosentista tuensaajia ei tietoa ollut saatavilla. Muunkielisten tuensaajien määrä on kasvanut hieman enemmän kuin suomen- ja ruotsinkielisten päämiehisten määrä viimeisen viiden vuoden aikana. Täytyy kuitenkin huomioida, että tieto on saatavilla ainoastaan kotitalouden päämiehestä, eikä huomioi ns. sekatalouksia.

Toimeentulotukea saatiin vuonna 2010 Helsingissä hieman useammin kuin koko maassa keskimäärin. Vantaalla tuen saanti oli yhtä yleistä kuin Helsingissä, kun taas Espoossa tukea saatiin huomattavasti vähemmän. Toimeentulotuen kustannukset olivat kuitenkin Helsingissä huomattavasti suurempia asukkaisiin suhteutettuna kuin koko maassa tai muualla pääkaupunkiseudulla ja itse asiassa Helsingissä oli Lieksaa lukuun ottamatta koko Suomen korkeimmat asukaslukuun suhteutetut toimeentulotuen menot.³

³THL:n ja kaupungin omat toimeentulotukitilastot poikkeavat jonkin verran toisistaan. THL:n toimeentulotukirekisterissä kunnista poistetaan valtion korvauksen piirissä olevat pakolaiset, paluumuuttajat ja turvapaikanhakijat ja kuntien väliset päällekkäisyydet tuensaajissa.

Taulukko 4.7.2. Toimeentulotuen vertailutietoja vuonna 2010

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Koko maa
Toimeentulotukea saaneet henkilöt vuoden aikana, % asukkaista	9,3	6,4	9,5	7,0
Toimeentulotuki, euroa / asukas	210	145	190	118
Toimeentulotukea saaneet 18–24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä	13,1	11,0	16,2	14,5
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18–24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä	2,5	2,1	5,0	3,0
Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä	12,5	7,6	11,6	8,7

Lähde: THL, Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005–2012

Kelan maksamat kansaneläkkeet

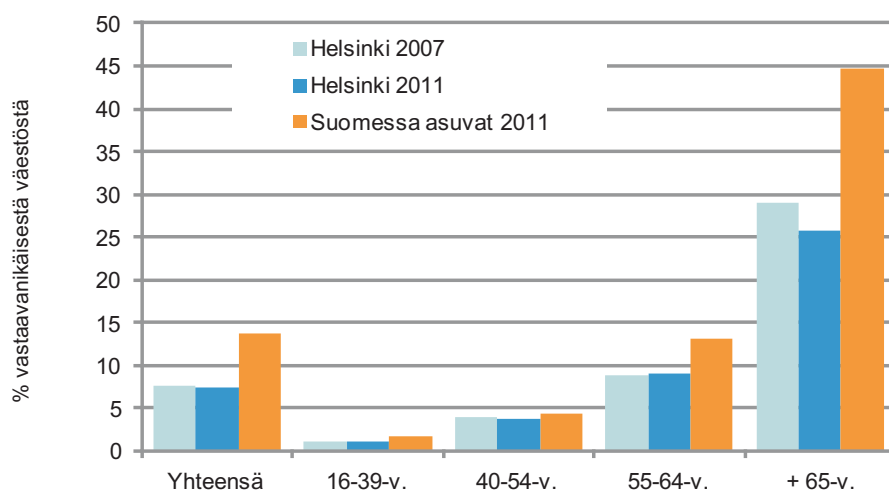
Kelan maksaman kansaneläkkeen tarkoituksena on taata vähimmäiseläketurva niille eläkkeensaajille, jotka saavat pientä ansioeläkettä tai eivät saa sitä ollenkaan. Lisäksi takuueläke on turvannut 1.3.2011 lähtien pienituloiselle eläkeläiselle vähimmäiseläkkeen.

Helsingissä oli vuonna 2011 yhteensä 11 964 oman eläkkeen saajaa (pois lukien osa-aika-eläkeläiset), joista 37 533 henkeä eli 31 prosenttia kaikista eläkkeensaajista, sai kansaneläkettä. Kansaneläkkeen saajan keskimääräinen kokonaiseläke oli vuonna 2011 Helsingissä 923 euroa kuukaudessa.

Kansaneläkettä saavien osuus kaikista eläkkeensaajista oli huomattavasti pienempi kuin Suomessa keskimäärin, kaikista Suomessa asuvista eläkkeensaajista kansaneläkettä sai 46 prosenttia. Syynä suhteellisen suureen eroon on ensisijaisesti yleisempi naisten työssäkäynti. 65 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä naisista 32 prosenttia sai kansaneläkettä kun kaikista Suomessa asuvista vastaavanikäisistä naisista kansaneläkettä sai 54 prosenttia.

Takuueläkettä voi saada, jos kaikki muut eläkkeet ovat ennen verotusta enintään 707 euroa kuukaudessa. Helsingissä oli vuoden 2011 lopussa yhteensä 8 985 takuueläkkeen saajaa. Takuueläkkeen saajista 39 prosenttia oli täyttänyt 65 vuotta ja 22 prosenttia heistä oli alle 40-vuotiaita.

Kuvio 4.7.15. Helsingissä ja Suomessa asuvat kansaneläkkeensaajat 31.12.

Lähde: Kela

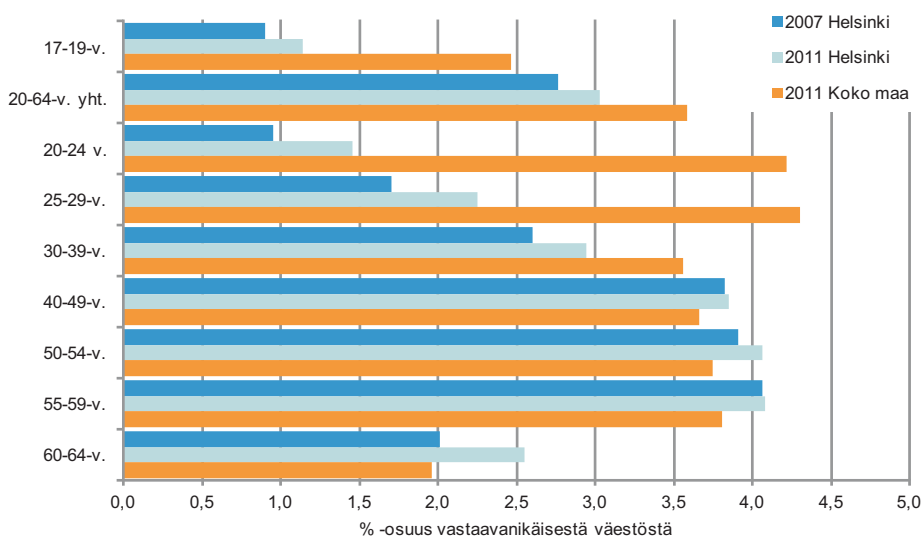
Kelan työttömyysturva

Perusturvan osalta työttömyysturvasta vastaa Kansaneläkelaitos, ja se on tarkoitettu niille työttömille, jotka eivät ole oikeutettuja työttömyyskassan ansiosidonnaiseen työttömyyspäivärahaan. Kelan hoitamia työttömyysturvaetuuksia ovat mm. peruspäiväraha, työmarkkinatuki, työvoimapolitiittinen koulutustuki, koulutuspäiväraha, vuorottelukorvaus ja kotoutumistuki.⁴

Vuoden 2011 aikana sai 29 402 helsinkiläistä eli 7 prosenttia 17–64-vuotiaasta väestöstä ainakin yhtä Kansaneläkelaitoksen työttömyysturvaetuutta. Tämä oli hieman vähemmän kun koko maassa, jossa vastaavasta ikäryhmästä etuuksia sai 8 prosenttia. Yleisin Kelan työttömyysturvaetus on työmarkkinatuki, jota vuoden 2011 aikana sai 20 964 helsinkiläistä eli 5 prosenttia 17–64-vuotiaasta väestöstä. Koko maassa työmarkkinatukea sai 6 prosenttia vastaavanikäisistä.

Työmarkkinatukea sai vuoden 2011 lopussa yhteensä 12 112 helsinkiläistä eli tukea sai 3 prosenttia 20–64-vuotiaista helsinkiläisistä. Tämä on hieman enemmän kuin viisi vuotta aikaisemmin, jolloin tuen saajia oli hieman alle 11 000 ja sitä sai 2,8 prosenttia vastaavanikäisestä väestöstä. Koko maassa tukea sai vuoden 2011 lopussa 3,6 prosenttia 20–64-vuotiaasta väestöstä.

Kuvio 4.7.16. Työmarkkinatuen saajat vuoden lopussa, suhteutettuna vastaavanikäiseen väestöön

Lähde: Kela

Kelan maksamat asumisen tuet

Yleinen asumistuki on tarkoitettu pienituloiselle ruokakunnalle ja eläkkeensaajan asumistuki pienituloiselle eläkkeensaajalle asumismenojen vähentämiseksi. Yleinen asumistuki on kotitalouskohtainen ja eläkkeensaajan asumistuki henkilökohtainen etuus.

Lähes 26 000 helsinkiläistaloutta sai vuoden 2011 lopussa yleistä asumistukea ja tukea saatiin 8 prosentissa kaikista kaupungin asuntokunnista. Osuus on hieman korkeampi kuin koko maassa, jossa tukea sai 7 prosenttia asuntokunnista. Pääkaupunkiseudun muista kunnista Vantaalla tukea saatiin yhtä paljon kuin Helsingissä kun taas Espoossa tukea saatiin yhtä paljon kuin koko maassa keskimäärin.

⁴ Lähde: Toimeentuloturva kehdestä haetaan. Sosiaali- ja terveysministeriön esitteitä 2007:10.

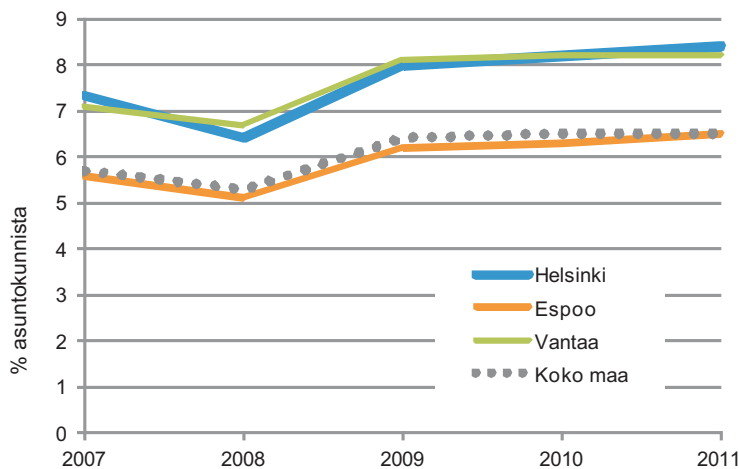
Yleisimmin yleistä asumistukea saivat yksinhuoltajakotitaloudet. Helsingissä yksinhuoltajalapsiperheistä (perheessä vähintään yksi alle 18-vuotias) 41 prosenttia sai yleistä asumistukea. Koko maassa vastaava suhdeluku oli 35. Kahden huoltajan lapsiperheistä tukea sai 4 prosenttia koko maan ja 8 prosenttia Helsingin lapsiperheistä. Yksinasuvista asutokunnista 9 prosenttia sai vuonna 2011 yleistä asumistukea sekä Helsingissä että koko maassa.⁵

Helsingissä yleistä asumistukea saavista kotitalouksista 55 prosenttia oli yksinasuvia, koko maassa yksinasuvien osuus oli hieman korkeampi, 58 prosenttia. Helsingissä taas lapsiperheiden osuus yleisen asumistuen saajista oli suurempi kuin koko maassa. Yleisen asumistuen saajista 12 prosenttia oli kahden huoltajan perheitä, koko maassa heitä oli 11 prosenttia tuensaajista. Helsingissä yhden huoltajan perheitä oli 26 prosenttia tuensaajista ja koko maassa heitä oli 24 prosenttia.

Yleisen asumistuen saajan yleisin elämäntilanne on työttömyys. Kaikista Helsingin yleistä asumistukea saavista kotitalouksista 58 prosentissa tuen saaja tai puoliso oli työtön. Työttömien kotitalouksien osuus kuitenkin oli hieman alhaisempi kuin koko maassa, jossa tuensaajista 62 prosenttia oli työttömiä kotitalouksia.

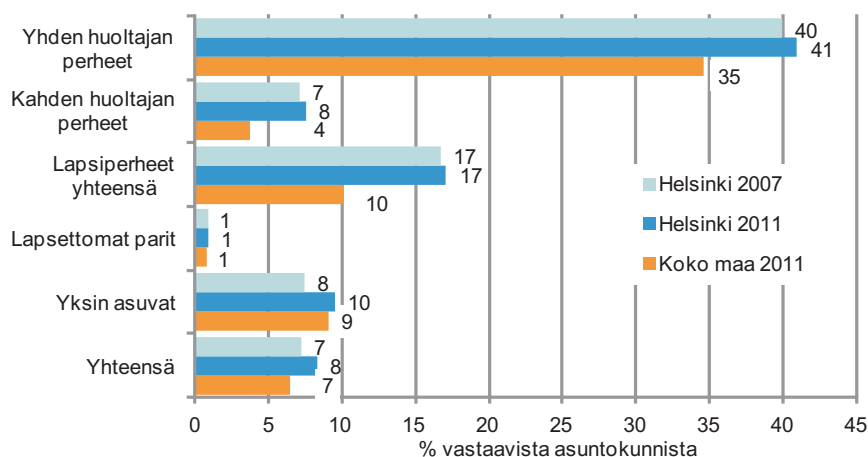
Asumistukeen vaikuttavia tuloja yleistä asumistukea saavalla kotitaloudella oli keskimäärin 797 euroa kuussa Helsingissä ja 749 euroa koko maassa. Kaiken kaikkiaan Helsingin yleisen asumistuen saajista 43 prosentilla oli perusturvan työttömyyspäivärahatuloja ja 26 prosentilla palkkatuloja. Uutena lisääntyneenä ryhmänä ovat täysin tulottomat kotitaloudet, tällöin ruokakunnalla ei ollut mitään asumistukeen vaikuttavia tuloja (mm. toi-

Kuvio 4.7.17. Yleisen asumistuen saajat pääkaupunkiseudulla ja koko maassa 2007–2011, osuus vastaavanikäisistä asutokunnista

Lähde: Indikaattoripankki Sotkanet

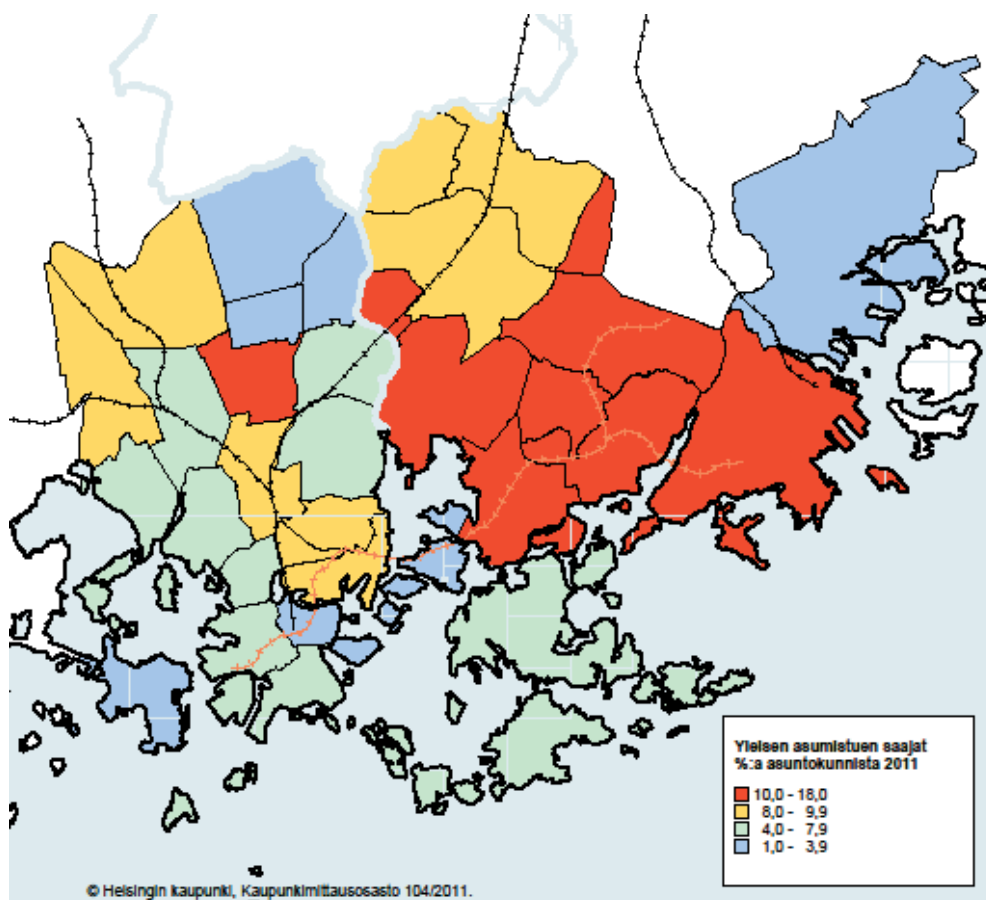
Kuvio 4.7.18. Yleistä asumistukea saavat ruokakunnat Helsingissä ja koko maassa perhetyyteittäin vuosina 2007 ja 2011

Lähde: Kela

⁵Suhteutukset vastaaviin asutokuntiin ja perheisiin on laskettu käyttäen Tilastokeskuksen perhe ja asutokuntatilastoja.

Kartta 4.7.3. Yleisen asumistuen saajat alueittain 2011

Lähde: Kela

meentulotuki tai lapsilisät eivät ole asumistukeen vaikuttavia tuloja). Tulottomia tuensaajia oli Helsingissä vuoden 2011 lopussa yhteensä 4 123 kotitaloutta, eli 16 prosenttia kaikista yleistä asumistukea saavista kotitalouksista. Viisi vuotta aikaisemmin heidän osuutensa oli 10 prosenttia. Koko maassa tulottomien kotitalouksien osuus tuensaajista oli 14 prosenttia vuonna 2011 ja 10 prosenttia vuonna 2007.

Vuonna 2011 Helsingin yleistä asumistukea saavista tulottomista ruokakunnista suurin osa (82 %) asui yksin, yhden huoltajan perheitä heistä oli 12 prosenttia. Tulottomista 63 prosenttia oli työttömiä ruokakuntia ja 13 prosenttia opiskelijaruokakuntia. Opiskelijaruokakuntien osuuden selittää osaltaan se, että opintotukia ei huomioida asumistukitulona.

Pertti Honkanen arvioi Tilastokeskuksen Hyvinvointikatsauksessa 2/2011 tulottomuuden todennäköisimmin johtuvan työttömyysturvan odotusajasta eli karensista, jolloin henkilöllä ei ole vielä oikeutta työttömyysturvaan tai hän on menettänyt oikeutensa siihen. Merkittäviksi syiksi karensseihin hän nosti 2006 lakiuudistuksen, joka perusteella pitkäaikaistyöttömän työmarkkinatuki voidaan lakkauttaa, jos henkilö ei noudata työvoimatoimiston määräyksiä, sekä 1990-luvun lopulla säädetyn lain alle 25-vuotiaiden koulutuspakosta.

Eläkkeensaajaan asumistukea sai 6 prosenttia helsinkiläisistä asutokunnista, ja tukea sai noin 19 000 helsinkiläistä eläkkeensaajaa. Tämä oli hieman vähemmän kuin koko maassa keskimäärin, mutta enemmän kuin muualla pääkaupunkiseudulla. Yleistä asumistukea saavien kotitalouksien määrä on Helsingissä kasvanut vuodesta 2007 yhteensä 19 prosenttia, kun eläkkeensaajan asumistukea saavien määrä on kasvanut samassa ajassa 7 prosenttia. Pääosa asumistukien saajista sai tukea vuokra-asuntoon.

Eläkkeensaajan asumistuen saaja on yleisimmin yksinasuva nainen. Vuoden 2011 lopussa sekä helsinkiläisistä että kaikista suomalaisista eläkkeensaajan asumistuen saajista naisia oli 63 prosenttia, ja juuri yksinasuvia naisia 58 prosenttia. Kaiken kaikkiaan yksin asui 90 prosenttia eläkkeensaajan asumistuen saajista.

4.7.3 Ikääntyneiden palvelut

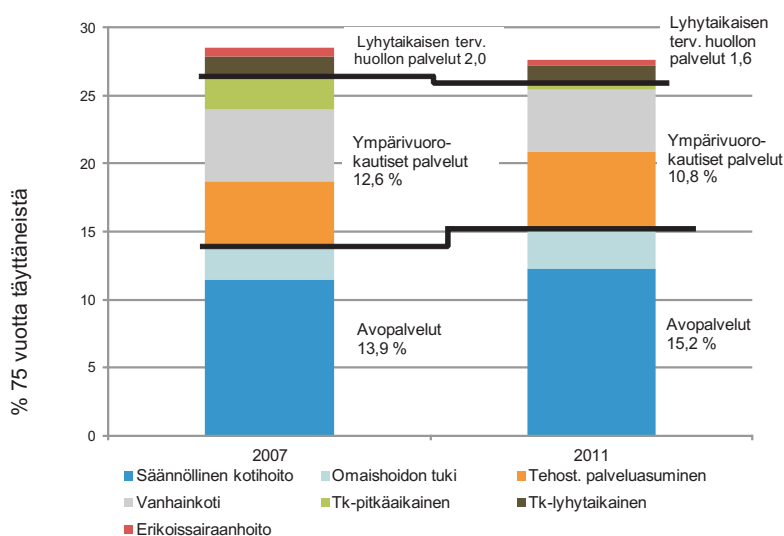
Ikääntyneiden palvelut voidaan jakaa avopalveluihin ja ympärivuorokautisiin palveluihin. Avopalvelut sisältävät säännöllisen kotihoidon, omaishoidon tuen sekä keskiraskaan palveluasumisen (ns. ei tehostettu), jota Helsingin palvelurakenteessa ei tosin ole. Ympärivuorokautinen hoito pitää sisällään tehostetun palveluasumisen, vanhainkodin ja pitkäaikaisen terveyskeskuksen vuodeosastohoidon sekä lyhytaikaisen terveydenhuollon palvelut, eli lyhytaikaisen terveyskeskushoidon ja erikoissairaanhoidon.

Joulukuussa 2011 kaikista helsinkiläisistä 75 vuotta täyttäneistä säännöllisesti avopalveluja käytti 15,2 prosenttia ja ympärivuorokautisia palveluja 10,8 prosenttia. Palvelujen käyttäjinä oli 11 113 helsinkiläistä, joista 55 prosenttia eli 6 131 käytti avopalveluja ja 45 prosenttia eli 4 982 oli ympärivuorokautisten palvelujen piirissä (sis. lyhytaikaisen terveydenhuollon hoidon). Valtakunnallisen laatusuosituksen ja kaupungin oman strategian tavoitteena on lisätä avopalvelujen osuutta kaikista ikääntyneiden palveluista. Avopalvelujen osuus kaikista palveluista onkin lisääntynyt viiden vuoden aikana ja ympärivuorokautisten palvelujen osuus on vähentynyt. Vuoden 2007 joulukuussa säännöllisesti palveluja käyttäneistä 75 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä 49 prosenttia sai ikääntyneiden avopalveluja ja 51 prosenttia ympärivuorokautisia palveluja.

Ikääntyessä palvelujen käyttö lisääntyy. Ikääntyvien palvelujen piirissä oli vuoden 2011 joulukuussa 4,5 prosenttia 65–74-vuotiaista helsinkiläisistä, 18,5 prosenttia 75–84-vuotiaista helsinkiläisistä ja 49,5 prosenttia 85 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä. 65–74-vuotiaista 60 prosenttia, 75–84-vuotiaista 59 prosenttia ja 85 vuotta täyttäneistä 51 prosenttia käytti ikääntyneiden avopalveluja.

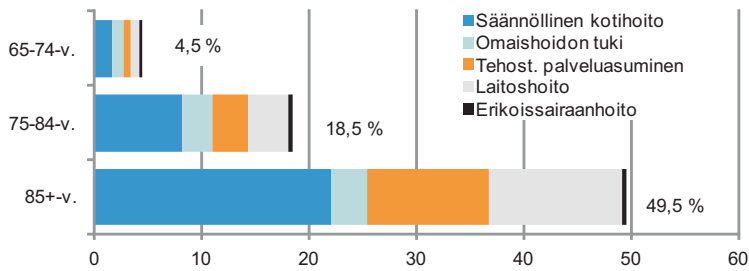
75 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä 88 prosenttia asui kotona vuonna 2010. Osuus on hieman suurempi kuin viisi vuotta aikaisemmin, vuonna 2006 kotona asui 86 prosenttia

Kuvio 4.7.19. Sosiaali- ja terveysterveysten palveluja saaneiden 75 vuotta täyttäneiden osuus vastaavanikäisestä väestöstä Helsingissä joulukuussa 2007–2011 (ikävakioimaton)

Lähde: Kuusikkotyöryhmä. Kuuden suurimman kaupungin vanhusten sosiaali- ja terveysterveysten palvelujen ja kustannusten vertailu 2011

Kuvio 4.7.20. Eri vanhusikäryhmissä sosiaali- ja terveyspalveluja käyttävien osuus Helsingissä 12/2011

Lähde: Kuusikkotyöryhmä. Kuuden suurimman kaupungin vanhusten sosiaali- ja terveyspalvelujen ja kustannusten vertailu 2011

vastaavasta ikäryhmästä. Kotona asuttiin hieman harvemmin kuin koko maassa keskimäärin, jossa kotona asui 90 prosenttia kaikista 75 vuotta täyttäneistä. Vuonna 2011 asui 20 927 ikäännyttä (75+) helsinkiläistä yksin. Yksinasuvia oli 65 prosenttia 75 vuotta täyttäneiden asutokunnista ja niissä asui 52 prosenttia 75 vuotta täyttäneestä asutoväestöstä. Koko maan 75 vuotta täyttäneestä asutoväestöstä 45 prosenttia asui yksin.

Kela maksoi 23 prosentille 75 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä eli 9 147 hengelle vuoden 2011 lopussa eläkkeensaajan hoitotukea. Tuen tavoitteena on tukea sairaan tai vammaisen eläkkeensaajan mahdollisuuksia asua ja järjestää hoito kotona sekä korvata sairaudesta aiheutuvia erityiskustannuksia. Tuen saanti on kasvanut viidessä vuodessa 40 prosenttia, vuoden 2007 lopussa tukea sai 6 556 ikäännyttä helsinkiläistä eli 17 prosenttia ikäluokasta.

Vuoden 2011 joulukuussa 75 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä 12,3 prosenttia oli säännöllisen kotihoiton piirissä ja sen käyttö on kasvanut hieman vuodesta 2007; vuonna 2007 säännöllistä kotihoitoa sai 11,5 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä. 75 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä 2,9 prosenttia sai omaishoidon tukea joulukuussa 2011, kun viisi vuotta aiemmin sitä sai 2,4 prosenttia ikäännyneistä helsinkiläisistä.

Joulukuussa 2011 Helsingin 75 vuotta täyttäneestä väestöstä 5,7 prosenttia asui tehostetussa palveluasumisessa ja 5,1 prosenttia oli laitoshoidon asiakkaita (sis. vanhainkotihoito ja terveyskeskuksen pitkäaikaishoidon). Lisäksi lyhytaikaisen terveydenhuollon palveluja sai vuoden 2011 joulukuussa 1,6 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä.

Kuntien välisessä vertailussa voidaan poistaa kuntien väliset erot ikäjakaumassa vakioiden ikä. Avopalveluita käyttävien 75 vuotta täyttäneiden osuus kaikista säännöllisesti ikäännyneiden palveluita käyttävistä on Helsingissä hieman korkeampi kuin naapurikunnissa Espoossa ja Vantaalla. Kun joulukuussa 2011 ikävakioiduna avopalvelujen osuus kaikista ikäännyneiden palveluista oli Helsingissä 59 prosenttia, oli se samanaikaisesti Espoossa 56 prosenttia ja Vantaalla 54 prosenttia.

Taulukko 4.7.3. Ikäännyneiden (75+ -v.) palvelujen vertailutietoja ikävakioiduna joulukuussa 2011, osuus vastaavanikäisestä väestöstä

	Helsinki	Espoo	Vantaa
Vanhuspalvelut palvelut yhteensä	25,4	21,0	22,7
<i>Avopalvelut</i>	14,9	11,8	12,3
Säännöllinen kotihoito	12,0	8,8	7,7
Omaishoidon tuki	2,9	2,1	2,8
Keskiraskas palveluasuminen	0,0	0,9	1,7
Avopalvelujen osuus, %	58,8	56,2	54,3
<i>Ympäri vuorokautiset palvelut</i>	10,5	9,2	10,4
Tehostettu palveluasuminen	5,6	6,2	6,3
Vanhainkoti	4,3	2,3	3,7
Terveyskeskuksen pitkäaikainen hoito	0,6	0,7	0,4
Ympäri vuorokautisten palvelujen osuus, %	41,2	43,8	45,7

Lähde: Kuusikkotyöryhmä. Kuuden suurimman kaupungin vanhusten sosiaali- ja terveyspalvelujen ja kustannusten vertailu 2011

4.8 Helsingin rikollisuus- ja turvallisuustilanteesta

Omaisuusrikosten määrät vähenivät Helsingissä viime vuosikymmenen alkuvuosina, mutta loppupuolella kehitys kääntyi nousuun.

Pahoinpitelyrikosten määrät lisääntyivät hitaasti vuosikymmenen alkupuolella, mutta viime vuosina lisäys on ollut nopeaa.

Kyselytutkimusten mukaan omaisuusrikosten ja väkivallan kohteeksi joutumisen kehitystendenssit ovat samansuuntaisia kuin tilastoidunkin rikollisuuden.

Rikoksien määrän lisääntymiseen vaikuttaa myös se, että niistä ilmoitetaan aiempaa herkemmin.

Kaupunkilaisten kokemukset asuinalueensa turvallisuudesta ovat hitaasti parantuneet, mutta asuinalueiden väliset erot ovat edelleen selvät ja alueellinen rakenne muuttuu hitaasti.

Eurooppalaisissa kaupunkilaisten turvallisuuskokemuksia koskevissa vertailuissa Helsinki on menestynyt hyvin.

4.8.1 Helsinki eurooppalaisessa vertailussa

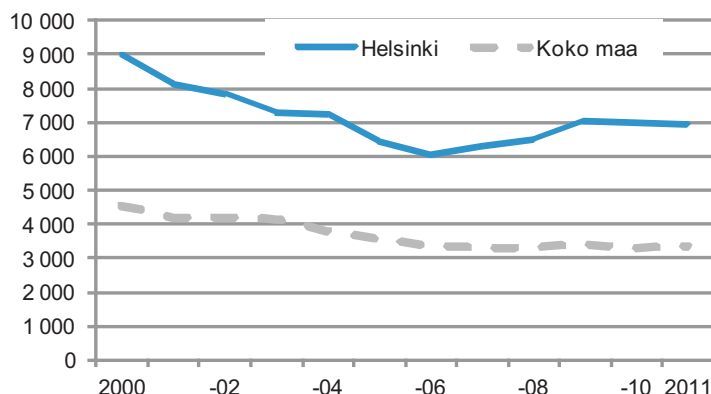
Rikollisuuden indikaattoreiden kansainvälistä vertailua on vaikea luotettavasti tehdä, koska eri maiden väliset erot rikosten nimeämisessä, tilastoinnissa ja poliisin toimintavoimissa ovat suuria. Kriminologisessa tutkimuksessa tehdään maatasoisia vertailuja usein vain kaikkein vakavimman rikollisuuden eli henkirikosten yleisyydestä. Tällaisessa vertailussa Suomi asettuu vedenjakajalle korkeamman henkirikollisuuden maiden Venäjän ja Baltian maiden ja toisaalta läntisten naapurimaidemme väliin (Lehti & Kivivuori 2011, 52).

Toisen vertailumahdollisuuden tarjoavat turvattomuuskokemuksia kartoittavat väestökyselyt. Niistä käyttökelpoisimpia ovat useassa eri maassa samanaikaisesti toteutetut kyselyt. Tällainen on esimerkiksi Euroopan komission teettämä Flash Eurobarometer (Flash EB Series #277, 2011), joka tehtiin 75 kaupungissa. Tutkimus sisälsi mm. kaksi turvallisuutta koskenutta kysymystä. Niissä kysyttiin kaupunkilaisten kokemusta turvallisuudesta omassa kaupungissaan ja omalla asuinalueellaan. Suomesta tutkimuksessa mukana olleet kaksi kaupunkia, Helsinki ja Oulu, sijoittuivat vertailussa varsin hyvin. Koko kaupungin turvallisuutta koskeneessa kysymyksessä Oulu sijoittui neljänneksi ja Helsinki tuli sijalle 10. Vastaavasti oman asuinalueen turvallisuutta koskeneessa kysymyksessä Oulu sijoittui 10:ksi ja Helsinki sijalle 19.

4.8.2 Omaisuusrikollisuus

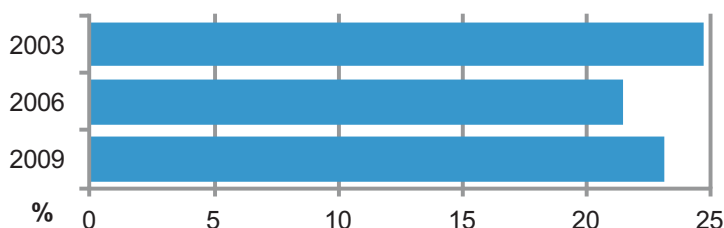
Tilastoituja varkausrikoksia tapahtuu Helsingissä väkilukuun suhteutettuna noin kaksi kertaa enemmän kuin koko maassa. Varkausrikokset muodostavat noin kolmanneksen kaikista poliisin tietoon tulevista rikoksista. Helsingissä varkausrikosten määrät vähenivät nopeasti vuosikymmenen alkupuolella, mutta sen jälkeen kehitys on ollut nousujo-

Kuvio 4.8.1. Poliisin tietoon tulleet varkausrikokset 100 000:ttä 15 vuotta täyttäneitä kohden Helsingissä ja koko maassa 2000–2011

Lähde: StatFin tilastotietokanta / Oikeus

Kuvio 4.8.2. Jonkin omaisuusrikoksen kohteeksi vuoden aikana joutuneiden osuudet Helsingissä 2003, 2006 ja 2009

Lähde: Helsingin turvallisuustutkimuksen kyselyaineistot

teista. Koko maassa kehitys on ollut tasaisempaa. Mitään erityistä syytä varkausrikosten viimeaikaiseen lisääntymiseen Helsingissä ei ole tiedossa.

Tilastoidun rikollisuuden kehitykseen voivat vaikuttaa sekä muutokset tapahtuneiden rikosten määrässä että muutokset rikosten ilmoittamisessa. Niin sanottu ilmoituskynnys on Suomessa madaltunut useiden vuosikymmenten ajan ja aiempaa suurempi osa rikoksista ilmoitetaan poliisille. Tosin useista rikostyypeistä edelleen suurempi osa jää tilastojen tavoittamattomiin.

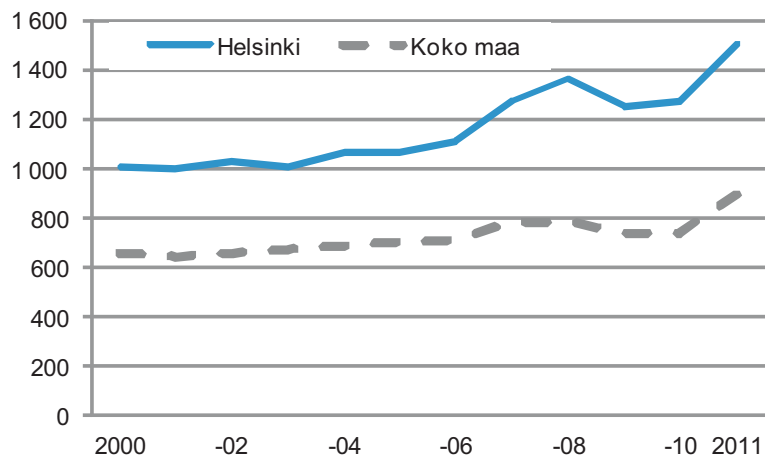
Kyselytutkimuksilla voidaan täydentää tilastojen antamaa kuvaa rikollisuuden kehityksestä. Väestökyselyyn perustuva Helsingin turvallisuustutkimus on tehty vuosina 2003, 2006 ja 2009. Jonkin omaisuusrikoksen kohteeksi joutuneiden osuudet ovat vaihdelleet samansuuntaisesti kuin tilastoidut varkausrikokset.

Useimmin vastaajat ilmoittivat autonsa joutuneen vahingoittamisen kohteeksi. Varkauden kohteeksi joutui puolestaan useimmiten polkupyörä. Vuonna 2009 jonkin omaisuusrikoksen kohteeksi joutui 23 prosenttia vastaajista, eli noin 100 000 helsinkiläistä (15–74-vuotiasta).

4.8.3 Väkivaltarikokset

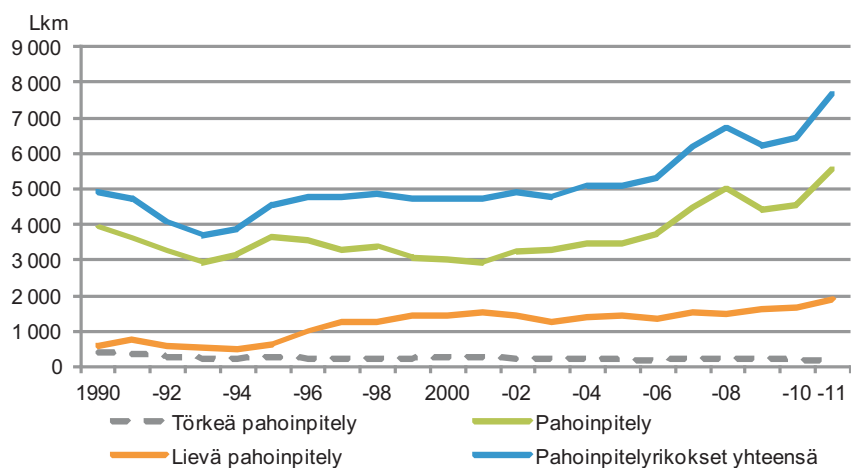
Myös väkivaltarikoksia tapahtuu Helsingissä enemmän kuin muualla maassa. Lisäksi molemmissa rikostyypeissä ero Helsingin ja koko maan välillä on kasvusuunnassa. Etenkin Helsingissä poliisin tietoon tulleet pahoinpitelyt ovat viime vuosina nopeasti lisääntyneet. Kehitystä arvioitaessa on jälleen syytä muistaa, että vain 20–30 prosenttia kaikista pahoinpitelyistä tulee tilastoiduksi. Itse asiassa pahoinpitelyrikosten määrän kasvun voi

Kuvio 4.8.3. Poliisin tietoon tulleet pahoinpitelyrikokset 100 000:tta 15 vuotta täyttäneitä kohden Helsingissä ja koko maassa 2000–2011

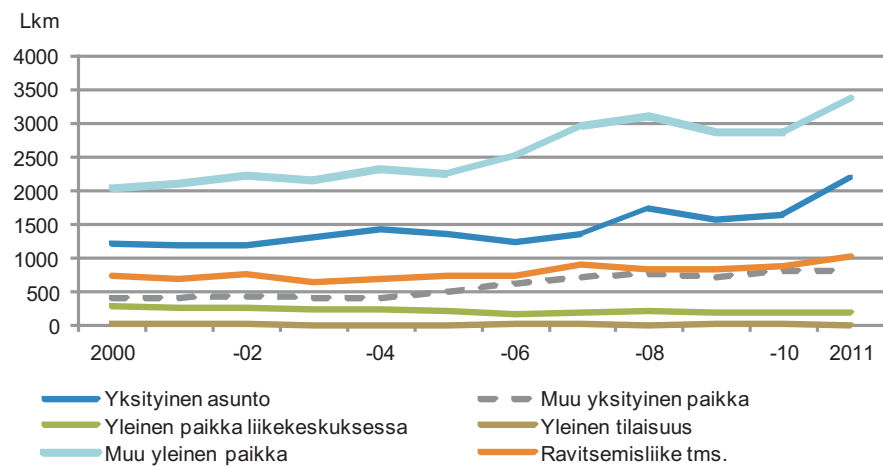
Lähde: StatFin tilastotietokanta / Oikeus

Kuvio 4.8.4. Poliisin tietoon tulleet pahoinpitelyrikosten määrät rikosnimikkeittäin Helsingissä 1990–2011

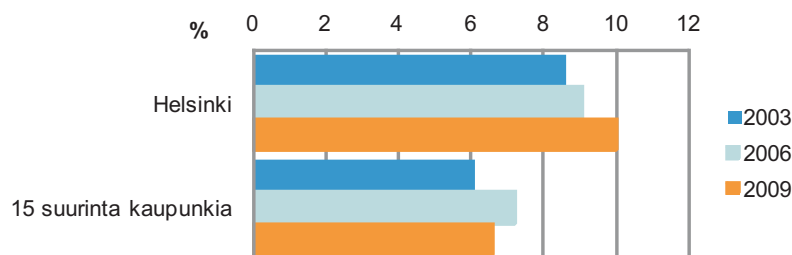
Lähde: StatFin tilastotietokanta / Oikeus

Kuvio 4.8.5. Pahoinpitelyrikokset tekopaikan mukaan Helsingissä 2000–2011

Lähde: StatFin tilastotietokanta / Oikeus

Kuvio 4.8.6. Vuoden aikana väkivaltaa kokeneiden osuudet Helsingissä ja muissa viidessätoista suurimmassa kaupungissa vuosina 2003, 2006 ja 2009

Lähde: Helsingin turvallisuustutkimuksen kyselyaineistot ja Kansallinen uhritutkimus

nähdä myös myönteisenä kehityksenä. Yhä suurempi osa pahoinpitelyrikoksista tulee poliisin tietoon ja kasvu on ollut osittain seurausta yhteiskunnan tarkoituksellisista toimenpiteistä. Pahoinpitelyrikosten tunnusmerkistöjen muutokset, syyteoikeuteen tehdyt muutokset ja poliisin valvontakampanjat julkisten tilojen rauhoittamiseksi ovat tuoneet yhä enemmän lieviä väkivaltarikoksia tilastoihin. Viimeksi tunnusmerkistöä muutettiin vuoden 2011 alussa, kun sellaiset lievät pahoinpitelyt, jotka kohdistuvat alaikäiseen, teki-jälle läheiseen henkilöön tai henkilöön, joka suorittaa työtehtäviään, siirtyivät virallisen syytteen alaisiksi.

Törkeiden pahoinpitelyjen määrät ovat olleet jopa hienoisessa laskussa parin vuosikymmenen ajan. Lainmuutosten vaikutukset näkyvät etenkin lievien pahoinpitelyjen kasvuna 1990-luvun loppupuolella. Niin sanottujen tavallisten pahoinpitelyjen määrät ovat nousseet vuosisadan vaihteen jälkeen yli 80 prosenttia. Tälle ilmiölle ei ole tiedossa yksittäistä selitystä.

Eniten pahoinpitelyjä tapahtuu yleisillä paikoilla ja asunnoissa, ja niissä myös lisäys on ollut voimakkainta. Muilla yksityisillä paikoilla kuin asunnoissa (esim. työpaikat) ja ravintoloissa on väkivalta myös lisääntynyt, mutta ei yhtä paljon.

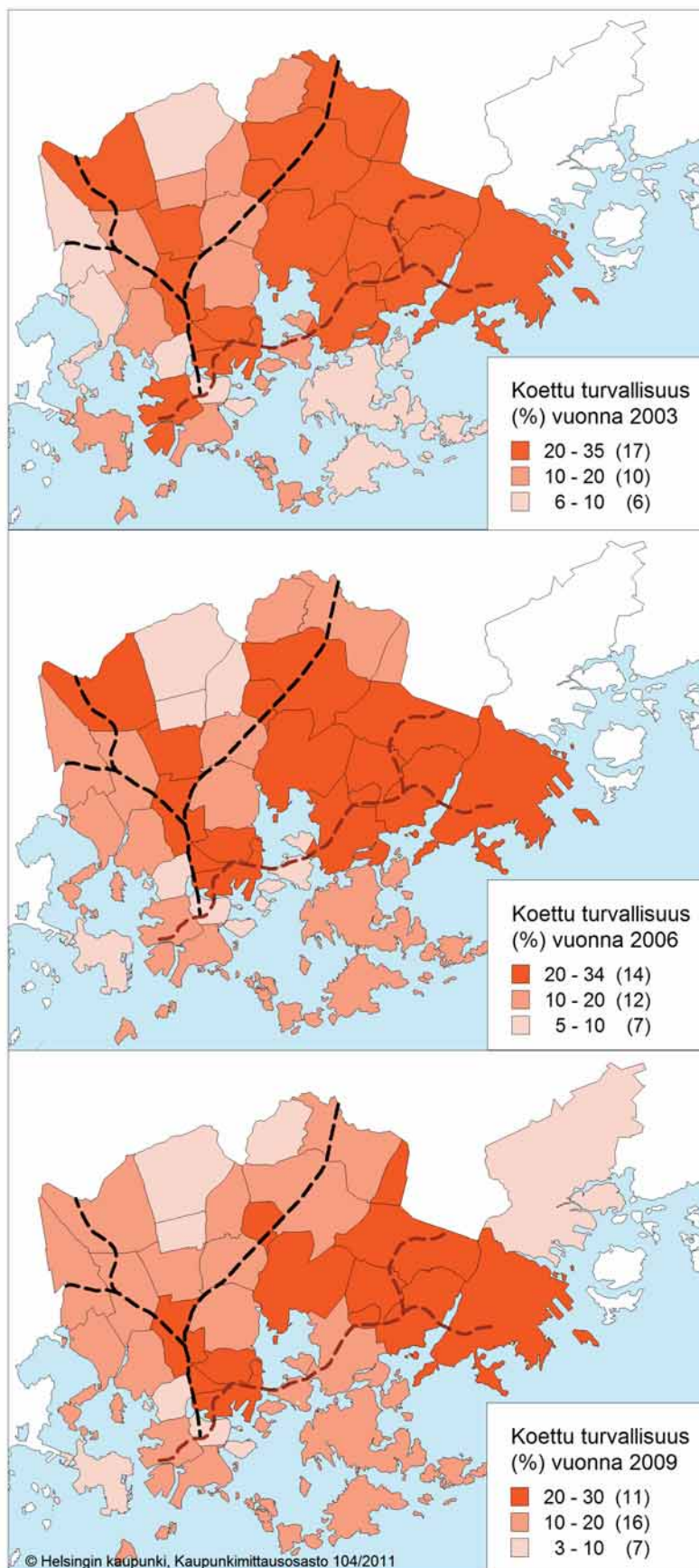
Myös kyselytutkimusten (vuosina 2003, 2006 ja 2009) mukaan helsinkiläisten joutuminen väkivallan kohteeksi on yleistynyt eli kehitys on samansuuntaista tilastojen antaman kuvan kanssa. Jonkin väkivaltaisen teon kohteeksi joutuneiden osuus on lisääntynyt Helsingissä vuodesta 2003 vuoteen 2009 1,4 prosenttia. Vaikka kasvuprosentti on pieni, kyseessä on kuitenkin merkittävä ihmismäärä: väkivaltaa kokeneita helsinkiläisiä oli vuonna 2009 noin 6 000 enemmän kuin vuonna 2003. Vaikka väkivaltarikosten lisääntyvä ilmoitusalttius ilmeisesti edelleen kasvattaa tilastolukuja, myös koetun väkivallan määrä on kasvussa.

4.8.4 Koettu turvallisuus

Rikosten määrä ja todennäköisyys joutua rikosten kohteeksi vaikuttavat koettuun turvallisuuteen. Esimerkiksi väkivallan uhriksi joutuminen pääsääntöisesti lisää turvattomuutta. Tämä vaikutus ei ole kuitenkaan suoraviivainen. Esimerkiksi miehet ja naiset kohtavat väkivaltaa tai uhkailua suunnilleen yhtä paljon, mutta naiset kokevat turvattomuutta yli kaksi kertaa enemmän kuin miehet.

Kriminologisessa tutkimuksessa turvattomuuskokemukset ovatkin vakiintuneet itsenäiseksi tutkimusalueekseen. Yksilötasolla turvattomuus voi rajoittaa ihmisen elämänpääpiiriä ja toimintaa, eli se voi aiheuttaa viihtymättömyyden ohella myös toiminnallista haittaa. Asuinalueiden viihtyisyydellä ja turvallisuudella on vaikutusta myös kaupungin sosiaaliseen tasapainoon. Koettu turvallisuus – tai mielikuvat eri alueiden turvattomuudesta – voivat vaikuttaa alueiden haluttavuuteen asuinpaikkana.

■ Kartat 4.8.1–3. Turvattomuutta kokevien osuudet peruspiireittäin vuosina 2003, 2006 ja 2009

Lähde: Helsingin turvallisuustutkimuksen kyselyaineistot (Kartat Jenni Väliniemi-Laurson)

Oman asuinalueen turvallisuus on tärkein koetun turvallisuuden osa-alue. Asuinalue muodostaa kodin välittömän ympäristön, jossa liikutaan päivittäin. Työ-, koulu- ja asiointimatkat tehdään kotoa käsin ja myös lapset liikkuvat omatoimisesti eniten kodin välittömässä läheisyydessä.

Turvattomuutta kokevien osuudet ovat hitaasti vähentyneet vuodesta 2003 (20,7 %) vuoteen 2009 (17,7 %). Oheiset kartat kuvaavat alueellisten erojen kehitystä. Korkeamman turvattomuuden alueet ovat vähentyneet ja keskimmaisessä luokassa alueiden määrä on lisääntynyt. Kartat eivät kuitenkaan kerro sitä, että myös turvallisimmiksi koe-tuilla alueilla on tapahtunut myönteistä kehitystä. Itse asiassa turvallisuustasoltaan parhaiden ja heikoimpien alueiden suhteellinen ero on jopa kasvanut vuosien 2003 ja 2009 välillä. Turvattomuuskokemusten alueellinen rakenne onkin pysynyt kutakuinkin muuttumattomana.

4.9 Asukkaiden tyytyväisyys kuntapalveluihin

Helsingiläiset ovat olleet tyytyväisimpiä koko 2000-luvun pitkälti samoihin asioihin. Vuonna 2012 näitä olivat juomaveden laatu, kirjastopalvelut, kulttuuripalvelut, asuinalueen turvallisuus ja julkinen liikenne sekä yleinen turvallisuus.

Muutokset tyytyväisyydessä palveluihin olivat ajanjaksolla 2008–2012 selvästi pienempiä kuin vuosien 2005 ja 2008 välillä. Tyytyväisyys on vähentynyt eniten nuorten ammatilliseen koulutukseen. Vuonna 2008 kunnan talousasioiden hoitoon oltiin poikkeuksellisen tyytyväisiä.

Arjen tasolla taloustaantuma näkyi. Työttömyys ja uhka työttömäksi joutumisesta olivat vuonna 2012 selvästi useamman helsinkiläisen huolena kuin vuonna 2008.

Mikä on KAPA-tutkimus

Kaupunki- ja kuntapalvelututkimuksen (KAPA) kohderyhmänä on kuntien 18–70-vuotias väestö. Helsingin väestömäärään suhteutettu otoskoko on 3 000 taloutta/vastaajaa. Vuosina 1997, 2005, 2008 ja 2012 otoskoko kasvatettiin tuhannella aluetason tarkastelujen parantamiseksi. Suurista kaupungeista myös Espoo, Tampere ja Oulu ovat osallistuneet tutkimukseen monta kertaa. Raportti helsinkiläisten tyytyväisyydestä palveluihin ja elämisestä kaupungissa ilmestyy tietokeskuksen verkkojulkaisuna vuoden 2013 alkupuolella.

Helsingiläisten kuntapalveluiden arviointia 2008–2012

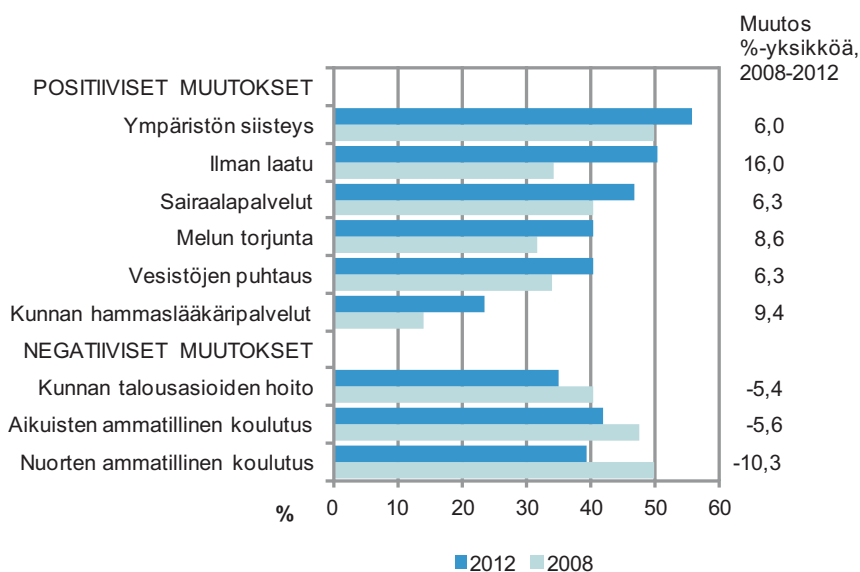
Helsingiläisten tyytyväisyyttä kotikaupunkinsa palveluihin ja asumiseen kaupungissa on selvitetty samansisältöisillä tutkimuksilla kahdeksan kertaa vuosina 1983, 1989, 1993, 1997, 2001, 2005, 2008 ja 2012. Takana on siten jo lähes 30 vuoden tutkimusperinne. Uusimpaan kevään 2012 kyselyyn vastasi 1 564 helsinkiläistä.

Muutokset pieniä

Vuoden 2012 kuntapalvelututkimuksen keskeinen tulos on, että muutokset tyytyväisyydessä palveluihin olivat ajanjaksolla 2008–2012 selvästi pienempiä kuin vuosien 2005 ja 2008 välillä. Tyytyväisyyttä selvitettiin 66 asian suhteen. Vuonna 2008 parissakymmenessä asiassa oli tapahtunut huomattavia (8–22 prosenttiyksikön) tyytyväisyysmuutoksia suuntaan tai toiseen. Vuosien 2008 ja 2012 välillä merkittävämpiä muutoksia oli tapahtunut vain yhdeksässä asiassa. Eniten edistystä oli tapahtunut tyytyväisyydessä ilman laatuun. Tulosta on vaikea selittää, sillä huono ilmanlaatu oli edelleen yksi keskeinen tekijä, joka heikensi helsinkiläisten asumistyytyväisyyttä.

Tyytyväisyys on vähentynyt eniten nuorten ammatilliseen koulutukseen. Vuonna 2008 tämä asia sai huomattavia tyytyväisyysosuuksia verrattuna vuoteen 2005. Nyt tilanne on palautunut tuolle vuoden 2005 tasolle. Sama tilanne on tyytyväisyydessä kunnan talousasioiden hoitoon – vuonna 2008 asiaan oltiin poikkeuksellisen tyytyväisiä.

Kuvio 4.9.1. Suurimmat muutokset eri palvelujen arvioinneissa Helsingissä 2008 ja 2012, asiat erittäin hyvin tai hyvin

Lähde: Kaupunki- ja kuntapalvelututkimus (KAPA) 2012

Helsingissä oli vuoden 2012 kyselyn mukaan neljä sellaista asiaa, joissa suurin vastausosuus tuli vaihtoehtoihin [asiat ovat] ”melko huonosti tai ”erittäin huonosti”. Nämä olivat huonommuusjärjestyksessä: vuokra-asunnon saanti, kunnan hammaslääkäripalvelut, katujen ja teiden hoito ja kuntalaisten vaikuttamisen mahdollisuudet. Pidemmässä ajallisessa tarkastelussa osassa näistäkin asioista on tapahtunut myös paranemista.

Tyytyväisimpiä helsinkiläiset ovat olleet koko 2000-luvun pitkälti samoihin asioihin. Vuonna 2012 näitä asioita olivat juomaveden laatu (tyytyväisiä 96 %), kirjastopalvelut (92 %), kulttuuripalvelut (89 %), asuinalueen turvallisuus (87 %) ja julkinen liikenne /joukkoliikenne (87 % tyytyväisiä).

Helsingin tilanteesta on nostettava esiin yleisen turvallisuustilanteen paraneminen. Vuonna 2005 asia nousi parhaiden hoidettujen asioiden kymmenen parhaan joukkoon sijalta 21. Vuonna 2008 yleinen turvallisuus oli ”tyytyväisyyslistalla” sijalla 8 ja vuonna 2012 sijalla 9. Samaan aiheeseen liittyy asuinalueen turvallisuus, joka on nyt Helsingin ”parhaiden asioiden” joukossa.

Taulukko 4.9.1. Tyytyväisyys kunnan hammaslääkäripalveluihin ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksiin Helsingissä 2005–2012

	Asia hoidettu, %			N
	Hyvin	Ei osaa sanoa	Huonosti	
Hammaslääkäripalvelut				
2005	19	36	45	1 884
2008	14	23	63	1 634
2012	23	28	49	1 548
Kuntalaisten vaikuttamisen mahdollisuudet				
2005	16	48	36	1 884
2008	20	33	47	1 634
2012	23	36	41	1 548

Lähde: Kaupunki- ja kuntapalvelututkimus (KAPA) 2012

Arjen ongelmat

Arjen ongelmia koskeva kysymyskokonaisuus toi esiin hyviä ja huonoja uutisia. Vuonna 2012 helsinkiläisistä joka kolmas oli ilman yhtäkään kysyttyä arjen ongelmaa. Vuonna 2008 vastaava osuus oli 28 prosenttia. Toisaalta uusin kysely kertoo, että vuoden 2009 maailmanlaajuinen taloustaantuma ja sen jälkeen alkanut Euroopan rahoituskriisi näkyy selvästi helsinkiläisten arjessa. Työttömyys ja uhka työttömäksi joutumisesta olivat vuonna 2012 selvästi useamman helsinkiläisen huolena kuin vuonna 2008.

Suurissa kaupungeissa on menty vähän eteenpäin vuodesta 2008

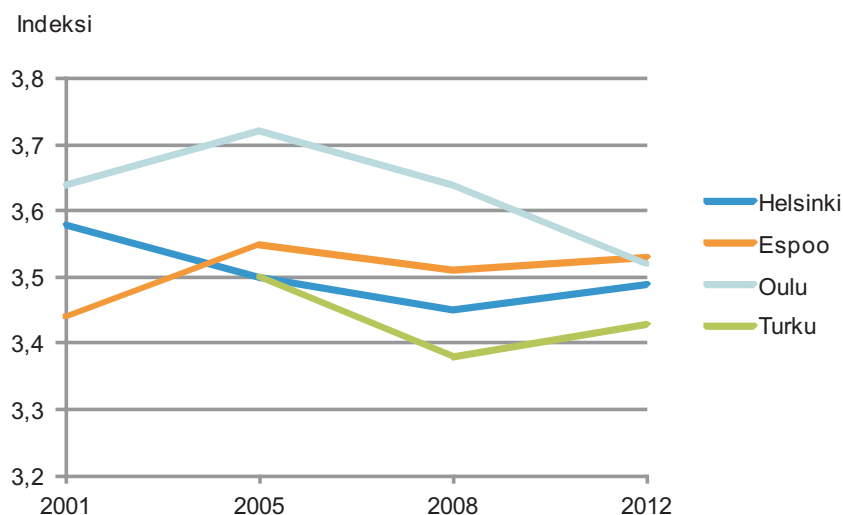
Laaja kysymyskokonaisuus koskien yleistä tyytyväisyyttä palveluihin ja olosuhteisiin kaupungissa voidaan tiivistää indeksillä. Laaja asuinkuntaindeksi pitää sisällään 54 asiaa. ”En osaa sanoa”-vastaukset eivät vaikuta indeksin arvoon. Indeksien arvo 1 kuvaa kaikkein negatiivisinta suhtautumista, arvo 3 neutraalia suhtautumista ja arvo 5 myönteisintä suhtautumista. Indeksiä laskettaessa asioita on painotettu seuraavasti:

	Paino
Sairaalapalvelut	3
Hammaslääkäripalvelut	3
Lasten päivähoido	3
Terveyskeskuksen lääkäripalvelut	5
Peruskoulu	5
Kaikki muut	1

Lähde: Kaupunki- ja kuntapalvelututkimus (KAPA) 2012

Indeksin mukaan yleinen tyytyväisyys kotikaupunkiin on hieman lisääntynyt vuodesta 2008. Tilanne on sama myös Espoossa ja Turussa.

Kuvio 4.9.2. Laaja asuinkuntaindeksi neljässä suuressa kaupungissa 2001, 2005, 2008 ja 2012

Lähde: Kaupunki- ja kuntapalvelututkimus (KAPA) 2012

5 Kilpailukyky ja elinkeinot

Ilkka Susiluoto

5.1 Aluetalouden kehitys

Helsingin seudun tuottama arvonlisäys on ajanjaksolla 1975–2008 kasvanut koko maata nopeammin, keskimäärin 3,8 % vuodessa. Seudun voimakas kasvu on maassamme ainutlaatuista ja se kuvastaa talouden keskittymisestä ja tuotannon alueellisesta tiheydestä saatavia hyötyjä.

Vuonna 2009 Helsingin seutu tuotti 36 % Suomen kansantuotteesta ja seudun osuus maan työllisistä oli 30 %.

Seudun taloudellinen asema koko maahan verrattuna riippuu oleellisesti tarkastelutavasta. Esimerkiksi kotitalouksien ensitulot asukasta kohti olivat lähes 30 % yli koko maan keskiarvon, mutta käytettävissä olevien tulojen osalta ero oli vain 16 %. Useiden eri mittarien mukaan seutu sijoittuu kuitenkin selvästi koko maan keskitason yläpuolelle.

Helsingin seudun suhdannenäkymät seuraavat läheisesti koko maan näkymiä, ja nykyisen epävarman taloustilanteen takia myös seudun tulevaa kehitystä on hyvin vaikea ennakoida.

Tässä luvussa tarkastellaan Helsingin seudun kokonaistaloudellista kehitystä eräiden keskeisten taloudellisten indikaattorien valossa. Huomiota kiinnitetään toisaalta pitkän ajan talouskasvuun, toisaalta uusimpaan kokonaiskehitykseen. Tilastokeskuksen aluetilinpäädystä on käytettävissä yhtenäiset pitkät aikasarjat seutukuntatason talouskehityksestä vuosille 1975–2008. Tämän jälkeen aikasarja katkeaa kansantalouden tilinpidon uudistuksen vuoksi, eivätkä vuoden 2009 tiedot ole vertailukelpoisia aiempien vuosien kanssa. Seuraavat taulukot 5.1.1–3 on jäsennelty tämän tilanteen mukaisesti. Kuntatasoisia tietoja ei kansantalouden tilinpidon mukaisina ole saatavissa.

Taulukko 5.1.1. Arvonlisäyksen määrän kasvu suurimmissa seutukunnissa ja koko maassa 1975–2008, prosenttia vuodessa

	Arvonlisäys yhteensä		Yksityinen sektori	
	1998–2008	1975–2008	1998–2008	1975–2008
Helsinki	4,0	3,5	4,6	3,8
Tampere	5,5	3,7	6,5	3,9
Turku	2,1	2,3	2,6	2,4
Oulu	7,0	4,2	8,7	4,9
koko maa	3,3	2,8	4,1	3,1

Lähde: Tilastokeskus, aluetilinpito

Neljästä väestöltään suurimmasta seutukunnasta kolmessa talouskasvu on ollut koko kansantaloutta nopeampaa, poikkeuksena Turun seutu. Helsingin seudun pitkän ajan vuosikasvu on ollut 3,5 prosentin luokkaa eli selvästi koko kansantaloutta enemmän. Seudun tuottama kansantuote on näin ollen kasvanut runsaassa kolmessa vuosikymmenessä hiukan yli kolminkertaiseksi. Nopeinta on kuitenkin ollut Oulun seudun kasvu.

Yksityisen sektorin tuottama arvonlisäys on kaikissa tapauksissa kasvanut alueen koko arvonlisäystä nopeammin. Ero yksityisen ja julkisen sektorin kasvun välillä on ollut suurin Oulun seudulla, ja viimeisen kymmenen tarkasteluvuoden aikana on varsinkin Oulun ja Tampereen seudun yrittäjäsektorin kasvu ollut vahvaa. Neljän suurimman seutukunnan väliset kasvuerot ovat vuosituhannen vaihteesta alkaen olleet suuremmat kuin pitkällä 30 vuoden jaksolla keskimäärin.

Taulukko 5.1.2. Aluetalouden perustietoja vuodelta 2009, neljä suurinta seutukuntaa ja koko maa

	Arvonlisäys		Työlliset, henkeä	Alueiden osuus koko maasta, %		
	milj. €	Julkisen sektorin osuus alueella, %		Arvon lisäys	Työlliset	Bruttoinvest.
Helsinki	54 300	18,0	740 600	36,0	30,1	35,4
Tampere	9 700	19,6	162 500	6,5	6,6	6,0
Turku	8 700	20,5	141 000	5,8	5,7	5,0
Oulu	5 800	22,9	92 200	3,9	3,7	4,4
Koko maa	150 800	19,8	2 460 800	100	100	100

Lähde: Tilastokeskus, aluetilinpito

Helsingin seudun arvonlisäyksen osuus koko Suomen kansantaloudesta on runsaassa kolmessa vuosikymmenessä kasvanut neljänneksestä hiukan yli kolmannekseen. Vuonna 2009 osuus oli kansantalouden tilinpidon uusien aikasarjojen mukaan jo 36 prosenttia, eli hieman yli kaksi kertaa enemmän kuin Tampereen, Turun ja Oulun seutujen yhteensä tuottama arvonlisäys. Julkinen sektori tuottaa viidesosan koko maan arvonlisäyksestä, ja Helsingin seutu painottuu vertailualueista eniten yksityiseen sektoriin.

Taulukko 5.1.3. Eräitä aluetalouden vertailutietoja (koko maa=100), neljä suurinta seutukuntaa ja koko maa

	Arvonlisäys/ asukas, 2009	Arvonlisäys/ työllinen, 2009	Kotitalouksien käyt.olevat tulot/as., 2009	Bruttoinvestoinnit/asukas, keskimäärin, 2007–2009
Helsinki	140	120	116	138
Tampere	101	98	100	95
Turku	101	101	103	92
Oulu	93	103	96	107
Koko maa	100	100	100	100

Lähde: Tilastokeskus, aluetilinpito

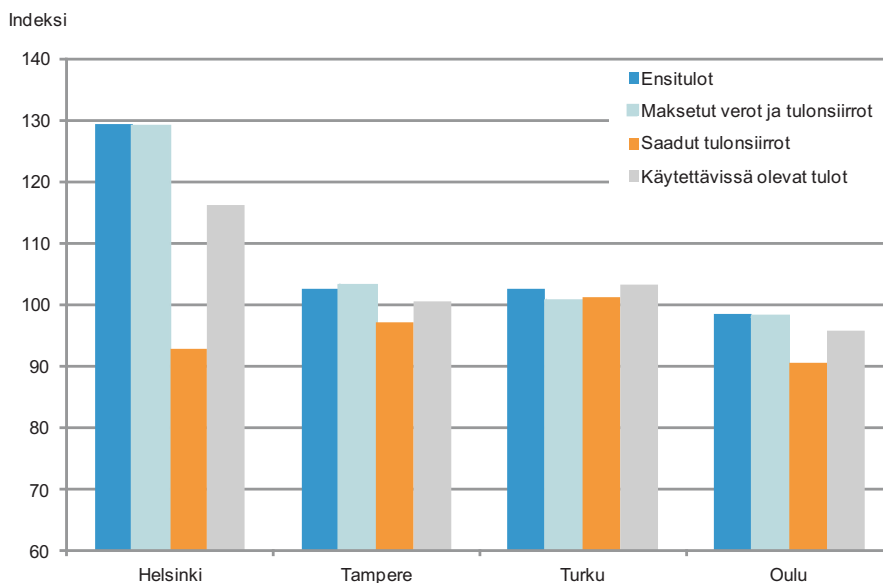
Helsingin seudun taloudellinen asema koko maahan verrattuna riippuu varsin paljon tarkasteltavasta ilmiöstä, mutta esimerkiksi kaikkien taulukon 5.1.3 indikaattorien mukaan seutu ylittää selvästi valtakunnallisen keskiarvon. Erityisesti asukasta kohden tuotettu arvonlisäys on peräti 40 prosenttia koko maan tason yläpuolella. Muiden suurimpien seutukuntien tuotannon, kotitalouksien tulojen ja investointien indikaattorit olivat lähellä maan keskitasoa vuonna 2009.

On huomattava, että vuosi 2009 oli laman vuoksi poikkeuksellinen. Suomen bruttokansantuote supistui yli 8 prosenttia vuonna 2009, mikä on vaikuttanut myös alueiden lukuihin. Varsinkin teollisuuden investoinnit supistuivat tuntuvasti. Investoinnit on laskettu taulukkoon kolmen vuoden (2007–2009) keskiarvona, koska niiden alueellinen taso vaihtelee yleensäkin vuosittain melko paljon.

Kuvio 5.1.1 valottaa taulukossa 5.1.3 esitettyjen käytettävissä olevien tulojen muodostumista. Verotus ja tulonsiirrot alentavat selvästi Helsingin seudun kotitalouksien suh-

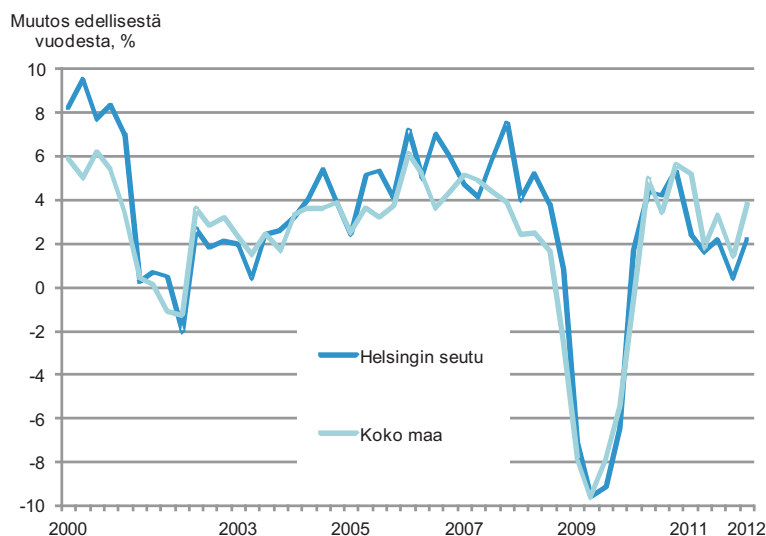
teellista tulotasoa. Vuonna 2009 Helsingin seudun kotitalouksien keskimääräiset ensitulot asukasta kohden olivat 29 prosenttia korkeammat kuin koko maassa keskimäärin. Ensitulot ovat tuloja, joita kotitaloudet saavat tekemästään palkkatyöstä (palkat, palkkiot sekä työsuhdeoptiot), sijoittamastaan pääomasta tai yksityisestä yritys toiminnastaan. Vastaavasti Helsingin seudun kotitaloudet maksavat myös 29 prosenttia enemmän veroja ja tulonsiirtoja asukasta kohden kuin maamme asukkaat keskimäärin. Tulonsiirtoja seudulla saadaan kuitenkin vain 93 prosenttia koko maan keskiarvosta. Lopputulos on, että seudun kotitalouksien käytettävissä olevat tulot ovat noin 16 prosenttia koko maan tason yläpuolella, asukasta kohden laskettuna. Tampereen ja Turun seuduilla eri tuloerät ovat lähellä koko maan tasoa, Oulun seudulla hiukan sen alle. Hintatason alueellisia eroja ei ole voitu tässä ottaa huomioon, sillä tietoa kuluttajahintatason eroista alueiden välillä

Kuvio 5.1.1. Kotitalouksien tulot ja tulonsiirrot asukasta kohti vuonna 2009

Lähde: Tilastokeskus, aluetilinpito

Kuvio 5.1.2. Kokonaistuotannon ennakoitu kuvaaja. Helsingin seutu ja koko maa 2000–2012

Lähde: Helsingin seudun suunnat. Kaupunkitutkimus TA ja Tilastokeskus

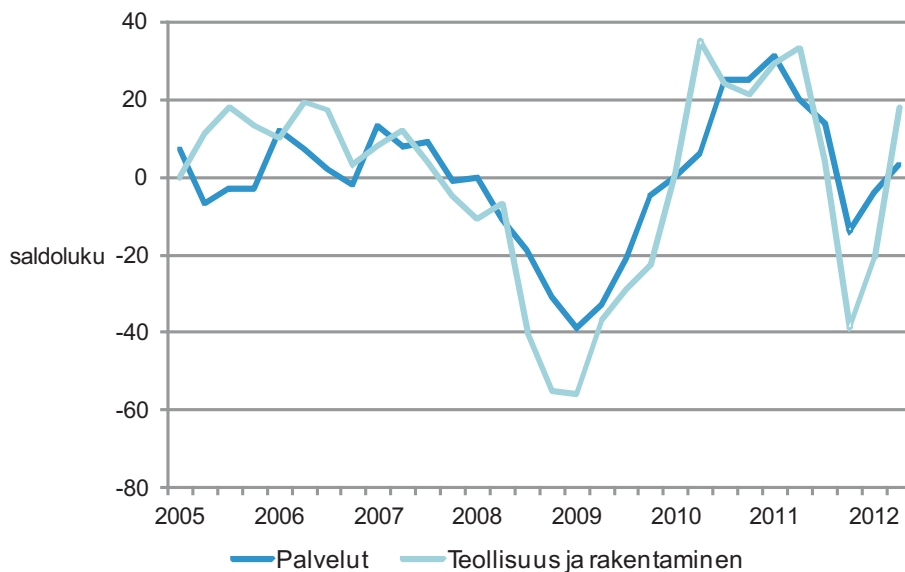
ei ole saatavissa. Kuitenkin tiedetään, että varsinkin asuminen on Helsingin seudulla huomattavasti kalliimpaa kuin koko maassa keskimäärin. Tämä heikentää Helsingin seudun kotitalouksien suhteellista tulotasoa muuhun Suomeen verrattuna.

Kuvioiden 5.1.2–4 ennakkotiedot ja indikaattorit hahmottavat myös Helsingin seudun uusinta kehitystä, ja ne perustuvat Helsingin seudun suunnat -julkaisun perusaineistoihin. Tiedot on Tilastokeskuksen tuottamista luvuista estimoinut ja koonnut Kaupunkitutkimus TA Seppo Laakso.

Kokonaistuotannon ennakkollinen kuvaaja kertoo Helsingin seudun ja koko Suomen tuotannon määrän kehityksen siten, että pystyakselilla on kunkin ajankohdan mukainen vuosikasvuprosentti. Mittarin voidaan katsoa kuvaavan Helsingin seudun ja koko maan tuottaman arvonlisäyksen (kansantuotteen) kasvua. Kasvu oli vahvimillaan vuosina 2006–2007, jolloin Helsingin seudun aluetalous kasvoi Tilastokeskuksen aluetilinpidon mukaan noin 6,5 prosentin ja koko kansantalous runsaan 5 prosentin vuosivauhtia. Tarkasteluajanjakson vaikein lama koettiin vuonna 2009, jolloin bruttokansantuote supistui edellisestä vuodesta 8,4 prosenttia, ja sukellus oli Helsingin seudulla yhtä syvä kuin koko maassa. Lisäksi vuodenvaihteessa 2001/2002 koettiin pieni suhdannetaantuma. Viimeisen kuuden kuukauden (vuodenvaihte 2011–2012) aikana vuosikasvu on ollut seudulla keskimäärin 1,3 prosenttia ja koko maassa 2,6 prosenttia, kokonaistuotannon ennakkoidun kuvaajan mukaan. Suomen bruttokansantuote kasvoi Tilastokeskuksen uusimman ennakkotiedon mukaan 2,9 prosenttia vuonna 2011.

Uudenmaan tavarantuotannon ja palvelujen suhdanneodotukset ovat kehittyneet vuosina 2005–2012 hyvin samansuuntaisesti. Teollisuuden odotukset ovat laskusuhdanteessa kuitenkin sukeltaneet palvelualoja syvemmälle ja vaihtelut ovat olleet hieman palveluja jyrkempiä. Odotukset olivat pessimistisimmillään vuonna 2009. Myös vuoden 2011 lopulla varsinkin Uudenmaan teollisuuden ja vähäisemmässä määrässä palvelujen näkymät arvioitiin melko heikoiksi, mutta viimeisen puolen vuoden aikana näköalat ovat selvästi kohentuneet. Kaiken kaikkiaan Uudenmaan yritysten suhdannearviot noudattavat läheisesti koko maan vastaavia.

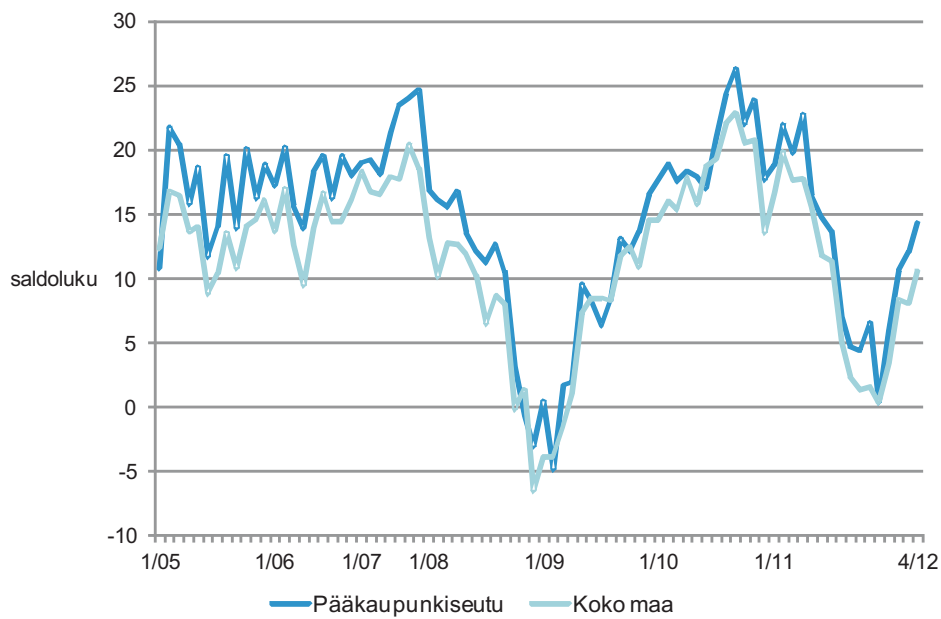
Kuvio 5.1.3. Suhdannenäkymät Uudenmaan päätoimialoilla 2005–2012

Lähde: Helsingin seudun suunnat. EK:n suhdannebarometri

Sekä pääkaupunkiseudulla että koko maassa kuluttajien luottamusindikaattorien saldoluvut ovat vuoden 2005 jälkeen olleet jatkuvasti positiivisia, jälleen lukuun ottamatta vuodenvaihdetta 2008/2009, jonka mukanaan tuoma talouskriisi näkyy taas selvästi. Pääkaupunkiseudun kuluttajat ovat lähes koko ajan olleet hieman muuta Suomea optimistisempia tulevaisuuden suhteen. Vuoden 2011 lopussa kuluttajien luottamus sukelsi yleisten suhdannenäkymien tapaan, mutta on tämän vuoden puolella ollut näkyvissä selvää toipumista.

Kuvio 5.1.4. Kuluttajien luottamusindikaattori vuosineljänneksittäin 2005–2012 pääkaupunkiseudulla ja koko maassa

Lähde: Helsingin seudun suunnat. EK:n suhdannebarometri

5.2 Elinkeinot ja työmarkkinat

Helsingin työpaikkamäärän kasvu on ollut viime vuosina hitaampaa kuin muulla pääkaupunkiseudulla mutta nopeampaa kuin koko maassa keskimäärin.

Helsingin elinkeinorakenne on hyvin palveluvaltainen. Yhdeksän jokaisesta kymmenestä työpaikasta on palvelualoilla.

Pääkaupungin elinkeinotoiminnan erikoistumisprofiilissa korostuvat pitkälle erikoistuneet palvelualat.

Helsingissä on erikoistuttu monille niistä toimialoista, jotka ovat valtakunnallisesti olleet kasvualoja. Tämän painottumisen kautta saadun työpaikkakasvun myötä pääkaupunki selvisi vuosituhannen minitaantumasta sekä kansainvälisen finanssikriisin jälkimainingeista suhteellisin vähäisin työpaikkamenetyksin.

Helsingin osuus maan yrityksistä on 12 % ja henkilöstöstä 17 %. Helsingissä pienyritysten henkilöstömäärä on kasvanut 2000-luvulla. Suuryritysten henkilöstömäärä on pysynyt ennallaan ja keskisuurten yritysten laskenut.

5.2.1 Helsingin työpaikkakehitys

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan Helsingin kokonaistyöpaikkamäärä kääntyi hienoiseen kasvuun 2000-luvun alkuun osuneen taantumien jälkeen vuonna 2005. Kasvu kiihtyi 3,6 prosenttiin seuraavana vuonna ja oli 2,2 ja 2,4 prosenttia vuosina 2007 ja 2008. Kaikkiaan Helsingin työpaikat lisääntyivät 8,5 prosentilla vuosina 2005–2008. Helsingin kasvu jäi kuitenkin hieman jälkeen koko pääkaupunkiseudun kasvusta (9,7 %) ja koko Helsingin seudun kasvusta (9,3 %). Sen sijaan kasvu oli koko maata (7,0 %) hieman suurempi. Kaiken kaikkiaan Helsingin työpaikkamäärä kasvoi vuosina 2005–2008 lähes 29 000:lla. Helsingin osuus koko pääkaupunkiseudun työpaikkamäärän lisäyksestä oli reilu puolet (54 %) ja osuus koko maan kasvusta lähes viidesosa (18 %).

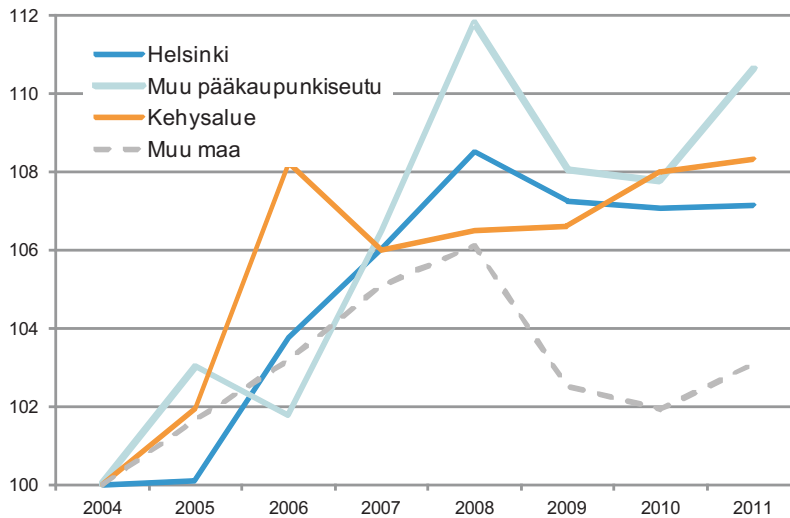
Maailmanlaajuinen finanssikriisi ja sitä seurannut reaali talouden taantuma vaikuttivat voimakkaasti Suomeen kokonaistuotannon volyymin laskiessa koko kansantaloudesta yli 8 prosentilla vuonna 2009. Tämä kokonaistuotannon volyymin lasku näkyi vahvasti Helsingissä, joskaan ei niin voimakkaana kuin muualla maassa. Tilastokeskuksen yritystietorekisterin tietojen mukaan vuonna 2009 helsinkiläisyriitysten liikevaihto laski 11 prosentilla. Muualla maassa liikevaihdon määrän lasku oli tätäkin suurempi eli 16 prosenttia. Vaikutus työllisyyteen ei kuitenkaan ollut näin dramaattinen.

Taulukko 5.2.1. Työpaikat Helsingissä ja vertailualueilla 2004–2011

	Koko maa	Helsingin seutu	Pääkaupunkiseutu	Helsinki
2004	2 364 700	687 100	593 400	380 800
2005	2 400 800	695 700	600 200	381 200
2006	2 443 500	712 700	611 300	395 000
2007	2 491 600	729 300	630 000	403 600
2008	2 530 900	750 700	650 900	413 200
2009	2 457 200	738 000	638 100	408 400
2010	2 447 500	738 000	636 800	407 700
2011	2 473 700	744 700	643 200	408 000

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Kuvio 5.2.1. Työpaikkamäärän kehitys Helsingissä, muulla pääkaupunkiseudulla, Helsingin seudun kehysalueella ja muualla maassa 2004–2011 (Indeksi, 2004=100)

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Pääkaupungissa työssä käyvien määrä kääntyi laskuun vuonna 2009, supistumisvauhti tasaantui seuraavana vuonna pysähtyen vuonna 2011. Kaikkiaan työpaikkamäärän lasku vuosina 2009–2011 oli Helsingissä 1,3 prosenttia (lähes 5 300 työpaikkaa). Koko pääkaupunkiseudulla työpaikkamäärän vähennys oli 1,2 prosenttia (Espoosta, Vantaalta ja Kauniaisista katosi yhteensä 2 400 työpaikkaa) ja koko Helsingin seudulla 0,8 prosenttia (kehyskuntien työpaikkamäärä kasvoi 1 600:lla). Koko maan työpaikkamäärä putosi jaksolla 2,3 prosenttia.

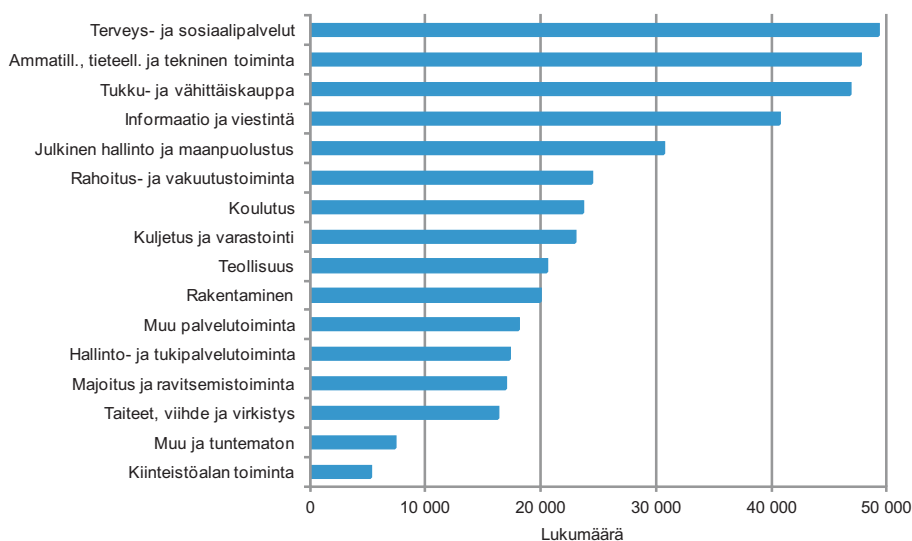
Vuodesta 2004 vuoteen 2011 Helsingin kokonaistyöpaikkamäärä on kasvanut 7 prosentilla. Muulla pääkaupunkiseudulla eli Espoossa, Vantaalla ja Kauniaisissa alueen yhteenlaskettu työpaikkamäärä kasvoi huomattavasta nopeammin eli 11 prosentilla. Myös Helsingin seudun kehysalueen työpaikkamäärä kasvoi hieman pääkaupunkia nopeammin eli 8 prosentilla. Sen sijaan Helsingin seudun ulkopuolisilla alueilla kasvu jäi 3 prosenttiin.

Helsingissä oli vuonna 2011 työpaikkoja kaikkiaan 408 000. Pääkaupunkiseudulla työpaikkoja oli 643 200 ja koko Helsingin seudun luku oli 744 700. Helsingin osuus koko maan työpaikoista oli 16 prosenttia ja pääkaupunkiseudun neljän kaupungin yhteinen osuus oli 26 prosenttia ja koko Helsingin seudun osuus 30 prosenttia. Pääkaupunkiseudun työpaikoista lähes kaksi kolmasosaa (63 %) ja koko Helsingin seudun työpaikoista yli puolet (55 %) sijaitsi Helsingissä. Vuoden 2012 ensimmäisellä vuosipuoliskolla Helsingin työpaikkamäärässä ei tapahtunut muutosta verrattuna vuoden takaiseen.

5.2.2 Työpaikat palvelualoilla

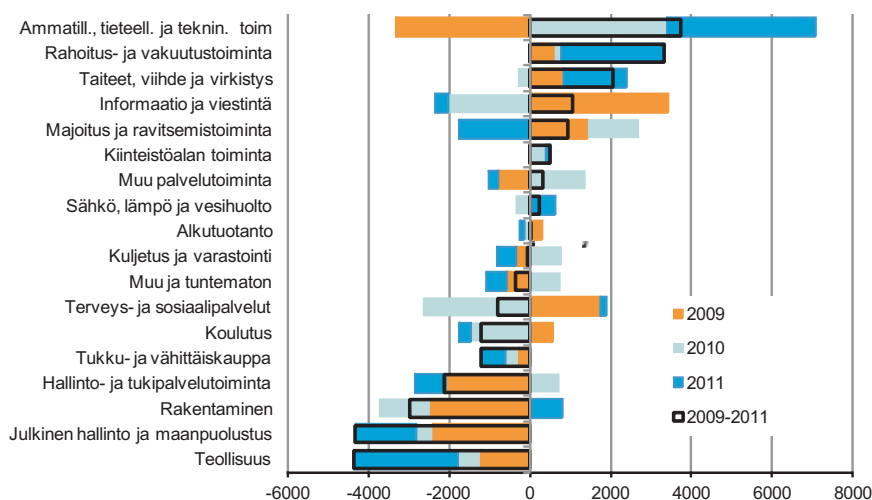
Helsingin elinkeinorakennetta dominoivat palvelualat, joiden kokonaisuus työpaikoista nousee huomattavan korkeaksi eli 88 prosenttiin. Kaupan, liikenteen, majoitus- ja ravitsemistoiminnan, informaatio- ja viestintäalan, rahoituksen, kiinteistöalan ja ammatillisen ja teknisen toiminnan sekä hallinto- ja tukipalvelutoiminnan alojen eli ns. markkinapalvelujen osuus työpaikoista oli 54 prosenttia vuonna 2011. Julkisten palvelujen osuus oli 34 prosenttia, kun teollisuuden, energia- ja vesihuollon ja rakennustoiminnan osuus jäi 11 prosenttiin. Helsingin elinkeinorakenne eroaa huomattavasti koko maan rakenteesta. Koko maassa markkinapalvelujen osuus työpaikoista jäi 39 prosenttiin, kun jaloituksen osuus työpaikoista nousi koko maassa 23 prosenttiin. Helsingin kannalta mer-

Kuvio 5.2.2. Työpaikat päätoimialoittain Helsingissä 2011

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Kuvio 5.2.3 Työpaikkamäärän muutos toimialoittain Helsingissä 2009–2011

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

kityksettömien alkutuotannon työpaikkojen osuus oli koko maassa 4 prosenttia. Julkisen sektorin työpaikkaosuudet olivat molemmissa lähes yhtä suuret.

Helsingin elinkeinorakenne on sangen monipuolinen yhdenkään päätoimialan nousematta hallitsevaan asemaan. Neljä merkittävintä toimialaa, 10–12 prosentin työpaikkaosuuksien, olivat terveys- ja sosiaalipalvelut (49 300 työpaikkaa), lakiasian ja laskentatöiden, liikkeenjohdon konsultoinnin, pääkonttorien toiminnan, arkkitehti- ja insinööripalvelujen, tutkimuksen, mainonnan ja muiden erikoistuneiden liike-elämän palvelujen muodostama kokonaisuus eli ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta (47 700), tukku- ja vähittäiskauppa (46 800) sekä kustannustoiminnan, elokuva- ja tv-toimintojen, televiestinnän sekä tietotekniikkapalvelujen eli informaatio ja viestintäalojen (40 700). Alojen yhteinen osuus kokonaistyöpaikkamäärästä oli 45 prosenttia. Yli 5 prosentin työpaikkaosuuksien seuraaville sijoille nousivat julkinen hallinto, rahoitustoiminta, koulutus, liikenne ja teollisuus.

Helsingin toimialarakenteen monipuolisuus pystyi osaltaan vaikuttamaan siihen, että työpaikkamäärän lasku jäi suhteellisen alhaiseksi ajanjaksolla 2009–2011. Tietyillä toimialoilla tapahtunutta työpaikkamäärän suurta laskua pystyivät paljolti kompensoimaan vielä kasvussa olleiden toimialojen kehitys. Ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan (huolimatta vuoteen 2009 osunutta laskua), rahoituksen sekä taiteiden, viihteen ja virkistykseen alojen työpaikkalisäykset pitivät työpaikkamäärän laskun siedettävällä tasolla vaikka teollisuudessa, julkisessa hallinnossa, rakentamisessa sekä hallinto- ja tukipalvelutoiminnoissa katosi yhteensä lähes 14 000 työpaikkaa.

5.2.3 Pitkälle erikoistuneet palvelualat

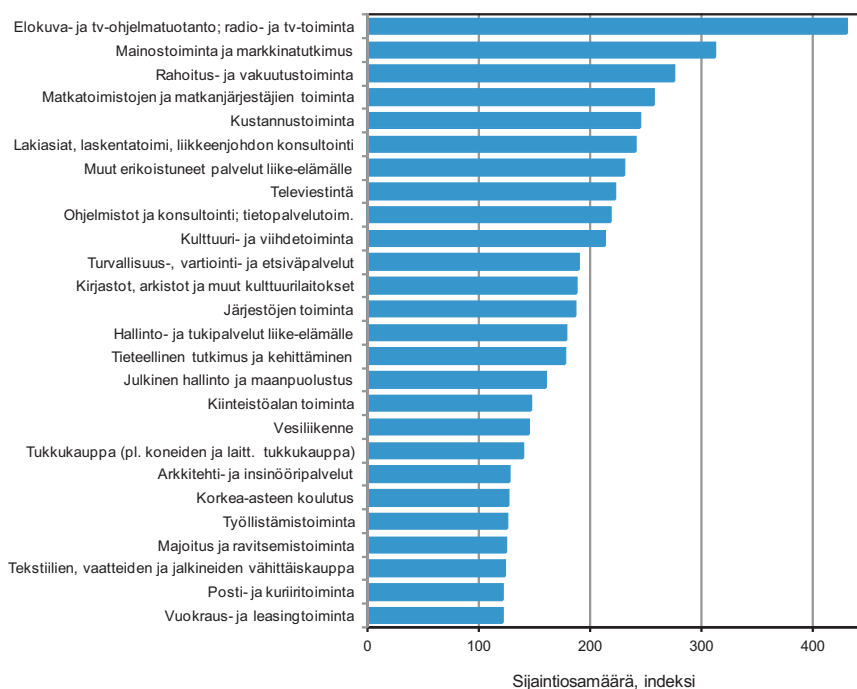
Elinkeinotoiminnan tunnusomaisia piirteitä ja painottumista tiettyihin toimialoihin voidaan kuvata toimialoittaisen erikoistumisen avulla. Erikoistumisalat ovat käytännössä toimialoja, joiden kysynnästä merkittävä osa tulee alueen ulkopuolelta muualta maasta tai ulkomailta. Niillä on ratkaiseva merkitys alueen talouden kannalta, sillä merkittävät kasvu- ja supistumisimpulssit kerrannaisvaikutuksineen tulevat alueelle pääasiassa niiden välityksellä. Seuraavassa tarkastellaan Helsingin toimialarakenteen erikoistumista suhteessa koko Suomeen käyttäen analyysivälineenä ns. sijaintiosamääriin perustuvia toimialoittaisia indeksejä¹.

Koska Helsingin ydinkeskusta ja sitä ympäröivä kantakaupunki muodostavat edelleen koko Helsingin seudun elinkeinotoiminnan ylivoimaisesti vahvimman alueen, on selvää, että Helsingin yritystoiminnan erikoistumisessa korostuu keskushakuisten toimialojen merkitys. Nämä ovat aloja, jotka ovat riippuvaisia suurista asiakasvirroista sekä henkilökohtaisesta kommunikaatiosta joko yritysten työasioiden hoitamisessa tai asiakkaan ja yrityksen välisissä kontakteissa.

Helsingin elinkeinotoiminnan erikoistumisprofiilissa korostuvat pitkälle erikoistuneet palvelualat, jotka useasti liittyvät informaatiosektoriin. Näitä aloja ovat elokuva- ja tv-toiminta, mainonta, kustannustoiminta, tietojenkäsittelyalat sekä tutkimus ja kehittäminen. Elinkeinoelämän kehityksen ja tehokkuuden kannalta merkittävien alojen kuten rahoitustoiminnan, laki- ja laskentatoimen, liikkeenjohdon konsultoinnin samoin kuin liike-elämälle tukitoimintoja tarjoavien alojen työpaikat ovat voimakkaasti keskittyneet tänne. Helsinki toimii myös erittäin vahvana virkistys-, kulttuuri- ja urheilutoiminnan keskittymänä. Helsingillä on myös erittäin vahva rooli maan logistisena keskuksena, joka on paitsi kansallinen tietoliikenteen ja kuljetuksen solmukohta myös kansainvälisen henkilö- ja tavaraliikenteen portti satamansa ansiosta. Tähän liittyen tukkukauppa, teleliikenne, matkatoimistopalvelut sekä majoitus ja ravitsemistoiminta ovat Helsingin vahvoja erikoistumisaloja. Tämän lisäksi Helsinki toimii päätöksenteko-, hallinto- ja lobbauksen keskuksena, mitä ilmentää julkisen hallinnon ja järjestötoiminnan keskittyminen alueelle. Helsingin erikoistumisaloilla työskenteli yli 230 000 henkeä, mikä oli reilu puolet Helsingin kokonaistyöpaikkamäärästä.

¹Sijaintiosamäärä on laskettu toimialan työpaikkamäärätiedolle. Se kuvaa toimialan työpaikkamääräosuutta alueella suhteutettuna saman ryhmän työpaikkamääräosuuteen koko maassa. Kun tällä tavalla laskettu suhdeluku muunnetaan indeksiksi, se saa arvon 100, jos toimialan työpaikkaosuus on alueella yhtä suuri kuin koko maassa. Kun indeksin arvo on suurempi kuin 100 alue on erikoistunut kyseiseen toimialaan. Kuvioihin on poimittu ne toimialat, joilla erikoistumisindeksin arvo ylittää 120 eli alat, joiden työpaikkaosuus alueella on vähintään 20 % suurempi kuin koko maassa. Erikoistumisindeksi on laskettu työvoimatutkimuksen vuoden 2011 vuosiaineistosta.

Kuvio 5.2.4 Helsingin elinkeinotoiminnan vahvimmat erikoistumisalat suhteessa koko maahan 2011, sijaintiosamäärät indeksinä, koko maa=100

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Yhteenveto – toimialarakenne ja kasvu

Useimmilla alueilla toimialarakenne on muuttunut yleisen toimialarakenteen muutoksen myötä. Vaikkakin rakennemuutos toteutuu yleensä suhteellisen hitaasti, niin tietyn ajankohdan toimialarakenne heijastuu voimakkaasti tulevien vuosien muutokseen. Alueet, joiden toimialarakenne painottuu kasvaviin aloihin, ovat parhaissa asemassa hyötymään kasvusta.

Ajanjaksona 1988–2008, johon sisältyy 1990-luvun lamavuodet, koko maan kaikkien alojen työllisyys kasvoi vain 2 prosenttia Sektoritutkimuksen neuvottelukunnan keräämien tietojen mukaan. Toimialoittain muutosluvut erosivat kuitenkin huomattavasti toisistaan. Liike-elämän palveluissa työpaikkamäärä kasvoi 113 prosentilla. Muita merkittävästi kasvaneita aloja olivat kotitalouspalvelut (39 %), koulutus (23 %), terveys- ja sosiaalipalvelut (19 %), metalliteollisuus ainoana teollisuusalanana (17 %) sekä majoitus- ja ravitsemisala (11 %). Supistuvia aloja olivat mm. maatalous (-52 %), metsätalous, elintarviketeollisuus, metsäteollisuus ja muu teollisuus (-30– -40 %).

Helsingin, maan tärkeimmän työpaikka-alueen ja palvelukeskittymän, elinkeinorakenteelle on ollut jo vuosikymmeniä ominaista erikoistuminen monille niistä toimialoista, jotka ovat valtakunnallisesti kasvaneet ja pääkaupunkimme on saanut tätä kautta osansa tästä kasvusta. Tämän painottumisen ja erikoistumisen kautta Helsingin työpaikkamäärä kasvoi vuodesta 1993 vuoteen 2011 kolmanneksella ja pääkaupunki selvisi vuosituhannen minitaantumasta sekä kansainvälisen finanssikriisin jälkimainingeista suhteellisin vähäisin työpaikkamenetyksin.

Lähteet:

Tilastokeskus, Työvoimatutkimus, neljännesvuositiedoista lasketut työpaikkojen vuosikeskiarvot (Muutokset laskettu pyöristämättömistä luvuista).

Tilastokeskus, Yritysrekisteri.

Yritystoiminnan sijoittuminen ja työpaikkakeskittymien muodostuminen monikeskuksisessa aluerakenteessa, Sektoritutkimuksen neuvottelukunta 5-2011.

5.2.4 Yritykset työllistäjinä

Yritysten henkilöstömäärä lähes samalla tasolla kuin 2000-luvun alussa

Tässä luvussa tarkastellaan yritysten työllisyyden kehitystä Helsingissä. Mittarina käytetään Tilastokeskuksen yritysrekisterin henkilöstömäärätietoja. Henkilöstö sisältää sekä palkansaajat että yrittäjät. Henkilöstö on muutettu kokovuosityöllisiksi siten, että esimerkiksi puolipäiväinen työntekijä vastaa puolta henkilöä ja kaksi puolivuotista työntekijää vastaa yhtä kokovuosityöllistä. Yrityksen suuruusluokka on määritelty yrityksen koko maassa sijaitsevien kaikkien toimipaikkojen yhteenlasketun henkilöstömäärän mukaan. Koska maatalousyritykset liitettiin tilastokantaan mukaan vuonna 2007, mikä nosti huomattavasti yritysten määrää ja henkilöstömääriä Helsingin seudun ulkopuolella, ei taulukossa 5.2.2 ole esitetty koko maan lukuja. Vertailuja koko maahan on kuitenkin esitetty tekstissä. Maatalouden työllistävä merkitys pääkaupunkiseudulla ja seudun kehysalueella on vähäinen.

Taulukko 5.2.2. Yritysten henkilöstömäärä Helsingissä, pääkaupunkiseudulla ja Helsingin seudulla 2001–2010

	Helsinki	Pääkaupunkiseutu	Helsingin seutu
2001	243 462	383 803	437 123
2002	239 538	381 794	434 306
2003	233 443	375 450	428 284
2004	230 523	376 355	429 888
2005	230 821	380 225	434 231
2006	237 878	391 875	448 694
2007	246 780	408 531	469 828
2008	253 242	419 210	482 659
2009	244 982	408 960	470 583
2010	244 990	408 262	469 805

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri

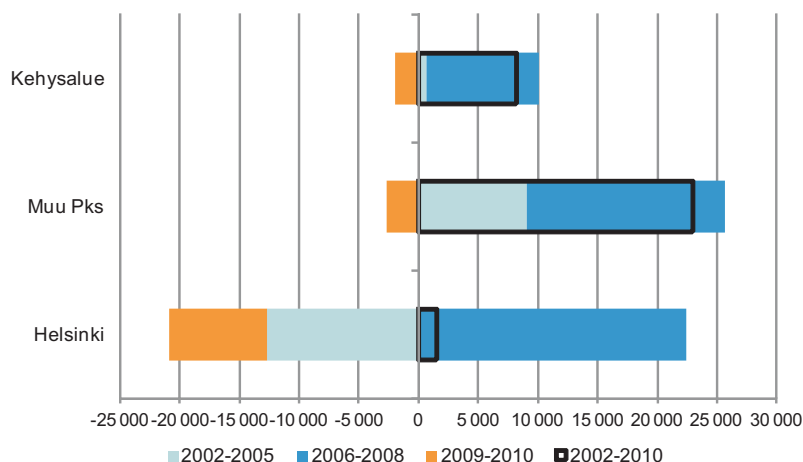
Vuodesta 2001 vuoteen 2005 yritysten henkilöstömäärä supistui Helsingissä 5 prosentilla eli 12 600 hengellä. Vastaavasti muulla pääkaupunkiseudulla (Espoossa, Vantaalla ja Kauniaisissa) henkilöstömäärä kasvoi 6 prosentilla eli 9 000 hengellä. Vuosina 2006–2008 helsinkiläisyriyten henkilöstömäärä kasvoi 10 ja muulla Pääkaupunkiseudulla 11 prosentilla. Helsingissä henkilöstömäärä kasvoi 22 300:lla ja muulla Pääkaupunkiseudulla 16 700:lla hengellä.

Vuoden 2009 taantuma näkyi vahvasti myös Helsingissä yritysten liikevaihdon määrän laskiessa 11 prosentilla. Henkilöstövaikutus ei kuitenkaan ollut näin dramaattinen. Helsingissä yritysten henkilöstömäärä putosi 3 prosentilla eli 8 300 hengellä. Vuonna 2010 helsinkiläisyriyten liikevaihto kääntyi 9 prosentin kasvuun henkilöstömäärän pysyessä ennallaan. Muulla pääkaupunkiseudulla yritysten henkilöstömäärä laski 2 700:lla eli 2 prosentilla 2009–2010.

Kaikkiaan vuosien 2001–2010 välillä yritysten henkilöstömäärä on kasvanut Helsingissä vain 1 500:lla eli vajaalla prosentilla. Muulla pääkaupunkiseudulla yllettiin 16 ja kehysalueella 15 prosentin kasvuun. Espoossa ja Vantaalla henkilöstö lisääntyi lähes 23 000:lla ja kehysalueella 8 000:lla.

Vuonna 2010 Helsingissä toimi 39 170 liikeyritystä. Yritysten helsinkiläisissä toimipaikoissa työskenteli 244 990 henkeä ja liikevaihdon määrä oli 67,4 miljardia euroa. Maan kaikista yrityksistä 12 prosentilla oli toimipaikkoja Helsingissä ja pääkaupungin osuus yritysten henkilöstöstä oli 17 prosenttia ja liikevaihdosta 19 prosenttia. Pääkaupunkiseudun kuntien yhteinen osuus maan kaikista yrityksistä oli 19 prosenttia, henkilöstöstä 28

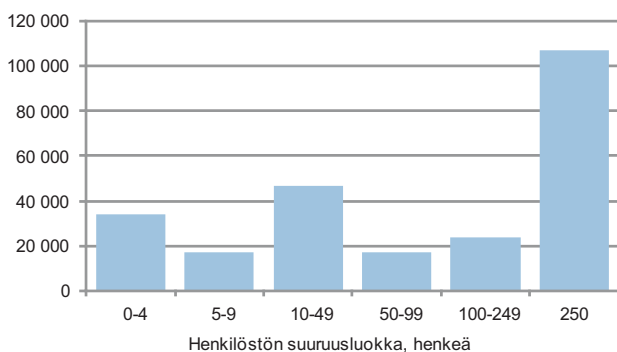
Kuvio 5.2.5 Yritysten henkilöstömäärän muutos Helsingissä, muulla pääkaupunkiseudulla ja Helsingin seudun kehysalueella vuosina 2002–2005, 2006–2008, 2009–2010 sekä 2002–2010

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri

prosenttia ja liikevaihdosta 40 prosenttia. Koko Helsingin seudun osuus yrityksistä oli 25 prosenttia, henkilöstöstä 32 prosenttia ja liikevaihdosta 44 prosenttia.

Kuvio 5.2.6 Yritysten henkilöstömäärä yrityksen henkilöstön suuruusluokan mukaan Helsingissä 2010

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri

Valtaosa työpaikoista suuryrityksissä

Lähes kaikki Helsingissä toimivat yritykset luokituvat pienyrityksiin, jotka työllistävät alle 50 henkeä. Alle 5 henkeä työllistäviä yrityksiä, ns. mikroyrityksiä, oli yrityskannasta 83,6 prosenttia. Seuraavaan kokoluokkaan, 5–9 henkeä työllistäneet yritykset, kuului helsinkiläisyrittäjistä 7,0 prosenttia ja 10–49 työpaikan yritysten osuus oli myöskin 7,0 prosenttia. Kaikkiaan pienyritysten osuus koko yrityskannasta oli 97,5 prosenttia. Niiden osuus henkilöstömäärästä oli 39,7 prosenttia. Kaikkiaan 38 224 pienyritystä työllistivät 97350 henkeä.

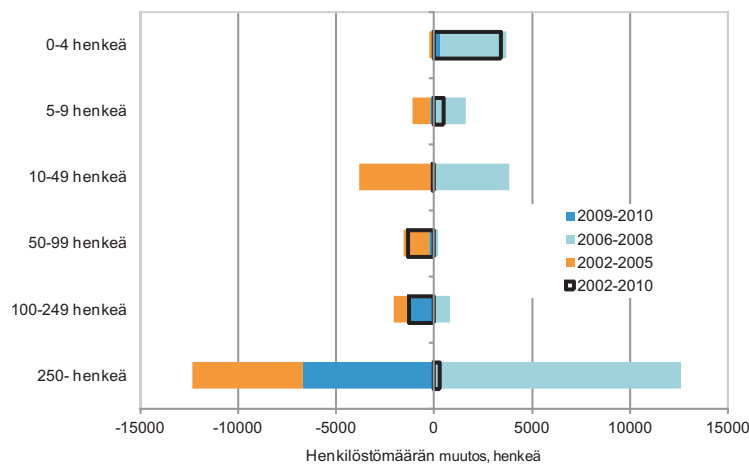
Keskisuurten yritysten (50–249 työntekijää) osuus pääkaupungin yrityskannasta oli 1,6 prosenttia. Näiden osuus henkilöstöstä oli 16,7 prosenttia. Helsingin 644 keskisuuren yrityksen henkilöstömäärä oli yhteensä 40 900 henkeä.

Suuryrityksiä, joissa koko yrityksen kokonaishenkilöstömäärä ylitti 250 henkeä, toimi Helsingissä 322 kappaletta vuonna 2010. Tämä oli vain 0,8 prosenttia kaikista yrityksistä. Suuryritysten osuus yritysten kokonaistyöpaikkamäärästä oli 43,6 prosenttia eli 106 700 henkeä. Kaikista maan 619 suuryrityksestä joka toisella oli toimintoja Helsingissä.

Pienyritysten henkilöstömäärä kasvanut 2000-luvulla

Vuodesta 2001 vuoteen 2005 yritysten henkilöstömäärä putosi kaikissa kokoluokissa (pienyritykset, keskisuuret yritykset ja suuryritykset) 5 prosentilla. Vuosina 2006–2008 suuryritykset kasvattivat henkilöstöään 12 prosentilla ja pienyritykset 10 prosentilla. Keskisuurten yritysten luokkaan kuuluvien yritysten henkilöstömäärä kasvoi 2 prosentilla. Vuosina 2009 ja 2010 suuryritysten henkilöstö supistui 6 prosentilla ja keskisuurten 4 prosentilla. Pienyritysten henkilöstömäärä pysyi sen sijaan ennallaan. Vuodesta 2001 vuoteen 2010 henkilöstömääräänsä ovat kasvattaneet ainoastaan pienyritykset, lisäystä 3 900

Kuvio 5.2.7. Yritysten henkilöstömäärän muutos Helsingissä vuosina 2002–2005, 2006–2008, 2009–2010 sekä 2002–2010

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri

henkeä. Suuryritysten henkilöstömäärä oli käytännössä pysynyt ennallaan ja keskisuurten yritysten luokkaan luettujen yritysten henkilöstömäärä oli 2 600 henkeä alhaisempi, kuin vuonna 2001 vastaavaan luokkaan kuuluneilla yrityksillä.

Suurimmat työnantajat

Suurilla ja keskisuurilla yrityksillä on merkittävä rooli Helsingin seudun yritystoiminnassa. Vähintään 200 henkeä vuonna 2010 pääkaupungissamme työllistäneitä yrityksiä oli yhteensä 156. Vaikka näiden suurimpien työllistäjien lukumäärän osuus kaupungissa toimivien yritysten lukumäärästä oli 0,4 prosenttia, niin ne kuitenkin työllistivät 40 prosenttia (96 770 henkeä) yritysten palveluksessa olevasta henkilöstöstä.

Helsingissä toimi kolme yritystä, joiden henkilöstömäärä ylitti 3 000:n rajan. Suurin näistä oli Itella Oyj ja seuraavilla sijoilla Nordea Bank Finland Abp ja Stockmann Oyj Abp.

Taulukko 5.2.3. Henkilöstömäärältään 20 suurinta yritystä Helsingissä 2010

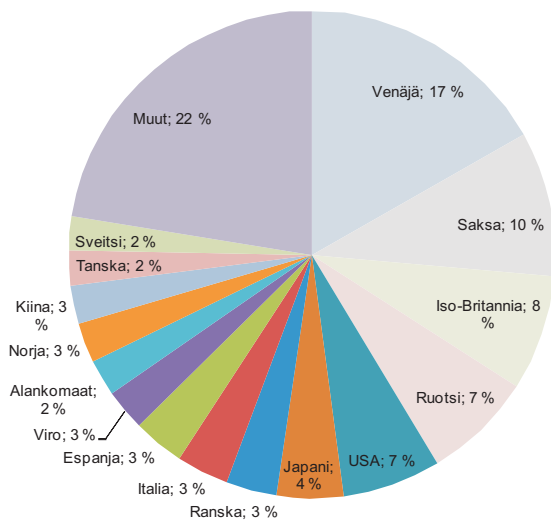
Yrityksen nimi	Toimiala (TOL2008)	Henkilöstömäärä
Itella Oyj	Postin yleispalvelu	3 785
Nordea Bank Finland Abp	Muu pankkitoiminta	3 525
Stockmann Oyj Abp	Tavaratalot (yli 2500 m ²)	3 205
ABB Oy	Sähkömoott, gener., muuntajien valm.	2 914
Hok-Elanto Liiketoiminta Oy	Isot supermarketit (yli 1000 m ²)	2 770
Yleisradio Oy	TV-ohjelm. tuottam. ja lähettäminen	2 698
YIT Rakennus Oy	Asuin- ja muid. rakennust. rakentam.	2 012
VR-Yhtymä Oy	Rautateiden henk.liik., kaukoliik.	1 818
Elisa Oyj	Langattoman verkon hallinta ja palv.	1 779
TeliaSonera Finland Oyj	Langallisen verkon hallinta ja palv.	1 726
Sampo Pankki Oyj	Muu pankkitoiminta	1 618
Logica Suomi Oy	Ohjelmistojen suunnittelu ja valm.	1 615
SOL Palvelut Oy	Kiinteistöjen siivous	1 600
Seure Henkilöstöpalvelut Oy	Työvoiman vuokraus	1 584
OP-Pohjola Osk	Muu pankkitoiminta	1 573
Fazer Food Services Oy	Henkilöstö- ja laitosruokalat	1 531
Lassila & Tikanoja Oyj	Kiinteistöjen siivous	1 312
Helsingin Bussiliikenne Oy	Paikallisliikenne	1 276
Tieto Finland Oy	Tietojenkäs. käyttö- ja hallintapalv.	1 227
Fujitsu Finland Oy	Tietojenkäs. käyttö- ja hallintapalv.	1 196

Lähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri

5.2.5 Helsingin matkailu

Helsingin matkailussa mitattiin vuonna 2011 kaikkien aikojen ennätys. Helsinki saavutti uusia ennätyslukemia niin yöpymisissä kuin kansainvälisessä risteilyliikenteessään. Kasvua kertyi erityisesti vapaa-ajanmatkustuksessa, ja yöpymisistä reilusti yli puolet oli vapaa-ajan matkailua. Helsinki on viime vuosina vahvistanut matkailullista vetovoimaa niin kotimaan markkinoilla kuin myös kansainvälisessä kilpailussa.

Kuvio 5.2.8. Helsingin tärkeimmät markkina-alueet 2011

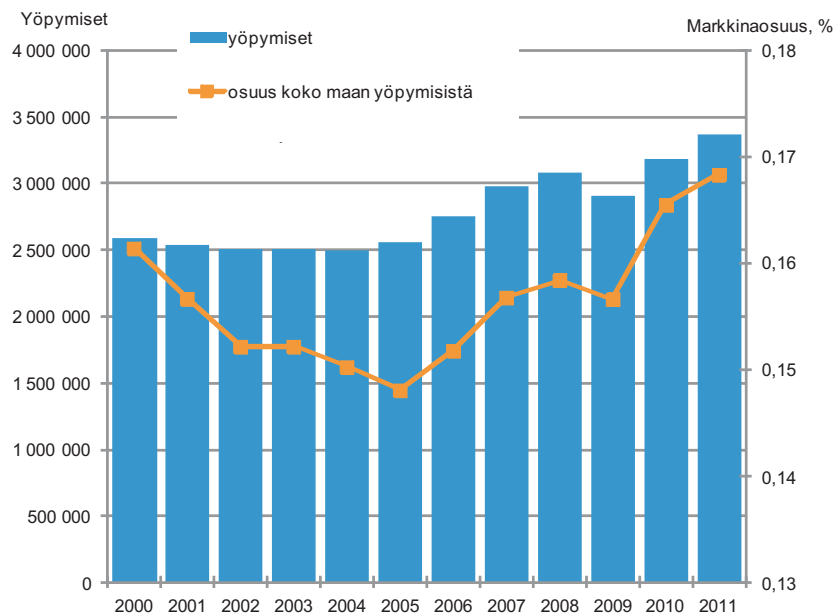
Lähde: Tilastokeskus

Yöpymiset ja tärkeimmät markkina-alueet

Matkailijoiden yöpymiset Helsingissä ovat kasvaneet voimakkaasti vuodesta 2006 alkaen, jolloin ylitettiin aiempi vuoden 2000 ennätys. Helsingiläisissä majoitusliikkeissä laskettiin vuonna 2011 lähes 3,4 miljoonaa yöpymistä, mikä tarkoitti 6 prosentin kasvua edellisvuoteen verrattuna. Koko maan yöpymisten kasvu jäi hieman alle 4 prosenttiin. European Cities Marketing -järjestön tilastoverailun mukaan yöpymiset lisääntyivät Euroopan matkailukaupungeissa keskimäärin samaa vauhtia kuin Helsingissä. Ulkomaiset yöpymiset kasvoivat vuoden aikana 7 prosenttia ja kotimaiset 4 prosenttia.

Keskimäärin 9 300 matkailijaa yöpyy joka yö Helsingin majoitusliikkeissä. Yöpymisistä 46 prosenttia tuli kotimaasta ja 54 prosenttia ulkomailta. Kotimaisten matkailijoiden yöpymiset ovatkin lisääntyneet viime vuosina nopeammin

Kuvio 5.2.9. Yöpymisten määrän ja markkinaosuuden kehitys Helsingissä 2000–2011

Lähde: Tilastokeskus

kuin ulkomaiset yöpymiset. Ulkomaisia matkailijoita tarkasteltaessa Helsingin tärkeimmät markkina-alueet ovat Venäjä, Saksa, Iso-Britannia, Ruotsi ja Yhdysvallat. Venäläiset ovat jo muutaman vuoden ajan olleet suurin ulkomaalaisten matkailijoiden ryhmä, ja vuonna 2011 heidän osuutensa kaikista yöpyneistä oli 9 prosenttia. Venäläisyöpyemisten määrä myös kasvoi vahvasti, peräti 15 prosenttia vuoden 2010 lukuun verrattuna. Viidettä muusta suurimmasta lähtömaasta mitattiin kustakin yli 100 000 yöpymistä ja maiden järjestys säilyi samana kuin edellisenä vuonna. Kasvu kaikilta alueilta Isoa-Britanniaa lukuun ottamatta oli 10–15 prosentin välillä. Brittien määrässä kirjattiin noin 6 prosentin lasku. Yöpyjien määrä on taas kasvanut viime vuosina espanjalaisten, japanilaisten, italialaisten ja ranskalaisten osalta, jotka kukin ylittivät 60 000 yöpymisen rajan. Eurooppalaisten matkailijoiden osuus on yli 85 prosenttia kaikista matkailijoista, amerikkalaisten osuuden ollessa 5 prosenttia ja aasialaisten 6 prosenttia.

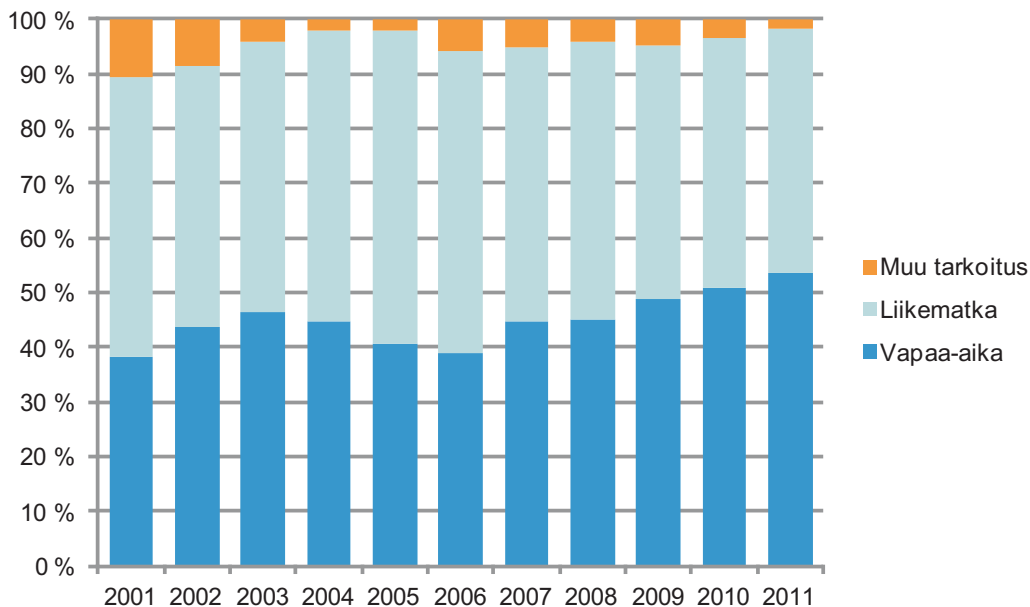
Helsingin markkinaosuus kaikista Suomen yöpymisistä on ollut kasvussa vuodesta 2005 lähtien, vuoden 2009 notkahdusta lukuun ottamatta. Vuonna 2011 matkailu kasvoi Helsingissä reippaammin kuin Suomessa keskimäärin, nostaen Helsingin markkina-osuuden lähelle 17 prosenttia, mikä on kaikkien aikojen ennätys.

Matkan tarkoitus

Uusi ennätys syntyi myös Helsinkiin saapuvassa vapaa-ajan matkustuksessa, joka jatkoi kasvuaan suhteessa liikematkustukseen. Vuonna 2011 Helsingissä yöpyneistä matkailijoista 54 prosenttia oli vapaa-ajan matkalla, 45 prosenttia työmatkalla ja prosentti muussa tarkoituksessa. Vapaa-ajan matkailu ohitti liikematkailun ensimmäisen kerran vuonna 2009 ja sen osuus kasvaa edelleen.

Vuonna 2011 matkailijoiden viipymä lyheni hieman edelliseen vuoteen verrattuna. Keskimääräinen viipymä oli nyt 1,72 vuorokautta, kun se vielä 2010 oli 1,75 vuorokautta. Ulkomaalaiset matkailijat viipyvät Helsingissä noin 2,0 vrk ja suomalaiset 1,5 vrk. Yöpyvien matkailijoiden lisäksi Helsinkiin tehdään arviolta yli 20 miljoonaa vierailua vuosittain, joista noin 15 miljoonaa on päiväkäyntejä kotimaasta pääkaupunkiseudun ulkopuolelta. Helsinki saa arviolta 2,5 miljoonaa yöpymisen sisältävää vierailua kotimaasta ja lähes 3 miljoonaa vierailua ulkomailta.

Kuvio 5.2.10. Matkan tarkoituksen jakautuminen ja kehitys Helsingissä 2001–2011

Lähde: Tilastokeskus

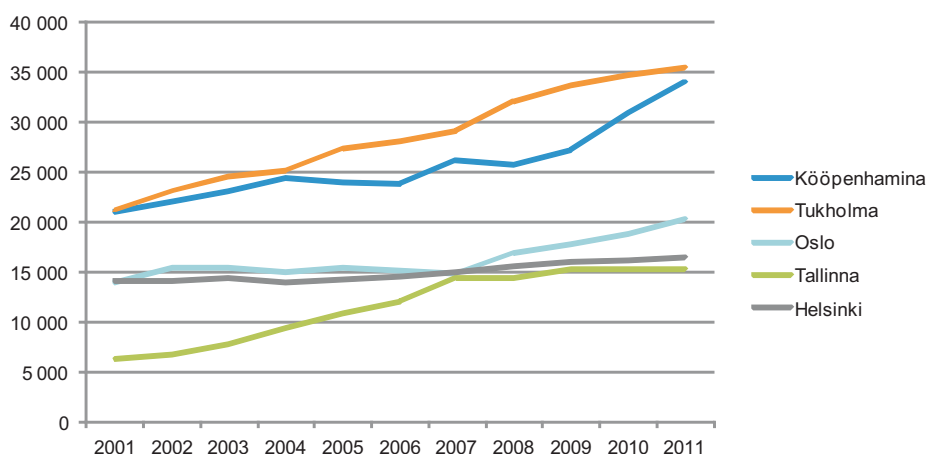
Helsingissä vieraili vuonna 2011 arviolta 25 000 kongressivierasta ja kaupungissa järjestettiin 111 kansainvälistä kongressia. Kansainvälisissä tilastoissa Helsinki sijoittui sijalle 25 maailman parhaiden kokouskaupunkien vertailussa. Helsingissä järjestettävien kongressien keskipöytä on noin 220 osallistujaa. Suurimmat Helsingissä järjestetyt kongressit ovat viime vuosina olleet kokoluokaltaan noin 7 000 delegaatin suuruisia. Kongressivieraat viipyvät kaupungissa keskimäärin 4,4 vuorokautta, joka merkitsee yli kaksi kertaa pidempää viipymää kuin vapaa-ajan matkailijoilla. Myös Helsingin kokous- ja juhlatilojen tarjonnan kasvu vahvistaa Helsingin kilpailuasemaa kokousjärjestäjien parissa.

Majoituskapasiteetti

Vuonna 2011 Helsingissä oli yhteensä 59 majoitusliikettä, joissa oli noin 8 500 huonetta ja 16 500 vuodetta. Helsingin majoituskapasiteetti on kasvanut hitaasti verrattuna ulkomaisiin kilpailijoihin. Kööpenhamina, Tukholma, Oslo ja Tallinna ovat kasvattaneet kapasiteettiaan suhteessa huomattavasti enemmän.

Kapasiteetin rajat tulevat kaupungissa nopeasti vastaan varsinkin suurtaapahtumien ja isojen kongressien aikana. Matkailun nykyinen kasvuvauhti edellyttää tulevaisuudessa hotellikapasiteetin lisäämistä. Huonekäyttöaste oli Helsingissä vuonna 2011 noin 70 prosenttia, ja lähellä samaa lukemaa se on pysytellyt viime vuosina. Sekä kotimaiset että ulkomaiset vieraat yöpyvät ahkerasti myös tuttavien ja sukulaisten luona.

Kuvio 5.2.11. Majoituskapasiteettien kehitys Helsingissä ja naapurimaiden pääkaupungeissa

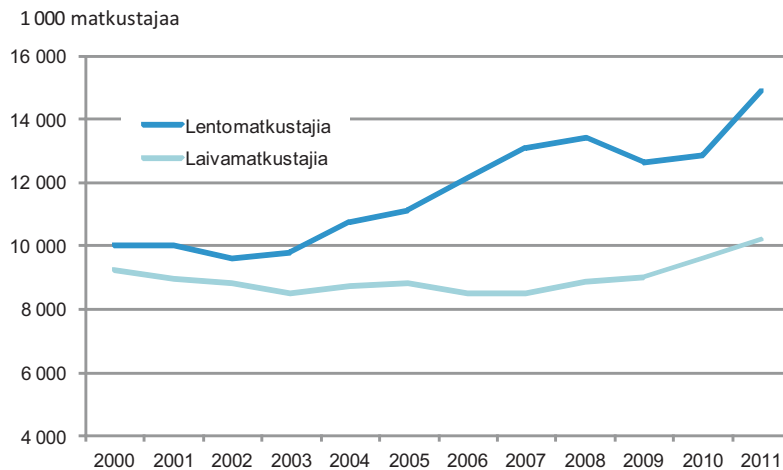
Lähde: European Cities Marketing

Lento- ja laivaliikenne

Kansainvälinen lentoliikenne on kasvanut voimakkaasti 2000-luvulla. Helsinki-Vantaan lentoaseman kokonaismatkustajamäärä ylitti 13 miljoonan rajan vuonna 2008 ja ylsi lähes 15 miljoonaan vuonna 2011. Kasvua edelliseen vuoteen kertyi yli 15 prosenttia. Lentoasemalla toimiva Helsingin seudullinen matkailuneuvontapiste palveli vuoden 2011 aikana yhteensä lähes 206 000 matkustajaa, mikä oli 8 prosenttia enemmän kuin edellisellä vuonna.

Laivaliikenteessä rekisteröitiin Helsingin satamien kautta 10,2 miljoonaa matkustajaa mikä tarkoitti 6 prosentin kasvua vuoteen 2010 verrattuna. Myös kansainvälisessä risteilyliikenteessä tehtiin uusi matkustajaennätys kun Helsinkiin tehtiin 258 aluskäyntiä ja kaupunkiin saapui 385 000 kansainvälistä risteilyvierasta. Tämä merkitsi 12 prosentin nousua edelliseen vuoteen verrattuna.

Kuvio 5.2.12. Lento- ja laivamatkustajien määrien kehitys Helsingissä 2000–2011

Lähde: Tilastokeskus

Rahankäyttö

Vuoden 2011 rajahaastattelututkimuksen mukaan ulkomaiset matkailijat käyttivät edellisvuonna Helsingissä vierailunsa aikana keskimäärin 340 euroa. Rajahaastattelututkimuksen mukaan Helsinkiin tehtiin 2,6 milj. vierailua ulkomailta ja vieraat käyttivät rahaa yhteensä 896 milj. euroa. Eniten rahaa käyttivät venäläiset, noin 214 milj. euroa. Pääkaupunkiseudulle tehtiin 2,9 milj. vierailua ja rahankäyttö oli 992 milj. euroa.

Kansainvälinen risteilyvieras käytti vuonna 2011 Helsingissä vierailunsa aikana arviolta 66 euroa. Viimeisimmät tilastot kongressivieraiden rahankäytöstä on vuodelta 2010. Sen mukaan pääkaupunkiseudun kongressidelegaattit kuluttivat rahaa keskimäärin 211 euroa vuorokautta kohden. Kongresseihin osallistuneiden delegaattien kokonaismenot kongressiin osallistumisesta olivat keskimäärin 1 330 euroa henkilöä kohden.

Matkailutoimiala

Helsingissä oli vuonna 2010 matkailuklusteriin kuuluvia yritystoimipaikkoja 3 746, mikä on noin 9 prosenttia kaikista Helsingin toimipaikoista ja 21 prosenttia koko maan matkailuklusterin toimipaikoista. Matkailuklusteriin kuuluvien yritysten yhteenlaskettu liikevaihto kaupungissa oli noin 3,2 mrd euroa, mikä oli lähes 2 prosenttia enemmän kuin edellisenä vuonna. Helsingin matkailuklusterin liikevaihdon osuus koko pääkaupunkiseudun matkailuklusterin liikevaihdosta oli 45 prosenttia ja Helsingin kokonaisliikevaihdosta lähes 5 prosenttia vuonna 2010. Matkailuklusteri on merkittävä työllistäjä myös Helsingissä. Vuonna 2010 matkailuklusteriin kuuluvia työpaikkoja oli Helsingissä yli 18 400, mikä tekee 19 prosenttia kaikista Suomen matkailuyritysten työpaikoista ja lähes 8 prosenttia kaikista Helsingin työpaikoista.

Matkailutoimiala on kasvanut voimakkaasti pääkaupunkiseudulla. Vuonna 2010 pääkaupunkiseudulla sijaitsi 5 876 matkailullista yritystoimipaikkaa, mikä kattaa 9 prosenttia seudun kaikista toimipaikoista. Samana vuonna matkailutoimialan liikevaihto ylsi pääkaupunkiseudulla 6,9 mrd euroon, mikä oli 49 prosenttia koko Suomen matkailuyritysten liikevaihdosta. Tätä selittää etenkin pääkaupunkiseudulla sijaitseva Helsinki-Vantaan lentoaseman toiminta. Matkailuklusterin liikevaihto kasvoi noin 4 prosenttia vuoteen 2009 verrattuna. Matkailuala työllisti seudulla noin 32 000 henkilöä, mikä on noin 33 prosenttia koko Suomen matkailuklusterin työpaikoista. Pääkaupunkiseudun kaikista työpaikoista yli 8 prosenttia oli matkailualalla.

5.3 Toimitilamarkkinat

Teksti perustuu Kiinteistötalouden instituutin (KTI) toimitilamarkkinat 2012 julkaisuun, sekä Catellan markkinakatsaukseen (syksy 2012).

Toimitilamarkkinat ovat eriytyvässä määrin, että parhaiden kohteiden kysyntä ja hintataso kasvaa, kun taas ajasta jälkeen jääneiden ja keskeisiltä paikoilta syrjässä sijaitsevien toimitilojen kysyntä heikkenee ja hintataso alenee.

Toimistotilojen kysyntä kohdistuu ennen muuta Helsingin ydinkeskustan toimistotiloihin sekä uusiin toimistokohteisiin.

Hyvistä liiketiloista on jo pulaa, erityisesti parhailla liikepaikoilla.

Teollisuus- ja varastotilatarjonta on lisääntynyt yritysten siirtäessä näitä toimintoja enenevässä määrin kehyskuntiin.

Toimitilamarkkinat ovat eläneet voimakkaasti viimeisen neljän vuoden jaksolla (2008–2012). Jakson alkuun ajoittunut talouden taantuma yhdessä samaan aikaan valmistuneiden toimitilojen kanssa lisäsi toimitilojen vajaatäyttöastetta ja käänsi tilojen vuokratason lasku-uralle. Jakson puolivälissä toimi- ja erityisesti toimistotilojen vajaatäyttöaste alkoi kuitenkin laskea ja vuokrataso alkoi nousta (kuvio 5.3.1.). Vuoden 2012 syksyllä kiinteistömarkkinoilla eletään jälleen epävarmoja aikoja, sillä uusimman EK:n teettämän suhdannekyselyn mukaan yritysten tulevaisuudenodotukset ovat kevään nousun jälkeen kääntyneet lievään laskuun ja nyt myös suomalaiskuluttajien luottamus taloustilanteeseen on heikentynyt. Toisaalta kuluttajien luottamus omaan talouteen on edelleen vakaa, mikä saattaa johtua siitä, että työllisyys on pysynyt yleiseen taloustilanteeseen nähden yllättävän hyvänä. Työllisyydellä on merkittävä rooli toimitilamarkkinoiden kehityksessä, vaikkakin vaikutukset näkyvät viiveellä.

Toimistotilojen kysyntä kohdistuu Helsingin keskusta- ja uusiin kohteisiin

Talouden epävarmuudesta huolimatta pääkaupunkiseudun toimistotilojen vajaatäyttöasteen lasku on jatkunut, joskin hieman hitaampana kuin aiemmin. Erityisesti Helsingin keskusta-alueen vetovoima, varsinkin ns. prime-kohteiden osalta, on säilynyt vahvana. Tämä näkyy paitsi tarjolla olevan toimistotilan niukkuutena (kuvio 5.3.2.), myös vuokrahintojen kasvuna. Uusien vuokrasopimusten mediaanivuokrataso on jo selvästi yli 25 euroa, ja prime-kohteiden yli 30 euroa /m²/kk.

Sen sijaan monilla muilla keskeisillä toimistoalueilla, kuten Ruoholahdessa, Keilaniemessä ja Leppävaarassa jo pari vuotta jatkunut vuokrien nousu pysähtyi kevään 2012 aikana. Valmistuneet ja valmistumassa olevat uudet toimistotilat hillitsevät vuokrien nousua näillä alueilla. Heikommilla alueilla tyhjän toimistotilan määrä ja kova kilpailu vuokralaisista ovat aiheuttaneet jopa vuokratason laskua. Catella ennustaa, että pääkaupunkiseudun vajaatäyttöaste lähtee uudelleen nousuun, kun pääosa rakenteilla olevista toimistohankkeista valmistuu vuoden 2012 lopulla ja 2013 alkupuoliskolla. Tällaisesta kehityksestä on nähtävissä viitteitä Helsinkiä ympärivällä muulla pääkaupunkiseudulla.

Toimistoja käyttävien yritysten tiukkenevat laadulliset vaatimukset ruokkivat osaltaan uusien toimistojen rakentamista vallitsevasta ylitarjontatilanteesta huolimatta. Toimistotiloille asetetaan korkeita vaatimuksia niin sijaintiin, tilatehokkuuteen kuin tilojen vastuullisuusnäkökulmiinkin liittyen. Vanhat toimistot eivät välttämättä kykene näihin vaatimuksiin vastaamaan. Lisäksi kaupunkirakenteessa tapahtuvat muutokset vaikuttavat toimitilamarkkinoihin. Länsimetron ja kehäradan näköpiirissä oleva valmistuminen nä-

kyt tulevien asemien ja asemanseutujen lähellä sijaitsevien toimitilojen vuokratason vahvistumisena, kun taas kauempana tilanne heikkenee.

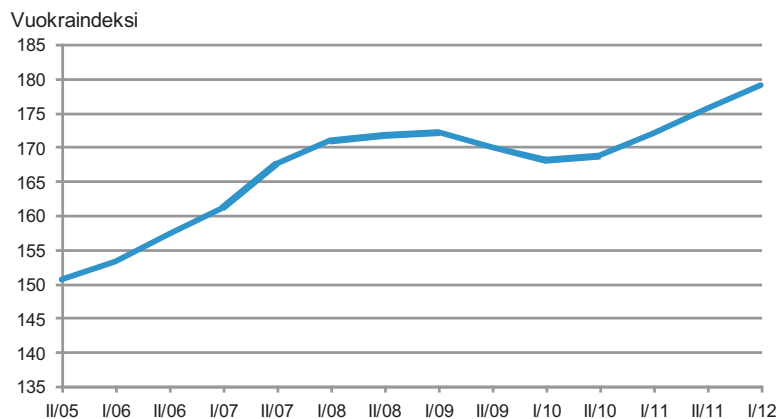
Hyvistä liiketiloista on jo pulaa

Liiketilan vajaakäyttöaste pääkaupunkiseudulla on laskenut jo 2,5 prosenttiin. Tyhjän liiketilan väheneminen on tapahtunut lähinnä Vantaalla, sillä Helsingissä ja Espoossa ei ole tapahtunut juurikaan muutosta. Parhailla alueilla hyvistä liiketiloista on jo krooninen pula, eikä suhdannekyselyissä näkyvä kuluttajien lisääntynyt epävarmuus näy vielä liiketilojen vajaakäyttöasteessa. Kuten toimitilojen, myös liiketilojen vuokrat ovat nousseet selvästi Helsingin keskustassa. Muualla nousua ei ole tapahtunut. Meneillään olevat investoinnit kauppakeskuksiin ja kaupallisiin keskustoihin saattavat jopa laskea reuna-alueiden liiketilojen vuokria.

Tyhjän teollisuus- ja varastotilan määrä kasvanut pääkaupunkiseudulla

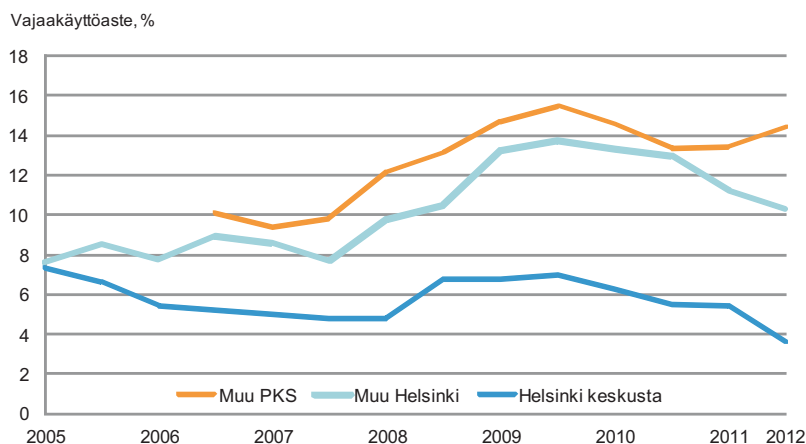
Teollisuus- ja varastotilojen siirtyminen pääkaupunkiseudulta kehyskuntiin on jatkunut. Tyhjän teollisuus- ja varastotilan määrä on kasvanut pääkaupunkiseudulla selvästi, mikä heijastuu myös varastotilan hintakehitykseen; varasto- ja tuotantotilojen vuokrat nousivat vielä viime vuonna, mutta eivät enää kevään 2012 aikana. Vajaakäyttöasteen nousun ohella kehitykseen on Catellan mukaan vaikuttanut myös yritysten lisääntynyt varovaisuus.

Kuvio 5.3.1. Toimitilojen vuokraindexi Helsingin ydinkeskustan uusissa vuokrasopimuksissa puolivuositain 2005–2012

Lähde: KTI (Huom katkaistu asteikko)

Kuvio 5.3.2. Toimitilojen vajaakäyttöaste Helsingin keskustassa, keskusten ulkopuolisessa Helsingissä sekä muulla pääkaupunkiseudulla puolivuositain 2005–2012

Lähde: Catella

5.4 Työvoiman saanti ja tarve

Helsingissä on työelämään tuloikäisiä suunnilleen yhtä paljon kuin eläköitymisikäisiä. Sen sijaan koko maassa työelämästä poistuvia on selkeästi enemmän kuin uusia tulokkaita.

Työikäisen väestön ja työllisten määrä kasvavat edelleen Helsingissä ja Helsingin seudulla kiitos muuttoliikkeen aikaansaaman väestön suotuisan ikärakenteen.

Helsinki saa työpaikkoihinsa lähes 100 000 lisätyöntekijää kaupungin ulkopuolelta, suurimmat vastaanottavat toimialat ovat informaatio ja viestintä, sosiaali- ja terveystyö sekä julkinen hallinto.

Vain kuusi kymmenestä helsinkiläisestä työntekijästä käy työssä omassa kaupungissa.

Helsingin työllisyysasteen nousu yhdellä prosenttiyksiköllä lisää työllisten määrää 4 100 hengellä.

Merkittävä työpaikkamäärän kasvu edellyttää suotuisan muuttoliikkeen ja pendelöinnin lisäksi selkeää työllisyysasteen nousua ja työttömyysasteen alenemistä Helsingissä.

Tässä osiossa kuvaillaan niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat alueelliseen työvoiman tarjontaan. Tarkastelussa ovat väestörakenne, muuttoliike, pendelöinti ja työelämään osallistumisaste.

5.4.1 Demografinen työvoimapula

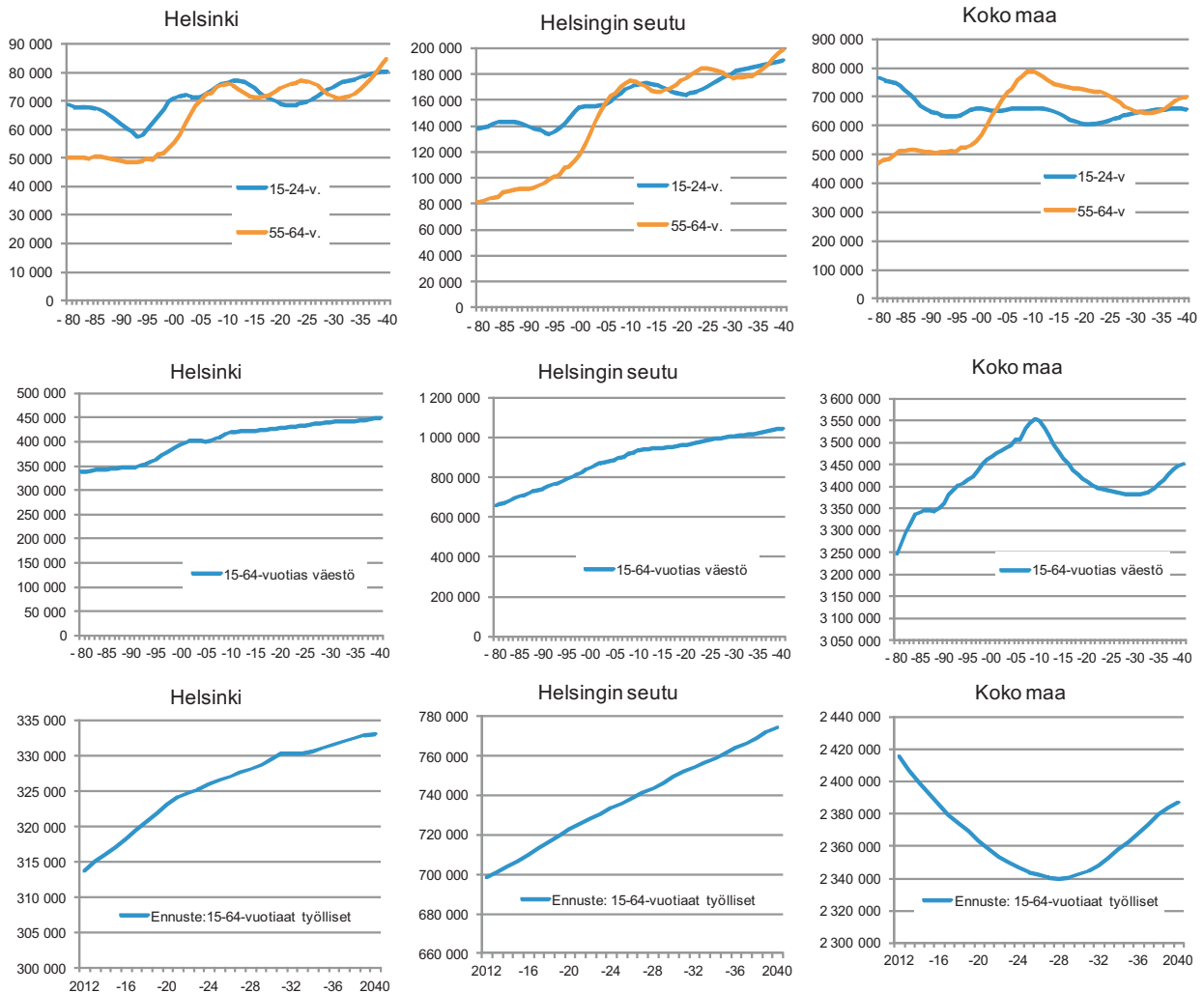
Työvoiman tarjonnan keskeinen taustatekijä on väestön ikärakenne ja sen muutos. Kun työelämään tuloikäisiä (15–24-vuotiaat) on vähemmän kuin sieltä lähtöikäisiä, puhutaan demografisesta työvoimapulasta.

Kuviosarjan ylin rivi kuvaa demografista työvoimapulaa. Työhöntuloikäisiä on ollut selkeästi enemmän kuin työelämästä pois siirtyviä, mutta käyrät ovat kuitenkin kohdanneet toisensa: koko maassa vuonna 2003, Helsingin seudulla vuonna 2005, mutta Helsingissä viimeisimmän ennusteen mukaan vasta vuonna 2017 lähtöikäisiä on enemmän kuin tuloikäisiä. Koko maan tilanne vaikuttaa selvästi synkemmältä kuin Helsingin tai Helsingin seudun.

Väestön ikärakenne on Helsingissä ja Helsingin seudulla suurelta osin muuttoliikkeen vuoksi suotuisa. Vaikka demografinen työvoimapula onkin lähempänä kuin aiemmin, ennusteiden mukaan työikäinen väestö eli 15–64-vuotiaiden joukko kasvaa edelleen Helsingissä ja Helsingin seudulla, tulevaisuudessa toki hitaammin kuin ennen. Jaksolle 2012–2040 Helsinkiin ennustetaan lisäystä noin 26 800 ja Helsingin seudulle 102 300 henkeä. Koko maan tilanne sen sijaan näyttää kovin huonolta ja sitä kautta Helsingin seudun ulkopuolisen Suomen vielä huonommalta. Esimerkiksi aikana 2012–2032 koko maassa työikäisten määrä alenee ennusteen mukaan melkein 130 000 ja Helsingin seudulla vastaavasti kasvaa lähes 71 000 henkeä; Helsingin seudun ulkopuolisessa Suomessa työikäisten määrä siis vähenee yli 200 000 hengellä.

Työllisyysaste kertoo, kuinka suuri määrä työikäisistä on työssä. Laskimme vuoden 2011 työvoimatutkimusaineistosta ikäryhmittäiset työllisyysasteet seurattaville alueille. Kun näitä työllisyysasteita käytetään vastaaviin ikäryhmittäisiin väestöennusteisiin saadaan ennakoitu työllisten määrä. Kuvion alin rivi kuvaa tätä laskelmaa. Työllisten määrä

Kuviot 5.4.1–9. Demografinen työvoimapula ja työikäinen väestö 1980–2040 ja työllisten määrä 2012–2040 Helsingissä, Helsingin seudulla ja koko maassa

Lähde: Tilastokeskus, Helsingin kaupungin tietokeskus

näyttää laskelmien valossa kasvavan selvästi Helsingissä ja Helsingin seudulla tarkasteltavaan vuoteen 2040 asti ja koko maassa vähenevän vuoteen 2028 asti, minkä jälkeen työllisten määrä kääntyy nousuun työikäisten ennusteen tavoin.

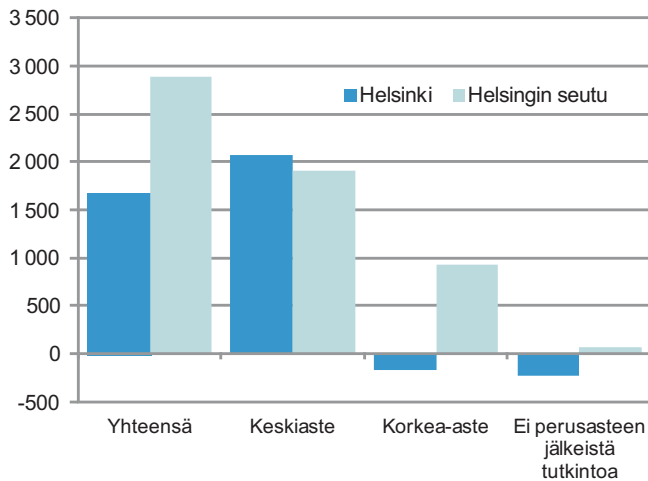
Tilanne on vastaava myös muilla seutujen keskuskaupungeilla, joihin muuttaa väkeä lähialueilta ja kauempaakin. Kun muuttajat yleensä ovat nuoria, väestön ikärakenne pysyy työvoiman tarjonnan kannalta suotuisana.

Kuviosarjan viesti esimerkiksi Helsingin osalta on se, että vaikka työhön tuloikäisten ja työstä lähtöikäisten määrät lähenevätkin toisiaan, kaupungin viimeisen väestöennusteen mukaan (Tietokeskus, 2012) työikäisten määrä jatkaa kasvuaan. Kymmenessä vuodessa, vuodesta 2012 vuoteen 2022 lisäystä on noin 8 500 henkeä. Ja jos ikäryhmittäiset työllisyysasteet pysyvät nykyisellä tasolla, työllisten määrä kasvaa samana aikana tätäkin enemmän, lähes 11 000. Vastaavana aikana koko maassa työllisten määrä vähenee lähes 63 000.

5.4.2 Työllisten muuttoliike

Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston tuorein muuttoliiketieto on vuodelta 2009. Tuolloin Helsinki sai vajaat 1 700 työllisen muuttovoiton, seutu lähes 2 900 henkeä. Helsingin

Kuvio 5.4.10. Helsingin ja Helsingin seudun maassamuuton netto koulutusasteen mukaan vuonna 2009

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto

muuttovoitto johtuu pelkästään toisen asteen tutkinnon suorittaneiden muuttovoitosta, korkea-asteen tutkinnon suorittaneista ja vailla tutkintoa olevista Helsinki sai muuttotappiota.

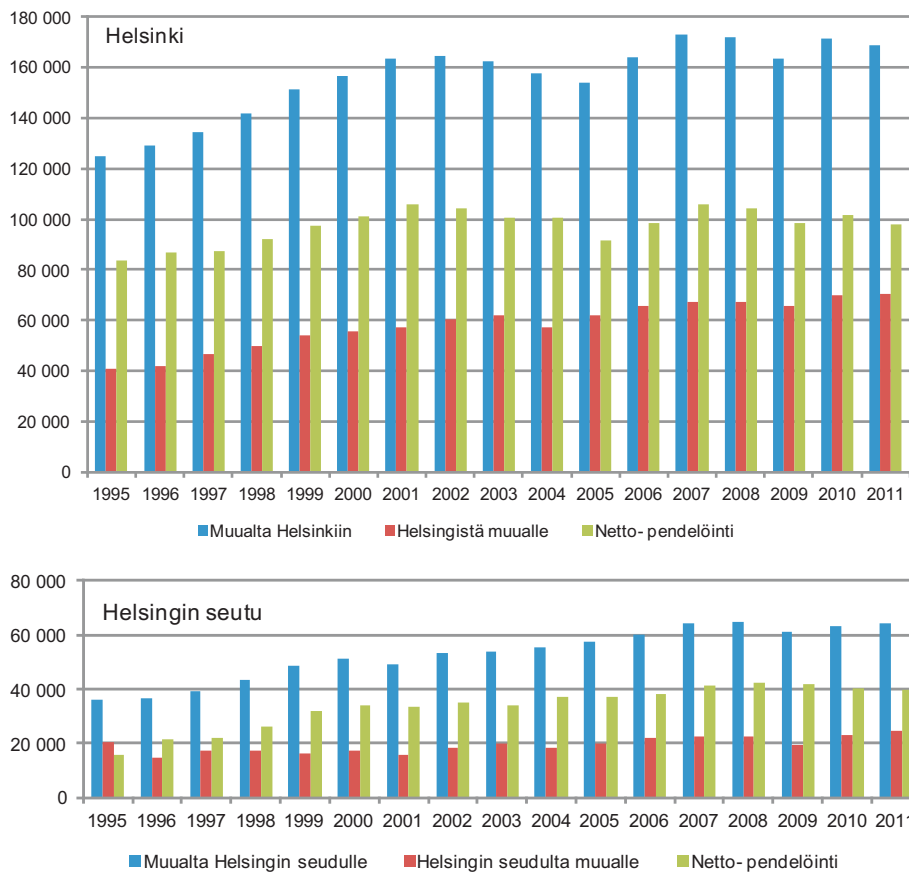
Työssäkäyvän ihmisen muutto tietylle alueelle ei välttämättä tarkoita sitä, että myös hänen työpaikkansa olisi samalla alueella, toki todennäköisyys tähän lienee varsin korkea.

Maassamuuton lisäksi Helsinki sai vuonna 2009 muuttovoittoa siirtolaisuudesta runsaat 1 200 henkeä, Helsingin seutu reilut 2 100 henkeä. Tilastokeskus ei enää raportoi siirtolaisuuden taustatietona koulutusta.

5.4.3 Pendelöinti

Alueellisen rajan ylittävä työmatkaliikenne on kasvanut lähes trendinomaisesti. Työvoimatutkimuksen mukaan Helsingissä kävi vuonna 2011 töissä lähes 169 000 muualla asuvaa työntekijää. Samanaikaisesti yli 70 000 helsinkiläisen työpaikka oli kaupungin ulko-

Kuviot 5.4.11–12. Pendelöinti Helsingissä ja Helsingin seudulla 1995–2011

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

puolella. Helsinki sai siis vuonna 2011 työpaikkoihinsa nettomääräisesti noin 98 000 kaupungin ulkopuolella asuvaa työntekijää.

Helsingin seutu muodostaa varsin kompaktin työmarkkina-alueen, ja seudulla pendelöintiluvut ovat selvästi pienempiä kuin Helsingissä. Alueelta käydään kohtalaisen vähän työssä muualla maassa. Sen sijaan muualta käy yli 64 000 työntekijää töissä Helsingin seudulla, mikä pitää nettopendelöinnin 40 000 työntekijän tuntumassa.

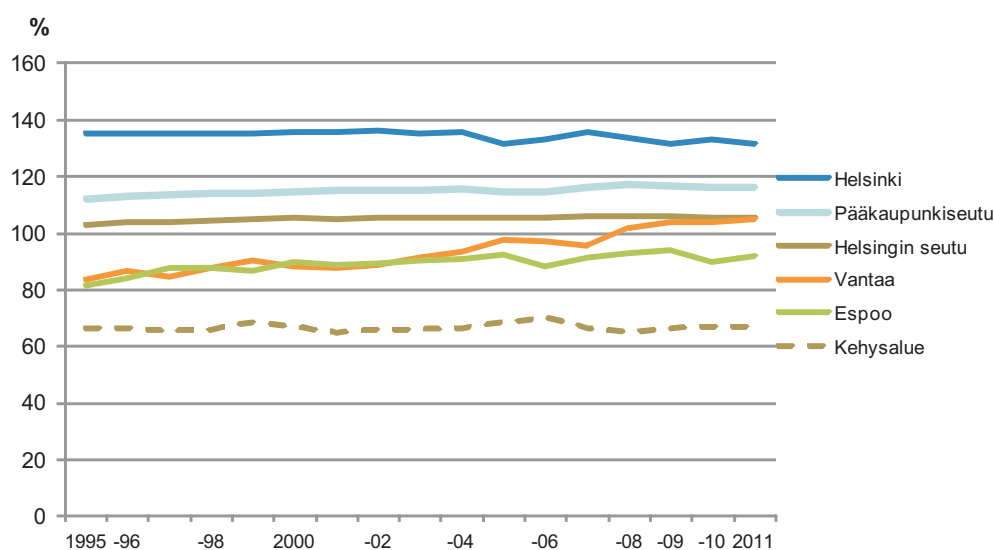
Helsinki sai vuonna 2009 työmatkaliikenteestä voittoa 92 000 työntekijää, mikä vastasi 24 prosenttia Helsingin työpaikoista. Helsinki on nettovoittaja kaikilla toimialoilla. Helsinki saa mittavia alueen ulkopuolisia työvoimamääriä mm. terveys- ja sosiaalipalveluiden, informaation ja viestinnän sekä julkisen hallinnon toimialoille. Ulkoisen työvoiman suhteellinen painoarvo on erityisen suuri julkisen hallinnon, rahoitus- ja vakuutustoiminnan, informaation ja viestinnän, rakentamisen sekä muun palvelun toimialoilla. Esimerkiksi julkisessa hallinnossa ja rahoituksessa kaupungin työpaikoista nettomääräisesti yli 40 prosenttia täyttyy muualla asuvasta työvoimasta.

Helsingin seudulla nettopendelöintiluvut ovat selvästi alhaisempia kuin Helsingissä ja osuudet seudun työpaikoista suurimmillaankin alle 10 prosenttia. Mittavinta työvoiman nettotulo alueelle on kaupan toimialalle.

5.4.4 Työpaikkaomavaraisuus

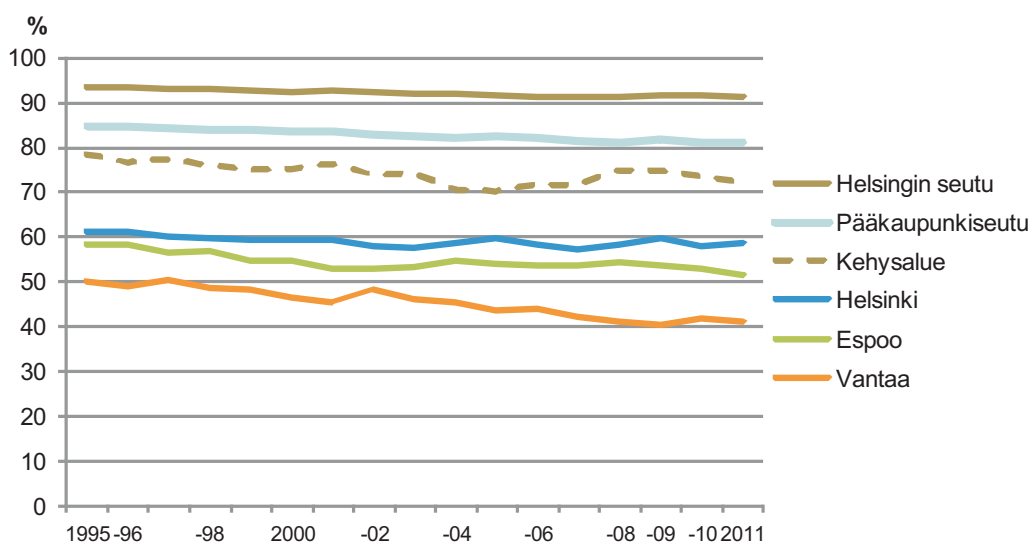
Nettopendelöinnin merkitystä alueen työvoiman saannin kannalta kuvaa työpaikkaomavaraisuuden käsite. Se kertoo alueen työpaikkamäärän suhteen alueella asuvien työntekijöiden määrään. Korkea työpaikkaomavaraisuus kertoo suotuisista työmarkkinoista. Työvoiman riittävyyden ja saatavuuden näkökulmasta sillä on myös toinen puolensa: mitä korkeampi työpaikkaomavaraisuus on, sitä riippuvaisempi alue on ulkopuolisesta työvoimasta. Helsingissä työpaikkaomavaraisuus on pitkään pysynyt 135 prosentin tuntumassa. Viime vuosina Helsingin työpaikkaomavaraisuusaste on hieman laskenut ollen vuonna 2011 noin 132 prosenttia, mikä tarkoittaa siis sitä, että Helsingissä on 32 prosenttia enemmän työpaikkoja kuin kaupungissa asuu työssä käyviä ihmisiä. Työpaikkaoma-

Kuvio 5.4.13. Työpaikkaomavaraisuus eri alueilla 1995–2011

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Kuvio 5.4.14. Alueella asuvien työllisten osuus alueen työpaikoista (todellinen työpaikkaomavaraisuus)

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

varaisuus ja nettopendelöinti ovat periaatteessa sama asia, ja esimerkiksi vuoden 2011 32 prosentin työpaikkaenemmyys täyttyi samansuuruisella nettopendelöinnillä.

Kun työpaikkaomavaraisuus kasvaa, se tarkoittaa sitä, että alueen työpaikkamäärä kasvaa nopeammin kuin alueella asuvien työssäkävijöiden määrä. Toisaalta voidaan ajatella, että alueen työpaikkamäärä pienenee hitaammin kuin alueen työllisten määrä.

Työpaikkaomavaraisuutta voidaan mitata myös ns. todellisena työpaikkaomavaraisuutena. Tällöin katsotaan sitä, kuinka suuri osa alueen työpaikoista täyttyy alueen omalla työvoimalla. Todellinen työpaikkaomavaraisuus on vuosien saatossa hienoisesti laskenut. Työmatkaliikenne yli asuinalueen rajan on jatkuvasti kasvanut, ja suhteessa entistä harvempi käy työssä omalla asuinalueellaan. Helsingin seudulla osuus on kuitenkin pysynyt varsin korkeana, koska työmatkaliikenne on erityisen vilkasta seudun sisällä, ei niinkään seudun ja muun Suomen välillä. Vuonna 2011 seudun työpaikoista 91 prosenttia täyttyi seudulla asuvista.

Pääkaupunkiseudun kunnissa todellinen työpaikkaomavaraisuus on suhteellisen alhainen. Helsingissäkin vain 60 prosenttia työpaikoista täyttyy helsinkiläisellä työntekijällä. Espoossa ja etenkin Vantaalla luvut ovat vielä alhaisemmat. Pääkaupunkiseudun suhteellisen korkea osuus kuvastaa sitä, että työmatkaliikennettä on erityisen paljon kuntien välillä pääkaupunkiseudun sisällä. Erityisesti vantaalaisilla se on varsin tavallista, kun vain 40 prosentilla Vantaalla asuvista työpaikka on omassa kotikaupungissa. Kun Vantaan työpaikkaomavaraisuus on samaan aikaan noussut yli sadan prosentin ja Vantaasta on tullut seudullinen työpaikkakeskus, kasvavaan työpaikkamäärään ammattilaiset tulevat entistä enemmän Vantaan ulkopuolelta. Yleisesti ottaen alueet ovat jatkuvasti enemmän riippuvaisia ulkopuolisen työvoiman saannista.

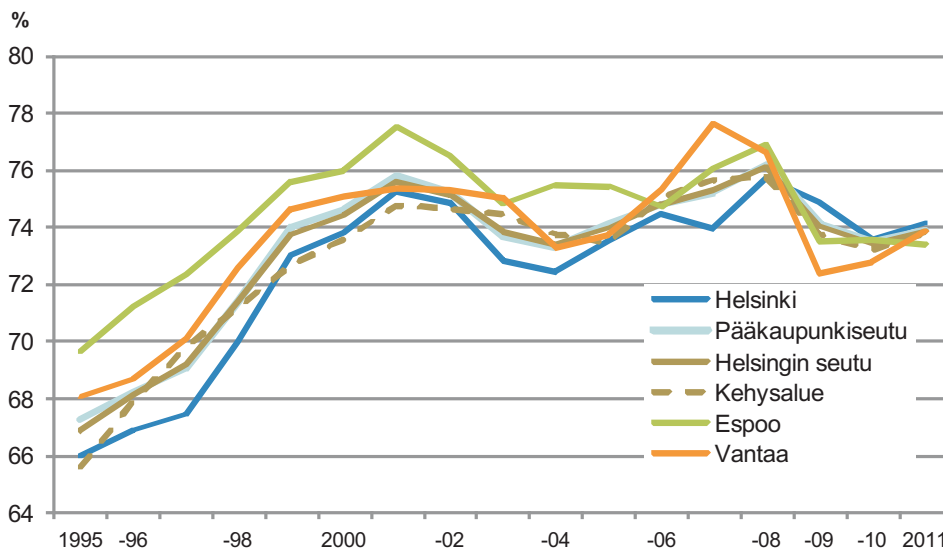
5.4.5 Työelämään osallistuminen

Ei-työssä olevat työikäiset muodostavat työvoimavarannon. Työvoimavarannossa merkittävin ryhmä on tietenkin työttömät, jotka ovat välittömästi työmarkkinoiden käytettävissä. Myös opiskelijat luetaan työvoimavarantoon, samoin kaikki ne työikäiset, jotka jonkin muun syyn vuoksi eivät osallistu työelämään.

1990-luvun laman jälkeen työllisyysaste ja työvoimaosuus ovat pääsääntöisesti nousseet jaksojen 2002–2004 ja 2008–2009 taantumien aiheuttamia notkahduksia lukuun ottamatta.

Työllisyysasteen oleellinen nousu on mahdollista vain työttömyysasteen laskun kautta; työttömät muodostavatkin keskeisen työvoimareservin. Työvoimatutkimuksen mukaan vuonna 2011 seudulla oli vajaat 45 000 työtöntä työttömyysasteen ollessa 6,0 prosenttia. Muualla maassa työttömyysaste oli lähes kolme prosenttiyksikköä korkeampi. Helsingin seudulla työhön osallistuvuusasteet ovat useita prosenttiyksikköä korkeammat kuin muualla maassa. Muuta maata korkeampi työllisyysaste on tuotannon ja talouden kestävyuden ja toimeliaisuuden kannalta erinomainen asia. Työvoiman riittävyyden tarkastelun näkökulmasta se kuitenkin kertoo siitä, että seudun työvoimavaranto on muuta maata pienempi. Helsingissä työttömyysaste oli 6,8 prosenttia vuonna 2011 työttömien määrän ollessa runsaat 22 500.

Kuvio 5.4.15. Työllisyysaste eri alueilla 1995–2011

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Taulukko 5.4.1. Työllisyysasteen ja työttömyysasteen yhden prosenttiyksikön muutoksen vaikutus työllisten ja työttömien määrään Helsingin seudulla vuoden 2011 työvoimatutkimuksen mukaan

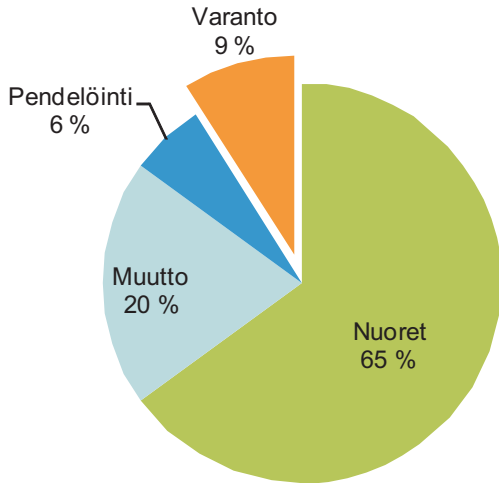
	Työlliset	Työttömät
Helsingin seutu	9 410	7 400
Kehysalue	2 030	1 580
Pääkaupunkiseutu	7 380	5 820
Helsinki	4 110	3 270
Espoo	1 830	1 420
Vantaa	1 380	1 080

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Työllisyysasteen nousu ja työttömyysasteen lasku ovat varsin tehokkaita työllisten määrän kasvattajia. Esimerkiksi Helsingissä työvoimatutkimusaineiston vuoden 2011 mukaan yhden prosenttiyksikön muutos työllisyysasteessa merkitsee 4 110 hengen muutosta työllisten määrässä ja yhden prosenttiyksikön muutos työttömyysasteessa puolestaan muuttaa työttömien määrää 3 270 hengellä.

5.4.6 Ennakoitu työvoiman tarve ja työvoimatuotos Helsingin seudulla

Kuvio 5.4.16. Työvoiman riittävyys Helsingin seudulla vuoteen 2020

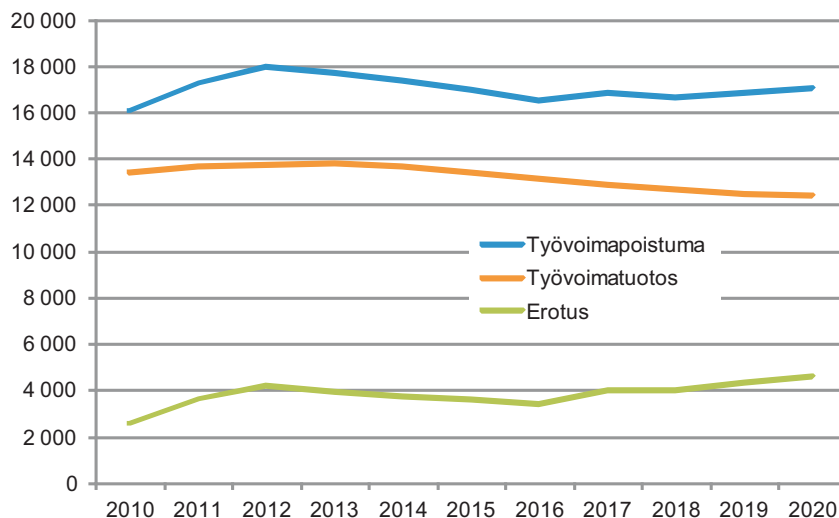
Lähde: Koulutus & työvoima. Helsingin seutu 2020

Seudun työvoimatarpeita ennakoineessa tutkimuksessa on laskettu, että Helsingin seutu tarvitsee vuositasolla keskimäärin 20 350 uutta työntekijää vuosien 2006–2020 aikana. Seudun omat nuorisoikäluokat tuottavat vain noin 13 200 työntekijää vuosittain. Seudun ulkopuolelta on laskelmissa arvioitu saatavan noin 4 000 työntekijää muuttovoittona ja 1 200 nettopendelöintinä. Puuttuva noin 1 900 työntekijän vuositarve tulisi siis saada seudun omista työvoimavarannoista.

Suhteellisesti katsottuna omat nuorisoikäluokat tyydyttävät noin kaksi kolmasosaa ennakoidusta työvoimatarpeesta. Joka viides työntekijä saataisiin työllisten muuttovoiton kautta ja seudun ulkopuolella asuvat täyttäisivät nettomääräisesti perinteiset kuusi prosenttia seudun työpaikoista. Omista työvoimavarannoista eli työttömistä ja työvoiman ulkopuolella olevista tarvitaan työntekijä siis lähes joka kymmenenteen työpaikkaan, jotta ennakoitu työvoimatarve saataisiin tyydytettyä.

Työvoiman riittävydestä saattaa tulla keskeinen rajoite mittavalle työpaikkakasvulle. Kuvioon 5.4.17. on piirretty vuositasoisen työvoimapoistuman käyrä ja seudun omien nuorisoikäluokkien työvoimatuotosta kuvaava käyrä. Työvoimatuotoksessa nuorille on oletettu varsin korkea 85 prosentin työllisyysaste. Työvoimapoistuman korvaaminen täysmääräisesti tarkoittaa sitä, että työpaikkamäärä pysyy ennallaan. Työpaikkamäärän kasvuun tarvitaan siis työvoimaa vielä kasvun verran lisää. Kuten kuviosta nähdään, tilanne on varsin hankala. Työvoimapoistuma pysyy vuositasolla noin 4 000 suurempana kuin omien ikäluokkien työvoimatuotos, ja ero tuntuu entisestään kasvavan ennustejakson loppupuolella. Poistuman korkealla tasolla seudun omat ikäluokat eivät millään yllä pitämään työpaikkamäärää edes ennallaan mittavasta kasvusta puhumattakaan. Edellä kuvattu demografinen työvoimapula näkyy siis selvästi näissä laskelmissa.

Kuvio 5.4.17. Työvoimapoistuma ja nuorisoikäluokan työvoimatuotos Helsingin seudulla 2010–2020

Lähde: Koulutus & työvoima. Helsingin seutu 2020

Helsingin seudun toteutunut voimakas työpaikkakasvu on perinteisesti pohjautunut seudun ulkopuoliseen apuun työvoiman saannin osalta, kuten edellä todettiin. Tulevaisuudessa apua tarvitaan jopa aiempaa enemmän. Työpaikkakasvun turvaamiseksi tai edes ennallaan pitämiseksi seutu tarvitsee edelleen voimakasta muuttovoittoa ja etenkin työllisten muuttovoittoa, mikä oletuksena sisältyy myös tehtyihin väestöennusteisiin. Tämä saattaa vaikeutua, kun työpaikkoja alkaa avautua aiempaa enemmän myös niillä seuduilla, jotka perinteisesti ovat työvoimaa seudulle luovuttaneet. Demografisen työvoimapulan käyräthän ovat hyvin samantyyppiset eri alueilla. Ehkä työhön ei enää tullaakaan yhtä suurena määränä Helsingin seudulle, kun työpaikkoja alkaa avautua aiempaa enemmän myös omalla asuinalueella. Tilannetta ei myöskään paranna se yllä mainittu seikka, että sekä Helsingin seudulla että pääkaupunkiseudun kunnissa jatkuvasti pienempi osa työpaikoista täyttyy alueen tai kunnan omalla työvällä. Asumisen alueellinen hintarakenne saattaa uudessa tilanteessa vähentää muuttovoittoa, mutta toisaalta lisätä pendelöintiä Helsinkiin ja pääkaupunkiseudulle.

Yli maarajan tapahtuneesta työmatkaliikenteestä ei ole kovin tarkkaa kuvaa, mutta esimerkiksi Tilastokeskuksen rajahaastattelututkimus kertoo ilmiön kasvusta. Ulkomailta pendelöivä työntekijävirta keskittyy voimakkaasti muutamalle toimialalle, voimakkaimmin rakennustoimintaan.

Työvoimatarpeen tyydyttämiseen tarvitaan myös omien työvoimavarantojen (nykyiset työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat työkäiset) aiempaa tehokkaampaa käyttöä. Ulkomaalaistaustaisen väestön osuus on seudulla, lähinnä Helsingissä, voimakkaasti kasvanut ja kehityksen ennakoitaan jatkuvan. Tämän väestöosan työhön osallistuvuuden nousu osaltaan auttaa työvoiman saatavuusongelmassa. Ulkomaalaistaustaisten työllisyysaste on edelleen selvästi alle keskimääräisten tasojen.

Työllisyysasteet ovat nousseet varsin voimakkaasti vanhimmissa, yli 55-vuotiaiden ikäryhmissä. Tällä seikalla on työvoiman saatavuuden ja riittävyyden kannalta oma merkityksensä; kun työura pitenee, korvaavan työvoiman tarve siirtyy vähän myöhemmäksi. Seudun työllisyysaste on kaikissa ikäryhmissä korkeampi kuin muualla maassa, mutta edelleen kaukana vuoden 1989 työllisyysasteesta. Kasvuvaraa siis on, mutta vähemmän kuin muualla maassa.

5.5 Innovatiivisuus

Taloukasvu keskittyy alueille, joissa panostetaan tutkimus- ja kehittämistyöhön.

Helsingin seudun osuus tutkimus- ja kehittämistoiminnan menoista on 42 %.

Tutkimus- ja kehittämistoimintaan liittyviä töitä tekee 34 300 henkeä Helsingin seudulla.

Helsingin vahvuutena on osaava väestö.

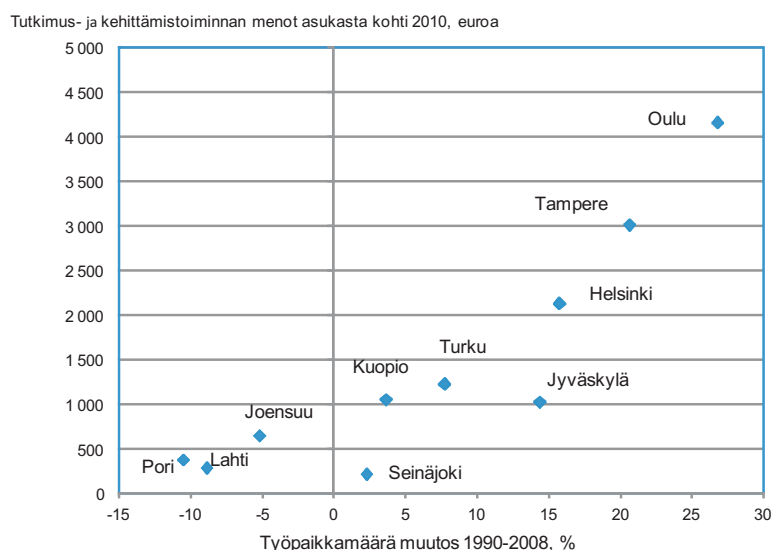
Helsingin seudun ja koko maan menestyminen kansainvälisessä kiristyvässä kilpailussa edellyttää työn tuottavuuden jatkuvaa kasvua varsinkin, kun työvoiman määrä kääntyy laskuun. Työn tuottavuuden kasvu taas perustuu ennen kaikkea koulutettuun ja osavaan työvoimaan sekä tutkimus- ja tuotekehitystyöhön. Näiden edellytyksenä ovat laadukas koulutusjärjestelmä, yksityisen ja julkisen sektorin pitkäjänteinen panostus tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Kansainväliset esimerkit osoittavat, että innovaatiotoiminta keskittyy ja hakeutuu alueille, joissa on tälle riittävät edellytykset, sillä innovaatiotoiminnan keskeisenä resurssina on ihmisten osaaminen.

Taloukasvu keskittyy alueille, joissa panostus tutkimus- ja kehittämistoimintaan suurinta

Työpaikkamääräänsä nopeimmin kasvattaneille alueille on yhteistä, että ne ovat yliopistopaikkakuntia. Yhteinen piirre tämän lisäksi on se, että niissä panostus tutkimus- ja kehittämistoimintaan on huomattavasti merkittävämpää kuin muilla alueilla.

Vuosina 1990–2008 työpaikkamäärä kasvoi koko maassa 2 332 282:sta 2 377 181:een, kasvua oli 2 prosenttia. Kymmenen suurimman seutukunnan työpaikkamäärä kasvoi 1 350 078:sta 11 prosentilla 1 503 665:een 154 000 uuden työpaikan myötä. Nopeimman kasvun seutukuntia olivat Oulu, Tampere ja Helsinki, joissa työpaikkakasvu vaihteli Helsingin 16 prosentista Oulun 27 prosenttiin. Tällä alueella luotiin tarkastelujaksolla lähes 159 000 uutta työpaikkaa.

Kuvio 5.5.1. Työpaikkamäärän muutos (%) 1990–2008 ja tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot asukasta kohti vuonna 2010, 10 työpaikkamäärältään suurinta seutukuntaa

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto ja tutkimus- ja kehittämistoiminta -tilastot

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot vaihtelivat nopeimman kasvun seutukunnissa Helsingin yli 2 000 eurosta Oulun reiluun 4 000 euroon asukasta kohti vuonna 2010. Koko maassa tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot asukasta kohti olivat 1 300 euroa. Kolmen kärkialueen yhteinen osuus maan tutkimus- ja kehittämistoiminnan kokonaispanostuksesta oli 72 prosenttia vuonna 2010.

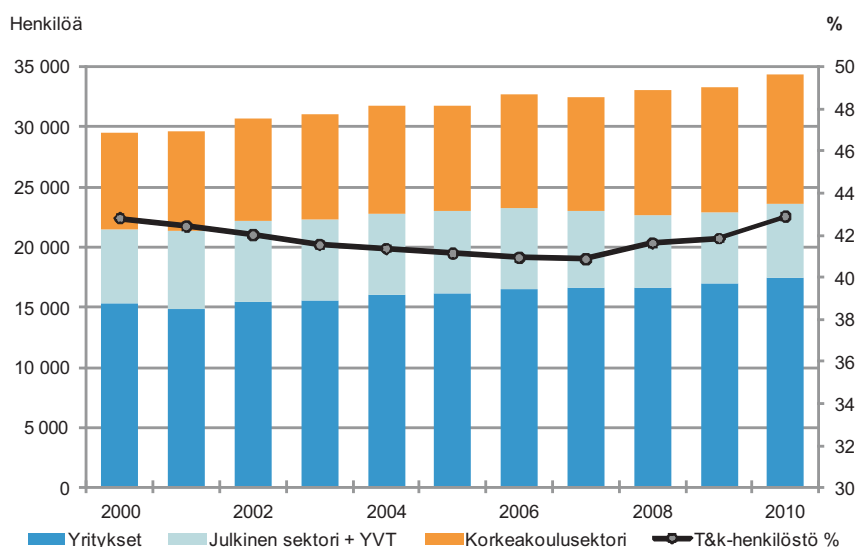
Helsingin seudun osuus tutkimus- ja kehittämistoiminnan menoista 42 %

Vuonna 2010 Helsingin seudulla käytettiin lähes kolme miljardia euroa tutkimus- ja kehittämistoimintaan, joka on 42 prosenttia koko Suomen tutkimus- ja kehittämistoiminnan menoista. Julkisen sektorin tutkimus- ja kehittämistoiminnasta eli valtion tutkimuslaitosten toiminnasta 62 prosenttia on keskittynyt Helsingin seudulle. Yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnasta 41 prosenttia kohdistuu Helsingin seudulle ja korkeakoulujen 39 prosenttia.

Helsingin seudulla tutkimus- ja kehittämistoiminnan parissa töitä tekeviä henkilöitä oli 34 300 vuonna 2010. Määrä vastasi viiden prosentin osuutta alueen työllisistä. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan henkilöstön määrä kasvoi Helsingin seudulla 8 prosenttia vuosien 2005 ja 2010 välisenä aikana, muualla maassa kasvua oli alle puoli prosenttia. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan henkilöstön määrä on tällä ajalla kasvanut korkeakoulusektorilla (21 %) ja yrityssectorilla (8 %), kun taas julkisella sektorilla henkilöstön määrä väheni (-10 %). Muualla Suomessa kasvua oli vain korkeakoulusektorilla. Vuonna 2010 Helsingin tutkimus- ja kehittämistoiminnan henkilöstöstä 51 prosenttia oli yksityisen sektorin palveluksessa, 31 prosenttia korkeakouluissa ja 18 prosenttia julkisella sektorilla.

Vuoden 2009 taloudellisen taantuman johdosta monet yhteen toimialaan keskittyneet tutkimus- ja kehittämistoiminnan alueet kärsivät. Helsingin vahvuutena on sen innovaatiotoiminnan heterogeenisuus, ja toimiminen eri toimialoilla ja eri sektoreilla. Yritysten merkitys tulee kasvamaan alueiden tutkimus ja kehittämistoiminnassa valtion leikatessa omia tutkimus- ja kehittämistoiminnan panostuksiaan lähivuosina.

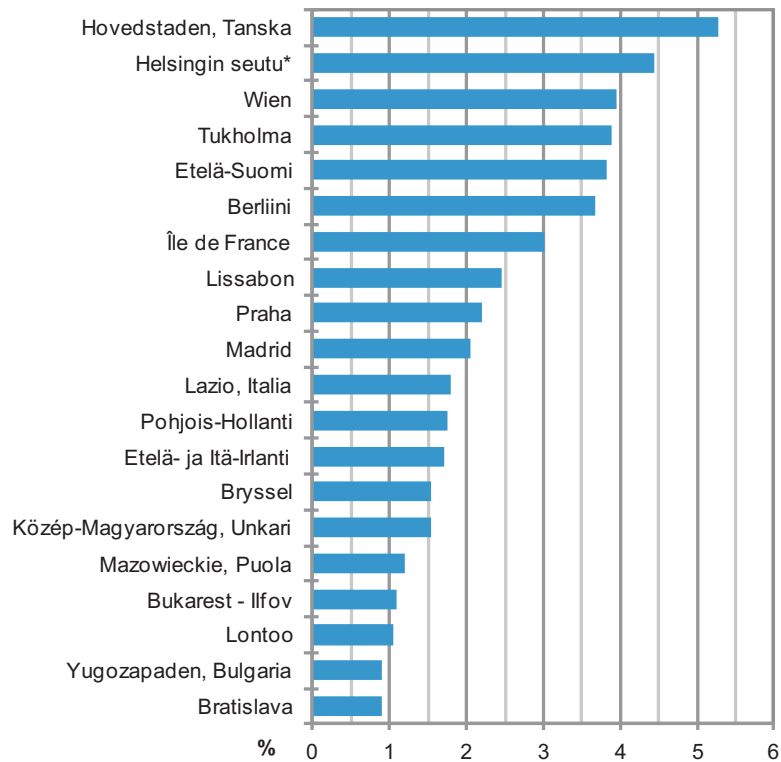
Kuvio 5.5.2. Tutkimus- ja kehittämistoiminnassa työskentelevä henkilöstö sektoreittain Helsingin seudulla, ja sen osuus koko maasta vuosina 2000–2010

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan henkilöstö korkeakouluissa, julkisella sektorilla, YVT:lla ja yrityksissä. Tähän henkilöstöön luetaan niiden henkilöiden lukumäärä, jotka yksikössä ovat tilastovuonna tehneet tutkimus- ja kehittämistoiminnan työtä tai näihin hankkeisiin suoraanaisesti liittyviä tukitehtäviä.

Lähde: Tilastokeskus, tutkimus- ja kehittämistoiminta -tilastot

Kuvio 5.5.3. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan menojen osuus bruttokansantuotteesta EU-maiden pääkaupunkiseuduilla vuonna 2009 Nuts2 -tasolla

*Helsingin seutu lisätty erikseen Tilastokeskuksen tiedoista, muut alueet Nuts2-tasolla.

NUTS luokitus on Euroopan unionin ja Euroopan tilastovirasto Eurostatin käyttämä hierarkkinen alueluokitusjärjestelmä. NUTS -järjestelmässä on kolme tasoa. Suomessa NUTS2 luokituksen mukaan on neljä suuraluetta: Etelä-Suomi, Helsinki-Uusimaa, Länsi-Suomi, ja Pohjois- ja Itä-Suomi. Nykyinen NUTS aluejako on voimassa 2012-2014.

Lähde: Eurostat

Helsingin seudun tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot olivat 4,4 prosenttia alueen bruttokansantuotteesta vuonna 2009. Tällä osuudella Helsinki sijoittui korkealle EU-maiden alueiden aluevertailussa.

6 Kaupunginosien mosaiikki, asuminen ja ympäristö

Jussi Mäkinen & Susa Tulikoura

6.1 Kaupunkirakenne ja alueiden viimeaikainen kehitys

Helsingin keskustaajamassa oli vuoden 2010 lopussa 1,15 miljoonaa asukasta ja se ulottui yhteentoista seudun kuntaan.

Vuosien 2005–2010 välillä lähes kaikki seudun taajamat ovat kasvaneet, kehyskunnissa myös jotkin haja-asutusalueen tihentymät ovat kasvaneet isompien taajamien luokkaan.

Helsingin seudun kaupunkirakenteen hajautumiskehitys on yhä jatkunut.

Aluetehokkuus laskee seudulla selvästi 16–18 kilometrin päässä Helsingin rautatieasemalta.

Tulevaisuudessa isot aluerakentamisalueet tiivistävät keskuksien taajamarakennetta Helsingissä erityisesti Länsisataman ja Kalasataman alueilla. Östersundomin projektialueen rakentaminen nostaa oleellisesti aluetehokkuutta idän suunnassa.

Asuinkerrostalot keskittyvät pääkaupunkiseudulla pääosin raideyhteyksien ääreen sekä muutamiin erillisiin esikaupunkeihin. Pientaloalueet kytkevät kerrostaloalueet toisiinsa ja ovat yleisimpiä seudun reunoilla.

Teollisuus- ja varastorakennukset keskittyvät erityisesti Herttoniemeen, Tattarisuolle ja Kehä III:n varrelle, mutta sekoittuneempina rakenteena myös Lauttasaaren Vattuniemeen, Pitäjänmäelle ja Vallilaan.

6.1.1 Taajamat ja haja-asutus

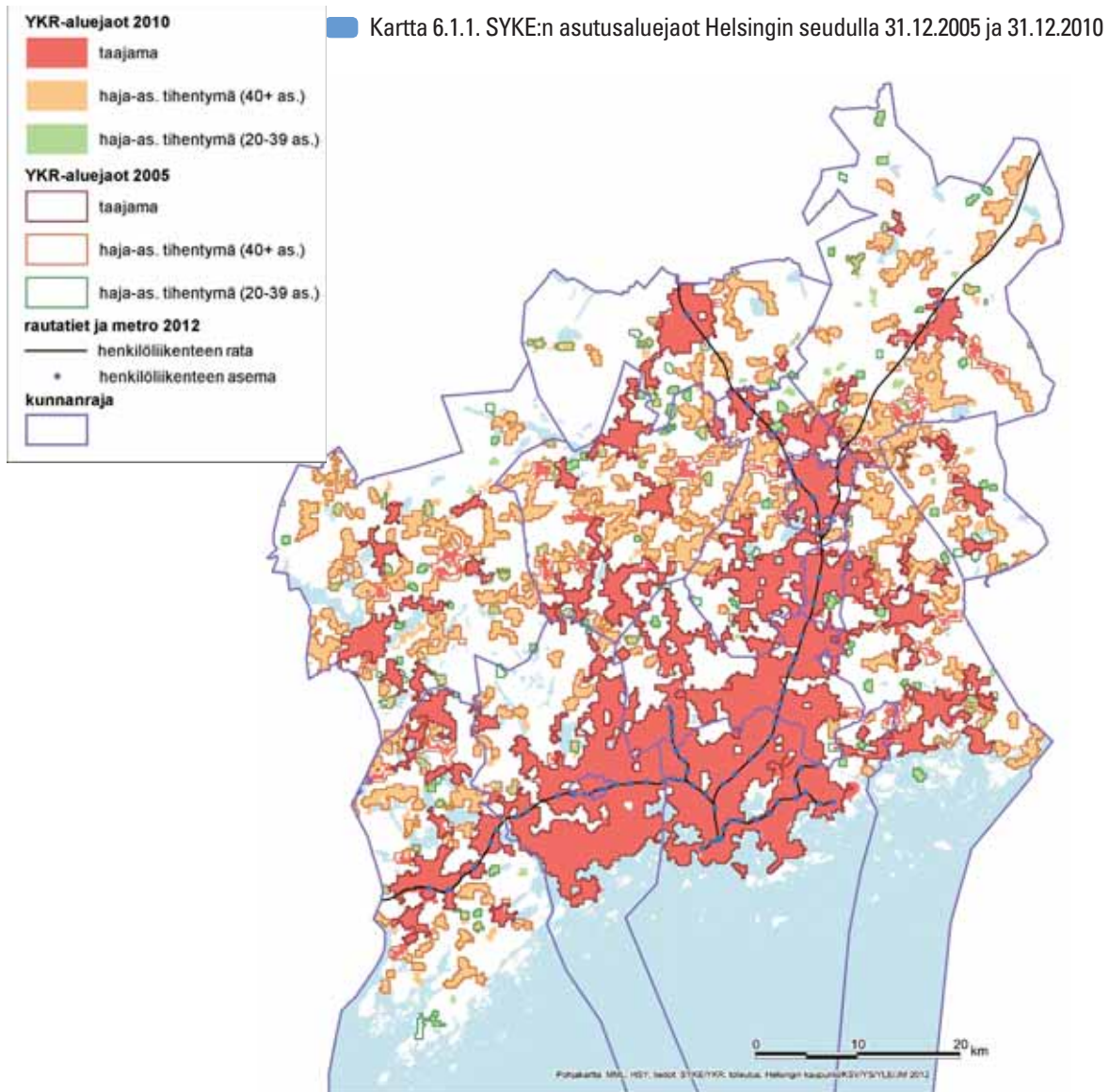
Kaupunkirakennetta ja sen hajautumista on tarkasteltu YKR-alueuokituksen kautta kartassa 6.1.1. Rakennetut alueet on siinä luokiteltu kuntarajoista riippumatta taajamiin sekä kahdenkokoisiin haja-asutuksen tihentymiin. Taajama on vähintään 200 asukkaan alue, jossa rakennusten tiheys, kerrosala ja ryhmittyminen muodostaa taaja-asutusta – tämä raja on hieman tiukempi kuin yleinen pohjoismainen taajamarajaus (vähintään 200 asukasta ja rakennusten välinen etäisyys alle 200m).

Helsingin keskustaajamassa oli vuoden 2010 lopussa 1 146 000 asukasta ja se ulottui yhteentoista seudun kuntaan, sisältäen mm. Kellokosken, Nikkilän, Klaukkalan ja Masalan.

Pääkaupunkiseudun suurin väestötiheys on Helsingin kantakaupungissa. Muut suurimmat väestötiheydet ovat Vuosaarella ja Munkkiniemessä. Väestötiheys on korkea myös raskaan raideliikenteen ja pääväylien varsilla sekä alue- ja paikalliskeskuksissa ja niiden läheisyydessä

Varsinkin suurten kaupunkien tuntumassa sijaitsevat haja-asutuksen tihentymät ja jotkut pienimmät, erillään sijaitsevat taajamat tarkoittavat usein kaupunkirakenteen hajautumista (urban sprawl), eivätkä aitoa maaseudun kylärakennetta palveluineen.

Vuodesta 2005 vuoteen 2010 Helsingin keskustaajama on laajentunut pääkaupunkiseudulla esimerkiksi Viikin, Vuosaaren sataman, Sotungin ja Espoonkartanon alueilla. Kehyskunnissa olemassa olleiden taajamien kasvun lisäksi jotkut entiset haja-asutuksen tihentymät ovat väestömääränsä takia saavuttaneet taajamaluokan. Paikoitellen taaja-

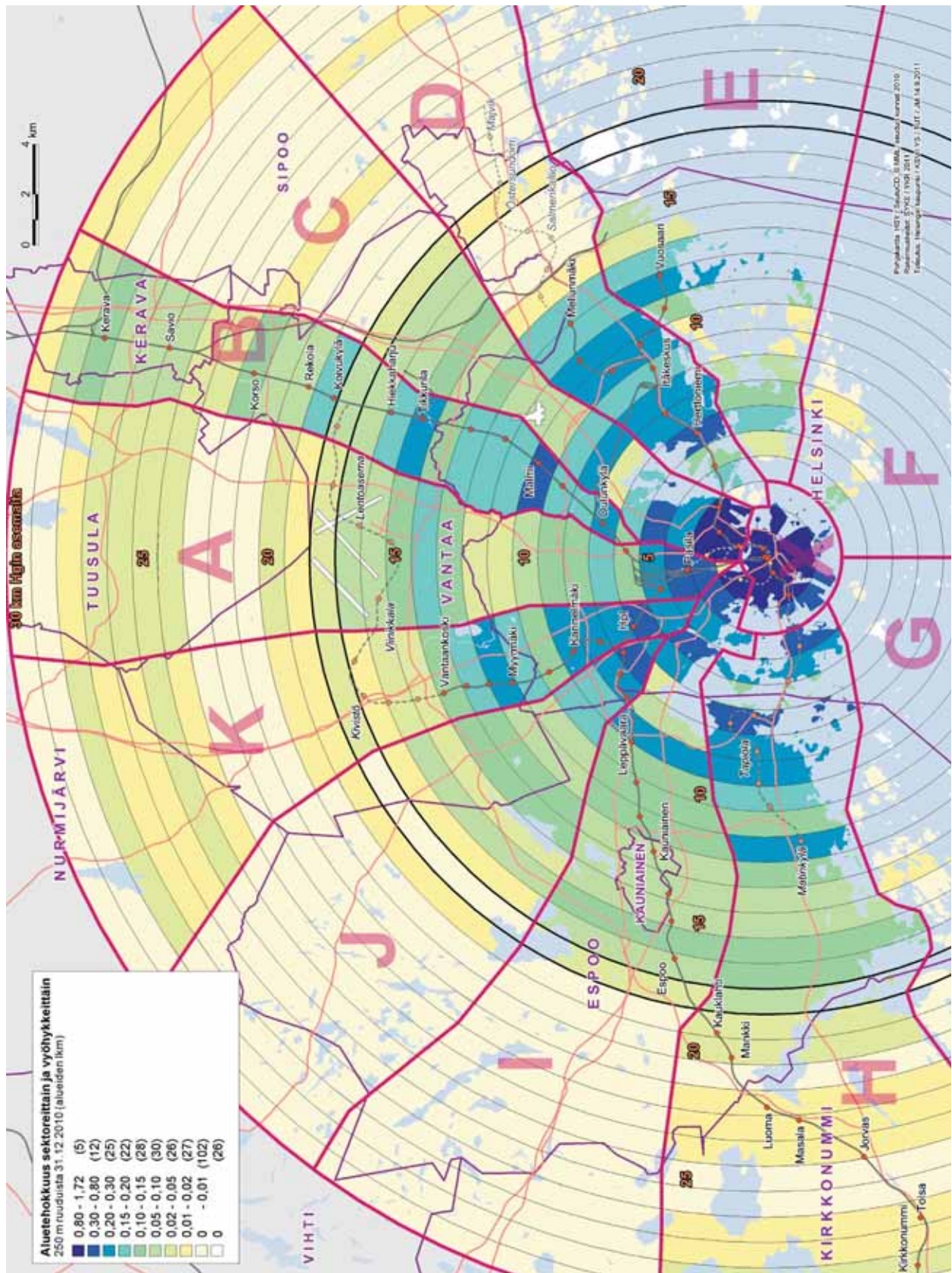
Lähde: YKR 2011

mat ja asutustihentymät ovat myös pienentyneet, mikä voi johtua rakennusten purkamisesta tai tarkentuneista rekisteritiedoista. Pääsääntöisesti kaupunkirakenne on kuitenkin jatkanut hajautumista Helsingin seudulla, mikä näkyy haja-asutuksen kasvuna ja tihentymisenä taajamiksi laajoilla alueilla monessa kehyskunnassa.

6.1.2 Aluetehokkuus

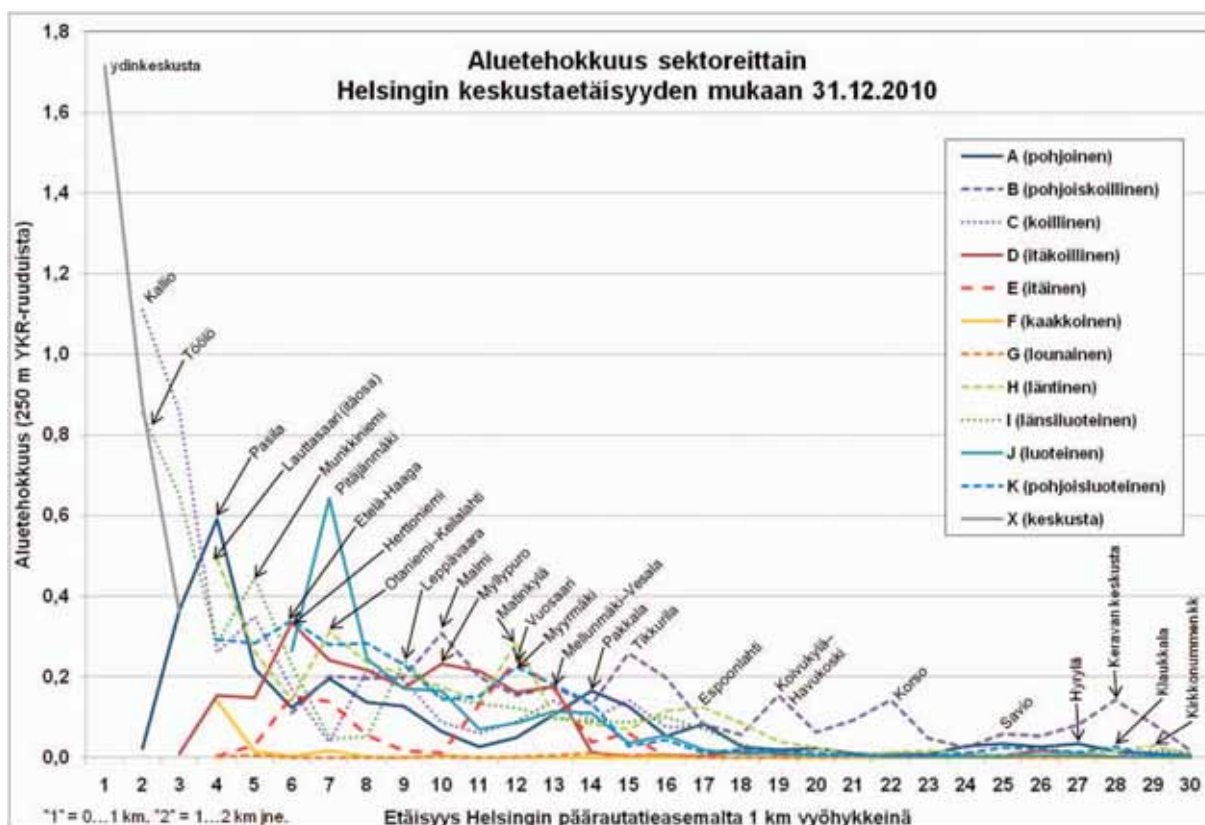
Monisyisempi tapa tarkastella kaupunkirakennetta on aluetehokkuus. Siinä kaikkien rakennusten kerrosala on suhteutettu maapinta-alaan tietyn alueyksikön sisällä, tässä tapauksessa 250 metrin tilastoruuduissa. Suurin aluetehokkuus on Helsingin keskustassa ja suuressa osassa kantakaupunkia, varsinkin Sörnäisistä Vallilan kautta Pasilaan ulottuvalla vyöhykkeellä. Lisäksi pienemmistä keskuksista tehokkaasti on rakennettu Pitäjämäki, Vattuniemi, Arabianranta, Leppävaara ja Matinkylä. Aluetehokkuutta saattaa nostaa muutoin väljemmin rakennetuilla alueilla myös muutaman suuren rakennuksen keskittymät, kuten lentoasema ja kauppakeskus Jumbon alue Vantaalla. Toimisto- ja liikerrakennusten takia aluetehokkuus antaa erilaisen kuvan kaupunkirakenteesta kuin asukastiheys.

Kartta 6.1.2. Aluetehokkuus sektoreittain ja vyöhykkeittäin 30 km säteellä Helsingin keskustasta

Lähde: YKR 2011

Kuvio 6.1.1. Aluetehokkuus sektoreittain ja vyöhykkeittäin 30 km säteellä Helsingin keskustasta

Lähde: YKR 2011

Seudun aluetehokkuutta on tarkasteltu sektoreittain ja kehittäin kartalla 6.1.2. Helsingin päärautatieasemalle on luotu etäisyysvyöhykkeet kilometrin välein, ja nämä on jaettu sektoreihin päävyöhykkeiden mukaan – lisäksi keskusta on jätetty omaksi alueekseen. Kaupunkirakenne jatkuu pisimmälle pääradan suunnassa (sektorilla B). Viheralueet näkyvät monella sektorilla (kuten A, C ja I) alhaisena tehokkuutena suhteellisen keskeisillä kehillä. Helsingin ja Vantaan alueella raideliikenteen sektorit ovat selvästi tiheimmin rakennettuja kuin muut.

Aluetehokkuus laskee selvästi 16–18 kilometrin etäisyydellä Helsingin asemalta, mutta esim. Östersundomin suunnan tehokkuus laskee jo 13 kilometrin jälkeen (sektorilla D), mihin alueen rakentaminen toisi muutoksen. Karttaan onkin vahvistettu 17 ja 18 km etäisyyksiä esittävät kehät Östersundomin keskustaetäisyyden vertailemiseksi.

Myös muut pääkaupunkiseudun suuret projektialueet muuttavat lähivuosisikymmeninä aluetehokkuuksia esimerkiksi Länsisatamassa (keskusta-alue X) ja Kalasatamassa (jo ennestään tiheästi rakennetulla sektorilla C) sekä kauempana keskustasta Kruunuvoorenrannassa (sektorilla E), Finnoossa (sektorilla H) ja Marja-Vantaalla (sektorilla K).

Kuviossa 6.1.1 vyöhykkeiden väliset aluetehokkuuserot – varsinkin tehokkuuden nopea lasku keskustasta lähtiessä – tulevat hyvin esiin. Selvimmin erillisinä tehokkuuden huippuina erottuvat keskustan ulkopuolelta Pasila, Munkkiniemi, Pitäjänmäki, Malmi ja Matinkylä. 15 kilometristä eli Tikkurilasta alkaen kaikki aluetehokkuuden huiput ovat pääradan varrella (sektorilla B), lukuun ottamatta Espoonlahtea (sektorilta H).

On tosin huomioitava, että keskustaetäisyyden kasvaessa sektori lähes koko ajan levenee ja sen pinta-ala vastaavasti kasvaa, mikä laskee tehokkuutta vaikka rakennusten yhteenlaskettu pinta-ala pysyisikin samana.

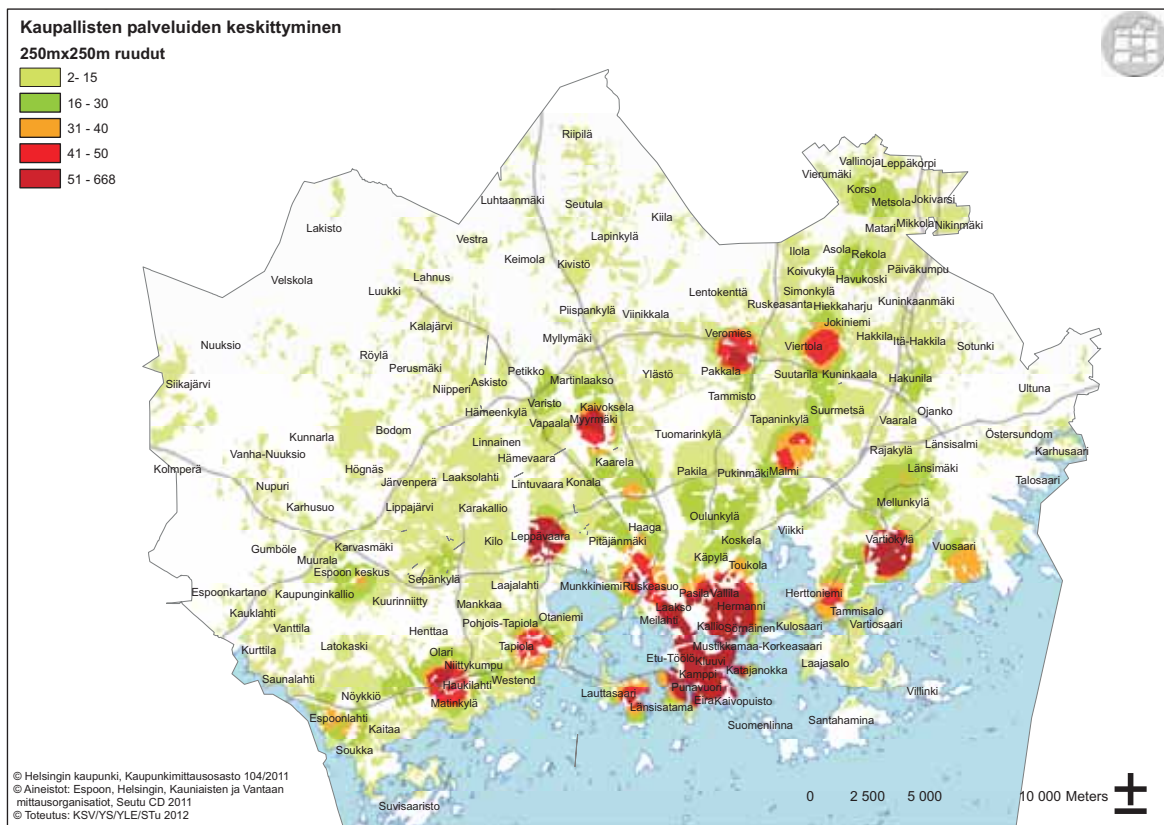
6.1.3 Pääkaupunkiseudun palvelukeskittymät

Kaupallisten, vapaa-ajan ja peruspalveluiden keskittymät on laskettu mallintamalla havaintojen ydinaluetta eli palveluiden keskittymisen ydintä, ja esitetty kartalla 6.1.3.

Pääkaupunkiseudun suurin kaupallinen keskittymä sijaitsee Helsingin ydinkeskustassa ja kantakaupungissa. Kaupalliset palvelut, kuten erikoiskaupat, päivittäistavara-kaupat ja muut (kaupalliset) yksityiset palvelut ovat erittäin keskittyneitä. Ne ovat sijoittuneet kantakaupungin lisäksi alueille, joissa sijaitsee kauppakeskus, kuten Leppävaaraan, Itäkeskukseen, Myyrmäkeen, Tikkurilaan, Pakkalaan, Matinkylään, Herttoniemeen ja Malmille. Lisäksi Lauttasaarossa sijaitsee merkittävä kaupallisten palveluiden keskittymä.

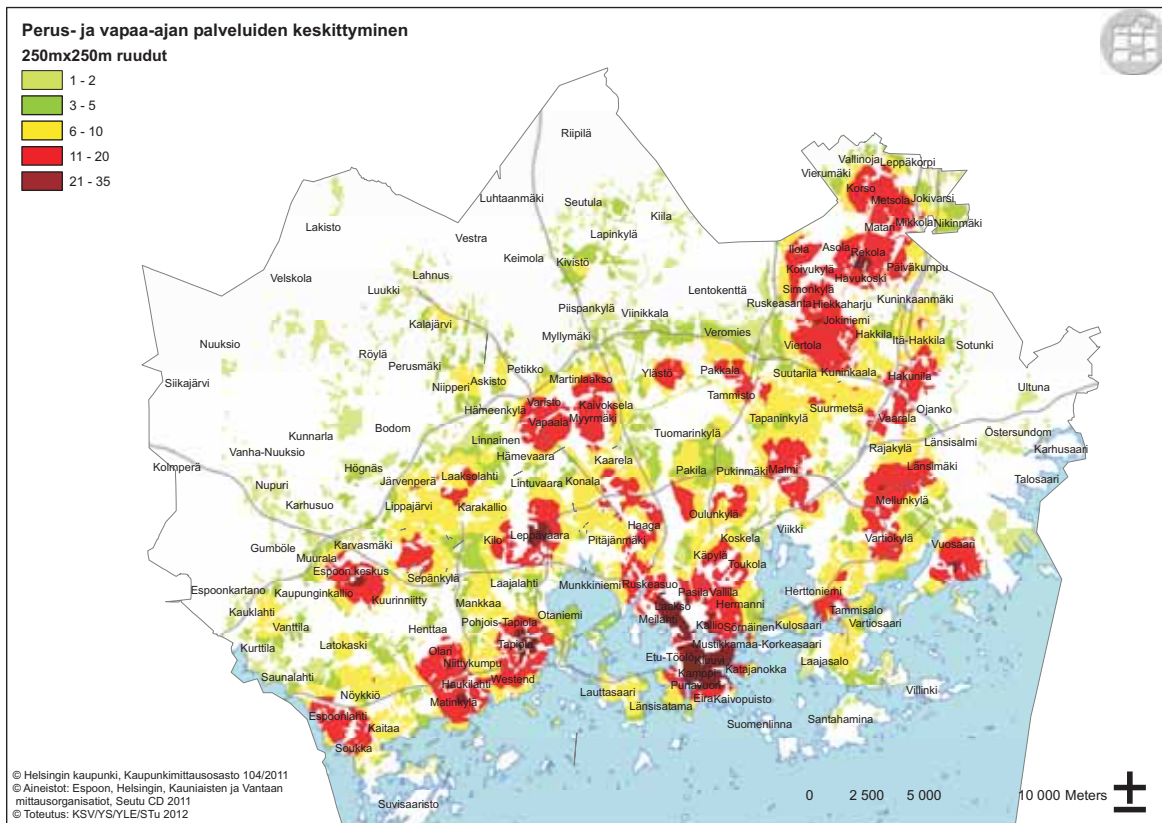
Myös perus- ja vapaa-ajan palveluiden suurin keskittymä sijaitsee Helsingin ydinkeskustassa ja kantakaupungissa (kartta 6.1.4). Nämä urheiluun liittyvät toiminnot, muut vapaa-ajan toiminnot, kulttuuripalvelut, terveystalvelut, päivähoitopaikat ja oppilaitokset eivät keskity sijainnillisesti yhtä voimakkaasti kuin kaupalliset palvelut. Perus- ja vapaa-ajan palveluita sijoittuu suurimpiin alue- ja paikalliskeskukseen kuten Vuosaareen, Tapiolaan, Espoon keskukseen, Olariin ja Koivukylään. Muutoin palvelut sijaitsevat enimmäkseen raskaan raideliikenteen ja pääteiden varsilla.

Kartta 6.1.3. Pääkaupunkiseudun kaupallisten palveluiden keskittymät

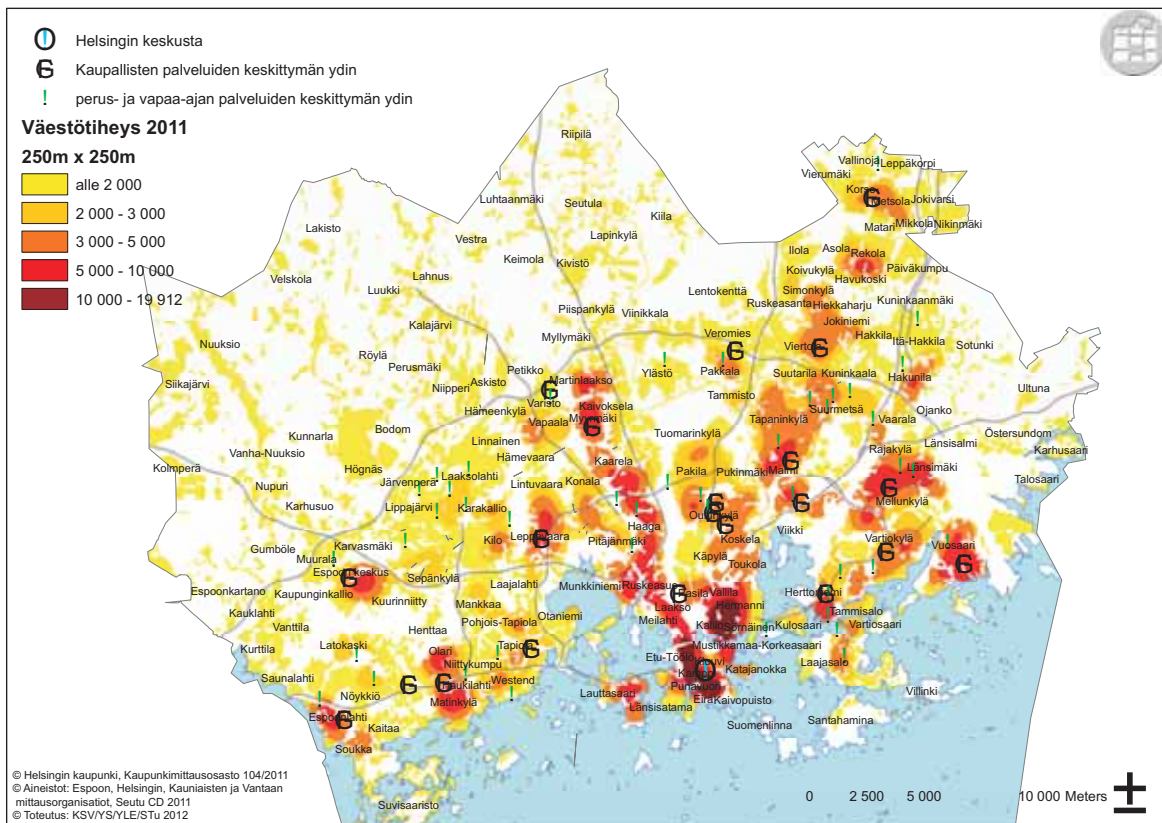
Lähteet: SeutuCD 2011, A.C. Nielsen 2010

Kartta 6.1.4. Pääkaupunkiseudun perus- ja vapaa-ajan palveluiden keskittymät

Lähteet: SeutuCD 2011, Helsingin kaupunki / toimipisterekeristeri 2012

Kartta 6.1.5. Palvelukeskittymien painopisteiden sijainti ja väestötiheys

Lähteet: SeutuCD 2011, Helsingin kaupunki / toimipisterekeristeri 2012, A.C. Nielsen 2010

Kaupallisten keskittymien ytimet sijaitsevat enimmäkseen pääkaupunkiseudun suurimmissa väestötiheyksissä (väestötiheys on yli 5 000) tai niiden välittömässä läheisyydessä (kartta 6.1.5). Poikkeuksena ovat Variston, Tapiolan, Suomenojan ja Pakkalan kaupallisten keskittymien ytimet. Itäkeskuksen, Viikin ja Käpylän kaupallisten keskittymien ytimet sijaitsevat hieman sivussa tiheimmistä asuinalueista.

Perus- ja vapaa-ajan palveluiden keskittymien ytimet sijaitsevat enimmäkseen väestötiheyksien laitamilla, harvempaan asutuilla alueilla. Ytimet ovat laajempia kuin kaupallisten palveluiden ja niiden palvelut ovat sijoittuneet hajanaisemmin asuinalueille.

6.1.4 Alueiden monipuolisuus

Pääkaupunkiseudun alueiden monipuolisuutta on tarkasteltu seuraavassa rakennusten käyttötarkoituksen kautta (kartta 6.1.6). Käyttötarkoitus on yleistetty virallisesta luokituksesta kahdeksaan luokkaan.

Palveluiden ja liikenteen rakennusten keskittymistä suurin on luonnollisesti Helsingin keskusta, mutta myös monet aluekeskukset sekä Töölön, Meilahden ja Laakson sairaala-alueet, Otaniemi ja lentoasema erottuvat selvästi. Samanlainen kasautuminen huomataan toimistorakennuksista muun muassa Pasilassa ja Keilaniemessä.

Asuinkerrostalot keskittyvät vahvasti raideyhteyksien ääreen: kantakaupungin lisäksi kaikkien kolmen rautatien ja metron varret erottuvat kerrostaloalueina. Merkittäviä kerrostaloalueita on myös muutamissa erillisissä pääkaupunkiseudun esikaupungeissa, joista osan Länsimetro yhdistää raiteiden piiriin.

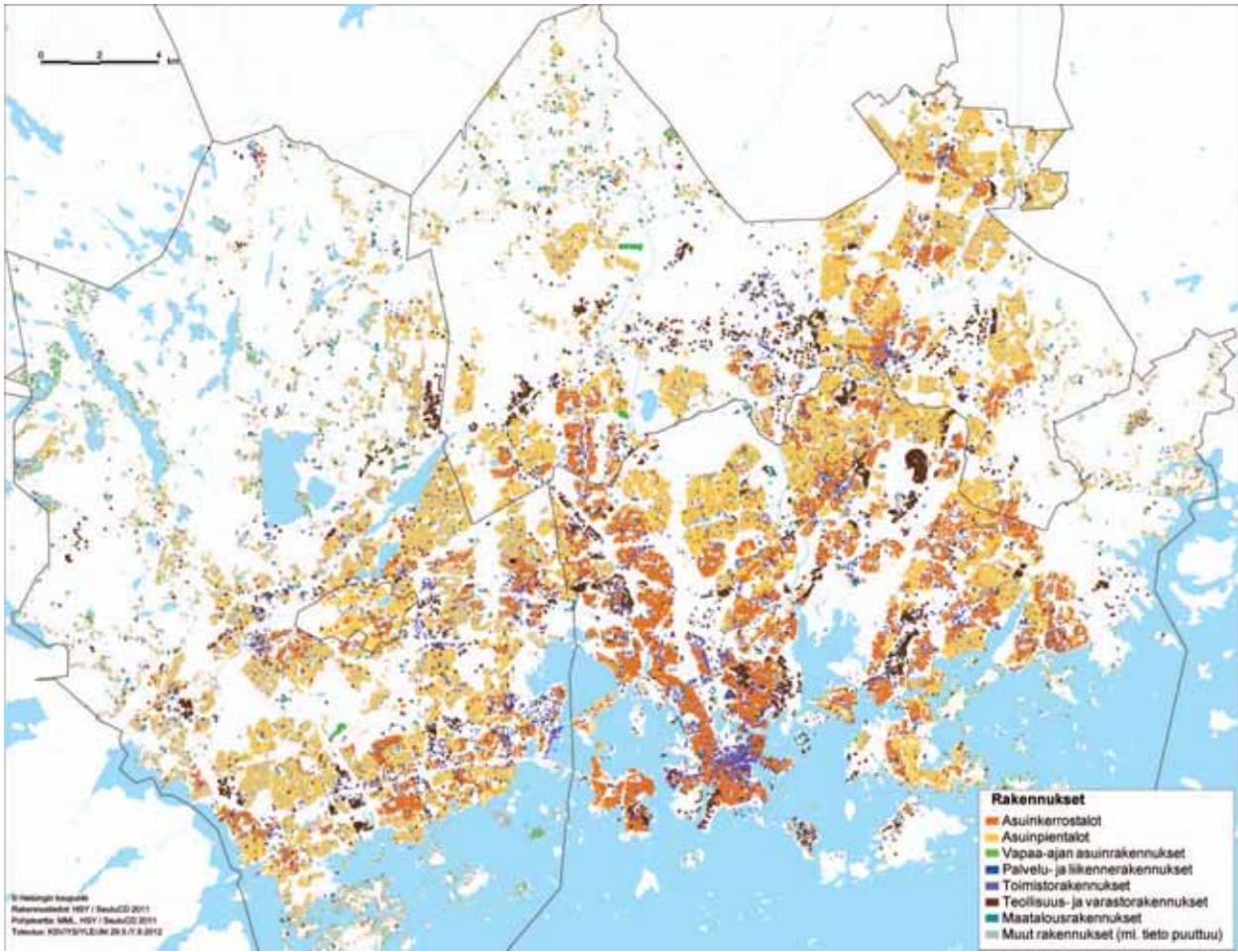
Kerrostalokohteita toisiinsa kytkevät pientaloalueet yleistyvät luonnollisesti seudun reunoja kohti. Reuna-alueilta löytyy myös hajanaisempia pientaloalueita, joista osa on kylämäisiä. Muutamia maatalousrakennuksia erottuu. Vapaa-ajan asunnot sijaitsevat lähinnä ilman siltayhteyttä olevissa saarissa sekä Espoon ja Vantaan siirtolapuutarhoissa. Helsingin siirtolapuutarhamökit eivät näy tässä aineistossa.

Teollisuus- ja varastorakennuksia keskittyy muiden muassa Herttoniemeen, Tattarisuolle ja Kehä III:n varrelle, mutta sekoittuneempana rakenteena myös Lauttasaaren Vattuniemeen, Pitäjänmäelle ja Vallilaan.

Palvelu- ja liikennerakennuksiin sisältyy mm. autotalleja. Tämä selittää niiden suuren määrän joillain pientaloalueilla, kuten Landbossa.

Rakennuskannaltaan monipuolisimmat alueet sijaitsevat pääasiallisesti vanhassa kaupunkirakenteessa kantakaupungissa, sen lähistöllä ja muutamassa kylässä seudun laidoilla. Lisäksi jotkin aluekeskukset erottuvat pienempinä rakenteeltaan monipuolisina alueina, samoin yritystoimintoja ja asumista sekoittavat alueet.

Kartta 6.1.6. Pääkaupunkiseudun rakennukset yleistetyin käyttötarkoituksen mukaan

Lähde: SeutuCD 2011 (kuntarekisterit)

Lähteet:

A.C. Nielsen Finland Oy 2010. Päivittäistavaramyymälöiden rekisteri 31.12.2010.

Helsingin kaupunki / toimipisterekisteri 2012.

SeutuCD 2011. Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä (HSY).

Yhdyskuntarakenteen seurantajärjestelmä (YKR) 2011. Suomen ympäristökeskus ja Tilastokeskus. Asutuksen aluejaot ja rakennusten kerrosalat 250 metrin tilastoruuduissa 31.12.2010.

6.2 Pääkaupunkiseudun parhaimman liikkuvuuden alueet

Helsingistä on joukkoliikenteellä muualle pääkaupunkiseudulle enimmäkseen hyvä liikkuvuus.

Tuusulanväylän läntiseltä puolelta, Torpparinmäeltä Metsälään on liikkuvuus joukkoliikenteellä ainoastaan kohtalainen, vaikka Kehä I:ltä menee poikittaisyhteyksiä. Keskuspui-
sto eristää aluetta ja suuntaa joukkoliikennesyhteyksiä lähinnä keskustan suuntaan etelään ja itään

Helsingissä on lähes kaikilta alueilta vähintään hyvä liikkuvuus autolla 20 minuutissa. Heikko tai erittäin heikko liikkuvuus autoillen on vain rannikolta.

Erinomaisen ja hyvän liikkuvuuden alueet ovat laajemmat henkilöautolla kuin joukkoliikenteellä. Lähes kaikilta pääkaupunkiseudun pääväyliltä on erinomainen liikkuvuus.

Liikkuvuuden näkökulmasta joukkoliikenne ei ole pääkaupunkiseudulla kilpailukykyinen henkilöautolle. Ainoastaan Laajasalo ja muutamat alueet Pohjois-Vantaalla ovat kilpailukykyisiä, mitä selittää osittain analyysin aluerajaus ja alueiden maantieteellinen sijainti pääkaupunkiseudulla.

Saavutettavuus tarkoittaa yksilön mahdollisuutta saavuttaa eri toimintoja tai kohteita eri kulkumuodoilla. Saavutettavuus on riippuvainen yksilön, toimintojen ja kohteiden sijainnista ja määrästä sekä liikenneinfrastruktuurista ja sen ominaisuuksista. Tavoitettavien toimintojen määrä ja hyvät liikennesytytydet kuvaavat alueen saavutettavuutta. Saavutettavuus ottaa siis huomioon maankäytön ja liikenneinfrastruktuurin välisen suhteen.

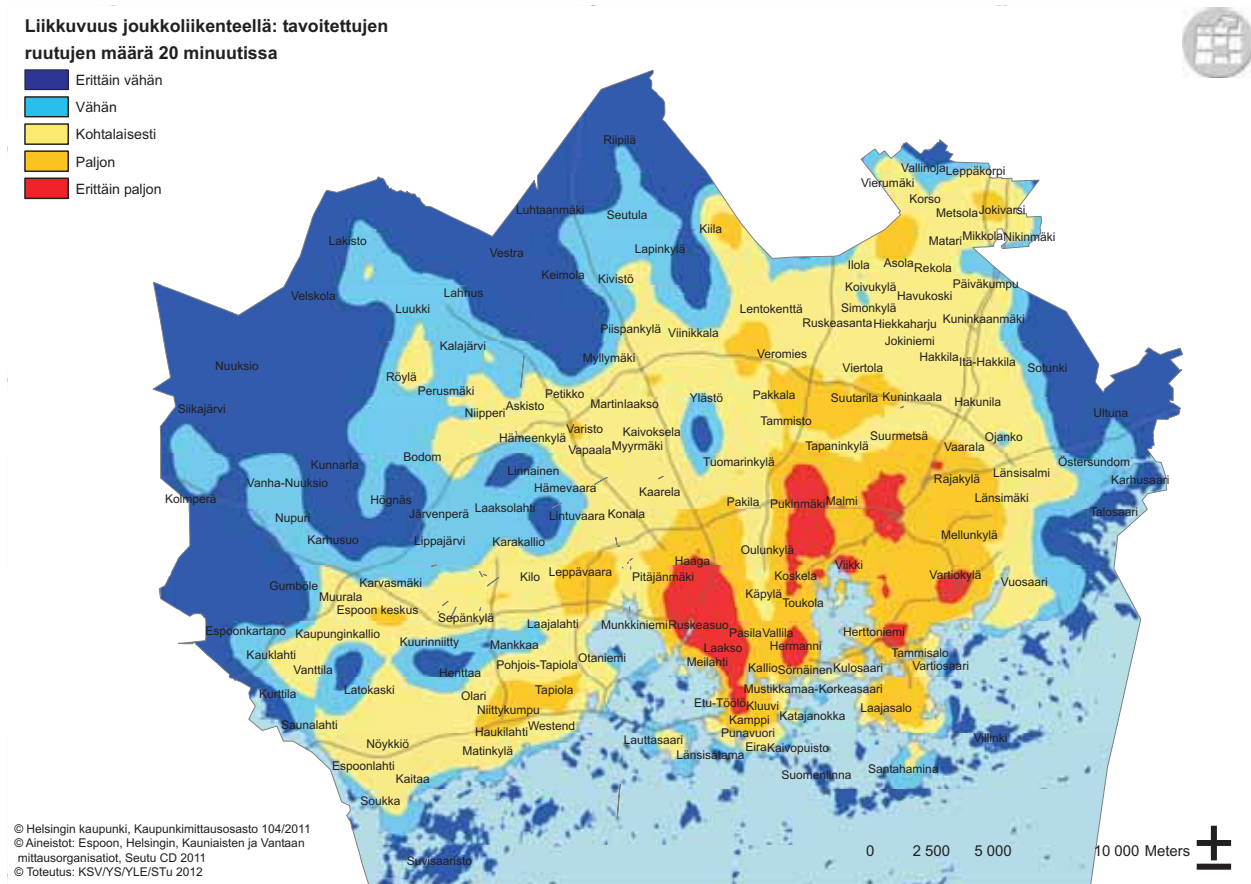
Saavutettavuus on yksi merkittävistä alueen kilpailukykytekijöistä. Saavutettavuus määrittelee alueiden sijaintia suhteutettuna toisiin alueisiin, jolloin saavutettavuus alueelle tai alueelta on keskeinen tekijä alueen houkuttelevuudessa ja vetovoimaisuudessa. Liikkuvuus on yksi tärkeä saavutettavuuden osatekijä, joka kuvastaa alueen saavutettavuuden laajuutta joukkoliikenne-, tie- ja pyörätieverkossa pääkaupunkiseudulla.

Liikkuvuudella tarkoitetaan sitä, miten kultakin alueelta on mahdollista päästä 20 minuutissa eri joukkoliikennevälineillä pääkaupunkiseudulla tieverkostoa pitkin mahdollisimman laajalle alueelle. Liikkuvuus havainnollistaa siten parhaiten tai heikoiten saavutettavia alueita, ottamatta huomioon asukkaiden, työpaikkojen tai palveluiden sijaintia.

Lähes kaikkialta Helsingistä on vähintään kohtalainen liikkuvuus joukkoliikenteellä 20 minuutissa tieverkossa alueilta toisille (kartta 6.2.1). Pitäjänmäeltä Kamppiin ja Oulunkylästä Tapaninvainioon ulottuvilta alueilta sekä Itäkeskuksesta, Herttoniemestä, Sörnäisistä, Latokartanosta ja Malmin lentokentältä saavutetaan 20 minuutissa joukkoliikenteellä laajin alue pääkaupunkiseudulla eli alueilta on erinomainen liikkuvuus.

Alueet, joista on vähintään hyvä saavutettavuus mahdollisimman laajalle alueelle sijaitsevat enimmäkseen maantieteellisesti keskeisillä alueilla. Maantieteellinen keskeytyminen ei ole kuitenkaan ainoa selittävä tekijä sille, että alueelta on vähintäänkin hyvä liikkuvuus. Julkisten kulkuvälineiden ja bussilinjoiden tai raideyhteyksien määrä sekä vuorovälit selittävät kaikki osaltaan hyvää liikkumismahdollisuutta. Esimerkiksi Itä-Helsingin hyvään liikkuvuuteen vaikuttaa merkittävästi metro. Lahdenväylän läheisyydessä sijaitsevilta alueilta on puolestaan parempi liikkuvuus laajemmalle alueelle kuin linja-autoliikennöidyltä Länsiväylältä, sillä Lahdenväylän varren asuinalueilta on paremmat yhteydet linja-autoja nopeampaan raideliikenteeseen idän ja lännen suunnilla. Pakkalasta ja Tammistosta Vantaalta on hyvä saavutettavuus vaikka alueita ei palvele suora raideyh-

Kartta 6.2.1. Pääkaupunkiseudun liikkuvuus joukkoliikenteellä

Lähde: HSY Seutu CD 2011/Helsingin kaupunki KMO 2012/ KSV 2012

teys. Alueet sijaitsevat kahden suuren väylän risteyskohdassa, joista on nopeat bussiyhteydet pääkaupunkiseudulle.

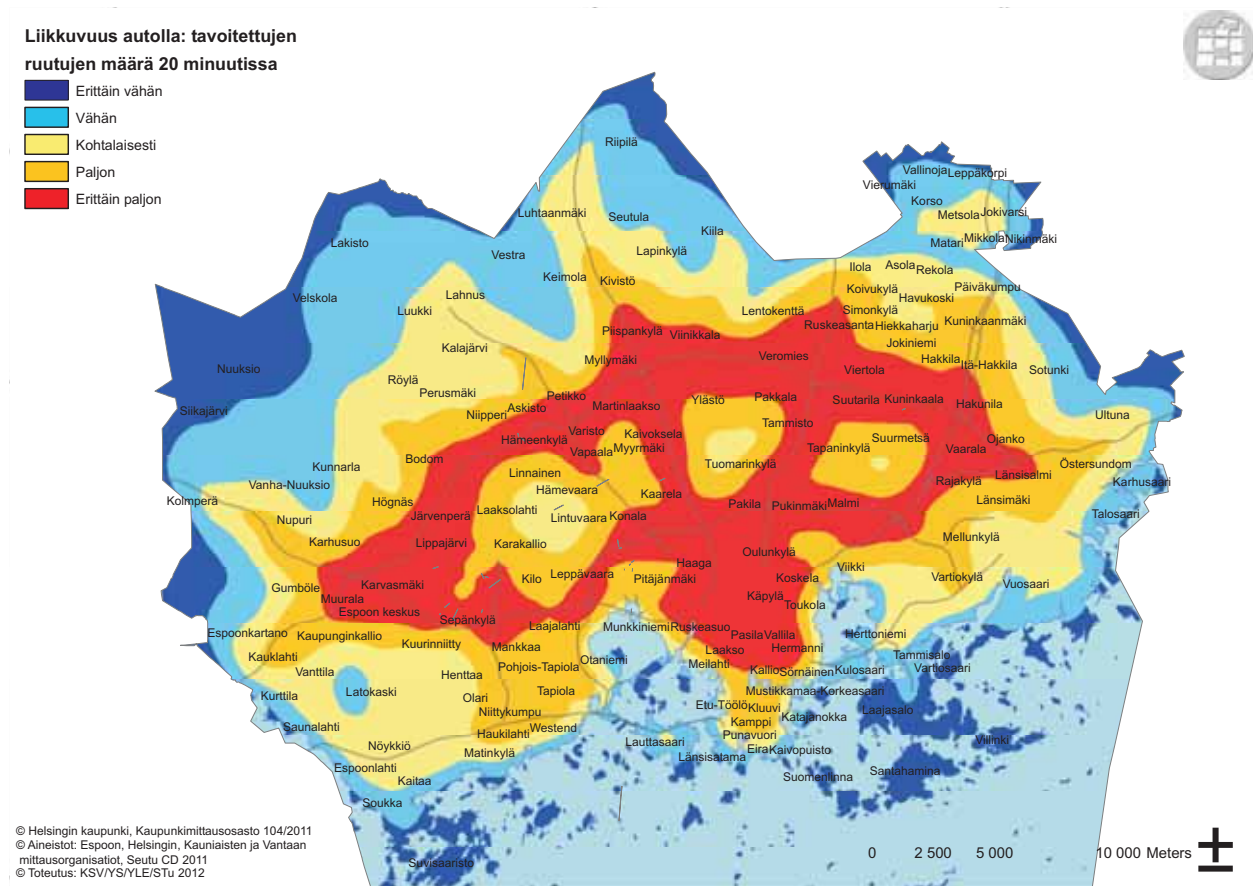
Pääkaupunkiseudun reuna-alueilta ja rakentamattomilta alueilta on luonnollisesti erittäin heikko liikkuvuus 20 minuutissa muualle pääkaupunkiseudulle (kartta 6.2.1). Helsingissä Hakuninmaan alueelta ja Östersundomista on heikko liikkuvuus joukkoliikenteellä samoin kuin Espoossa useilta rivi-, pari- tai omakotitaloalueilta. Etelä-Espoon ja Lauttasaaren saavutettavuus julkisella liikenteellä tulee mahdollisesti parantumaan Länsimetron myötä kauempaa matkustettaessa. Pohjois-Vantaalta liikkuvuus paranee Kehäradan valmistuttua.

Henkilöauton liikkuvuudella tarkoitetaan sitä, miten kultakin alueelta on mahdollista päästä 20 minuutissa autoillen pääkaupunkiseudulla tieverkostoa pitkin mahdollisimman laajalle alueelle. Liikkuvuus havainnollistaa parhaiten tai heikoiten saavutettavia alueita, ottamatta huomioon asukkaiden, työpaikkojen tai palveluiden sijaintia. (kartta 6.2.2)

Lähes kaikkialta Helsingistä on vähintään hyvä liikkuvuus autolla 20 minuutissa. Pääkaupunkiseudulla alueet, joista on erinomainen liikkuvuus sijaitsevat suurten väylien varrella lukuun ottamatta Itä- ja Länsiväylää, joiden liikkuvuuteen vaikuttaa sijainti pääkaupunkiseudun reuna-alueella ja rannikolla. Ainoastaan pääkaupunkiseudun reuna-alueilta on erittäin heikko tai heikko liikkuvuus autoillen.

Liikkuvuuden näkökulmasta henkilöautolla päästään joukkoliikennettä huomattavasti paremmin alueilta toisille lähes kaikkialla pääkaupunkiseudulla. Joukkoliikenteen kilpailukyky liikkuvuuden näkökulmasta on lähes olematon kehä III:n varrella, Kehä II:n

Kartta 6.2.2. Pääkaupunkiseudun liikkuvuus henkilöautolla

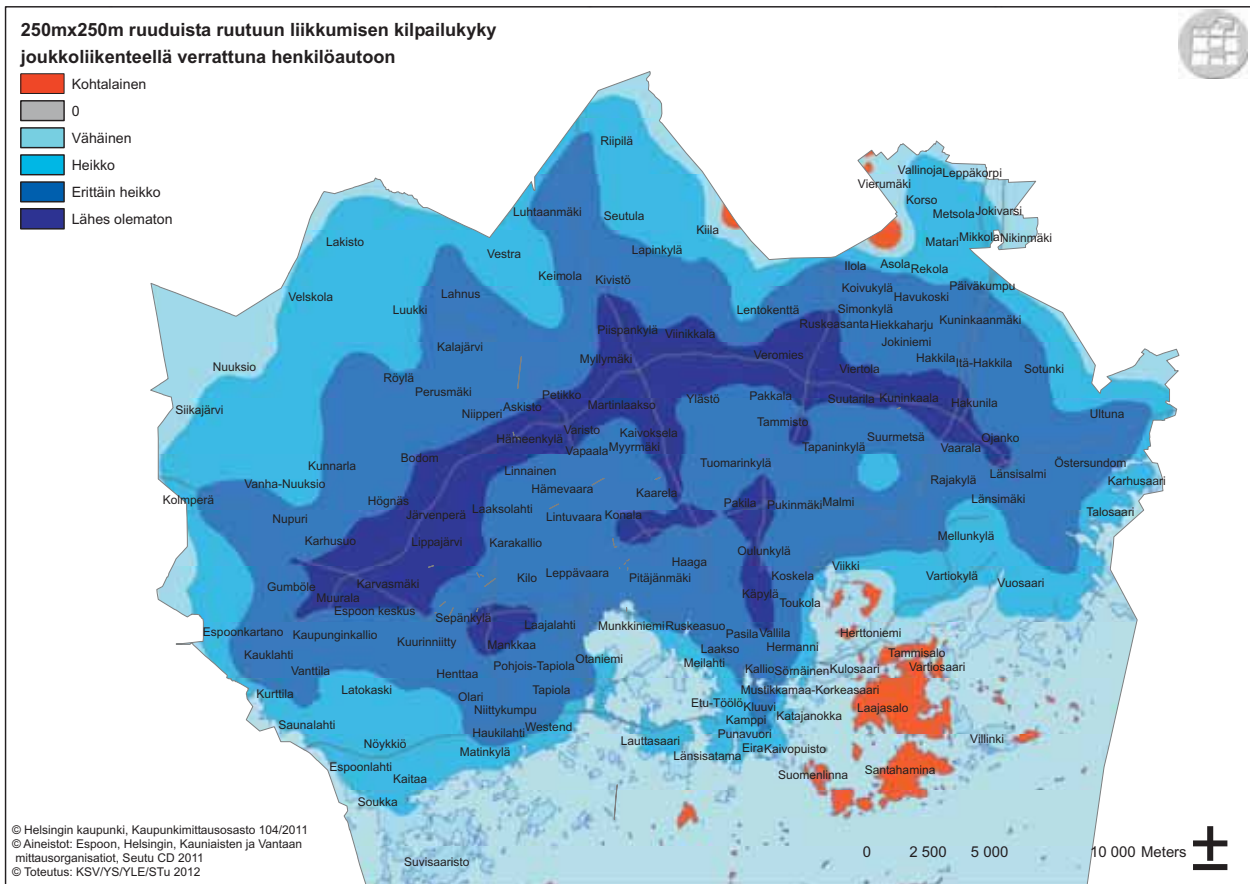

Lähde: HSY Seutu CD 2011/Helsingin kaupunki KMO 2012/ KSV 2012

ja Turunväylän risteämisalueella, Härmeenlinnanväylän varrella Kehä I:stä pohjoiseen, Tuusulanväylän varrella ja Kehä I:n varrella (Vihdintien ja Tuusulanväylän välillä).

Joukkoliikenne on kilpailukykyinen muutamilla alueilla Itä-Helsingissä. Laajasalossa joukkoliikenteen liikkuvuus on kilpailukykyinen verrattuna henkilöauton liikkuvuuteen. Laajasalon joukkoliikenteen hyvään kilpailukykyyn vaikuttaa heikko tai erittäin heikko liikkuvuus henkilöautolla pääkaupunkiseudulla, kun joukkoliikenteellä liikkuvuus on hyvä. Huomioitava on kuitenkin se, että joukkoliikenteen liikkuvuuslaskelmissa ei ole otettu huomioon joukkoliikenteen vuoroväliä eikä vaihtojen määrää kulkuvälineestä toiseen tai odotusaikaa pysykillä.

Kartta 6.2.3. Joukkoliikenteen kilpailukyky verrattuna henkilöautoon liikkuvuuden näkökulmasta

Lähde: HSY Seutu CD 2011/Helsingin kaupunki KMO 2012/ KSV 2012

6.3 Asuinalueiden sosiaalinen kehitys

Yleinen koulutustason nousu näkyy kaikissa pääkaupunkiseudun kunnissa. Silti on havaittavissa, että ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneiden osalta Espoo ja Helsinki ovat tarkastelujaksolla (2000–2012) kasvattaneet eroa Vantaaseen. Helsingin sisällä korkeakoulutettujen alueittaisten osuuksien ero on kasvanut selvästi.

Seudun korkeimmat työttömyysluvut löytyvät Helsingin ja Vantaan alueita. Espoossa korkein työttömyysaste oli 11,6 prosenttia vuonna 2009 kun Helsingissä ja Vantaalla vastaava luku oli 16 prosentin tuntumassa. Helsingissä 1990-luvulta peräisin olevat suuret erot alueittaisissa työttömyysasteissa eivät ole vuosituhannen vaihteen jälkeisinä vuosina kadonneet.

Tulotasoa tarkasteltaessa havaitaan, että tulojakauman alapäässä tulokehitys on huomattavasti tasaisempaa kuin tulojakauman yläpäässä. Kuntakohtaisissa vertailuissa Espoon tulo taso on Helsinkiä ja Vantaata korkeampi vaikka koulutason, joka on keskeinen tulotasoon vaikuttava tekijä, perusteella Helsinki on selvästi lähempänä Espoota kuin Vantaata.

Maahanmuuttajien väestöosuudessa (vieraskieliset) Helsinki on seudun kärkikunta. Sama kehityskulku, maahanmuuttajien osuuden nopea kasvu, näkyy kaikissa kolmessa kaupungissa. Helsingissä maahanmuuttajat keskittyvät varsin selvästi sellaisille alueille, joilla on jo valmiiksi suhteellisen runsaasti maahanmuuttajia.

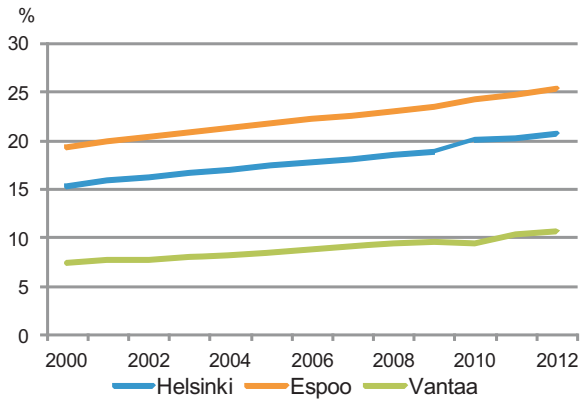
Tarkastelemme asuinalueiden sosiaalista kehitystä neljän ulottuvuuden kautta. Näistä kolme, koulutustaso, tulotaso ja työttömyysaste, edustavat sosioekonomista ulottuvuutta, neljäs ulottuvuus on etninen tausta. Koulutustason mittarina käytämme ylempään korkeakoulututkinnon ja tutkijakoulutuksen suorittaneiden osuutta alueen 25–64-vuotiaasta väestöstä. Tulotason osalta tarkastelemme yli 15-vuotiaiden henkilöiden valtionveronalaisia keskituloja. Työttömyysaste on laskettu Työ- ja elinkeinoministeriön työnhakijarekisterin tietojen perusteella. Neljäs tarkasteltava ulottuvuus on etninen tausta, jota tarkastelemme äidinkielen kautta. Maahanmuuttajien ryhmään luetaan tässä tarkastelussa kaikki muut paitsi suomen-, ruotsin- ja saamenkieliset. Esitämme kustakin tarkasteltavasta muuttajasta kuntatason (Helsinki, Espoo, Vantaa) vertailun ja kuntien alueprofiilit. Helsingin osalta esitämme erikseen aluekohtaisen muutosta kuvaavan tarkastelun sekä ylimmän ja alimman kymmenyksen keskiarvojen suhdetta kuvaavan tarkastelun.

6.3.1 Koulutustaso

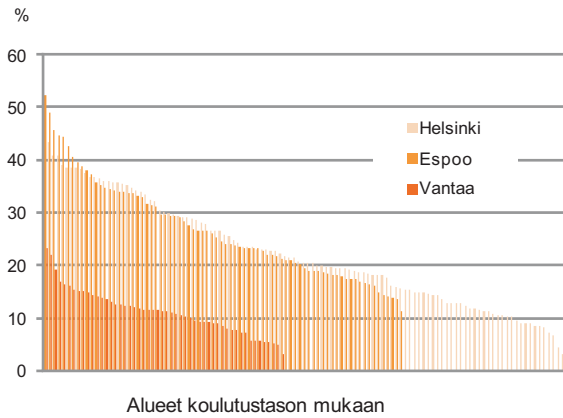
Koulutustason yleinen nousu näkyy kaikkien kuntien luvuissa. Korkein ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus on Espoossa, jossa se on tarkasteltavan ikäryhmän osalta ylittänyt 25 prosenttia. Helsingissä lähestytään 21 prosentin tasoa. Vantaa on selvästi Helsingin ja Espoon perässä, ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus lähestyy vasta 11 prosenttia. Alueittain tarkasteltuna korkeimmat osuudet ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneita löytyvät Helsingin ja Espoon pientalovaltaisilta alueilta sekä Helsingin kantakaupungista. Korkein ylempään korkeakoulututkinnon osuuden (52 %) omaava alue löytyy Espoosta. Vantaalla ainoastaan kaksi aluetta ylittää Helsingin keskimääräisen tason. Vastaavasti alhaisimmat ylempään korkeakoulutettujen osuudet löytyvät lähiövyöhykkeen kerrostaloalueilta, joista useiden osalta jäädyään alle 10 prosentin tason. Näitä alueita on kaikissa kolmessa kunnassa (Helsinki, Espoo, Vantaa).

Kuviot 6.3.1–4. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus 25–64 -vuotiaasta väestöstä

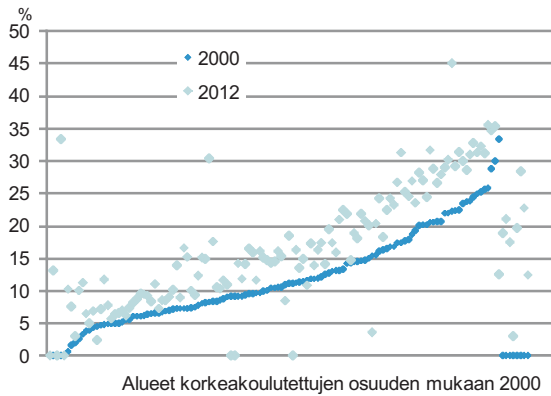
Helsinki, Espoo, Vantaa,
Kuntakeskiarvot vuosina 2000-2012

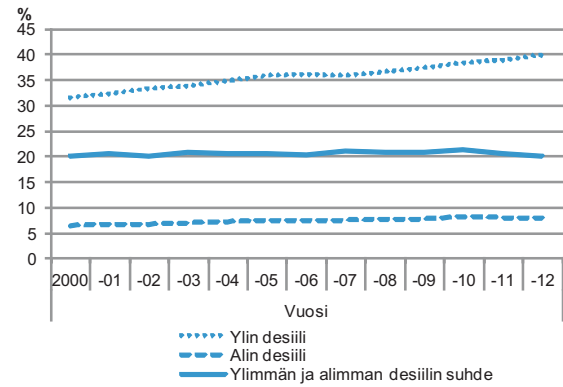
Helsinki, Espoo, Vantaa alueittain vuonna 2012

Helsinki osa-alueittain vuosina 2000 ja 2012

Helsinki: ylin ja alin desiili sekä niiden suhde vuosina 2000–2012

Lähde: Helsingin seudun aluesarjat

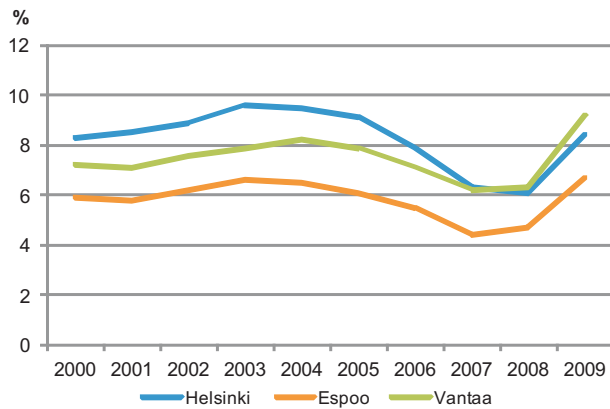
Yleinen koulutustason nousu näkyy Helsingissä myös alhaisemman lähtötason omaavien alueiden kehityksessä vuodesta 2000 vuoteen 2012. Helsingissä alimpaan kymmenykseen kuuluvien alueiden keskimääräinen korkeakoulutettujen osuus on noussut 6,3 prosentista 8 prosenttiin. Tämä nousu jää kuitenkin jakauman toista reunaa edustavien alueiden, siis niiden joilla ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus oli suurin (2000), kehityksen varjoon. Ylimmän kymmenyksen alueiden osalta ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuuden keskiarvo on noussut vuodesta 2000 vuoteen 2012 mennessä 31,4 prosentista 39,8 prosenttiin. Ylin ja alin kymmenys ovat siten selvästi erkaantuneet toisistaan.

6.3.2 Työttömyysaste

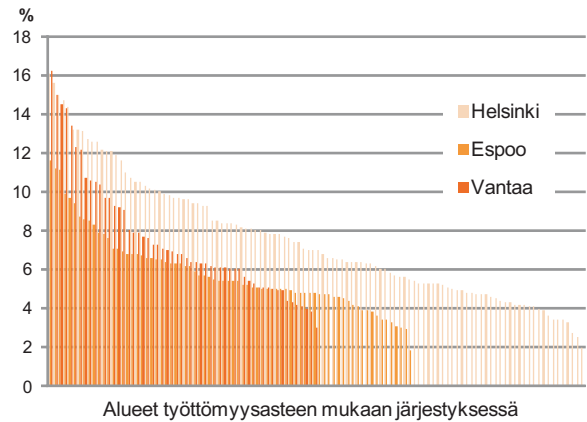
Helsingin metropolialue muodostaa yhden työssäkäyntialueen. Makrotaloudelliset suhdanteiden tuomat vaihtelut ovat täten kaikille seudun kunnille samat. Toisaalta kuntien väestörakenteet poikkeavat toisistaan, niin työvoimaan kuulumisen, ammattialojen kuin koulutustasonkin suhteen tarkasteltuna. Työttömyyden tasossa esiintyykin kuntakohtaisia eroja, vaikka työttömyysasteen vaihtelu tapahtuu makrotaloudellisten suhdanteiden rytmittämänä. Kuntien välisessä vertailussa Espoon työttömyysaste on ollut koko tarkastelujakson, vuodet 2000–2009, alhaisempi kuin Helsingin ja Vantaan työttömyysasteet.

Kuviot 6.3.5–8. Työttömyysaste

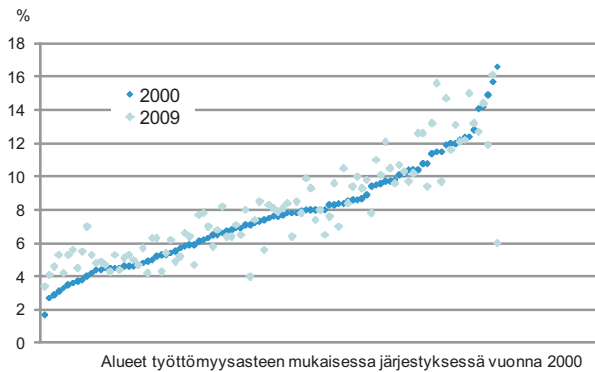
Helsinki, Espoo, Vantaa,
Kuntakeskiarvot vuosina 2000–2009

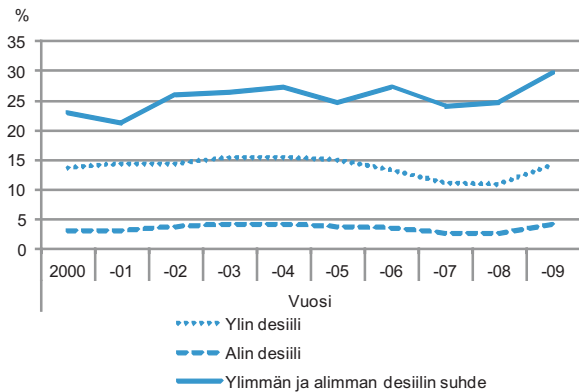
Helsinki, Espoo, Vantaa alueittain vuonna 2009

Helsinki osa-alueittain vuosina 2000 ja 2009

Helsinki: ylin ja alin desiili sekä niiden suhde vuosina 2000–2009

Lähde: Helsingin seudun aluesarjat

Helsingin ja Vantaan keskinäinen asema on muuttunut vuoden 2005 jälkeen. Vantaan työttömyysaste on saavuttanut Helsingin tason ja ylitti sen vuonna 2009. Vuonna 2009 korkeimman työttömyysasteen omaavilla alueilla työttömyysaste oli yli 16 prosenttia, nämä alueet sijaitsivat Helsingissä ja Vantaalla. Espoon korkein aluekohtainen työttömyysaste oli 11,6 prosenttia.

Helsingissä työttömyysasteen korkeudella mitattuna ylimmän kymmenyksen alueiden keskimääräinen työttömyysaste vaihteli tarkastelujaksolla (2000–2009) 10,9 ja 15,5 prosentin välillä. Vastaavasti alimman kymmenyksen osalta vaihteluväli oli 3 prosentin ja 4,2 prosentin välillä. Suurista vuosittaisista vaihteluista huolimatta ylimmän ja alimman kymmenyksen keskimääräisten työttömyysasteiden ero oli tarkastelujaksolla kasvusuunnassa. Erot ovat siis kasvaneet ääripäiden välillä. Kymmenen korkeimman työttömyysasteen alueen keskiarvokin oli 14,9 prosenttia. Nämä alueet sijaitsivat Itä- ja Koillis-Helsingissä sekä Vantaalla. Toisaalta alhaisimman työttömyysasteen alueilla kymmenen kärjen keskiarvo oli 2,9 prosenttia.

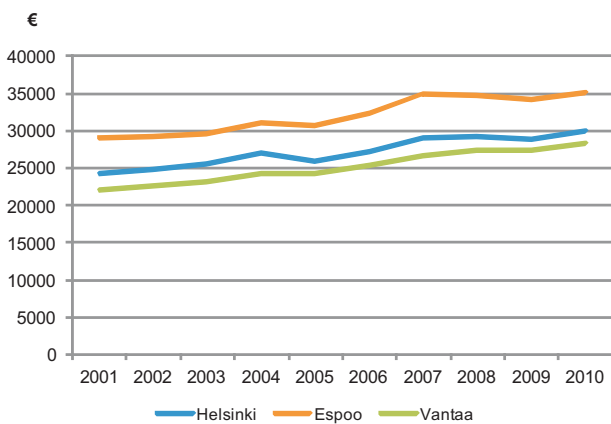
6.3.3 Tulotaso

Tulotasoa tarkastellaan tässä 15-vuotta täyttäneiden asukkaiden valtionveronalaisen keskitulon kautta. Kuntien välinen asetelma on pysynyt kymmenen vuoden tarkastelu-

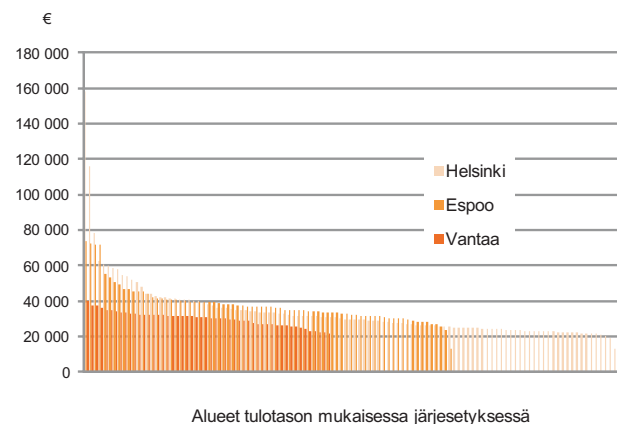
jaksolla (2001–2010) samankaltaisena. Espoo erottuu selvästi Helsinkiä ja Vantaata korkeamman tulotason alueena. Vantaan keskimääräinen tulokehitys on Helsinkiä ja Espoota tasaisempaa. Tämä johtui paljolti siitä, että Vantaalla pääomatulojen saajien määrä oli vähäisempi. Korkeimman keskimääräisen tulotason omaavien alueiden osalta muutokset kärkiryhmän kokoonpanossa ovat tarkastelujaksolla, vuodesta 2000 vuoteen 2010, varsin pieniä. Korkeimman tulotason alueiden tulokehityksessä sinällään on vuosittain suuriakin vaihteluita. Tämän johtuu korkeimpien tulojen luonteesta. Niistä merkittävä osa on pääomatuloja jotka vaihtelevat taloudellisten suhdanteiden mukaan. Sen sijaan tulojakauman alapäässä olevien alueiden tulokehitys on tasaisempaa. Pienituloisimmat alueet ovat opiskelijavoittoisia asuinalueita, lähinnä Viikki ja Otaniemi, sekä lähiövyöhykkeen kerrostaloalueita. Helsingissä tällaisia alueita ovat esimerkiksi Jakomäki ja Kurkimäki. Espoon ja Vantaan alueista tällaisia alueita ovat esimerkiksi Suvela, Havukoski ja Länsimäki.

Kuviot 6.3.9–12. 15-vuotta täyttäneiden keskimääräiset valtionveronalaiset tulot

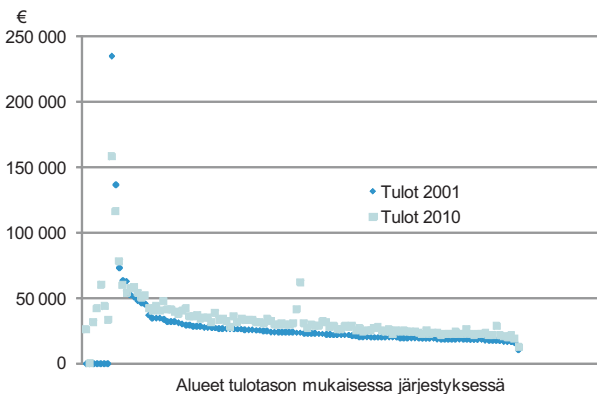
Helsinki, Espoo, Vantaa, kuntakeskiarvot vuosina 2001–2010

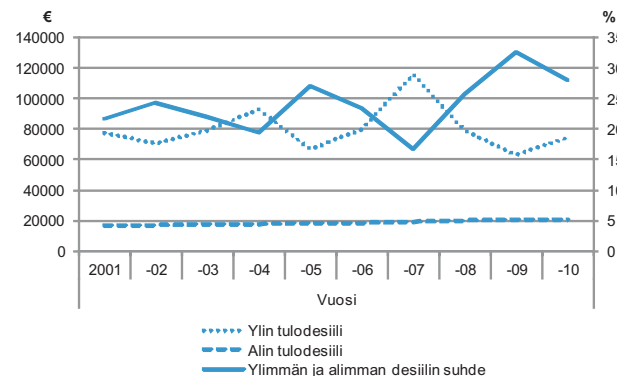
Helsinki, Espoo, Vantaa alueittain vuonna 2010

Helsinki osa-alueittain vuosina 2001 ja 2010

Helsinki: ylin ja alin desili sekä niiden suhde vuosina 2001–2010

Lähde: Helsingin seudun aluesarjat

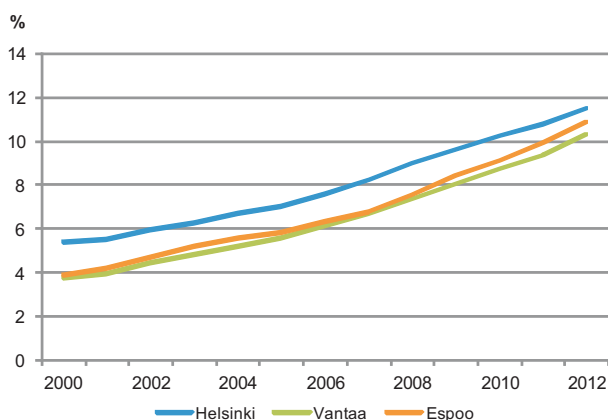
6.3.4 Maahanmuuttajien osuus väestöstä

Maahanmuuttajaväestön osuus on kasvanut voimakkaasti 1990-luvulta alkaen. Vuosina 2000–2012 maahanmuuttajien osuus on kasvanut yli kaksinkertaiseksi pääkaupunkiseudun kolmessa suurissa kunnassa. Helsingissä maahanmuuttajien osuus oli vuoden 2012 alussa seudun korkein, lähes 11,5 %. Vantaalla ja Espoossa vastaavat osuudet ovat 0,5–1 prosenttiyksikköä alhaisemmat.

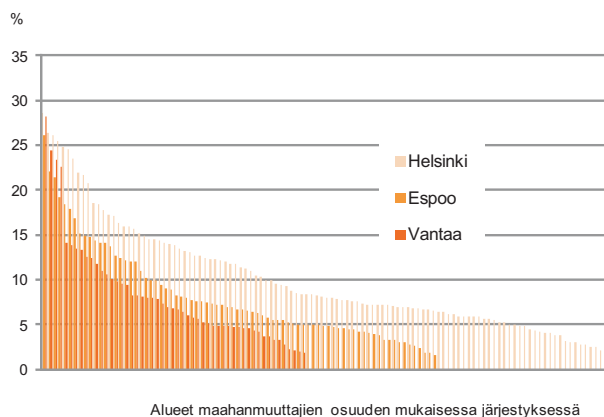
Kun vuonna 2000 Helsingissä ylimpään kymmenykseen (maahanmuuttajien väestöosuudella mitattuna) kuuluvilla alueilla maahanmuuttajien osuus vaihteli välillä 9,6 ja 18 prosenttia, oli vastaava vaihteluväli vuoden 2012 alussa 17,8 prosentista lähes 29 prosenttiin. Ylimmän kymmenyksen maahanmuuttajien väestöosuuden keskiarvo oli 24,4 prosenttia vuonna 2012. Vuoden 2000 ylimmän kymmenyksen alueista seitsemän kuului kärkikymmenikköön vuonna 2012. Vastaavasti vähiten maahanmuuttajaväestöä omaava kymmenyksen osalta maahanmuuttajien väestöosuuden keskiarvo oli 1,5 prosenttia vuonna 2000 ja 2,9 prosenttia vuonna 2012. Ylimmän ja alimman kymmenyksen keskiarvon suhde ei ole tarkastelujaksolla muuttunut. Sen sijaan vieraskielisen väestön alueittaisissa väestöosuuksissa olleet erot ovat tarkastelujaksolla edelleen kasvaneet voimakkaasti.

Kuviot 6.3.13–16. Maahanmuuttajien osuus alueen väestöstä

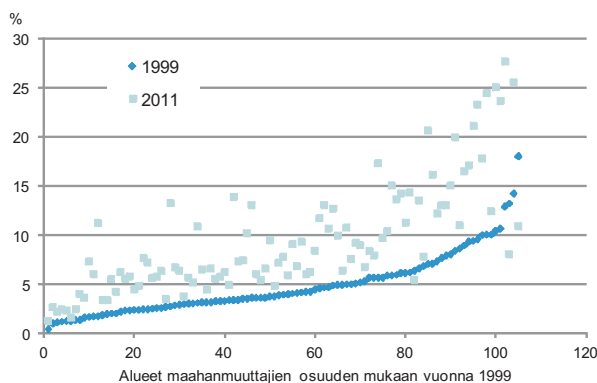
Helsinki, Espoo, Vantaa, kuntakeskiarvot vuosina 2000–2012

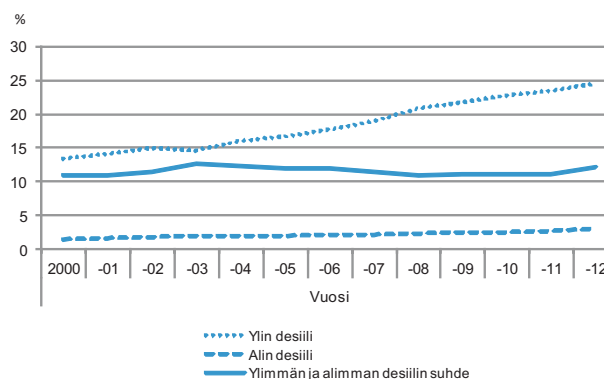
Helsinki, Espoo, Vantaa alueittain vuonna 2012

Helsinki osa-alueittain vuosina 1999 ja 2011

Helsinki: ylin ja alin desiili sekä niiden suhde vuosina 2000–2012

Lähde: Helsingin seudun aluesarjat

6.4 Asuntotuotanto

Uustuotannon ja laajennusrakentamisen valmistuneiden asuntojen määrä on Helsingissä 2000-luvulla selvästi aikaisempien vuosikymmenten määrää pienempi, joskin pari vuotta sitten alkanut asuntotuotannon vilkastuminen näkyy nyt myös valmistuneiden asuntojen määrän kasvuna.

Asuntotuotannon väheneminen ei koske vain Helsinkiä vaan myös muuta pääkaupunkiseutua ja koko Helsingin seutua.

Valmistuneen asuntotuotannon painopiste Helsingissä on ollut 2000-luvulla omistusasuntotuotannossa.

Helsinkiin vuosina 2000–2009 valmistuneista asunnoista oli omistusasuntoja 58 %, vuokra-asuntoja 33 % ja asumisoikeusasuntoja 9 %, mutta parina viime vuonna vuokra-asuntotuotannon osuus on selvästi kasvanut johtuen asuinrakentamisen suhdanne-elvytykseen tarkoitettuista valtion ns. lyhyen korkotuen lainoituksesta.

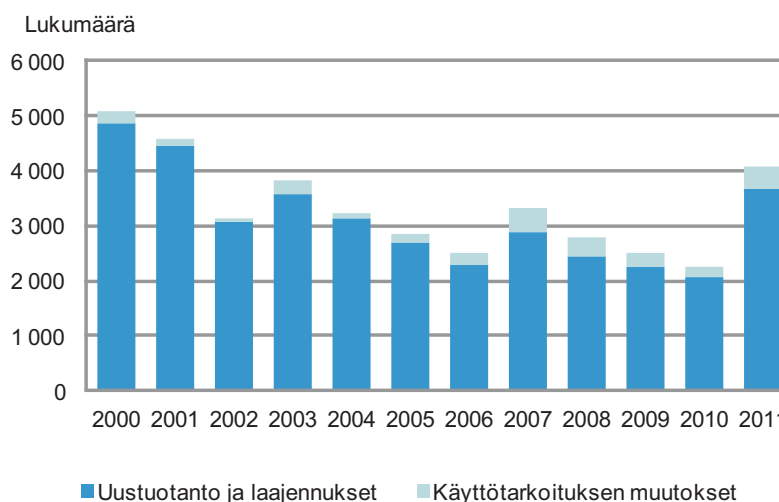
Valmistuneiden asuntojen keskikoon suhteen asuntotuotanto on pysytellyt varsin tasaisena jo neljän vuosikymmenen ajan – 2000-luvulla valmistuneiden asuntojen keskikoko on 68,1 m², kun se esim. 1970-luvulla oli 70,2 m²/asunto.

6.4.1 Asuntotuotanto Helsingissä 2000-luvulla

Helsingin asuntotuotanto on ollut 2000-luvulla poikkeuksellisen vähäistä, mutta pari vuotta sitten alkanut asuntotuotannon vilkastuminen näkyy nyt valmistuneiden asuntojen määrän kasvuna. Vuonna 2011 valmistui uusia asuntoja 4 082, joka on noin 1 400 asuntoa enemmän kuin viimeisen viiden vuoden aikana keskimäärin.

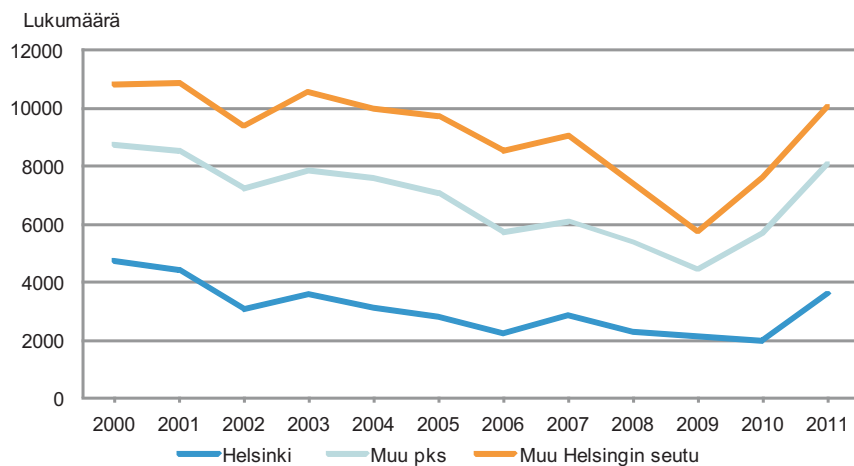
Uustuotantona ja laajennusrakentamisena valmistuneiden asuntojen määrä 2000-luvulla on selvästi aikaisempien vuosikymmenten määrää pienempi. 2000-luvulla on Helsinkiin valmistunut yhteensä 40 135 asuntoa eli keskimäärin 3 345 asuntoa/vuosi. 1990-luvulla Helsinkiin valmistui keskimäärin 3 716 asuntoa/vuosi ja 1970-luvulla 4 326

Kuvio 6.4.1. Valmistuneet asunnot Helsingissä

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot

Kuvio 6.4.2. Valmistuneet asunnot Helsingissä ja vertailualueilla 2000–2011

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot

asuntoa/vuosi. Toisaalta 2000-luvun alussa Helsingin asuntotuotanto oli vielä vilkasta, sillä esim. vuonna 2000 Helsinkiin valmistui yhteensä 5 098 asuntoa.

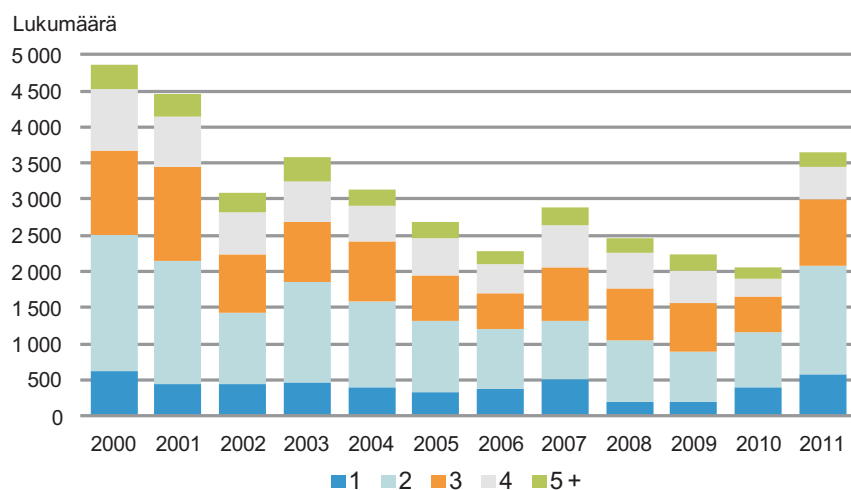
2000-luvulla asuntotuotanto on vähentynyt Helsingin lisäksi muulla pääkaupunkiseudulla ja muulla Helsingin seudulla. 2000-luvun alussa koko Helsingin seudulla valmistui yhteensä vähän vajaa 11 000 asuntoa/vuosi, mutta vuosikymmen loppuun mennessä valmistuneiden asuntojen määrä putosi noin 7 500 asuntoon. Vuonna 2011 seudun asuntotuotannon määrä kohosi kuitenkin 10 000 asuntoon. Voimakkaimmin asuntotuotannon väheneminen on koskenut Helsinkiä. Helsingin osuus seudun asuntotuotannosta on pudonnut vuosikymmenen alun vähän yli 40 prosentista kolmannekseen.

6.4.2 Helsingin asuntotuotannon erityispiirteitä

Huoneistotyyppi ja asuntojen keskikoko

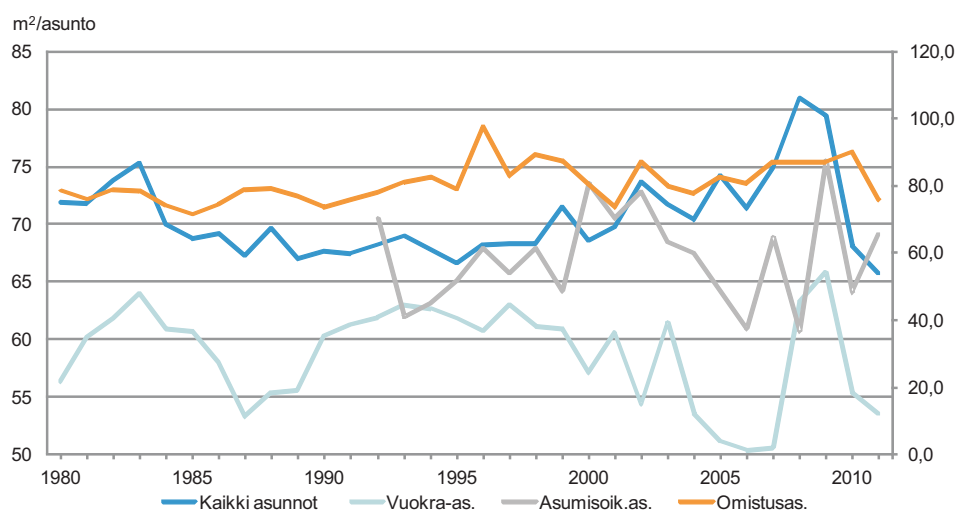
Helsinkiin on valmistunut parina viime vuonna tavanomaista enemmän pieniä asuntoja – yksioiden ja kaksioiden osuus kaikista valmistuneista asunnoista on ollut yli puolet – ja

Kuvio 6.4.3. Valmistunut asuntotuotanto Helsingissä huoneistotyyppin mukaan

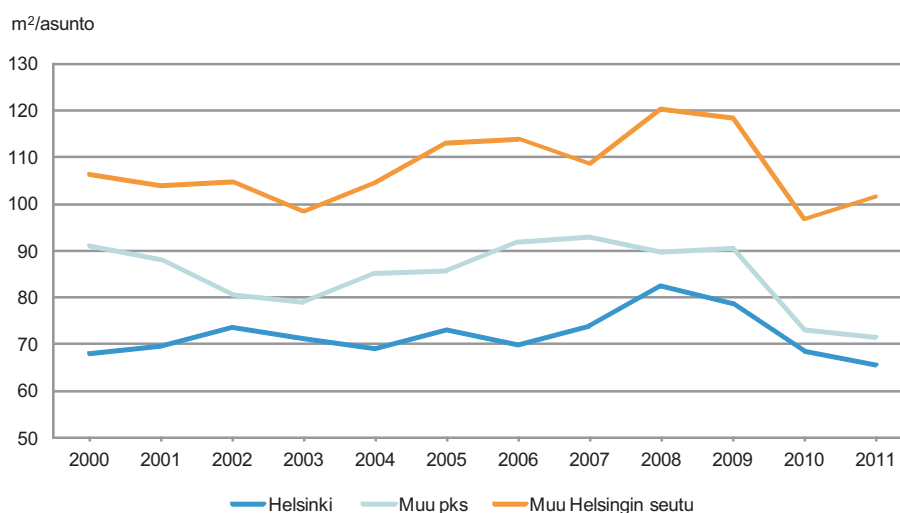
Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot

Kuvio 6.4.4. Valmistunut asuntotuotanto asuntojen keskikoon ja hallintaperusteen mukaan 1980–2011

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot

Kuvio 6.4.5. Valmistuneiden asuntojen keskikoko Helsingissä ja vertailualueilla

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot

vuonna 2011 niiden osuus oli 57 prosenttia. Vastaavasti 4 h ja sitä suurempien asuntojen osuus valmistuneista on laskenut – vuonna 2011 niiden osuus kaikista valmistuneista oli 18 prosenttia.

Valmistuneiden asuntojen keskikoko Helsingissä on kuitenkin pysytellyt varsin taiseisena aina 1970-lähtien. Tähän mennessä on 2000-luvulla kaikkien valmistuneiden asuntojen keskikoko ollut 68,1 m², kun 1970-luvulla valmistuneen tuotannon keskikoko oli vain hieman enemmän eli 70,2 m²/asunto. Vuonna 2011 valmistuneiden asuntojen keskikoko oli 65,7 m².

Asuntojen keskikoko on riippuvainen talotyypin ja asuntojen rahoitusmuodon lisäksi hallintaperusteesta. Vuokra-asunnot ovat keskikooltaan pienempiä kuin omistus- tai asumisoikeusasunnot. 2000-luvulla valmistuneiden omistusasuntojen keskikoko on ollut varsin korkea eli 81,9 m²/asunto. Koko 2000-luvun aikana valmistuneiden vuokra-asuntojen keskikoko on puolestaan 25 neliötä omistusasuntojen keskikokoa pienempi eli 56,4 m².

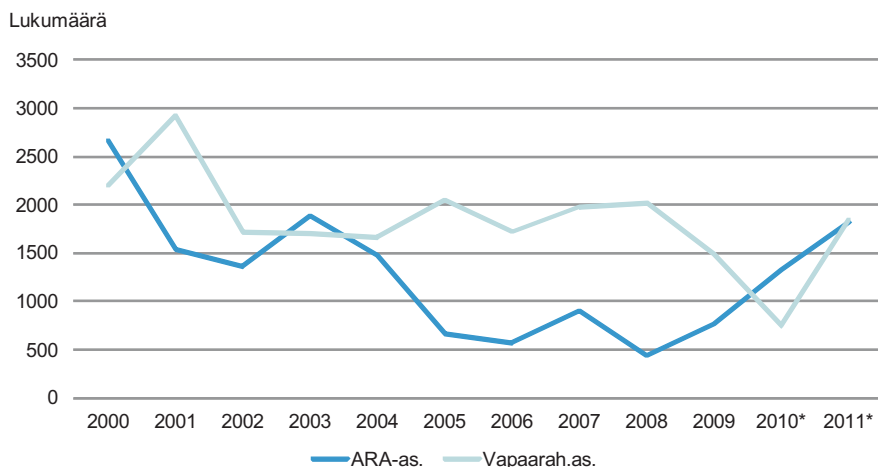
Pääkaupunkiseudun muiden kuntien sekä Helsingin seudun muiden kuntien tuotantoon nähden Helsingin valmistuneet asunnot ovat selvästi pienempiä: muulla pääkaupunkiseudulla vuosina 2000–2011 valmistuneiden asuntojen keskikoko oli 84,3 m² ja pääkaupunkiseudun ulkopuolisella Helsingin seudulla 107,3 m²/asunto.

Asuntotuotannon rahoitusmuoto ja hallintaperuste

Vuonna 2011 valmistuneista asunnoista puolet oli ARA-asuntoja. ARA-asunnoiksi tässä yhteydessä lasketaan sekä valtion lyhyellä että pitkällä korkotuella tuotetut asunnot. Mikäli tavanomaisista ARA:n asukas- ja vuokranmäärityksen ehdoista vapaat lyhyellä korkotuella lainoitettut asunnot katsotaan vapaarahoitteisiksi, niin ARA-asuntojen osuus viime vuoden tuotannosta on vain 22 prosenttia. Osuus on jo selvästi vähemmän kuin vuosina 2000–2009, jolloin 39 prosenttia valmistuneista asunnoista oli ARA-asuntoja.

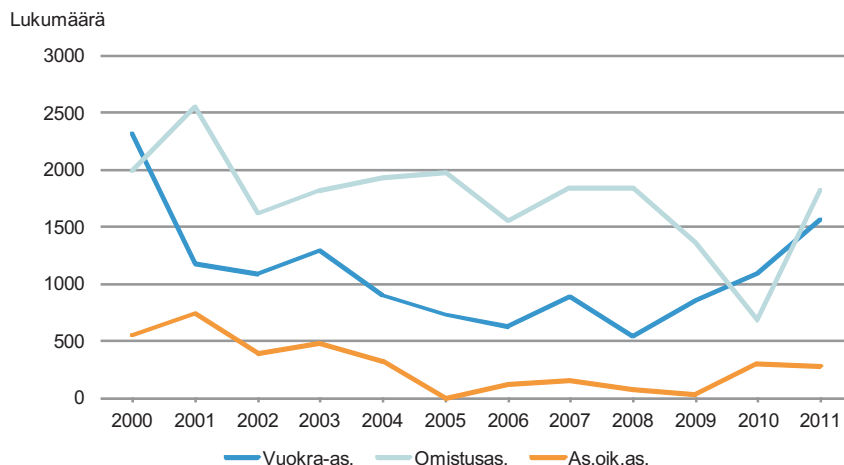
Vuonna 2011 valmistuneesta tuotannosta oli vuokra-asuntoja 43 prosenttia, omistusasuntoja 50 prosenttia ja asumisoikeusasuntoja 8 prosenttia. Vuoden 2011 samoin kuin vuoden 2010 asuntotuotanto poikkeaa hallintaperusteen suhteen Helsingin 2000-luvun aikaisemmasta tuotannosta, sillä 2000–2009 valmistuneissa asunnoissa oli

Kuvio 6.4.6. Valmistuneet asunnot rahoitusmuodon mukaan

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot

Kuvio 6.4.7. Valmistuneet asunnot hallintaperusteen mukaan

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot

vähemmän vuokra-asuntoja (33 %) ja enemmän omistusasuntoja (58 %) sekä asumisoikeusasuntoja (9 %).

Vuonna 2011 ja 2010 valmistuneiden vuokra-asuntojen suurta osuutta selittää asuinrakentamisen suhdanne-elvytykseen tarkoitettujen valtion lyhyellä korkotuella lainoitettujen vuokra-asunnot. Näitä asuntoja on Helsinkiin valmistunut vuodesta 2009 lähtien yhteensä 1 275. Viimeiset tällä tukimuodolla lainoitettujen asunnot valmistuvat vuonna 2012. Valtion tarjoama lyhytaikainen korkotukilaina on määräaikainen ja se poikkeaa muista ARA-lainoista siinä, että lainaehtoihin ei sisälly asukasvalintaa koskevia rajoituksia eivätkä asuntojen vuokrat määräydy omakustannusperiaatteen mukaisesti. Keskikooltaan samoin kuin huoneistotyyppirakenteeltaan ne vastaavat kuitenkin muita ARA-vuokra-asuntoja. Vuonna 2011 valmistuneiden lyhyen korkotuen asuntojen keskikoko oli 54,8 m²/asunto ja kaksi kolmannesta asunnoista oli yksiöitä ja kaksioita.

Erityisryhmien asunnot

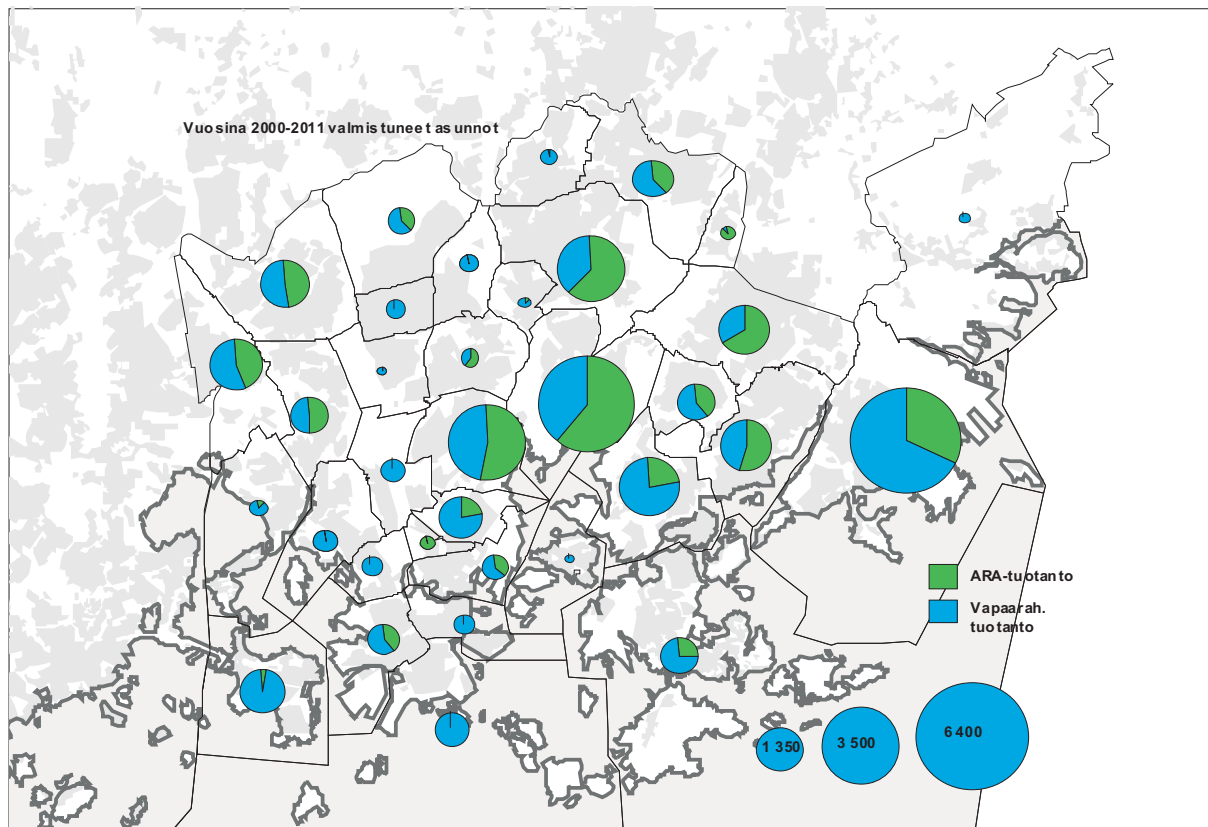
Vuonna 2011 valmistui 333 erityisryhmien asuntoa, joista opiskelija- ja nuorisoasuntoja oli 65, vanhusten asuntoja 153 ja muiden erityisryhmien asuntoja 115. Vuodesta 2000 lähtien on Helsinkiin valmistunut uustuotannon ja laajennusrakentamisen yhteydessä yhteensä 4 171 erityisryhmien asuntoa eli vajaa 350 asuntoa/vuosi. Kokonaistuotannosta erityisryhmien asuntojen osuus on ollut koko vuosikymmenellä 12 prosenttia. Erityisryhmien asunnot ovat pääsääntöisesti pientasuntoja – vuosina 2000–2011 valmistuneiden erityisryhmien asuntojen keskikoko on 44,5 m². Vuonna 2011 valmistuneiden erityisryhmien asuntojen keskikoko oli 39,8 m², joka on viisi neliötä koko 2000-luvun erityisryhmien asuntotuotannon keskikokoa pienempi.

Asuntotuotannon alueellinen jakautuminen Helsingissä 2000-luvulla

Helsingin asuntotuotannon painopiste on ollut Itäisessä ja Koillisessa suurpiirissä. Yli puolet 2000-luvulla valmistuneista asunnoista sijoittui näille alueille. Itäisen suurpiirin osuus on ollut 25 prosenttia ja Koillisen 28 prosenttia. Koillisessa suurpiirissä asuntotuotanto on suuntautunut Viikin rakentamiseen. Latokartanon peruspiirin osuus (5 377 asuntoa) kaikista Koillisen suurpiirin 2000-luvulla valmistuneista asunnoista on yli puolet. Itäisessä suurpiirissä asuntotuotannon painopiste on ollut puolestaan Vuosaareen – kolme viidesosaa Itäisen suurpiirin rakentamisesta sijoittuu Vuosaaren peruspiiriin (6 356 asuntoa) ja siellä nimenomaan Aurinkolahden alueelle. Muita suuria asuinrakentamisen kohdealueita on 2000-luvulla ollut Vanhankaupungin peruspiirissä Arabianranta, jonne on valmistunut hiukan vajaa 3 000 asuntoa ja Herttoniemen peruspiirissä Herttoniemenranta, jonne on 2000-luvulla rakennettu vähän vajaa 2 000 asuntoa.

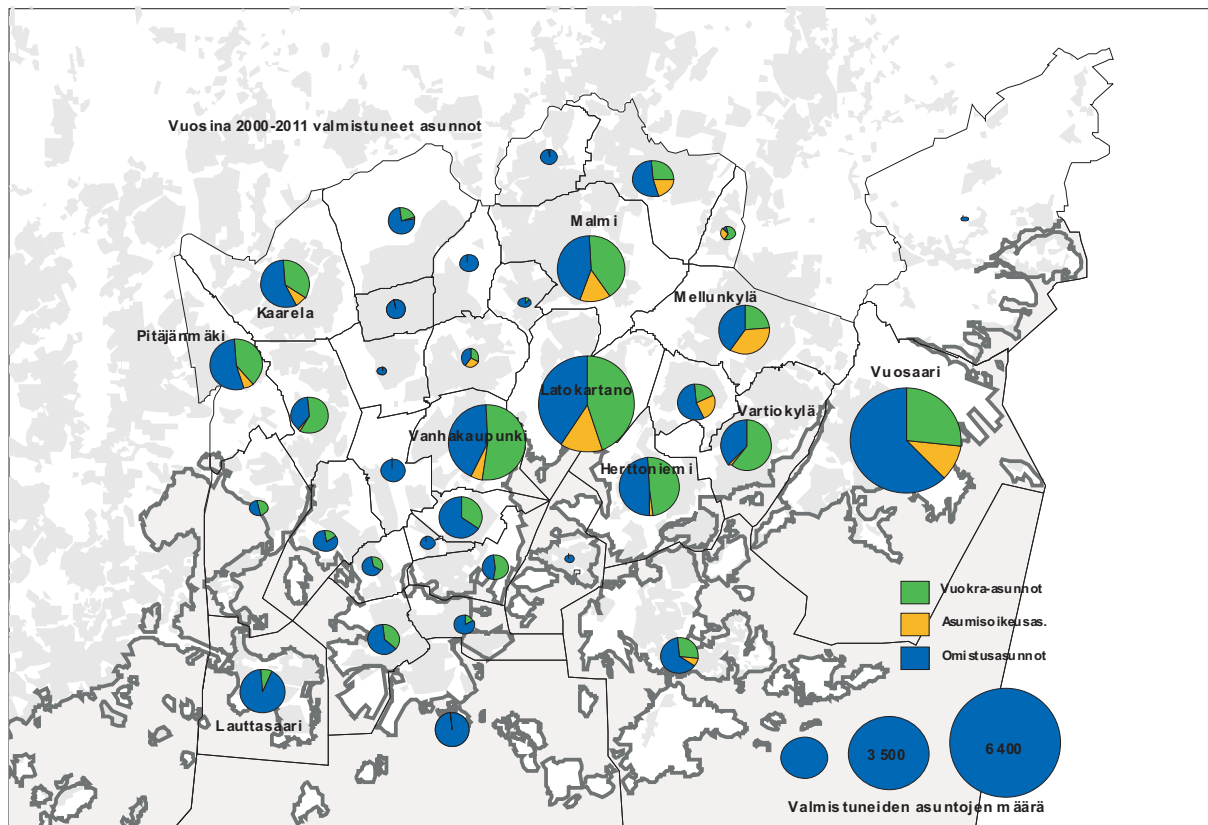
Hallintaperusteen suhteen asuntotuotanto on alueellisesti jakautunut suhteellisen tasapainoisesti kokonaisuasuntotuotannon mukaan. 2000-luvulla valmistuneesta yli 20 000 omistusasunnosta sijoittuu vähän vajaa puolet (48 %) Koilliseen ja Itäiseen suupiiriin, Keskiseen suurpiiriin 14 prosenttia ja Läntiseen 12 prosenttia. Eteläiseen suurpiiriin valmistuneista omistusasunnoista sijoittuu 13 prosenttia – kaikista valmistuneista asunnoista kuitenkin vain 9 prosenttia. Vuokra-asunnoista puolestaan Koillisen ja Itäiseen suurpiiriin sijoittuu yli puolet (54 %), kun Eteläisen suurpiirin osuus valmistuneista vuokra-asunnoista oli vain 4 prosenttia. Asumisoikeusasunnot ovat valmistuneet pääosin (85 %) Itäiseen ja Koilliseen suurpiiriin. Valmistuneista ARA-asunnoista on Koillisen suurpiirin osuus koko asuntotuotannon alueellista osuutta suurempi – valmistuneista ARA-asunnoista Koilliseen suurpiiriin sijoittuu 35 prosenttia, Itäiseen 29 ja Eteläiseen 2 prosenttia.

Kartta 6.4.1. Vuosina 2000–2011 valmistuneet asunnot rahoitusperusteen mukaan

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot

Kartta 6.4.2. Vuosina 2000–2011 valmistuneet asunnot hallintaperusteen mukaan

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot

6.5 Asuntojen hinnat

Helsingissä asuntojen hintataso on selvästi sekä pääkaupunkiseutua että muita kaupunkeja korkeampi.

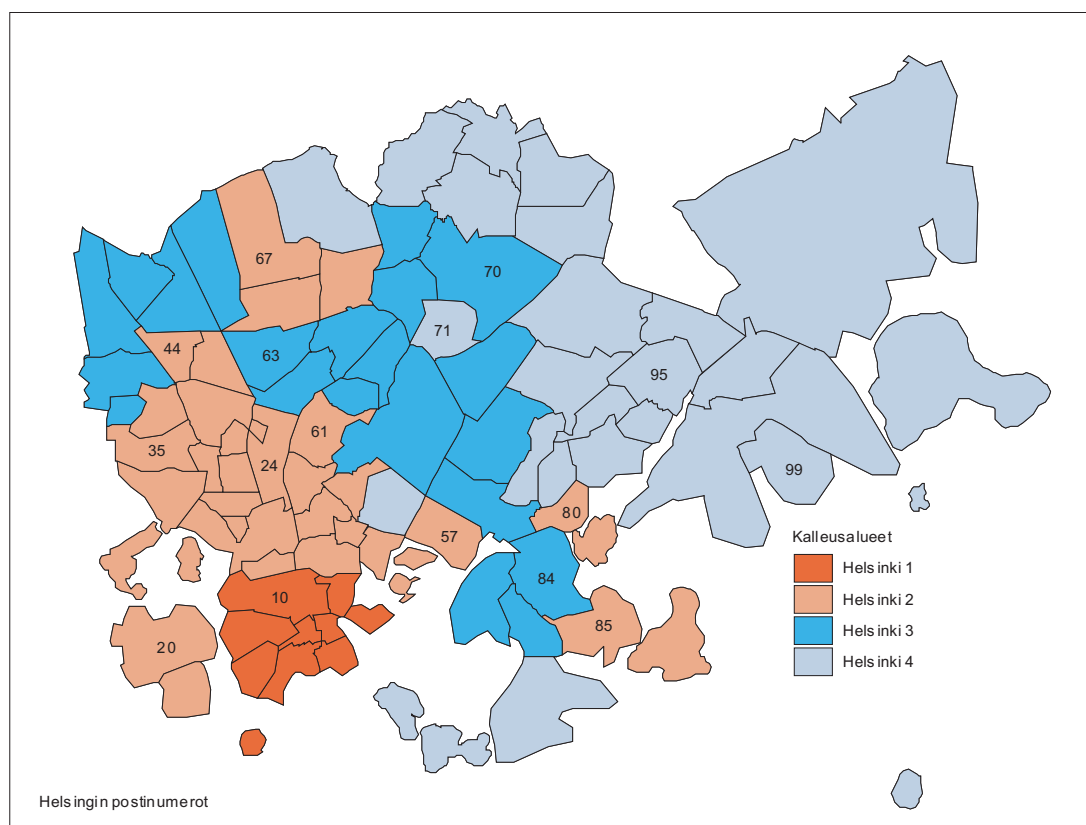
Muita kaupunkeja selvästi korkeamman hintatason lisäksi Helsingin asuntojen hinnoille on ominaista suuret kaupungin sisäiset alueittaiset hintaerot.

Muista kaupungeista poiketen Helsingissä myös kerrostaloasuntojen keskihinnat ovat korkeammat kuin rivitaloasuntojen hinnat. Tähän Helsingin poikkeukselliseen tilanteeseen vaikuttaa hintatason alueittainen eriytyminen: keskustan ja sen läheisten alueiden asuntojen hinnat ovat muita alueita merkittävästi korkeammat ja näillä alueilla taas sijaitsee kerrostaloasuntoja muita alueita enemmän. Rivitaloasunnot puolestaan sijaitsevat keskustan kalliiden alueiden ulkopuolella.

Asuntojen hintataso Helsingissä

Helsingissä asuntojen hintataso on selvästi sekä pääkaupunkiseutua että muita kaupunkeja korkeampi. Kaikkien asuntojen keskihinta (3 768 €/m²) oli vuoden 2012 tammimaaliskuussa 18 prosenttia Espoon, 48 prosenttia Vantaan, 77 prosenttia kehyskuntien ja 101 prosenttia Turun kaikkien asuntojen keskihintaa korkeampi. Helsingin kerrostaloasuntojen keskihinnan ero muihin kaupunkeihin oli vielä suurempi – esimerkiksi Vantaan keskihintaan ero oli 61 prosenttia ja kehyskuntien kerrostaloasuntojen keskihinn-

Kartta. 6.5. Asuntojen hintatilaston kalleusalueet Helsingissä

Lähde: Tilastokeskus

taan 106 prosenttia. Helsingissä kerrostaloasuntojen keskihinta oli 3 895 euroa neliöltä, Vantaalla 2 415 euroa ja kehyskunnissa 1 891 euroa neliöltä.

Helsingin asuntojen hinnoille on muita kaupunkeja selvästi korkeamman hintatason lisäksi ominaista suuret kaupungin sisäiset alueittaiset hintaerot. Asuntojen keskihinta Helsingin kalleusalue 1:llä oli 5 819 euroa neliöltä. Kaupungin toiseksi kalleimman Helsingin 2 alueen neliökeskihinta oli 1 664 euroa Helsingin 1 alueen hintaa edullisempi ja Helsingin 4 alueen keskihintaan Helsingin 1 alueen hinta oli jo yli kaksinkertainen. Helsingin 4 alueella asuntojen keskihinta oli 2 730 euroa neliöltä.

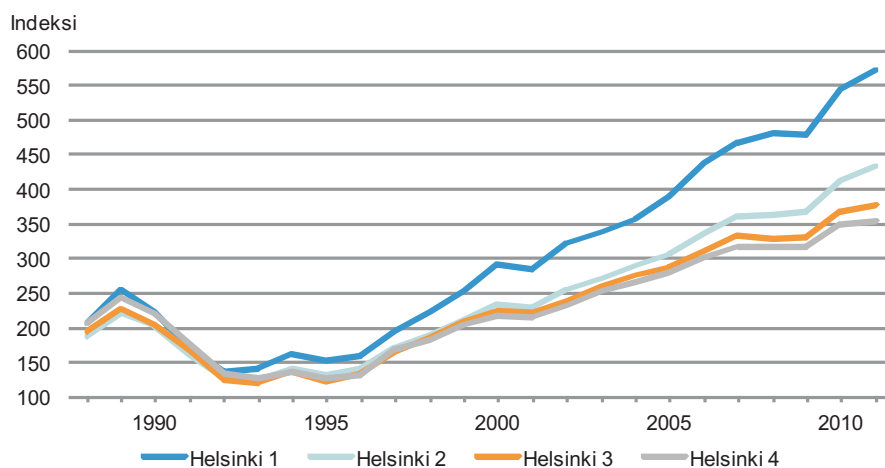
Helsingissä on muista kaupungeista poiketen korkeammat kerrostaloasuntojen keskihinnat kuin rivitaloasuntojen hinnat. Esimerkiksi vuoden 2012 tammi-maaliskuussa Helsingissä kerrostaloasuntojen keskihinta (3 895 €/m²) oli 17 prosenttia rivitaloasuntojen hintaa (3 324 €/m²) korkeampi, kun taas muualla maassa, mukaan lukien Espoo ja Vantaa, tilanne oli päinvastainen. Esimerkiksi Espoo-Kauniainen alueella kerrostaloasuntojen keskihinta oli 7 prosenttia, Vantaalla 12 prosenttia ja kehyskunnissa 18 prosenttia rivitaloasuntoja matalampi. Helsingin poikkeukselliseen tilanteeseen vaikuttaa alueittain voimakkaasti eriytyneet hinnat: keskustan ja sen läheisyyden asuntojen hinnat ovat muita alueita merkittävästi korkeammat ja näillä alueilla taas sijaitsee kerrostaloasuntoja muita alueita enemmän. Rivitaloasunnot puolestaan sijaitsevat keskustan kalliiden alueiden ulkopuolella.

Hintojen kehitys Helsingin kalleusalueilla

Helsingin asuntojen hintojen alueittaiset erot ovat seurausta jo vajaa parikymmentä vuotta jatkuneesta asuntojen hintojen alueittain eriytyneestä kehityksestä. Tämä on havaittavissa selvästi, jos tarkastellaan hintakehitystä pitkällä aikavälillä. 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa (indeksi 1983=100) Helsingin alueiden hintakehitys pysytteli suhteellisen tasaisena, mutta 1990-luvun syvimmän lamavaiheen jälkeen vuodesta 1993 lähtien on erityisesti kalleimman Helsingin 1 alueen, mutta myöhemmin 2000-luvun alusta lähtien myös Helsingin 2 alueen vanhojen asuntojen hintojen nousu ollut muita alueita selvästi nopeampaa.

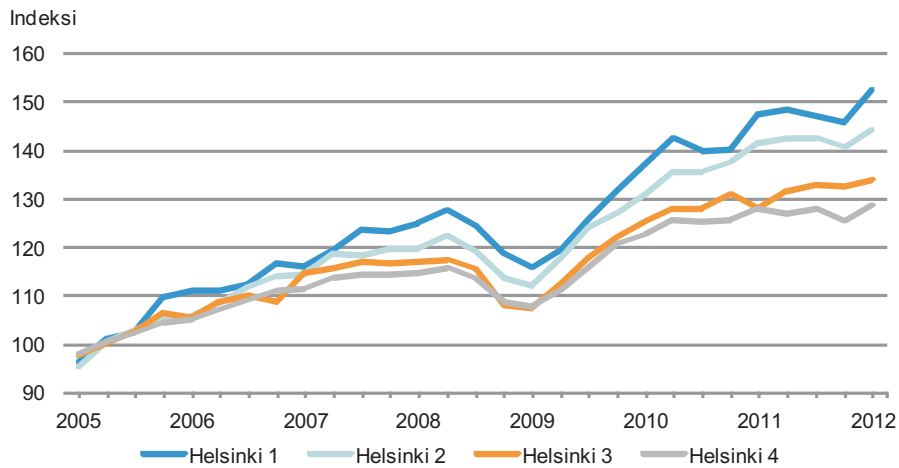
Lisäksi jos vuoden 2009 hintojen laskuvaiheen jälkeistä hintakehitystä tarkastellaan tarkemmin (indeksi 2005=100) voidaan huomata että Helsingin 1 alueella hintakehitys on edelleen nopeutunut verrattuna muihin alueisiin nähden. Vastaavasti Helsingin 3 ja Helsingin 4 alueiden keskinäinen hintakehitys on ollut suhteellisen tasaista ja yhteneväistä,

Kuvio 6.5.1. Asuntojen hintakehitys Helsingin kalleusalueilla (indeksi 1983=100)

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 6.5.2. Asuntojen hintojen kehitys Helsingin kalleusalueilla (indeksi 2005=100)

Lähde: Tilastokeskus

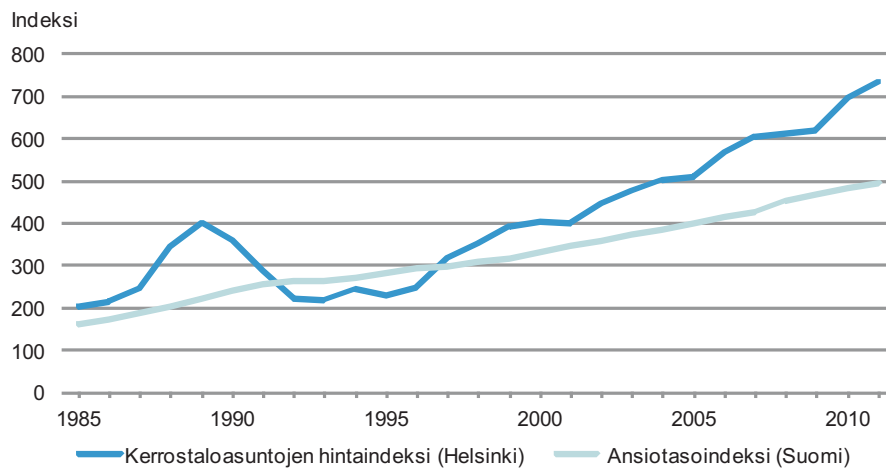
mutta viimeisen parin vuoden aikana on ollut nähtävissä merkkejä Helsinki 3 alueen asuntojen hintojen Helsinki 4 aluetta nopeammasta kehityksestä.

Asuntojen hintojen ja ansiotason muutokset

Asuntojen hintakehitys on kolmen viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana ollut 1990-luvun vuosia lukuun ottamatta palkkakehitystä nopeampaa. Ansiotason kehityksestä Helsingissä ei ole olemassa omaa indeksiä ja tästä syystä palkkojen kehityksen vertailu Helsingin asuntojen hintakehitykseen on näiltä osin tehtävä koko maan palkkojen kehitykseen suhteutettuna. Suuntaus palkkojen ja asuntojen hintojen kehityksen – huolimatta koko maan asuntojen hintojen Helsinkiä hitaammasta kehityksestä – on kuitenkin sama koko maassa kuin Helsingissä. Sekä Helsingissä että koko maassa on palkkojen kehitys ollut selvästi asuntojen hintojen kehitystä hitaampaa, joka on heikentänyt palkkojen ostovoiman kehitystä asuntomarkkinoilla.

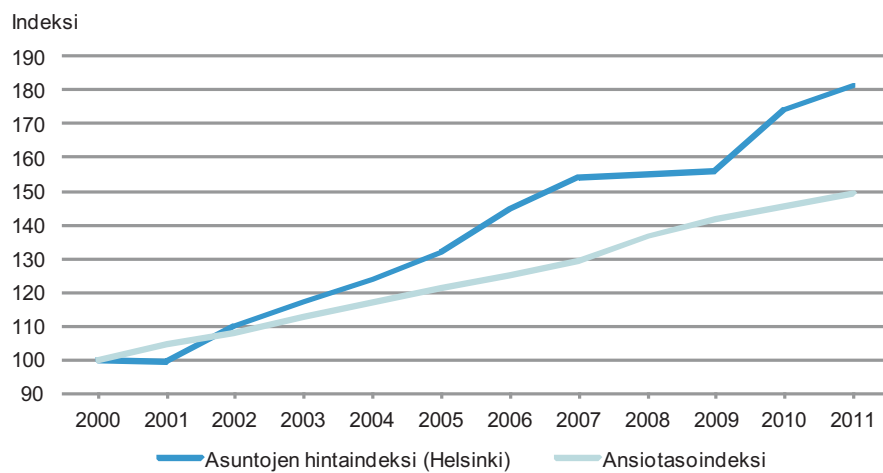
Helsingin asuntojen hintojen palkkoja nopeampi kehitys on nähtävissä erityisesti 1980-luvun lopun ylikuumenneiden asuntomarkkinoiden hintojen hyppäyksenomaisessa kehityksessä, mutta toisaalta vastavaikutus näkyi hintojen pudottua ja asuntojen hintojen kehityksen jäädessä yleistä ansiotasokehitystä hitaammaksi vuosien 1992–1996 välillä. Helsingin 2000-luvun asuntomarkkinoille on ollut ominaista edelleen voimistunut asuntojen hintojen palkkoja nopeampi kehitys, vaikka vuoden 2008 lopulla alkanut ja vuoden 2009 alkuun kestänyt hintojen laskuvaihe toikin pientä hidastetta palkkojen ostovoimakyvyn heikompaan kehitykseen asuntomarkkinoilla.

Kuvio 6.5.3. Kerrostaloasuntojen hintaindeksin (Helsinki) ja ansiotasoindeksin kehitys (1980=100)

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 6.5.4. Helsingin asuntojen hintojen ja palkkojen (koko Suomi) kehitys 2000–2011

Lähde: Tilastokeskus

6.6 Liikenne

Helsingin liikenteessä oleva automäärä on kasvanut hyvin vähän viime vuosina.

Liikennemäärät olivat vuonna 2011 keskimäärin lähes ennallaan Helsingissä edellisvuoteen verrattuna. Liikenne kasvoi Helsingin kaupungin rajalla ja poikittaislinjalla, mutta vähäni Helsingin keskustassa eli Helsingin niemellä.

Liikenne on kasvanut pitkään esikaupunkialueella, mutta ei kantakaupungissa.

Niemen rajalla joukkoliikenteen osuus kasvoi sekä arkivuorokaudessa että aamuliikenteessä keskustaan edellisestä vuodesta.

Poikittaisliikenteen kulkutavassa ei tapahtunut suuria muutoksia edellisvuodesta.

Pyöräilyn trendi on kasvava.

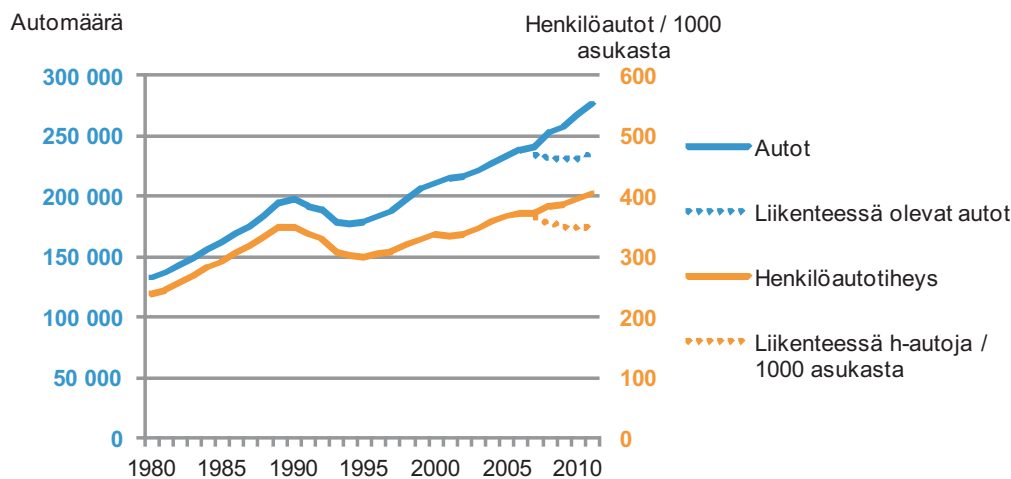
6.6.1 Henkilöautot

Vuoden 2011 lopussa Helsingissä oli rekisteröitynä yhteensä lähes 280 000 autoa. Tämä on 9 000 autoa (3 %) enemmän kuin vuotta aiemmin. Helsingin rekisterissä oleva automäärä on kasvanut joka vuonna aina vuodesta 1994. Autoja oli vuonna 2011 yli puolet (55 %) enemmän kuin vuonna 1994.

Vuoden 2011 lopussa oli liikennekäytössä 235 000 autoa. Liikennekäytössä olevia autoja oli 4 000 kpl (2 %) enemmän kuin edellisenä vuonna. Verrattuna vuoden 2007 loppuun, josta alkaen ajoneuvon on voinut ilmoittaa tilapäisesti pois liikennekäytöstä, autoja oli liikennekäytössä vajaa prosentti enemmän.

Henkilöautotiheys eli rekisteröityjen henkilöautojen määrä 1 000 asukasta kohti oli Helsingissä vuoden 2011 lopussa 403, mikä on 2 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Henkilöautotiheys on kasvanut 33 prosenttia vuodesta 1994, siis vähemmän kuin autokanta. Liikennekäytössä olevia henkilöautoja oli 1 000 asukasta kohti 349 eli vajaa prosentti enemmän kuin edellisvuonna.

Kuvio 6.6.1. Helsingissä rekisteröidyt autot, liikenteessä olevat autot, rekisteröityjä henkilöautoja/1 000 asukasta eli henkilöautotiheys ja liikenteessä olevia henkilöautoja/1 000 asukasta

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto, liikennesuunnitteluosasto

Koko maan rekisteröity automäärä kasvoi vuonna 2011 noin 4 prosenttia. Koko maassa liikennekäytössä oli 2 prosenttia enemmän autoja kuin vuotta aiemmin. Uusia henkilöautoja rekisteröitiin 13 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna.

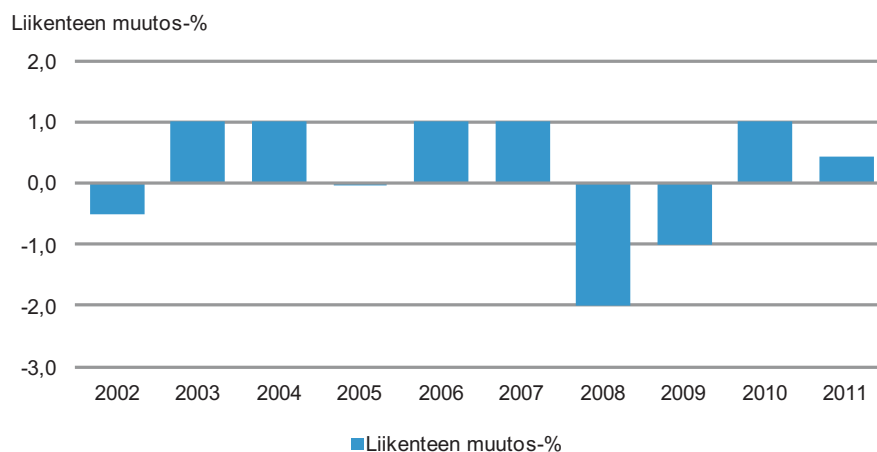
6.6.2 Liikennemäärät laskentalinjoilla

Liikennemäärät kasvaneet hieman 2000-luvulla Helsingissä

Vuoden 2011 syksyllä liikennettä oli Helsingin aiemmassa, vuoden 2008 pääkatuverkossa lähes saman verran kuin vuonna 2010. Keskimäärin liikennettä oli vain vajaa puoli prosenttia enemmän. Suomen pääteillä oli liikennettä vajaat 3 prosenttia enemmän.

Vuodesta 2002 talouden taantumiaan (vuoteen 2008) saakka liikenne kasvoi Helsingissä lähes vuosittain keskimäärin vajaan prosentin. Taantumien myötä liikenne vähentyi, mutta kasvoi taas vuosina 2010 ja 2011. Vuoteen 2005 verrattuna liikennettä on lähes saman verran.

Kuvio 6.6.2. Liikenteen muutokset edellisvuoteen verrattuna Helsingin aiemmassa, vuoden 2008 rajan mukaisessa katuverkossa

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto, liikennesuunnitteluosasto

Liikenne kasvoi kaupungin rajalla sekä poikittaislinjalla ja väheni keskustassa

Liikenne väheni vuonna 2011 niemen eli keskustan rajalla prosentin ja kantakaupungin rajalla liikennemäärä pysyi lähes samana.

Sekä aiemmalla vuoden 2008 mukaisella Helsingin kaupungin rajalla että poikittaislaskentalinjalla oli vuonna 2011 noin prosentti enemmän liikennettä kuin edellisvuonna. Nykyisellä, vuoden 2009 mukaisella Helsingin kaupungin rajalla autoja oli lähes kaksi prosenttia edellisvuotta enemmän.

Taulukko 6.6.1. Liikennemäärä vuorokautta kohti

Raja	Autot ja raitiovaunut		
	V.2011	Muutos	%
Niemi	240 000	-2 300	-1
Kantakaupunki	350 000	-700	0
Kaupunki(aiempi raja)	580 000	6 700	1
Poikittaislaskentalinja	250 000	2 300	1

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto, liikennesuunnitteluosasto

■ Kartta 6.6.1. Ajoneuvoliikenteen kehitystä mittaavat laskentalinjat

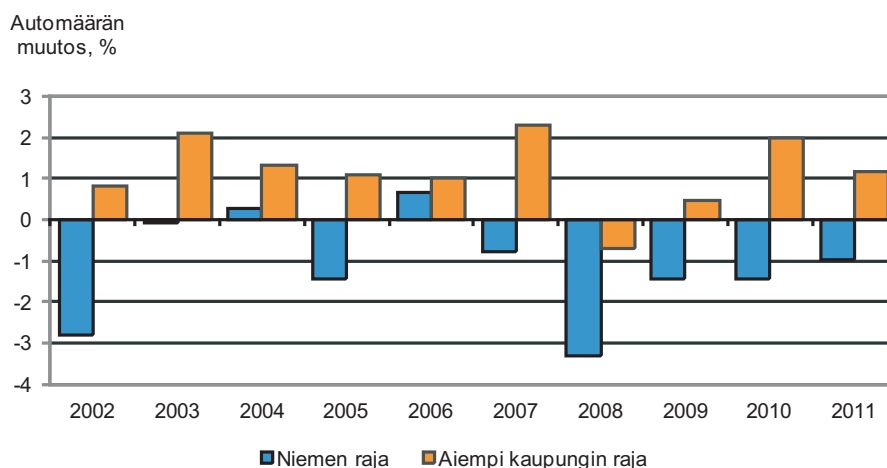

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto, liikennesuunnitteluosasto

Keskustan liikenne vähentynyt ja kaupungin rajan kasvanut vuosikymmenen aikana
 Vuoteen 2001 verrattuna vuonna 2011 oli niemen eli keskustan rajalla 10 prosenttia (-27 000 autoa) ja kantakaupungin rajalla 7 prosenttia (-25 000 autoa) vähemmän liikennettä. Molempien rajojen liikenne on vähentynyt vuoden 2001 jälkeen useimpina vuosina.

Aiemman, vuoden 2008 Helsingin kaupungin rajan mukainen liikenne taas on kasvanut vuodesta 2001 12 prosenttia (63 000 autoa).

■ Kuvio 6.6.3. Liikennemäärän muutos edelliseen vuoteen verrattuna

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto, liikennesuunnitteluosasto

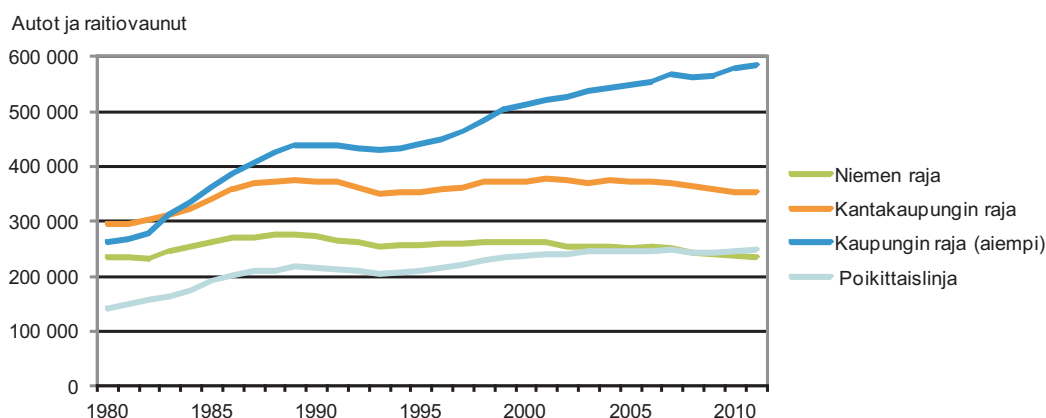
Liikenne kasvanut pitkään esikaupunkialueilla

Verrattuna 1990-luvun alun taantuman loppuun eli vuoteen 1993 kaikki laskentalinjat yhteenlaskettuna vuonna 2011 liikennettä oli 15 prosenttia enemmän. Liikenne on kasvanut ainakin hieman lähes vuosittain.

Liikenteen kasvu on painottunut Helsingin kaupungin rajalle. Vuoden 2008 mukaisella aiemmalla kaupungin rajalla liikenne on kasvanut vuodesta 1993 reilun kolmanneksen eli keskimäärin vajaat 2 prosenttia vuodessa. Helsingin länsi- ja luoteisrajalla liikenne on kasvanut vuodesta 1993 reilun viidenneksen, kun taas Helsingin koillis- ja aiemmalla itärajalla liikenne on kasvanut yli 50 %. Vain vuonna 2008 liikenne Helsingin kaupungin rajalla vähentyi hieman.

Sen sijaan keskustan eli niemen rajan liikennemäärä vuonna 2011 oli 7 prosenttia pienempi ja kantakaupungin rajan liikennemäärä vain alle prosentin suurempi kuin vuonna 1993.

Kuvio 6.6.4. Liikenteen kehitys laskentalinjoittain

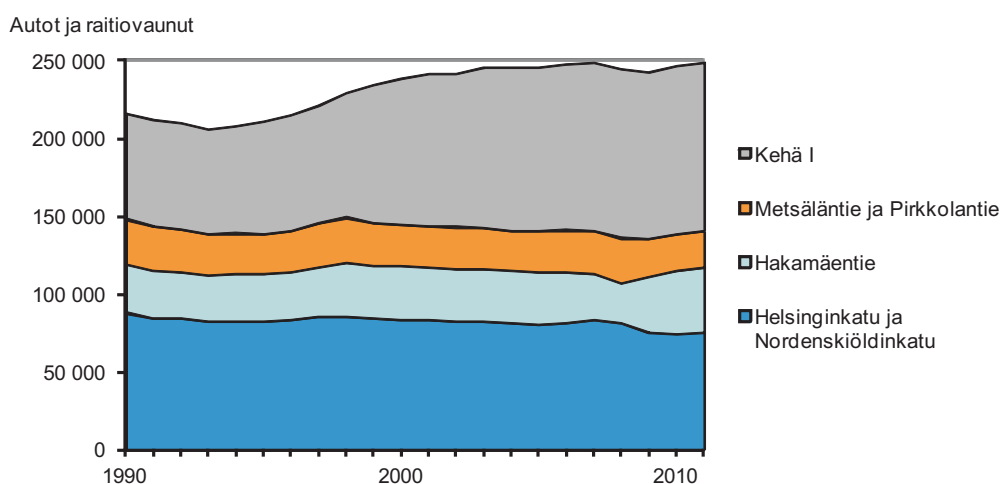

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto, liikennesuunnitteluosasto

Poikittaislinjalla Hakamäentien liikenne kasvussa viime vuosina

Poikittaislinjan liikennemäärä oli vuonna 2011 viidenneksen suurempi kuin vuonna 1993. Sen liikenne on kasvanut 43 000 autolla/vrk. Kehä I:n liikennemäärä on kasvanut 41 000 autolla, yli 60 prosenttia.

Kuvio 6.6.5. Poikittaislaskentalinjan liikenteen kehitys

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto, liikennesuunnitteluosasto

Kantakaupungin pohjoisosan poikittaisliikenne väheni vuosina 1999–2008. Hakamäentien parannustyön valmistuttua (kesällä 2009) Hakamäentien liikenne on kasvanut noin neljänneksen, yli 8 000 autolla verrattuna parantamista edeltäneisiin vuosiin 2001–2005. Vuoden 2008 jälkeen muilla poikittaiskaduilla, mukaan lukien Kehä I, liikenne ei useimmissa tapauksissa ole kasvanut.

6.6.3 Joukkoliikenne

Vuonna 2011 syysarkipäivänä niemen rajan ylitti molemmat suunnat yhteen laskien 711 800 henkilöä, mikä on 0,4 prosenttia enemmän kuin vuonna 2010.

Joukkoliikenteen osuus kulkutavoista vuonna 2011 oli 64,8 prosenttia, kun se vuonna 2010 oli 64,2 prosenttia ja vuonna 2005 62,3 prosenttia. Joukkoliikenteen matkustajamäärä kasvoi 1,3 prosenttia (5 850 henkilöä) ja henkilöautoissa matkustavien määrä väheni 1,2 prosenttia (3 100 henkilöä) vuodesta 2010. Vuonna 2011 henkilöautomatkustajia oli 19 250 vähemmän ja joukkoliikenteen matkustajia 14 650 enemmän kuin vuonna 2005.

Helsingin sisäisen bussiliikenteen matkustajamäärä kasvoi vuonna 2011 lähes 4 prosenttia vuodesta 2010. Raitiovaunujen matkustajamäärä väheni prosenttiin, mutta metron matkustajamäärä kasvoi lähes 7 prosenttia edellisestä vuodesta. Metron vuoden 2010 matkustajamäärää saattoi vähentää se, että Rautatientorin asema oli alkuvuodesta muutaman kuukauden kiinni.

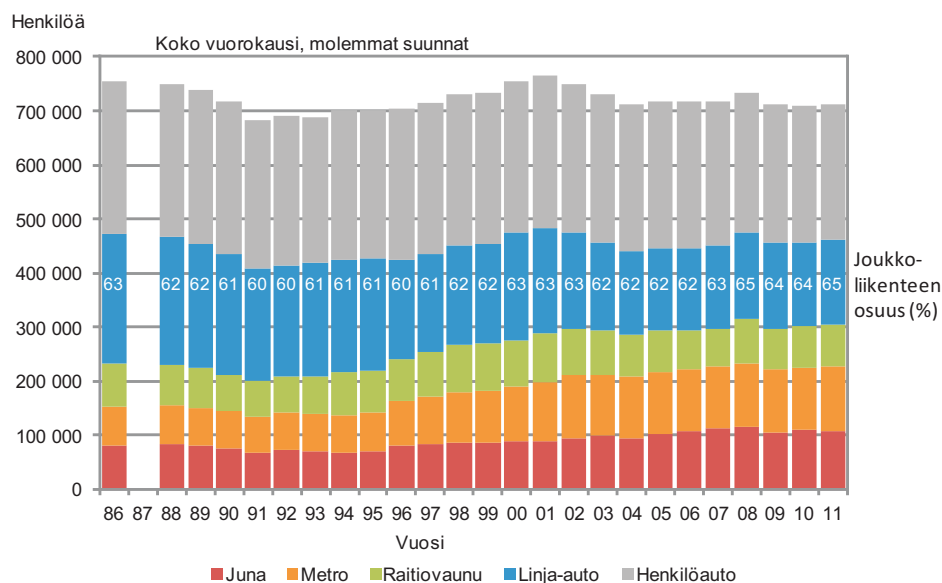
Lähiliikenteen junien matkustajamäärä väheni reilut 3 prosenttia ja kaukoliikenteen junien 2 prosenttia vuodesta 2010. Junaliikenteen matkustajamäärätietoihin sisältyy melko paljon epävarmuutta.

Aamuliikenteessä arkisin klo 6–9 niemen rajan ylitti vuonna 2011 keskustan suuntaan 93 190 henkilöä, mikä on 0,4 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin.

Joukkoliikenteen matkustajamäärä kasvoi prosenttiin (680 henkilöä) ja henkilöautoissa matkustavien määrä väheni 1,2 prosenttia (300 henkilöä).

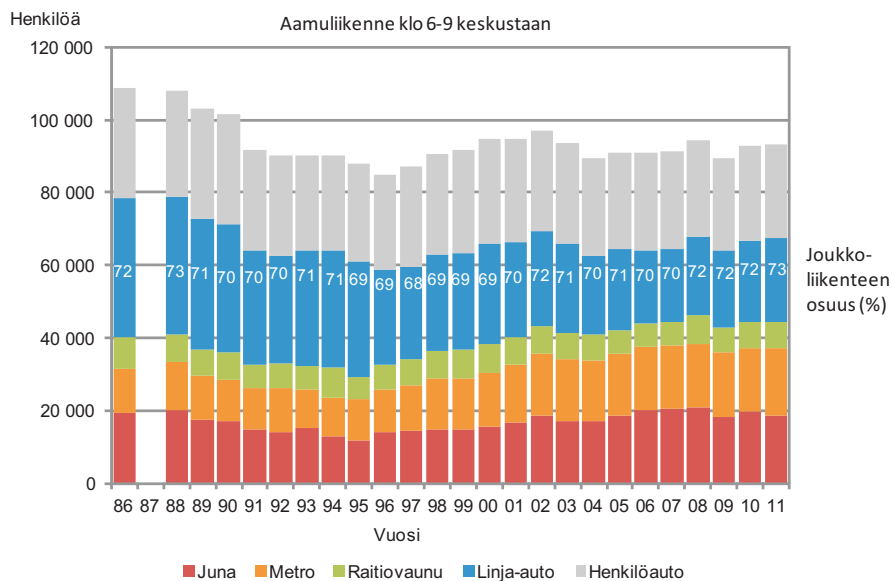
Helsingin sisäisen bussiliikenteen matkustajamäärä kasvoi aamuliikenteessä 7 prosenttia vuodesta 2010. Raitiovaunujen matkustajamäärä väheni 2 prosenttia, kun taas

 Kuvio 6.6.6. Helsingin niemen rajan ylittävä henkilöliikenne syksyn arkipäivänä ja kulkutapaosuudet

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto, liikennesuunnitteluosasto

Kuvio 6.6.7. Niemen rajan keskustaan ylittävä henkilöliikenne ja kulkutapaosuudet klo 6–9

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto, liikennesuunnitteluosasto

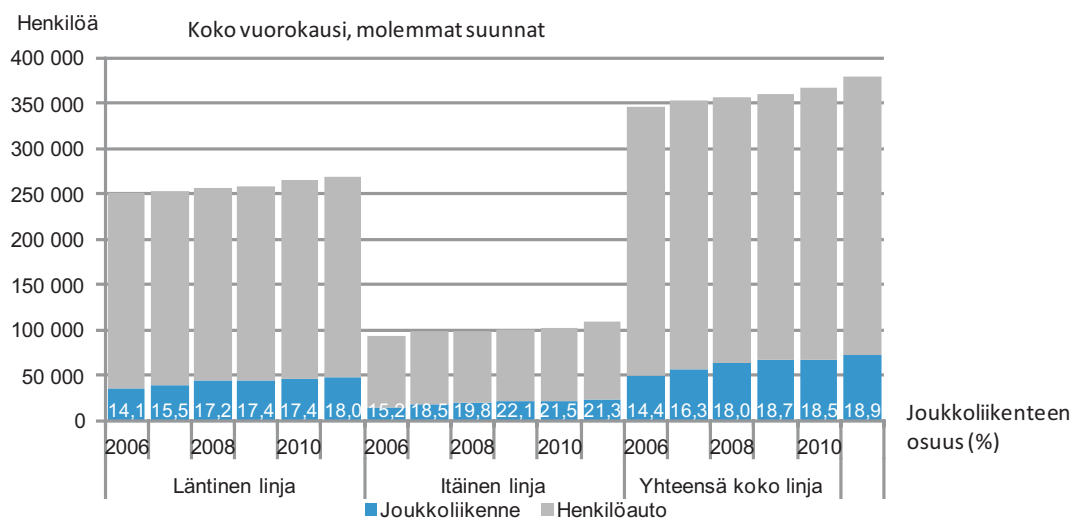
metron matkustajamäärä kasvoi lähes 7 prosenttia edellisestä vuodesta. Lähijunien aamuinen matkustajamäärä väheni 5 prosenttia ja kaukoliikenteen junien 2 prosenttia vuodesta 2010.

Joukkoliikenteen osuus 72,52 prosenttia syksyn arki-aamuliikenteessä keskustaan klo 6–9 kasvoi 0,44 prosenttiyksikköä vuodesta 2010.

Poikittaisliikenteen kulkutavassa ei suuria muutoksia

Syksyn arkivuorokauden henkilöliikenteen kulkutapaa on mitattu kahdella poikittaislinjalla: läntisellä (Kehä I, Pirkkolantie, Metsäläntie) ja itäisellä (Kehä I, Viikintie). Vuonna

Kuvio 6.6.8. Poikittaisliikenteen laskentalinjojen syksyn arkivuorokauden henkilöliikenne

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto, liikennesuunnitteluosasto

2007 poikittaislinjaa päätettiin laajentaa, jotta se kuvaisi paremmin poikittaisen liikenteen kulkutapaa. Läntiseen poikittaislinjaan otettiin mukaan Hakamäentie sekä Nordenskiöldinkatu.

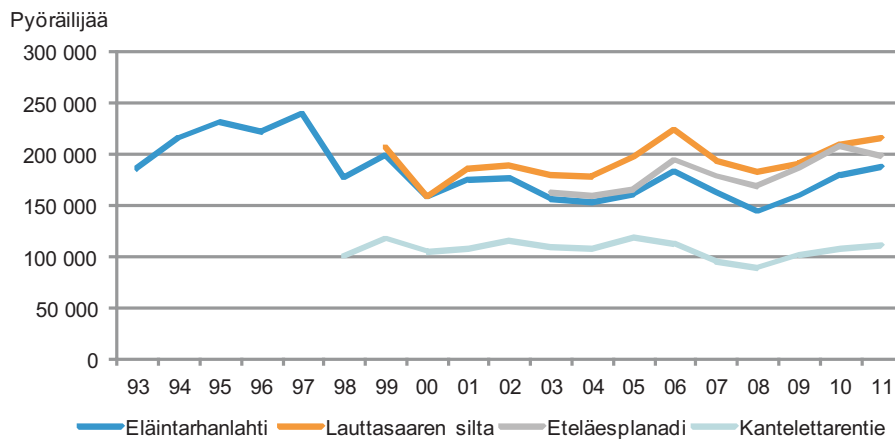
Syksyllä 2011 joukkoliikenteen osuus uudella laajennetulla poikittaislinjalla oli 18,94 prosenttia, mikä on 0,39 prosenttiyksikköä enemmän kuin edellisellä vuonna. Läntisen poikittaislinjan joukkoliikenteen osuus nousi 0,54 prosenttiyksikköä ja itäisen laski 0,12 prosenttiyksikköä vuodesta 2010. Vuodesta 2006 joukkoliikenteen osuus kasvoi huomattavasti vuoteen 2008, minkä jälkeen kasvu on ollut hidasta.

6.6.4 Pyöräily

Koneellisten laskentojen mukaan vuonna 2011 pyöräily kasvoi 3–4,5 prosenttia kesä-elokuussa edellisestä kesästä. Esplanadin konelaskentapisteessä pyöräily kuitenkin laski 2 prosenttia. Neljän konelaskentapisteen mukaan pyöräily on vaihdellut vuodesta 2005, mutta trendi on kasvava.

Kesäkuussa tehtyjen laskentojen mukaan niemen rajan kahdeksan vuosittain seurattavan pisteen kautta kulki 29 700 pyöräilijää arkipuorokaudessa, mikä on 20 prosenttia enemmän kuin vuonna 2010. Kauniina kesäkuun arkipäivänä niemen rajan ylitti näiden pisteiden kautta jopa 30 400 pyöräilijää. Kesäkuussa tarkkailluista pyöräilijöistä 59 prosenttia käytti pyöräilykypärää samoin kuin vuonna 2010.

Kuvio 6.6.9. Konelaskentapisteen pyöräilijät kesä-elokuussa

Lähde: Kaupunkisuunnitteluvirasto, liikennesuunnitteluosasto

6.7 Ympäristö

Helsingin kasvihuonepäästöistä 77 % aiheuttaa sähkön- ja lämmönkulutus sekä 21 % liikenne. Vuonna 2011 kokonaispäästöt olivat pienentyneet 15 % vuodesta 1990.

Merkittävimmät energian kuluttajat ovat rakennuskannan sähkön ja lämmön käyttö. Sähkönkulutuksen päästöt kasvoivat 47 % vuosien 1990 ja 2011 välillä.

Energiantuotannon tehokkuus on ollut jo pitkään kansainvälisesti korkealla tasolla mutta uusiutuvan energian osuus tuotannosta toistaiseksi pieni. Helsingin rakennuskannasta 90 % lämpiää kaukolämmöllä.

Vaikka rakennuskanta ja liikenne ovat kasvaneet, ovat energiatehokkuus, tiukentuneet rakennusmääräykset ja uusi teknologia vaikuttaneet energiakulutuksen kasvun pysähtymiseen.

Verrattuna muihin suomalaisiin kaupunkeihin Helsingissä syntyy paljon jätettä, josta lisääntyvä osa on biojätettä ja vähenevä osa sekajätettä.

Liikenteen aiheuttama meluallistus on lisääntynyt. Meluvyöhykkeellä asuvien määrä on kasvanut yli 280 000 asukkaan.

Viime vuosikymmeninä kiinteistöjen, energiantuotannon ja teollisuuden päästöt ilmaan ovat vähentyneet ja ilmanlaatu parantunut. Ilmanlaatuongelmia aiheuttavat liikenteen päästöt ja katupöly. Typpidioksidin raja-arvo on edelleen ylittynyt keskustan katukuiluissa viime vuosina. Katupölyn torjuntaa on sen sijaan onnistuttu tehostamaan siten, ettei hiukasten raja-arvot ole enää muutama vuoteen ylittyneet.

Viikinmäen jätevedenpuhdistamolla huolehditaan 800 000 pääkaupunkiseutulaisten ja teollisuuden jätevedenpuhdistuksesta. Vuonna 2004 valmistuneet uudistukset ovat vähentäneet päästöjä. Helsingin edustalle tulevasta ravinnekuormasta 60 % aiheuttaa Vantaanjoen mukana tulevat jätevedet sekä tihentyvän asutuksen hulevedet.

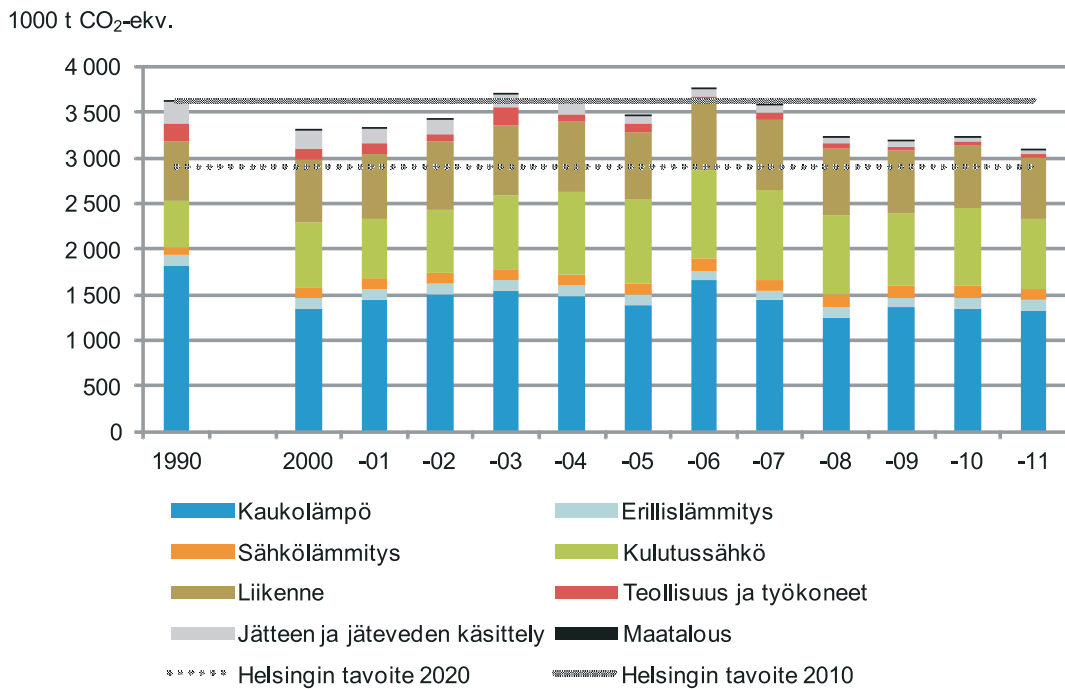
6.7.1 Kasvihuonekaasupäästöt ja ilmastonmuutos

Maailman keskilämpötila on noussut ilmastonmuutoksen seurauksena noin 0,8 astetta 1800-luvulta. Helsingissä keskilämpötila on noussut noin 1,5 astetta. Toistaiseksi lämpimin on ollut vuosi 2008, jolloin vuoden keskilämpötila oli 7,59 astetta. Kaisaniemen 182-vuotisen mittaushistorian lämpimin kuukausi on ollut vuoden 2010 heinäkuu, jonka keskilämpötila oli 21,7 astetta. Lämpimin kesä on ollut vuoden 2011 kesä-elokuu, jolloin keskilämpötila oli 18,3 astetta.

Helsinki aiheuttaa noin 5 prosenttia ilmastonmuutosta aiheuttavista kasvihuonekaasupäästöistä Suomessa. Helsingissä merkittävimmät kasvihuonekaasupäästöjen aiheuttajat ovat sähkön- ja lämmönkulutus sekä liikenne: vuonna 2011 päästöistä 50 prosenttia oli peräisin lämmityksestä, 27 prosenttia sähkön käytöstä ja 21 prosenttia liikenteestä. Kokonaisuudessaan vuoden 2011 päästöt olivat 15 prosenttia pienemmät kuin vuonna 1990. Asukaskohtaiset päästöt olivat 29 prosenttia vuotta 1990 alemmalla tasolla.

Lämmityksen aiheuttamat päästöt ovat vähentyneet vuosina 1990–2011 erityisesti siksi, että maakaasulla on korvattu osa kivihiilen käytöstä. Energiantuotannon tehokkuus on jo pitkään ollut kansainvälisesti korkealla tasolla, mutta uusiutuvan energian osuus tuotannosta on toistaiseksi ollut pieni.

Kuvio 6.7.1. Helsingin kulutusta vastaavat kasvihuonekaasupäästöt 1990–2011 sekä Helsingin päästötavoitteet vuosille 2010 ja 2020

Lähde: HSY

Sähkönkulutuksen päästöt kasvoivat 47 prosenttia vuodesta 1990 vuoteen 2011. Positiivinen käänne näyttää kuitenkin tapahtuneen vuonna 2007, jolloin sähkönkulutus kääntyi laskuun ja lisäksi sähköntuotannon aiheuttamat hiilidioksidipäästöt alkoivat pienentyä.

Liikenteen päästöt ovat kasvaneet vuoteen 2003 asti, jonka jälkeen kasvu on taittunut. Jätehuollon päästöt ovat laskeneet merkittävästi, joka johtuu erityisesti tehostuneesta kaatopaikkojen metaanin keräyksestä. Teollisuuden ja työkoneiden polttoaineiden käytöstä syntyvät päästöt ovat vähentyneet selvästi vuoden 1990 jälkeen, kun teollisuutta on siirtynyt muille alueille. Maatalouden päästöt ovat marginaaliset Helsingissä.

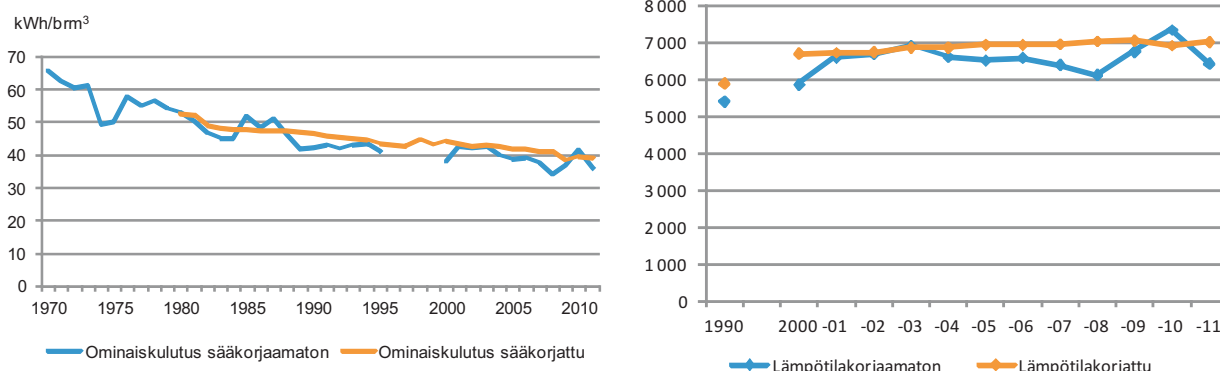
6.7.2 Energiankulutus

Helsingin kaupunkialueen energian loppukulutus oli vuonna 2011 noin 14,6 TWh, joka muodostaa helsinkiläistä kohden noin 26,6 MWh. Merkittävimmät energian kuluttajat ovat rakennuskannan lämmitys ja rakennusten sähkön käyttö.

Helsingin rakennuskanta on jo pitkään ollut pääosin kaukolämmitteistä. Kaukolämmön osuus on nykyisin noin 90 prosenttia. Laaja kaukolämpöverkosto mahdollistaa energiatehokkaan sähkön ja kaukolämmön yhteistuotannon, joka säästää polttoaineita noin 40 prosenttia verrattuna erilliseen sähkön ja lämmön tuotantoon.

Kaukolämmön kulutus kasvoi rakennuskannan kasvun myötä 2000-luvun alkuun saakka. Sen jälkeen kaukolämmön kulutuksen kasvu on kuitenkin pysähtynyt rakennuskannan kasvusta huolimatta, mikä johtuu uusien ja vanhojen rakennusten energiatehokkuuden paranemisesta. 2000-luvulla rakennusmääräysten kiristyminen pudotti merkittävästi rakennusten lämmön ominaiskulutusta. Helsinki asetti vuonna 2011 A-energialuokkavaatimuksen asuinrakennusten tontinluovutusehtoihin, minkä jälkeen uudet asuintalot ovat käytännössä matalaenergiarakennuksia.

Kuviot 6.7.2–3. Helsingin kaukolämmitteisen rakennuskannan ominaislämmönkulutus 1970–2011 sekä kokonaiskulutus 1990–2011

Kotitaloudet kuluttavat Helsingin sähkönkulutuksesta hieman yli kolmasosan ja palvelut hieman yli puolet. Helsingissä kotitalouksien sähkönkulutus on selvästi pienempää kuin esimerkiksi Espoossa ja Vantaalla. Syitä tähän ovat helsinkiläisten pienempi asumisväljyys verrattuna muuhun pääkaupunkiseutuun sekä vähäisempi sähkölämmitteisten asuinkiinteistöjen määrä. Helsingin sähkönkulutuksen jatkuva kasvu pysähtyi vuonna 2007 ja kääntyi laskuun vuonna 2011. Vuoden 2011 sähkönkulutus oli 34 prosenttia suurempaa kuin vuonna 1990, mutta samalla tasolla vuoden 2005 kanssa.

Henkilöautojen määrä ja liikennemäärät ovat jatkuvasti kasvaneet Helsingissä väkiluvun ja varallisuuden kasvun myötä, mutta tie- ja raideliikenteen energiankulutus on kasvanut vain 2 prosenttia vuosina 1990–2011. Liikenteen energiankulutus on pysynyt ennallaan, koska ajoneuvojen energiatehokkuuden paraneminen on pystynyt kompensoimaan kasvaneen liikennemäärän vaikutuksen. Ajoneuvojen energiatehokkuutta on parantanut ajoneuvoveron uudistus, jossa vero porrastettiin hiilidioksidipäästöjen mukaan vuonna 2007.

Koko kaupunkialueen energiansäästöpotentiaaliselvityksen mukaan ilman lisätoimenpiteitä Helsingin kaupunkialueen energian kokonaiskulutus pysyisi suurin piirtein ennallaan vuoteen 2020. Kokonaiskulutusta voitaisiin tehokkailla toimenpiteillä kuitenkin pudottaa kymmenellä prosentilla vuoteen 2020 mennessä, mikä asukaskohtaisesti vastaisi Euroopan Unionin energiansäästötavoitetta eli 20 prosenttia energiansäästöä vuodesta 2005 vuoteen 2020.

Helsingin kaupungin omistamat palvelu- ja asuinrakennukset muodostavat yhteensä noin kuudesosan koko kaupungin rakennuskannasta. Helsingin kaupunki on sitoutunut parantamaan tämän rakennuskannan energiatehokkuutta vuoden 2005 tasosta 9 prosentilla vuoteen 2016 mennessä. Tavoitteen tukemiseksi Energiansäästöneuvottelukunta asetti kaikille hallintokunnille 2 prosentin vuosittaisen sitovan energiansäästötavoitteen, joka oli voimassa ensimmäisen kerran vuonna 2011.

Kaukolämmön ominaiskulutus on ollut laskusuunnassa jo pitkään. Vuoden 2008 jälkeen on myös sähkönkulutuksen kasvu pysähtynyt. Tämä on ollut seurausta esimerkiksi entistä energiatehokkaammasta laitekannasta, ilmanvaihdon ja lämmityksen säädöistä, energiatehokkaista peruskorjauksista, kiinteistöhoitajien energiatehokkuuskoulutuksesta sekä kaupungin ekotukihenkilöiden aikaansaamista käyttötottumusten muutoksista.

Vuoteen 2011 mennessä energiatehokkuustoimenpiteillä on palvelurakennuksissa saatu uusilla toimilla energiansäästöä aikaiseksi 43 GWh, kun tasaisella kehityksellä olisi tuona vuonna edellytetty 59 GWh säästöä. Jos kuitenkin myös varhaiset 90-luvun energiansäästötoimet huomioidaan, saatiin säästöä 97 GWh vuoteen 2011 mennessä eli tavoiteuraa enemmän.

6.7.3 Ilmanlaatu

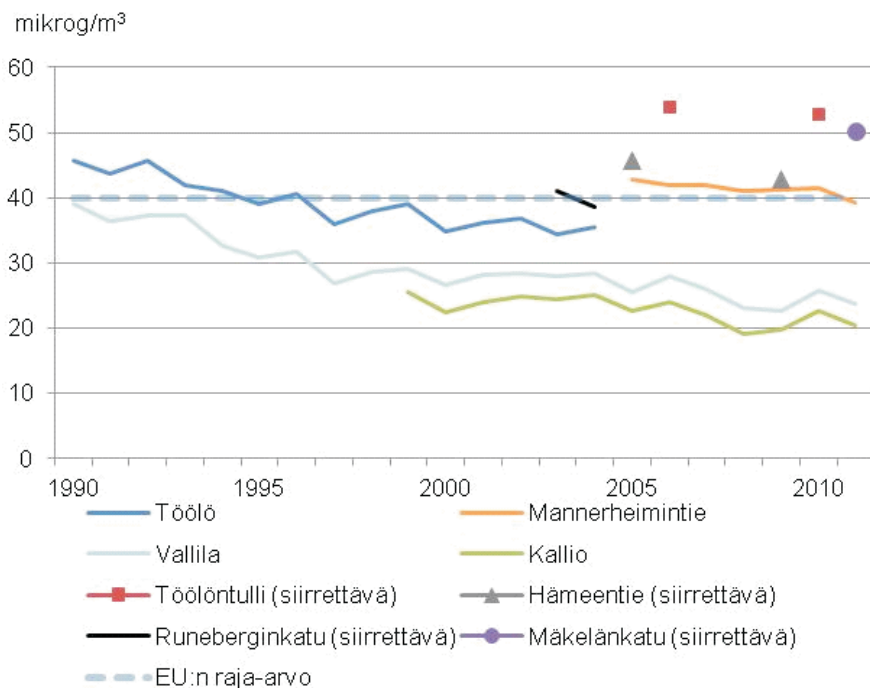
Viime vuosikymmenien aikana kiinteistöjen, energiantuotannon ja teollisuuden päästöt ilmaan ovat vähentyneet, ja ilmanlaatu on parantunut. Nykyään ilmanlaatuongelmia aiheuttavat liikenteen päästöt ja liikenteen nostattama katupöly sekä alueelle kaukokulkeutuvat pienhiukkaset ja otsoni. Puun pienpoltto pientaloalueilla aiheuttaa paikallisia haittoja.

Moniin Euroopan suuriin kaupunkeihin verrattuna Helsingin ilmanlaatu on hyvä, jota edesauttaa sijainti meren äärellä. Monien viime vuosikymmeninä ongelmallisten epäpuhtauksien, kuten hään, rikkidioksidin ja lyijyn pitoisuudet jäävät selvästi raja- ja ohjearvojen alapuolelle. Liikenteen päästöjen vaikutukset ilmanlaatuun ovat korostuneet liikenteen jatkuvan lisääntymisen myötä sekä siksi, että pakokaasut purkautuvat katusolulle suoraan hengitysilmaan. Ilmanlaadun kannalta ongelmallisimpia paikkoja Helsingissä ovat vilkkaiden väylien varret sekä kantakaupungissa vilkasliikenteiset korkeiden rakennusten reunustamat kadut, katukuilut. Näissä ympäristöissä typpidioksidin ja hengitettävien hiukkasten pitoisuudet ylittävät paikoin EU:n asettamat raja-arvot.

Hiukkasten merkittävimmät päästölähteet pääkaupunkiseudulla ovat liikenne, energiantuotanto ja puun pienpoltto. Suuremmista eli ns. hengitettävistä hiukkasista (=PM10) on peräisin liikenteen nostattamasta katupölystä, jossa pitoisuudet kohoavat tyypillisesti maaliskuussa ennen kuin hiekoitushiekka on saatu poistettua kaduilta. Raja-arvotason ylittävien päivien lukumäärä on vähentynyt pääkaupunkiseudun vilkkaissa keskuksissa mm. tehokkaamman katujen puhdistuksen ansiosta. Kaikkein pölyisimpinä kevätpäivinä katuja myös kastellaan suolaliuoksella ilmanlaatuhaittojen vähentämiseksi.

Liikenteen pakokaasupäästöt nostavat ilman typenoksidien (NO_x eli NO ja NO₂) pitoisuuksia, jotka ovat suurimmillaan ruuhka-aikoina erityisesti talven ja kevään tyyneillä säilyillä. Typpidioksidin (NO₂) vuosiraja-arvo (40 mikrog/m³) ylittyi Helsingin vilkasliikentei-

Kuvio 6.7.4. Helsingin ilmanlaadun mittausasemien typpidioksidin (NO₂) vuosikeskiarvot vuodesta 1990. EU:n raja-arvo on 40 mikrog/m³ vuosikeskiarvona

Lähde: HSY

sen keskustan mittausasemalla (osoitteessa Mannerheimintie 5) viimeksi vuonna 2010. Raja-arvo ylittyy edelleen Helsingin kantakaupungin vilkasliikenteisissä katukuiluissa.

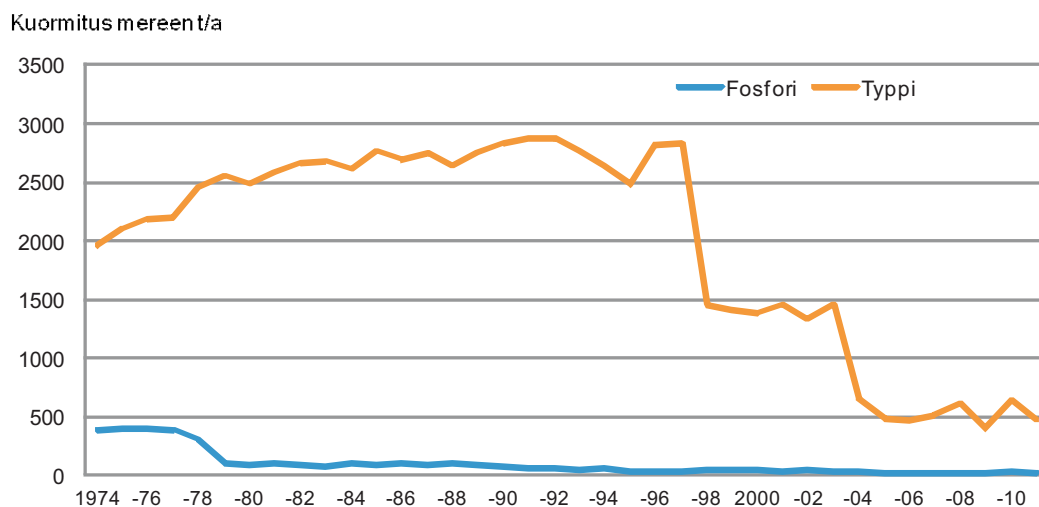
Ilman epäpuhtauspitoisuuksille vuonna 2001 annetun asetuksen mukaan kunta on velvollinen laatimaan ja toimeenpanemaan ohjelmia tai suunnitelmia, jos asetuksessa annetut raja-arvot ylittyvät. Typpidioksidin raja-arvot ovat ylittyneet Helsingissä vuodesta 2005 lähtien ja hengitettävien hiukkasten raja-arvot vuosina 2003, 2005 ja 2006.

6.7.4 Itämeri ja vesiensuojelu

HSY:n Viikinmäen jätevedenpuhdistamolla huolehditaan noin 800 000 pääkaupunkiseudun asukkaan ja teollisuuden jätevesien puhdistamisesta. Viikinmäen jätevedenpuhdistamon vuonna 2004 valmistuneet uusi puhdistuslinja ja biologinen jälkisuodatus ovat alentaneet päästöjä.

Typhen- ja fosforinpoiston tehostaminen on Suomenlahden tilan kannalta erityisen tärkeää siksi, että niillä molemmilla on suurin vaikutus merialueen tilaan, mm. leväesiintymiin. Helsingissä jätevedet puhdistetaan rinnakkaissaostuksella, jossa orgaaninen aine poistetaan biologisesti ja fosforinpoisto kemiallisesti. Vuonna 2011 Viikinmäen jätevedenpuhdistamolla poistettiin jätevedestä kiinteät ja happea kuluttavat aineet sekä fosfori 95-prosenttisesti ja typpi 90-prosenttisesti. Jätevedenpuhdistus on Helsingissä typhenpoiston osalta maailman huippuluokkaa.

 Kuvio 6.7.5. Viikinmäen puhdistamolta mereen johdettu typpi- ja fosforikuormitus 1974-2011

101 kilometriä pitkä Vantaajoki tuo nykyään noin 60 prosenttia Helsingin edustalle tulevasta ravinnekuormituksesta. Fosforia tulee Vantaanjokeen jätevesien mukana ja valumina pelloilta. Ongelmia aiheuttaa myös tihentävän asutuksen mukanaan tuoma hulevesiongelma.

Vedenkulutus on Helsingissä laskenut selvästi 1980-luvulta. Syynä laskuun ovat olleet esimerkiksi vettä säästävät vesikalusteet. Helsingissä kotitalouksien vedenkulutus on noin 156 litraa/as/vrk, joka on eurooppalaisittain korkea luku. Helsingiläisten vedenkulutus on suurta myös Espooseen ja Vantaaseen verrattuna, mikä johtuu pitkälti asumismuodoista. Kerrostalovaltaisessa Helsingissä vesimaksu peritään yleensä osana yhtiövästiketta, jolloin kannustin vedenkäytön vähentämiseen on pientaloja pienempi. Noin viidennes kaukolämmöstä kuluu lämpimän käyttöveden lämmittämiseen.

6.7.5 Jätteet ja ympäristömyönteiset hankinnat

Pääkaupunkiseudun jätehuolto perustuu tällä hetkellä jätteiden lajitteluun niiden synty-paikalla sekä hyötykäyttöön kelpaamattomien jätteiden kaatopaikkakäsittelyyn. Joiden-kin jätteiden osalta tuottajat eli tuotteiden valmistaja ja maahantuojat huolehtivat jäte-huollon järjestämisestä.

HSY:n jätehuolto huolehtii pääkaupunkiseudun ja Kirkkonummen asuinkiinteistöjen ja julkishallinnon jätehuollosta, hyöty- ja ongelmajätteiden keräyksestä sekä lajittelua ohjaavien jätehuoltomääräysten antamisesta. Jätteitä vastaanotetaan kiinteistökohtai-sen keräyksen lisäksi eri puolilla pääkaupunkiseutua jätteiden kierrätysasemilla eli Sort-ti-asemilla, aluekeräyspisteissä sekä keväisin kiertävissä keräysautoissa.

Pääkaupunkiseudulla HSY:n vastuulla olevat jätemäärät ovat pysytelleet viime vuosi-na suunnilleen samana. Erilliskerättävän biojätteen määrät ovat olleet jatkuvasti kasvus-sa, kun taas sekajätteen määrät ovat jopa hieman vähentyneet. Toisaalta yksityisten jä-tealan toimijoiden osuus yritysten jätehuollosta on kasvanut, joten koko seudun sekajättemäärät eivät todennäköisesti ole vähentyneet.

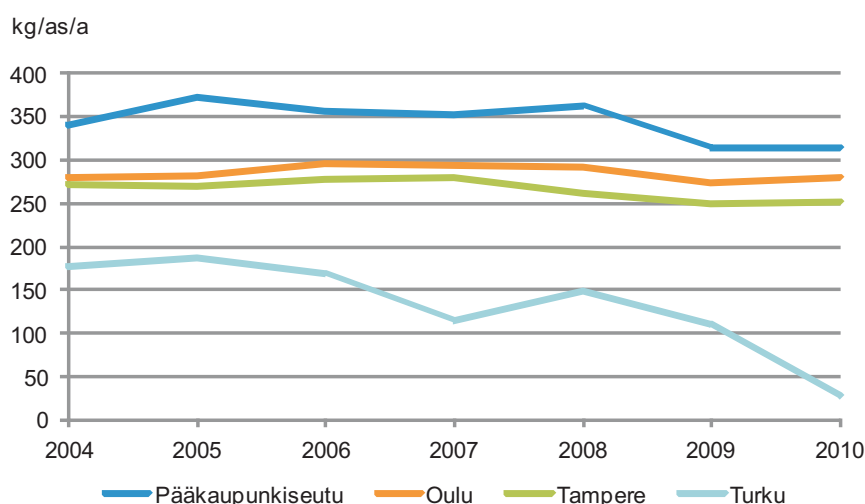
Verrattuna muihin suuriin suomalaisiin kaupunkeihin pääkaupunkiseudulla syntyy paljon jätettä. Tämä johtuu mm. työpaikkojen suuresta määrästä suhteessa asukaslu-kuun sekä pääkaupungin tarjoamista monista valtakunnallisista palveluista ja tapahtu-mista, joista syntyy runsaasti jätettä. Turussa loppusijoitetun jätteen määrä on vähäisempi johtuen alueella harjoitettavasta jätteenpoltosta.

Pääkaupunkiseudun kotitalouksien sekajäte hyödynnetään energiantuotannossa lä-hivuosina. Vantaan Energia rakentaa ympäristövaatimukset täyttävän jätevoimalan Van-taalle Långmossebergeniin Kehä III:n ja Porvoonväylän risteyksessä olevalle tontilleen. Voimalan on tarkoitus valmistua vuonna 2014.

Helsingin kaupunki vaikuttaa syntyvien jätteiden määrään ja toimintansa ekotehok-kuuteen omien hankintojensa välityksellä. Yhteishankintoja tekevät virastot ja laitokset ovat jo kauan asettaneet ympäristökriteerejä monille hankinnoille, esimerkiksi bussilii-kenteelle, autoille, pesu- ja puhdistusaineille sekä toimistolaitteille.

Vuonna 2011 kestävä kehityksen mukaisia kriteerejä sisältävien yhteishankintakil-pailutusten arvo oli 62,3 miljoonaa euroa, mikä on 87 prosenttia kilpailutuksista (39 % vuonna 2010). Uuden ympäristöpolitiikan tavoitteena on, että vuoteen 2020 mennessä kaikki kaupungin hankinnat sisältävät ympäristökriteerejä.

Kuvio 6.7.6. Loppusijoitetun yhdyskuntajätteen määrät suurissa suomalaisissa kaupungeissa 2004–2010

6.7.6 Melu

Merkittävin meluhaittojen aiheuttaja Helsingissä on tie- ja katuliikenne. Liikenteen melulle altistuminen on lisääntynyt jatkuvasti. Pääsyy on liikenteen lisääntyminen, melualueiden laajeneminen sekä rakentaminen melualueille. Ympäristömeludirektiivin mukaisen toisen vaiheen liikennemeluselvitys valmistui vuonna 2012 yhteistyönä pääkaupunkiseudun kuntien sekä Liikenneviraston ja Uudenmaan ELY-keskuksen kanssa.

Tulosten mukaan tie- ja katuliikenteen päivä-ilta-yömelutason Lden yli 55 dB meluvyöhykkeen asukasmäärä Helsingissä on nyt 282 060, kun se vuonna 2007 oli 237 500. Tähän vaikuttavat kaupungin lisääntynyt asukasmäärä, muuttuneet liikennetiedot sekä systemaattisesti suurempia tuloksia antavat laskenta-asetuksien ja mallinnusperiaatteiden kehitys.

Rautateiden päivä-ilta-yömelutason Lden yli 55 dB meluvyöhykkeen asukasmäärä Helsingissä on nyt 13 280, kun se vuonna 2007 oli 69 800. Tähän vaikuttavat tavaraliikenteen poistuminen pääradalta (satamatoimintojen siirtyminen Vuosaareen) sekä uusi, aiempaa hiljaisempi junakalusto.

Asukasmääriä tarkasteltaessa on huomioitava, että laskentamenetelmä yliarvioi melulle altistuvien määrän.

Laskennassa ei ole huomioitu, että osassa rakennuksista ääneneristävyys on riittävä ja siten sisämelun ohjearvot eivät ylity. Kaavan ääneneristävyysvaatimukset on tarkastettu niistä rakennuksista, joiden julkisivun melutaso ylittää 65 dB. Tieliikenteenmelulta suojattuja asukkaita oli näissä rakennuksissa 14 083. Myös rakennuksen hiljaisemmalla puolella asuvat asukkaat lasketaan mukaan korkeamman melutason vyöhykkeelle. Tällaisissa hiljaisen julkisivun kriteerit (erotus yli 20 dB) täyttävissä rakennuksissa asuu 78 160 helsinkiläistä, jotka on laskettu mukaan tieliikennemelulle altistuviin.

Merkittävimpiä meluntorjunnan toimenpiteitä Helsingissä ovat olleet hiljaisten päällysteiden asentaminen ongelmallisille katuosuuksille sekä melusteiden rakentaminen. Valtion rahoituksen niukkuudesta johtuen melusteiden rakentamisen tahti on ollut hitaampi kuin Helsingillä on ollut tavoitteena. Tehokkaimmat keinot melun rajoittamiseksi liittyvät teknisten keinojen sijaan melun synnyn vähentämiseen, esimerkiksi kävelyn ja pyöräilyn suosimisella, alueiden suunnittelulla sekä ajonopeuksien alentamisella.

Erilaiset tapahtumat ja rakentaminen ovat merkittäviä melun aiheuttajia. Lupa- ja ilmoitusmenettelyjen avulla pyritään varmistamaan etukäteen, että melua aiheuttavan toiminnan meluntorjunta on riittävä. Lain mukaan ilmoitetuista tilapäistä erityisen häiritsevää melua aiheuttavista toiminnoista tehtiin vuonna 2011 yhteensä 204 päätöstä.

Vuonna 2011 valmistui Helsingin hiljaiset alueet -asukaskyselyn tulosten ja melutietojen pohjalta tehty Helsingin hiljaisten alueiden tietokanta. Asukkaat pitävät hiljaisia tai äänimaisemaltaan rauhallisia alueita varsin tärkeinä ja niitä myös koetaan löytyvän Helsingistä.

6.7.7 Helsinki eurooppalaisissa ympäristövertailuissa

Helsinki on perinteisesti menestynyt hyvin kestävä kehityksen kaikkia näkökulmia mitaavissa kansainvälisissä vertailuissa. Helsinki oli ensimmäinen eurooppalainen pääkaupunki, joka sai valmiiksi kokonaisvaltaisen kestävä kehityksen toimintaohjelman vuonna 2002.

Helsinki oli seitsemännellä sijalla Siemensin toteuttamassa laajassa European Green City -indeksissä (Euroopan vihreät kaupungit -indeksi), jossa arvioitiin keskeiset ympäristönsuojelun sektorit. Mukana vertailussa oli 30 kaupunkia. Kaikki Pohjoismaat sijoituivat tutkimuksessa kärkikymmenikköön. Helsinki oli pohjoismaisessa vertailussa nel-

jäs. Parhaiten Helsinki menestyi ilmansuojelussa (3.), jätehuollossa (3.) ja rakennusten energiatehokkuudessa (5.). Haasteita koettiin olevan etenkin ilmastonsuojelussa (11.) ja energiankulutuksessa (19.) joissa energian korkea yleinen kulutustaso ja vähäinen uusiutuvan energian osuus olivat selkeitä haasteita. Vertailun kaksi vihreintä kaupunkia olivat Kööpenhamina ja Tukholma.

Viime vuosina energian käyttöön ja ilmastonsuojeluun liittyvien asioiden painoarvo on selvästi kasvanut kansainvälisissä vertailuissa, joissa Helsinki ei ole menestynyt yhtä hyvin kuin kestävä kehityksen vertailuissa. Helsingin kasvihuonekaasupäästöjen 20 prosentin päästövähennystavoite on hyvin tyypillinen Euroopan kaupunkien keskuudessa, sillä vähintään Helsingin tasoinen päästövähennystavoite on 1 370 kaupungilla Euroopassa. Vähintään 40 prosentin päästövähennystavoite vuoteen 2020 mennessä on 129 eurooppalaisella kaupungilla.

Tuorein ja laajin kysely on 50 kaupunkialueella tehty Urban Ecosystem Europe-indikaattorikysely vuodelta 2011. Sen mukaan Helsingin vahvuusalueet olivat Euroopan laajuudessa vertailussa jäteveden puhdistuksessa, viheralueissa, pyörätieverkoston pituudessa, joukkoliikennejärjestelmässä, vähäpäästöisessä bussikalustossa, hiilidioksidipäästöissä, kaukolämpöverkon laajuudessa, jätemäärissä ja jätteiden kierrätysasteessa.

Euroopan laajuisesti Helsinki oli sen sijaan keskitasoa heikompi veden- ja sähkönkulutuksessa, kaukolämmön uusiutuviissa polttoaineissa, vihreän sähkön hankinnassa julkiseen kulutukseen, julkisissa rakennuksissa tuotettavan uusiutuvan energian osuudessa, julkisten rakennusten energiankulutuksessa, luomuruuan tarjoamisessa kaupungin ruokapalveluissa, virastojen ympäristöjärjestelmissä ja kaupungin vähäpäästöisissä ajoneuvoissa. Jos Helsinkiä verrataan vain Pohjois-Euroopan alueeseen, muuttuu osa vahvuusalueista haasteiksi. Pohjois-Euroopassa Helsinki jää muista jälkeen myös melulle altistujien osuudessa, pyörätieverkostossa sekä julkisten rakennusten energiakatselmointien määrässä.

Helsingin, Espoon ja Tampereen asukaskohtaiset kasvihuonekaasupäästöt ovat keskenään samaa suuruusluokkaa, mutta muiden kuntien noin tonnin suuremmat. Kuntien suora vertailu on kuitenkin vaikeaa. Esimerkiksi Vantaalla liikenteen päästöjen suuri osuus selittyy pitkälti läpiajoliikenteellä, kuntaa halkoessa suuret moottoritiet. Oulussa lämmityksen päästöjä nostaa pohjoisesta sijainnista johtuva lämmitystarve mutta myös kunnassa kaukolämmön tuotantoon käytetty turve.

Helsinki on huomattavan yliomavarainen työpaikkojen ja palveluiden suhteen, joka nostaa kaupungin sähkön- ja lämmönkulutusta ja sitä kautta päästöjä. Helsingissä päästöjä kuitenkin vähentää kaukolämmitys, joka pitää sähkölämmityksen ja öljylämmityksen päästöt muita kuntia alemmalla tasolla. Myös Helsingin kattava joukkoliikennejärjestelmä selittää osin, miksi Helsingin liikenteen päästöt ovat selvästi muiden kuntien alapuolella. Pääkaupunkiseudulla jätehuolto on järjestetty ilmastoystävällisemmin muihin kuntiin verrattuna. Kuntien päästöissä Helsingin asukaskohtaiset päästöt ovat pudonneet muita kuntia enemmän. Tätä on selittänyt etenkin polttoainemuutokset, kun kivihiihtä on korvattu maakaasulla.

Taulukko 6.7.1. Eräiden eurooppalaiskaupunkien ympäristöindikaattorien vertailu

Indikaattori	Helsinki	Tukholma	Kööpenhamina	Rotterdam	Bremen
Typidioksidin vuosikeskiarvo mikrog/m ³ (pahin mittausasema)	43	47	50	55	47
Hiukkasten rajaarvotason (50 mikrog/vrk) ylittävät päivät kpl	30	46	19		27
Virastojen ISO tai EMAS ympäristöjärjestelmien osuus %	10	0	93		4
Vähäpäästöiset ajoneuvojen osuus kaupungin ajoneuvoista %	1			11	1
Luomuruuan osuus kaupungin ruokapalveluissa %	1	12	67		
Hiilidioksidipäästöt t CO ₂ /as	5,4	4	4,7		
Kotitalouksien sähkönkulutus kWh/as	2 627	2 055	1 341	1 239	3 700
Kaukolämpöverkoston laajuus % lämmitystarpeesta	90	70	98	17	
Kaukolämmön fossiiliset polttoaineet %	98	30	29	1	
Julkisten palvelurakennusten energiakatselmoinnit %	80	100	100		100
Julkisten rakennusten sähkön ja lämmönkulutus	244	181	175		137
Vihreän sähkön hankinta julkisiin rakennuksiin %	0	73	0	100	100
Julkisten rakennusten uusiutuvan energian tuotanto-osuus kW/1000 asukasta	0,51		0,73	18,07	3,34
Auton kulutapaosuus %	31	8	33	39	40
Joukkoliikennematkustajien määrä	286	240		281	207
Vähäpäästöinen bussikalusto %	100	50	93		70
Melulle altistujien osuus (Lden, %)	55	34	71	18	37
Pyörätieverkoston kattavuus m/km ²	2 821	4 043	3 889	2 246	–
Viheralueiden osuus kaupungin pinta-alasta %	35,3	21,4	–	58,4	19,6
Jättemäärät kg/as	337	494	403	442	454
Jätteiden kierrätysaste %	68	31	34	23	54
Kotitalouksien vedenkulutus l/as/vrk	156	200	108	160	125
Erillisviemäröinnin osuus % (jätevedet ja hulevedet erikseen)	87	50	11	20	56
Käsitellyn jäteveden osuus	100	100	100	100	100

Lähde: Urban Ecosystem Europe-kysely

Taulukko 6.7.2. Kuntien asukaskohtaiset päästöt vuonna 2010 sektoreittain. Päästöt on laskettu Benviroc OY:n/CO₂-raportin päästöjenlaskentamenetelmällä.

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Tampere	Turku	Oulu,	Oulu, vuoden 2013 kuntarajat
Kuluttajien sähkönkulutus	1,6	1,5	1,4	1,3	1,5	1,5	1,3
Sähkölämmitys	0,1	0,3	0,4	0,3	0,3	0,4	0,6
Maalämpö	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kaukolämpö	2,3	1,6	2,1	1,9	2,8	2,7	2,2
Erillislämmitys	0,2	0,4	0,4	0,5	1,0	0,4	0,5
Tieliikenne	1,0	1,3	1,9	1,4	1,2	1,7	1,8
Satama	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Maatalous	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Jätehuolto	0,1	0,1	0,1	0,3	0,1	0,3	0,3
Yhteensä	5,5	5,2	6,4	5,7	6,9	7,0	6,8

Taulukko 6.7.3. Kuuden suurimman kaupungin päästöjen kehitys 1990-2010. Päästöt on laskettu Benviroc OY:n/CO₂-raportin päästöjenlaskentamenetelmällä, paitsi suluissa olevat luvut, jotka on laskettu Kasvenerin päästöjenlaskentamenetelmällä.

	Helsinki	Espoo & Kauniainen	Vantaa	Oulu	Tampere	Turku
1990	7,4	6,1	7,0	8,0	(8,9)	(10,7)
2004	6,4	6,5	7,1	8,5	(8,7)	(10,9)
2010	5,5	5,4	6,7	7,4	5,7 (7,8)	6,9 (7,8)
Muutos 1990–2010 (%)	–26	–11	–4	–8	(–12)	(–27)

7 Helsinki kansainvälisesti

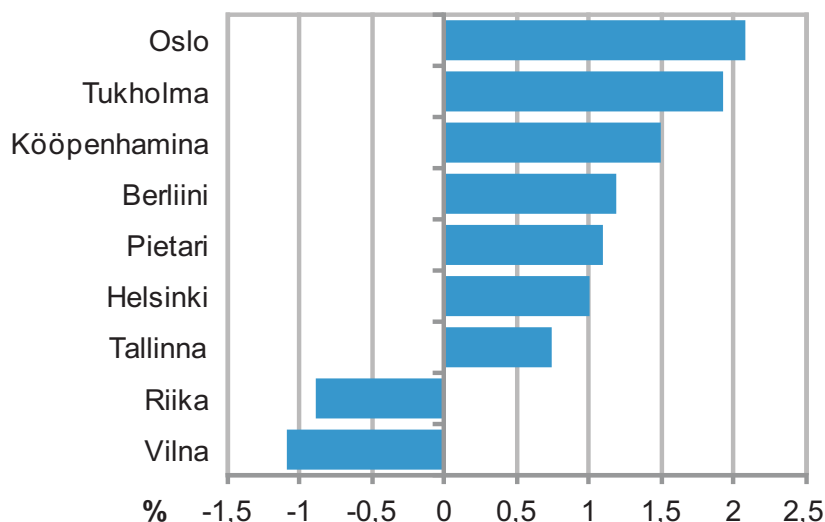
7.1 Eurooppalaisen kaupungin luonnehdintaa – monta hyvää asiaa jo perintönä

Muuttoliike on kautta aikojen ollut erittäin merkittävä tekijä Euroopan kaupunkikehitykselle ja yksittäisten kaupunkien elinvoimalle ja kilpailukyvyille. Globaalisti tarkastellen eurooppalaisilla kaupungeilla on hyviä ominaisuuksia, kuten pitkä historiallinen perintö, kulttuurinen identiteetti, kansalaisosallistuminen ja poikkeuksellisen monipuolinen kaupunkiverkosto. Eurooppalaiset kaupungit ovat usein kyenneet kääntämään haasteet mahdollisuuksiksi, koska ne ovat pystyneet vastaamaan uusiin olosuhteisiin luovilla ratkaisuilla. Näin luonnehtii professori Peter Clark kaupunkihistorian teoksessaan "European Cities and Towns 400–2000" sekä uudessa, kohta ilmestyvässä teoksessa "Oxford Handbook of Cities in World History".

Helsinki on suurkaupunki eurooppalaisten kaupunkien joukossa. Se on yksi 36 Euroopan kaupungista kokoluokassa 0,5–1,0 milj. asukasta. Itämeren piirissä pohjoismaiset pääkaupungit Helsinki, Tukholma, Kööpenhamina ja Oslo sekä niiden kaupunkiseudut ovat kasvavia (ks. kuvat 7.1–7.2). Kasvava väestö vaikuttaa myönteisesti taloudelliseen toimeliaisuuteen ja muuhunkin kaupungin elinvoimaan. Väestönkasvun taustalla on muuttovoitto ja suhteellisen korkea syntyvyys. Kaupungit ja niiden seudut ovat saaneet kotimaista ja erityisesti ulkomaista muuttovoittoa. Väestönkasvun on ennustettu jatkuvan.

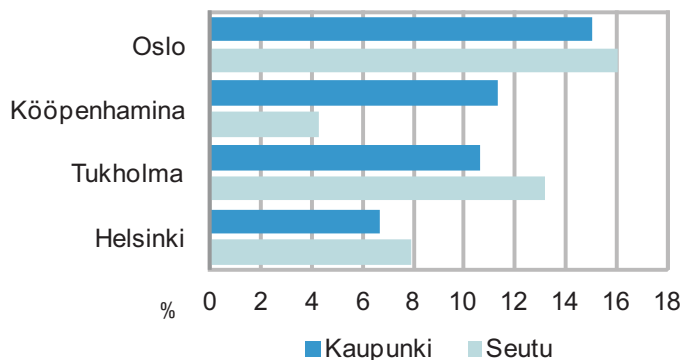
Ulkomaan kansalaisten osuus koko väestöstä ja kehitys viimeisimmän kolmen vuoden aikana pohjoismaisissa pääkaupungeissa ja niiden kaupunkiseuduilla on esitetty kuvioissa 7.3 ja 7.4. Suurimmat osuudet ovat Kööpenhaminassa ja Oslolla (14 %). Tukholmassa ulkomaan kansalaisten osuus on lähes 10 prosenttia ja Helsingissä lähestytään 8 prosentin osuutta. Maahanmuuttajataustaisten väestön osuus on tätä korkeampi, koska monet maahanmuuttajat ovat saaneet kyseisen maan kansalaisuuden. Yhteistä pääkaupungeille on, että ulkomaan kansalaisten osuus on korkeampi itse pääkaupungissa kuin

 Kuvio 7.1. Väestönkasvu Itämeren kaupungeissa vuonna 2011 (Tallinna, Riika, Vilna 2010)

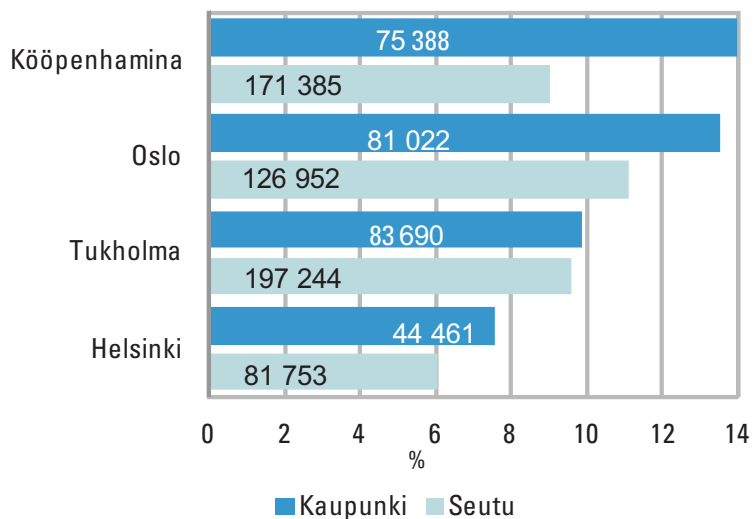
Lähde: Nordstat -tietokanta

Kuvio 7.2. Ennustettu väestönmuutos Pohjoismaiden pääkaupungeissa ja niiden kaupunkiseuduilla vuoteen 2020

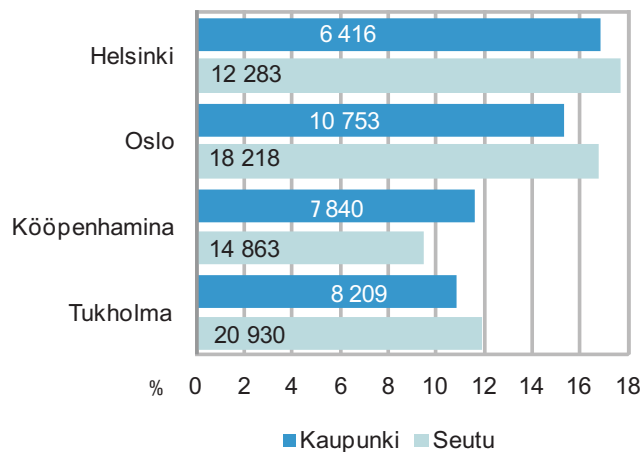
Lähde: Nordstat -tietokanta

Kuvio 7.3. Ulkomaan kansalaisten osuus koko väestöstä Pohjoismaiden pääkaupungeissa ja niiden kaupunkiseuduilla vuonna 2011, palkissa ulkomaan kansalaisten lukumäärä

Lähde: Nordstat -tietokanta

Kuvio 7.4. Ulkomaan kansalaisten määrän muutos Pohjoismaiden pääkaupungeissa ja niiden kaupunkiseuduilla 2009–2011, palkissa ulkomaan kansalaisten lukumäärän muutos

Lähde: Nordstat -tietokanta

sitä ympäröivällä seudulla. Tosin Tukholmassa ero on hyvin pieni. Kun tarkastellaan muutosta viimeisimmän kolmen vuoden aikana, ulkomaan kansalaisten osuus kaupunkiseuduilla on kasvanut nopeammin Helsingissä, Oslolla ja Tukholmassa. Poikkeuksen teksee Kööpenhamina, jossa ulkomaan kansalaisten osuus on kasvattanut osuuttaan kaupunkiseutua nopeammin.

Helsingissä suurimmat kansalaisuusryhmät ovat EU-maista tulevat (34 %), aasialaistaustaiset (24 %), muualta Euroopasta tulevat (17 %) ja afrikkalaistaustaiset (14%). Helsingissä pohjoismaalaiset ovat pieni ryhmä edustaen 4 prosenttia kansalaisuusryhmistä. Myös Tukholmassa ja Kööpenhaminassa EU-maista tulevat ja aasialaistaustaiset ovat suurimmat ryhmät.

Kun katsotaan viimeisen kymmenen vuoden kehitystä suomalaiset ovat olleet koko ajan suurin ulkomaalaisryhmä Tukholmassa, turkkilaiset Kööpenhaminassa ja pakistanilaiset Oslolla. Suomessa venäläiset olivat suurin ryhmä 2001 ja monena sitä seuraavana vuonna, mutta vuonna 2011 virolaiset ovat suurin ulkomaalaisryhmä. Pohjoismaiden pääkaupunkien suurimmat ulkomaalaisryhmät vuonna 2011 ovat:

Helsinki: Viro, Venäjä, Somalia, Kiina ja Intia

Tukholma: Suomi, Puola, Irak, Somalia ja Iso-Britannia

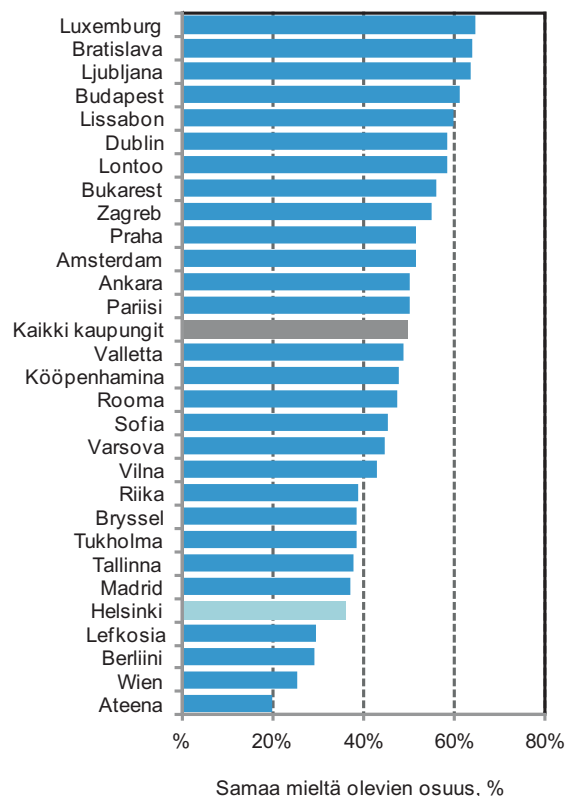
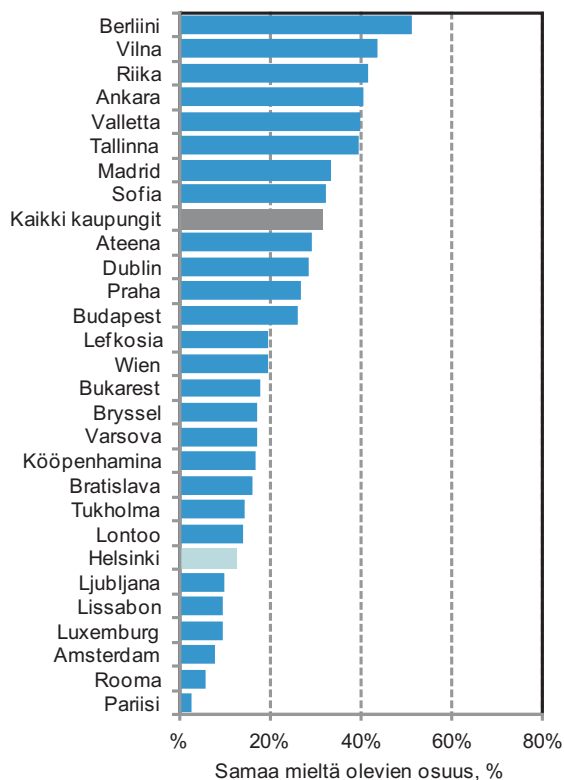
Kööpenhamina: Turkki, Ruotsi, Iso-Britannia, , Pakistan ja Norja

Oslo: Pakistan, Somalia, Ruotsi, Puola ja Sri Lanka

7.2 Helsinki eurooppalaisessa kaupunkivertailussa

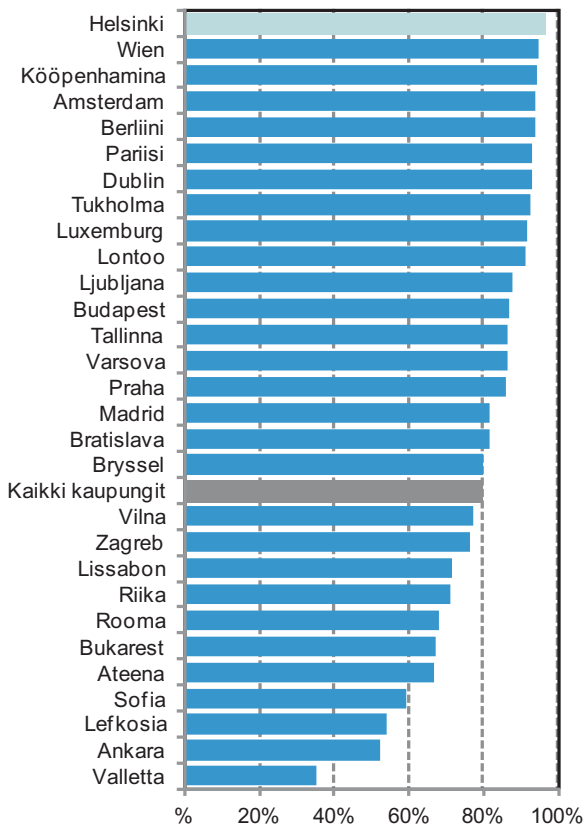
Urban Audit on Euroopan Unionin ja Eurostatin kehittämä ja ylläpitämä kaupunkitilastojen eurooppalainen tilastotietokanta. Tilastotietoa täydennetään noin joka kolmas vuosi

Kuvio 7.5. Kaupungista on helppo löytää kohtuuhintainen hyvä asunto, % **Kuvio 7.6.** Kaupungissa asuvat ulkomaalaiset ovat integroituneet hyvin, %

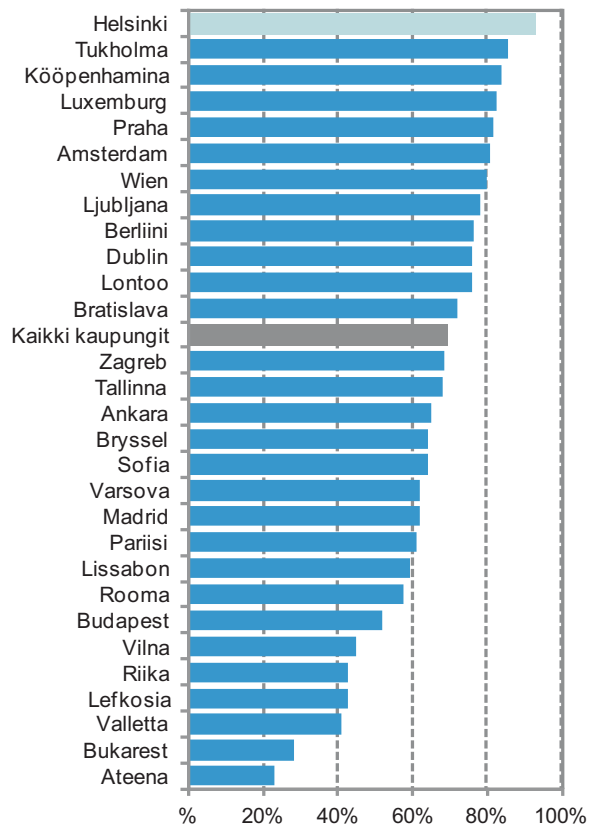

Lähde: Urban Audit -tietokanta

Kuvio 7.7. Kulttuuritarjontaan tyytyväiset ja erittäin tyytyväiset, %

Kuvio 7.8. Ulkoilumahdollisuuksiin tyytyväiset ja erittäin tyytyväiset, %

Lähde: Urban Audit -tietokanta

tehtävillä haastattelututkimuksilla Survey on perception on quality of life in 75 European cities. Haastattelututkimuksessa kaupunkien asukkaiden kokemuksia kysytään monilta elämän alueilta. Uusin haastattelututkimus suoritettiin marraskuussa 2009 ja tulokset julkistettiin toukokuussa 2010. Tutkimuksen piiriin kuuluu yhteensä 75 eurooppalaista kaupunkia, joiden joukossa Suomesta ovat Helsinki ja Oulu.¹

Tutkimuksen mukaan pohjoismaisten kaupunkien asukkaat ja heidän joukossaan myös Helsingin kaupungin asukkaat ovat kauttaaltaan hyvin tyytyväisiä elämän laatuun. Kohtuuhintaisen asunnon löytäminen on kuitenkin haasteellista varsinkin Euroopan pääkaupungeissa. Näin on myös Helsingissä, jossa 54 prosenttia oli vahvasti tätä mieltä. Euroopan suurkaupunkien joukossa ainoastaan Berliini muodostaa poikkeuksen, sillä Berliinissä on helppo löytää hyvä asunto kohtuulliseen hintaan. Suomen suurista kaupungeista Oulu on asumisen hinnan kohtuullisuudessa kärkikymmenikössä Euroopan muihin tutkittuihin kaupunkeihin verrattuna.

Hyvän työpaikan löytämisen helppous koetaan kaupungeissa vaihtelevasti. Tutkituissa kaupungeissa ainoastaan kuudessa puolet asukkaista arvioi työpaikan löytyvän helposti. Suomessa helsinkiläiset arvioivat työpaikan saannin näkymät parhaimmiksi.

Turvallisuus suomalaisissa kaupungeissa on arvioitu korkealle tasolle. Helsingissä 67 prosenttia haastatelluista koki aina olonsa turvalliseksi ja ainoastaan joka sadas koki, ettei heidän olonsa koskaan ollut turvallinen. Myös turvallisuuskysymyksissä oltiin muissa pohjoismaisissa pääkaupungeissa lähellä Helsingin tasoa, sillä 64 prosenttia Tukholman

¹Suomessa tätä tutkimusaineistoa täydennettiin rinnakkaistutkimuksella työ- ja elinkeinoministeriön ja kaupunkipolitiikan yhteistyöryhmän kaupunkitutkimusjaoston aloitteesta. Rinnakkaistutkimus suoritettiin huhtikuussa 2010 ja siihen osallistuivat Espoo, Vantaa, Tampere, Turku, Lahti, Pori ja Seinäjoki.

asukkaista ja 67 prosenttia Kööpenhaminan asukkaista kokivat aina olonsa turvalliseksi. Omalla asuinalueellaan tunnetaan turvallisuutta vielä enemmän kuin omassa kaupungissa yleisesti. Lähes kaikki vastaajat kokevat olonsa aina turvalliseksi omalla asuinalueellaan.

Suhtautuminen ulkomaalaiseen väestöön omassa kaupungissa oli kauttaaltaan myönteistä. Tämä myönteinen suhtautuminen ulkomaalaisen väestön läsnäoloon kaupungissa ei kuitenkaan ilmennyt yhtä yksimielisenä, kun arvioitiin ulkomaalaisten integroituminen.

Valtaosassa tutkittuja kaupunkeja asukkaat ovat tyytyväisiä kaupunkinsa kulttuuripalveluihin ja -tarjontaan. Euroopan tyytyväisimpiä olivat tässä suhteessa Cardiffin asukkaat, mutta toiseksi tyytyväisimpiä olivat helsinkiläiset. Asukkaiden tyytyväisyydessä ulkoilumahdollisuuksiin Helsinki otti ykkössijan. Oma kotikaupunkia pidetään pääosin terveellisenä paikkana asua. Helsinkiläisistä 82 prosenttia piti kaupunkiaan terveellisenä paikkana.

Euroopan komissio julkaisi helmikuussa 2012 toista kertaa EU-vertailutietoja sisältävän Innovation Union Scoreboardin, IUS, joka seuraa Eurooppa 2020 -ohjelman mukaisesti innovaatioiden kehittymistä EU-maissa. Tämä liittyy keskeisesti kansalliseen sekä EU:n innovaatiopolitiikkaan ja tarjoaa työkaluja tilanteen seurantaan ja vertailuun. Suomi kuuluu edelleen EU:ssa innovaatiotoiminnan kärkimaihin yhdessä Ruotsin, Tanskan ja Saksan kanssa. Tuoreessa vertailussa selvästi alle EU-keskiarvon sijoittuvat puolestaan useat itäiset EU-maat sekä taloutensa kanssa kamppailevat Välimeren maat.

Julkisen liikenteen käyttö vaihtelee suuresti kaupungeittain. Helsinki nousi julkisen liikenteen toimivuudessa Euroopan kaupunkien ykkössijalle. Tämä on tulos, joka on vahvistunut monessa muussakin mittauksessa, viimeksi vuoden 2012 BEST-tutkimuksessa (Benchmarking European Service of Public Transport).

Toimistotilojen vajaakäyttöaste on yksi taloudellisen toiminnan kuvaaja. Vuoden 2011 syksyllä eniten toimistotiloja oli tyhjillään Budapestissä, lähes 21 prosenttia tilakanasta, mutta myös Amsterdamissa ja Moskovassa vajaakäyttöaste on korkea, noin 17 prosenttia. Helsingissä vajaakäyttöaste oli 10,8 prosenttia.

European Cities Monitor 2011 tutkimuksessa Helsinki saavutti 2. sijan Tukholman jälkeen mitattaessa saasteettomuutta. Oslo oli sijalla 3 ja Kööpenhamina sijalla 6. Tutkimus vertaili myös kaupunkeja sen mukaan, miten hyvät elämänlaadun puitteet kaupungit tarjoavat työntekijöille. Tässä mittelössä Barcelona nousi ykköseksi, Tukholma kakkoseksi, Kööpenhamina 7. sijalle, Oslo 11. sijalle ja Helsinki 24. sijalle. Muista Euroopan kaupungeista voidaan mainita Amsterdam 13. sijalla, Frankfurt 26. ja Praha 27. sijalla. European Cities Monitor - tutkimuksen päätuloksia on mittaus parhaasta kaupungista, jossa harjoittaa liiketoimintaa tai johon sijoittua tulevaisuudessa (best city to locate a business today). Lontoo on selvä liiketoiminnan ykköskaupunki, jolla on välimatkaa seuraaviin. Pariisi ja Frankfurt ovat seuraavat, Amsterdam 4., Berliini 5. ja Barcelona 6.. Tukholma otti 13. sijan, Kööpenhamina 24., Helsinki 26. ja Oslo 34. sijan.

European Regional Economic Growth Index, E-REGI 2010, paikantaa ne Euroopan kaupungit, joissa kiinteistöjen kysynnän voidaan arvioida olevan voimakkainta keskipitkällä aikavälillä. Tutkimus kattaa 297 kaupunkia 32 maasta. Top 20 listassa on seuraavia kaupunkeja: Lontoo (1), Moskova (2), München (3), Pariisi (4), Tukholma (5), Oslo (6), Göteborg (7), Kööpenhamina-Öresundin alue (8), Vien (12), Stuttgart (13), Helsinki (14) ja Frankfurt (20).

7.3 Helsinki ja eurooppalaiset kaupungit maailmanlaajuisessa vertailussa

Eurooppalaiset kaupungit edustavat yli puolta 25 kärkikaupungin joukossa Mercerin maailmanlaajuisessa elämän laatua mittaavassa tutkimuksessa. Wien pitää tässä vuoden 2011 lopulla julkaistussa tutkimuksessa ykkössijaa, Zürich ja Auckland seuraavat kakkosena ja kolmosena. München ja Düsseldorf ottavat seuraavat sijat ja Vancouver kuudennen sijan. Helsinki on sijalla 35, Oslo 33, Tukholma 20 ja Kööpenhamina Bernin kanssa jaetulla 9. sijalla. Muista eurooppalaisista suurkaupungeista Amsterdamin sijoitus on 14., Dublinin 26., Barcelonan 40., Pariisin 30. ja Lontoon 38. Kaikkiaan tässä tutkimuksessa vertailtavina oli 221 kaupunkia.

Mercerin tutkimus selvitti myös turvallisimmat kaupungit. Turvallisimmat kymmenen kärjessä ovat: Luxemburg, Bern, Helsinki (3. sija), Zürich, Wien, Geneve (6. sija), Tukholma (6. sija), Singapore, Auckland ja Wellington. Kööpenhamina oli 11. ja Oslo 24. turvallisin kaupunki.

Helsinki ei enää kuulu maailman 50 kalliimman kaupungin joukkoon, vaan hintataso on laskenut peräti 23 pykälää vuodesta 2011 vuoteen 2012. Helsinki on Mercer's Cost of Living Survey 2012 -tutkimuksen mukaan määriteltä maailman 65. kalleimmaksi kaupungiksi. Saman tutkimuksen mukaan Oslo on maailman 18. kallein kaupunki, Kööpenhamina 21., Tukholma 46. ja Amsterdam 57. kallein kaupunki.

The Economist Intelligence Unit's Global Liveability Survey 2011 käsitti 140 kaupunkia maailmanlaajuisesti. Tutkimuksessa kustakin kaupungista arvioitiin yli 30 muuttujaa, jotka ryhmittivät viiteen elämän laatua kuvanneeseen laajempaan teemaan: olojen väkäus, terveydenhuolto, kulttuuri ja ympäristö, koulutus ja infrastruktuuri. Tutkimuksen mukaan Melbourne on arvioitu parhaaksi kaupungiksi elää ja toimia, toiseksi sijoittui Wien ja kolmanneksi Vancouver. Helsinki sijoittui seitsemänneksi parhaaksi oltuaan aikaisemmin kuudenneksi paras. Kymmenen parhaan kaupungin joukossa oli samat kaupungit vuonna 2011 kuin 2010 ja vain kaksi eurooppalaista kaupunkia, Helsinki ja Wien.

Kaupunkien vetovoimaa voidaan mitata myös sillä, kuinka houkutteleva kansainvälisten kongressien paikka kaupunki on tai kuinka suosittu kaupunki on matkailijoiden keskuudessa. Union of International Associations (UIA) -tutkimuslaitoksen tuoreimman tilastotiedon mukaan Helsinki on 25. suosituin kongressikaupunki maailmassa. UIA:n tilastot kattavat 1 309 kaupunkia maailman laajuisesti.

Monocle-aikakauslehden "The Most Livable Cities Index" asetti Helsingin sijalle kaksi maailman parhaiden asuinpaikkien listallaan 2012. Vuonna 2011 Helsinki oli listan ykkönen, kärkisijan 2012 vei Zürich. Monocle arvioi Helsingin luovaksi ja innovatiiviseksi kaupungiksi ja jakoi tunnustusta uusista vaikuttavista projekteista, kuten uudesta metro-linjastosta sekä satamien muuttamisesta viehättäviksi asuinalueiksi. Zürich sai Monoclelta tunnustusta mm. arkkitehtuuristaan ja puhtaudestaan. Listan kärkeä olivat myös Kööpenhamina (3), Wien (4) sekä München (5).

The New York Times määritteli Helsingin maailman toiseksi kiinnostavimmaksi paikaksi maailmassa vuonna 2012. Perustelut kuuluivat: Design. Design. Design.

Näiden edellä mainittujen kansainvälisten vertailevien kaupunkitutkimusten ja kahden laajasti leviävän ja luetun lehden valossa Helsinki on hyvä paikka elää ja asua. Mutta toisaalta samat tutkimukset osoittavat myös kehittämisen ja parantamisen kohteita. Kehityskohteista talous on tällä hetkellä kaikkialla yleisenä huolena ja tiiviin seurannan kohteena.

7.4 Miten hyödyntää kaupunkivertailuja

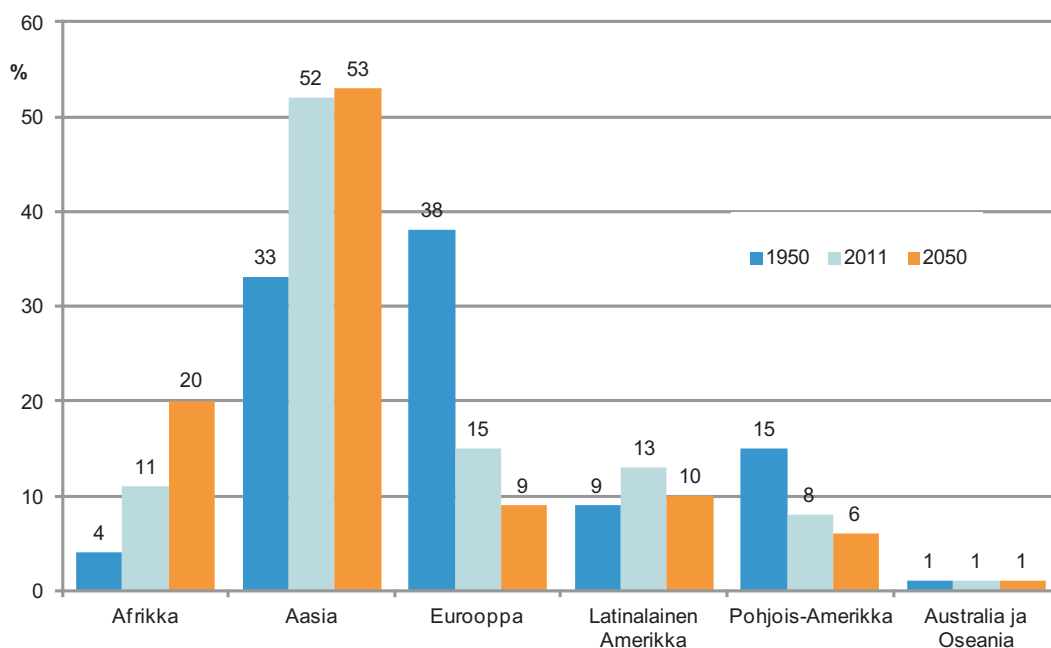
Kansainväliset organisaatiot, tutkimuslaitokset, aikakauslehdet ja media, pankit, sijoitusyhtiöt, säätiöt ym. tuottavat säännöllisin väliajoin vertailevaa kaupunki-, kaupunkiseutu- ja maatietoa. Tässä artikkelissa on hyödynnetty laajasti käytössä olevia, ylläpidettyjä ja arvostettuja lähteitä sekä alan tutkimusta.

Entä miten kansainvälisiä kaupunkivertailutietoja voidaan soveltaa ja jatkojalostaa paikallisesti? Kaupunkivertailut voivat auttaa oman kaupungin kilpailukyyn tarkastelussa, mutta myös antaa innostusta ja ideoita kaupunkien väliseen yhteistyöhön.

EU:n julkaisema ”The State of the European Cities Report” on ensimmäinen yritys hyödyntää kokonaisvaltaisesti Urban Audit -tietokannan vertailevaa kaupunkitilastoa. Raportin tekijät etsivät tutkimuksen keinoin vastauksia moniin kaupunkien kannalta strategisiin kysymyksiin, kuten miltä kaupunkien väestökehitys näyttää, mikä tekee kaupungissa asumisesta ainutlaatuista, kuinka vahvasti kaupungit osallistuvat ja tuovat lisäarvoa maattensa ja koko Euroopan kilpailukyyn ja kasvuun sekä luovat työllisyyttä ja työpaikkoja. Kilpailukykyä määritellään tässä raportissa ”kaupunkien kykyä tuottaa verraten korkeaa tulotasoa ja työllisyyttä joutuessaan samanaikaisesti kilpailemaan muiden kaupunkien kanssa”. Kaupunkien kilpailukyyn määritellään koostuvan neljästä perustekijästä: osaajat, innovaatiot, yrittäjäys ja saavutettavuus. Lisäksi raportissa korostetaan, että on kysymys myös siitä, kuinka menestyksellisesti kaupungit osaavat yhdistellä, ylläpitää ja kehittää kilpailukykyä perustekijöitä. Raportti valottaa kaupunkien yhä kasvavaa merkitystä kansallisesti ja koko Euroopan tasolla.

Maailmanpankin ja YK:n tutkimukset antavat viitekehystä kaupunkikehityksen tulokinnalle globaalissa perspektiivissä sekä tietopohjaa kaupunkikehityksen suhteutuksille kilpailukyyn, kestäväen kehityksen ja muiden keskeisten tekijöiden näkökulmasta kansallisesti ja maanosittain, kehittyneiden ja kehittyvien maiden ja maanosien välillä. Väestön ja tuotannon alueellinen keskittyminen kaupunkiseuduille on yksi merkittävimpiä

Kuvio 7.9. Maailman kaupunkiväestön alueellinen jakautuminen vuosina 1950, 2011 ja 2050

Lähde: YK, World Urbanization Prospects

yhteiskunnallisia muutoksia. Kaupungistuminen etenee nopeasti Afrikassa ja Aasiassa. Tällä hetkellä Euroopassa on maailman toiseksi suurin kaupunkiväestö Aasian jälkeen. YK:n ennusteen mukaan Aasiassa on yli puolet maailman kaupunkiväestöstä vuonna 2050 ja Afrikassa viidennes. Euroopan ja Pohjois-Amerikan osuudet maailman kaupunkiväestöstä laskevat tulevaisuudessa.

Lähteet

- Aho, P. – Turja, T. (2010): Urban Audit survey -tutkimus. Elämänlaatu suomalaisissa kaupungeissa. Taloustutkimus Oy.
- Cities of Tomorrow. Challenges, visions, ways forward. European Union, Directorate-General for Regional Policy. October 2011. http://ec.europa.eu/regional_policy/conferences/citiesoftomorrow/index_en.cfm
- European Cities Monitor 2011
- www.cushwake.com/cwglobal/jsp/kcReportDetail.jsp?Country=GLOBAL&Language=EN&catId=100003&pId=c38200001p ja
- www.berlin-partner.de/fileadmin/chefredaktion/pdf/studien-rankings/2011_en_European-Cities-Monitor.pdf
- European Regional economic Growth Index. E-REGI 2010. LaSalle Investment Management.
- www.lasalle.com/Research/ResearchPublications/e-regi_brochure_2010.pdf
- Global liveability report 2011. www.eiu.com/liveability
- Helsingin seudun aluesarjat -tilastotietokanta www.aluesarjat.fi/
- Innovation Union Scoreboard (IUS) 2012 Innovation Union Scoreboard
- Kepsu, K. – Vaattovaara, M. – Bernelius, V. – Itälähti, M. (2010): Vetävä Helsinki. Luovien ja tietointensiivisten alojen osaajien näkemyksiä seudusta – kotimainen ja kansainvälinen näkökulma. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, Tutkimuksia 2010:4.
- Kööpenhamina: www.kk.dk/faktaomkommunen
- Mercer's 2012 Cost of Living Survey Rankings – Global Overview
- www.mercer.com/articles/cost-of-living-2012 ja www.mercer.com/costoflivingpr
- Niemi, I. – Tuominen J. (2012): Itämeren kaupunkien väestökehitys. Keskeisten tilastojen kooste. Työpäperi 9.8.2012. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Nordstat-tilastotietokanta www.nordstat.org/
- Oslo: Oslo statistikken
- Regional Innovation Scoreboard - European Commission, Joint Research Centre
- Survey on perception on quality of life in 75 European cities. Flash Eurobarometer, European Union, Regional Policy. Maaliskuu 2010.
- The Economist Intelligence Unit's annual Liveability Ranking and Overview assesses living conditions in 140 cities around the world. Helmikuu 2011, European Cities Monitor, ECM, 2010, Regional Innovation Scoreboard (RIS).
- Toimitilamarkkinat Helsingissä syksyllä 2011. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tilastoja 2012:8.
- Tukholma: Tukholman tilastollinen vuosikirja.
- Tutkimus elämänlaadusta 75 Euroopan kaupungissa. Flash Eurobarometer, European Union, Regional Policy, Maaliskuu 2010.
- 2011 Quality of Living Worldwide City Rankings – Mercer Survey
- www.mercer.com/press-releases/quality-of-living-report-2011
- Urban audit -tietotokanta, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
- The World Bank (2009): Reshaping Economic Geography. World development report 2009.
- World Knowledge Competitiveness Centre for International Competitiveness.
- World Urbanization Prospects. The 2011 Revision. United Nations, New York, 2012.
- <http://www.monocle.com/sections/affairs/web-articles/the-monocle-quality-of-life-survey-2012/>
- <http://www.monocle.com/sections/affairs/Web-Articles/Most-liveable-city-Helsinki/>

Helsingin tila ja kehitys 2013

Helsingin tila ja kehitys 2013 julkaisussa kuvataan kaupunkilaisten hyvinvointia, alueen taloutta, elinkeinotoimintaa, asumista ja kaupunkirakennetta sekä ympäristön tilaa tuoreimpien tilasto- ja tutkimustietojen valossa. Raportti on laadittu erityisesti kaupunginvaltuuston tietotarpeita ajatellen, mutta palvelee samalla laajasti niin eri hallintokuntien, yritysten kuin kaupunkilaistenkin Helsinki-tiedon tarpeita.

Julkaisu on myös Helsingin kaupungin hyvinvointikertomus, joka valmistellaan lakisääteisesti kerran valtuustokaudessa hyvinvointipolitiikan suunnittelun, arvioinnin ja raportoinnin työvälineeksi.

Sisältö on koottu Helsingin kaupungin tietokeskuksessa yhteistyössä kaupunkisuunnitteluviraston, opetusviraston, sosiaaliviraston, talous- ja suunnittelukeskuksen, terveyskeskuksen ja ympäristökeskuksen kanssa.

Julkaisutilaukset
p. 09 310 36293

Internet
www.hel.fi/tietokeskus